S/5. 4. 25 A

R. 1022.a

9 1/2 x 10 3/4

మహాభారతకూలంకష

శాంతిపర్వము

ద్వితీయాశ్వాసము

—×—

VOL. I

శ్రీః

అవిఘ్నమస్తు

మహాభారతకూలంకష

శాంతిపర్వము

ద్వితీయాశ్వాసము

కం. శ్రీ శుచితా ధృతికరణాక
లా శాంత కటాక్షలీల తాల్వారహితలో
లా శక్తిత్రయ సమయు
క్తా శోభితరూపహేల హరివరనాథా!

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకిట్లనియె నట్లు సమధిగ
తసామ్రాజ్యుండై ధర్మనందనుండు దేజోవిశేషంబున మహోజ్వ
లత్వంబునొంది మహీసురలనాశ్రితుల నర్థుల కృతార్థులగావించి
ధృతరాష్ట్ర విదుర గాంధారులకు రాజ్యంబు సమర్పించి యూరకుండెను

నొడయులకేను మాపంబున పనిచేసి పెట్టినటుగలడయుండగల
వాండనని పలంకి నిత్యంబును వారలయును మతిగాని భవ్యమార్గం
బున బ్రజల బాలింపుచు ....

వ్యా. శ్రీ శుభతయోః సంపన్నయమయోః ధృతికరణాత్మకా ధా
రణాదానాత్మకా కలా విద్యా యస్యేతి| శ్రీ శుభతా ధృతికరణకలా॥
శం సుఖం అంతే యస్యాస్సా కటాంత్యతిలా యస్యేతి శాంతకటాక్షతిల॥
తాల్వారవాంతలాలా అలాలలాలా। ఆవరణా విక్షేపసంహారాత్మకం
ఇచ్ఛాజ్ఞానక్రియాత్మకంవా, శక్తిత్రయం సమం యుగపత్ యస్య
నక్తీతి శక్తిత్రయసమయుక్ తస్యభావస్తత్తా తయా ఆసమం
తా విజ్ఞాభితా రూపవేలా రూంపత్రీడా యస్యేతి శక్తిత్రయస
మయుక్త్యా శోభితరూపవేలు యానాలు గలన్నలాంతాలు.
దేవా వారిహారనాథా, ఒడయులరు కర్తలు, సలుప్పరు అనే ఖువ
ర్ణము వర్తమానార్థము గనుక

౩. మూ ....వారలకు బూర్వప్రకారంబు కంటె నతిశయిల్ల
నెల్లవర్తనంబులు సంప్రీతిండె జేయంపుచు విపతులైన సతులనమ్మలకం
బుప్రేరయుకుండ గరుణనరయుము కృప యుయుత్సు సంబయులనుకొార
వావురాత్ములకు మన్ననలు సలుపుచు గలంతి జీవితి శుశ్రూష సేయు
చు బాంబాలింప వనస్థాంబావాటింపుచు ధామ్యులకు సకారవంబు
గా సకలసంపదలు నొసంగి తన్ముఖంబున దేవపితృపూజనంబులు నతిథితర్ప
ణంబులు పైదేశిక విప్రార్పణంబులు దీనానాథపోషణంబులును బరపు

సంతోషంబుతో నతఁడు గృష్ణునారాధింపుచు సమస్త పౌరజన పద
కోటీమనంబుల ప్రమోదంబు బరిపూర్ణంబుగ సల్పుగా నిర్విఘ్నంబునం బ్ర
వర్తిల్లుచుండి లోకైకనాథుండైన పరమాత్మ గృష్ణునియున్న మందిరంబునకుం బోయెను

సీ. మణిహేమ పర్యంక మహితోపవేశను
సురుచిరాభరణ విస్ఫురిత గాత్రు
కౌస్తుభరత్న వికాసి వక్షస్స్థలు
పీతకౌశేయ సంవీతమూర్తి

వ్యా. పరమందు కుంతీ గుంతీ అనిన్ని ఉండవచ్చును, హేరావిసాన్యో ద్విత్వమానిహిత సమ్యక్సూత్రం। సౌమనస్యంబు సంతోషము, అతిథులనగా క్రతావరుల నిమిత్తం యాంజ్ఞాపరులు, స్వధర్మయుక్తాఃకుటుంబి ధర్మపురస్సరో నాన్న కృతకృత్య ప్రయోజన సాస్సె అతిథిస్యవతీతి సూత్రం। అనితర్గాం పాఠితో యస్మాత్ తస్మాదతిథిరుచ్యత ఇతి గ్రంథాంతరే। వైదేశికులు, దూరదేశాగతులు, భక్తానాండరే పదర - పాలతకాల వుందు ॥ ౧ ॥

మణిహేమ — ముందుగా నాలుగు ఉపమేయములు ఆతర్వాత క్రమముగా నాలుగు ఉపమానములు.

68 మూ- మేరుతటగత మేఘసంకాశున
క్షత్రగణావృత గగనసదృశు
నూతనోదిత రవిద్యోతితోదయగిరి
నిభు రుక్మబద్ధేంద్రనీల తులున్

నమస్కరించిరిఁ గని కృతాంజలులై భక్తిఁ
జిత్రవృత్తికరము జైత్రులంగ
నంత కంతకాంక సాంబుజములరంగ
నిట్టులనియెఁడి యుగ్గిమెసక మెసగ॥

గీ కదపితేరా త్రిసులభ సౌఖ్యంబుగా మ
నంబుగంధప్రసన్న మేయాంబు జాంక్షు
దైవియుగు నీదు బుద్ధికతవమునగాదె
ధర్మగతి ప్రాభవంబు నెందంగ గంటి॥

వ త్రిభువనవ్యాప్త విత్రముండవగు నీ కదోంత్రంబు కలయిగాదె
జగత్త్రయ సంభావనీయ విత్రముండవై వెలంగితి ననుచు వెరఁబా
యు

కం తనయుబితాలాంపములకు
మనుజేశ్వర మాధవుండు మఱువాండయొకం
డును బలుకక భవ్యధ్యా
ననిరూఢత నున్న యప్పుడు నరపతి యతనిఁ॥

వ నిరూపించి యుద్ధనియే

టీ- జైత్రులం-గారగా, తియుగ్గిమెసక మెసఁగ తిపి అతిశ
యములను పొందగా। కదపితే - వెళ్ళ బుఝ్ఝితివా। దైవియులు - దివ్య
జ్ఞానములు కలిగినవేయివంటి, బుద్ధికతవమునగాదె - బుద్ధికారణమునచేతను
గాదా॥ త్రయాణాంభువనానాం సమాహారః త్రిభువనం, త్రిభువన

అని చెప్పి తెలుదు॥ "దశకంధరుండు భువనభంగాప్రమత్తుండగుట" అనిన
లెరొంగవు॥ అదంత్తై ద్వీపగిరీశ్వరాద్యనస పాత్రయునాదిభరితాన్వయరత్న,
మయూరాసి పంచాత్మకంబగు పవనంబుని గ్రహింత

వైనదిభవ దింద్రియములు వలనము
సంధానబద్ధవిషయవిషయము నదియును
బుద్ధియుం దుదిగింబ శుద్ధమైన
నాలవ్వుతెరువున లోలతారవాంతముల్
గాంగ నన్నియయలను సంకలితములుగ
సంబతక్షేత్రజ్ఞ నందుఁగాంక్షినవాఁత
విపరమధ్యానవేమిక తతన
నెలసెనెకెల లోకముల కెనెండెక్కవింత
తేకనెవ్వదినున్నవి తెలుకతంబు
విస్మయమునొందె నామదివినఁగనర్హ
మేనివినిపింప వేనాకు నిత్తెం అంగా॥

వ. అనియుల్లు ధర్మనందనుండు నివాతనిన్నుల దీపప్రకారంబున
నున్న పరమపురుషుఁబ్రార్థించమని యయును॥

గీ. క్షేత్రముక్షేత్రయును నీవ సకలమునకుఁ
కర్తయును నీవ యూందగ్రంతగతులునీవ
యొక్కఁడై వెలంగెదు పురుషోత్తమాంభ
ధాన వాంఛ వినిమ్ము నా తప్పులఁగేలఁగ॥

6

వ. ప్రసన్నుండవగలవు సాధించుంబు సందియంబు వాయంజేయ
వే యని విన్నవించినఁ బాంచజన్యధరుండు బుద్ధియు మనం
బును నింద్రియంబులును గాని చరత్వ సంపాత్రంబులుగా వించి
తెలిం చెప్పనప్పన నెవ్వనగం బెప్పనప్పు దవిజేని సాలోకించి
యిట్లని తెలు

సీ. గంగతెలువ్వని దనగర్భంబునందిడి
శేషాహిఘూసపేల తల్పె సంభరించె

వ్యా॥ పంచాత్మకంబగు - ప్రాణాది పంచక స్వరూపములగు ఇంద్రియము
లు మనంబునందు గబ్డవి అనగా శబ్దాది విషయ గ్రహణావు
...... నాలవ తెరువున అనగా జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులను
విడిచిపెట్టి తురీయమైన ధ్యాన మార్గము చేతను, అనుట. ఇట్లి
యున్న మనోబుద్ధీంద్రియములు సంకలితములుగ తమతమ.
విషయములను విడిచిపెట్టి పోగా, క్షేత్రజ్ఞుఁ డందు గూర్చిన వాఁ
డవు, అనగా సర్వద్రష్ట .... ॥ త్ర్యంబు నీవ అనగాం ప్ర
కృతి మొదలయిన చతుర్వింశతి తత్త్వ రూపములున్న నీవే అనుట
షేన బుద్ధ్యాదికము జలము అయినట్లుగాను అక్షరము ను నీవ
అవిద్యోపాధికుండైన జీవుండున్న నీవే

69 కూ. భార్గవుఁడెవ్వఁడు పరమశిష్యుఁడుగాగ
బడసి గురుత్వమెప్పు డెగనెనగడె।
నారాముఁడెవ్వని తోరాసి యురువడి

మూఁడు దినంబుల వాఁడి దొంతిగా
గాంశిశు తన్యలు గారవంబున బెంచి
యెవ్వాని కొండొక నేతసలుపులు
వేదములు నాలుగును ధనుర్వేదమును ను
శాస్త్రములు జెందె నెవ్వనియందు వెలగ
నట్టి భీష్ముండు నను నిప్పు డాత్మఁ దలఁచు
చునికి దద్గత మయ్యెను గాని మనమున ధీప ॥ ౪

క అనలము శమింపఁ జేయున
ననఘుఁ డతండు పరమాత్మ ఖ్యాత్మండై తాఁ
నను దలఁచె నింద్రియంబులు
మనమున ఁదగ నిగ్రహించి మహాత్మసమాధిన్

క శరతల్పగతుండతఁడే
శరణంబు గ నాశ్రయించి సద్భావమ్మున్
ప్రీతుండగుచును వినుత
త్పరత నతని యందు నాదు భావం బలసెన్

వ ఇది మదీయ ధ్యానంబు తెఱంగు మహాత్ముండు వసిష్ఠ శిష్యుండు
భూతభవిష్యద్వర్తమాన వేది సర్వవిద్యాధారభూతుం డాతం
డస్త్రమించిన ధాత్రి యస్త్రమాత సుధాంగభస్తి యగు గాంగేయుం
డగు సకల జ్ఞానంబులు మనంబున వడుం గావున నీ వతని పాలికిం బో
యి నీ యనుజులును గలయంగ ధర్మంబులు నతనిచే జెప్పించుకొని నిశ్చేష

8 నిరస్త సంశయుండవు గావలయునని యోచన తెల్పిన సమ్మానవవతి
గద్గదకంఠుండగుచు సాష్టాంగుండై తెల్పెనిట్లు

ఉ. శంతనుసూను గౌరవము సర్వము మున్నను వింతవిప్రుల

పాఠ- కర్తవ్యము నీవ, మూఢోపాధికుడైన యీ వారుండున్న నీవే, ఆ
ద్యంతగతులు నీవ, అజ్ఞాన జ్ఞానములున్న నీవె . — —
పుత్రుల పాత్ర మాంభి దాన వాంఛ్య వినమ్ర వాంతసల్య, గంభీర వాత్స
ల్య ధుర్యా ॥

అనలము శమింపజాలునె, శాంతమునిట్లు, ఉపరమోపాఖ్యా
త్మునైడె ముక్తికి అభిముఖుడై ॥

ఇది పూర్వముగా పడు — కైవల్య అపురుష్ట, జ్ఞాన సామ్రాజ్య భావి
ప్రాంతి తన్నాత్మాత్మాం పొందయూ మూర్తి వాంఛితప్రాప్తం. శంతను

పూర్వం — త్యాంతము వేదృష్టై పన తడష్ట డయూం తనని నీవు మున్నగా
నింతయు జుత్రిగాంచుటకునే మది గౌరవ దన సమ్మాన తల్చేదరుల్
సంతసమందునిదయున సన్నిధిగాంచిన భక్తవత్సలా!

వ. ఉత్తరాయణంబు వేచియున్న యున్న సొత్తు మందుల శిష్య
మయ నిధి యైన నీ సందర్శనంబు దొరకు సాధ్యమయ్యెనుగ్రహం
బున నతని ఎడద కలుగు పత్రిగ్రహంబున దేవా నీవిట్లు నేయు
వలయునను డయు సద్వివేక సందర్భంబున సమీపగతుండగు సా
ర్వాకింగను గాని రథంబున ముక్తి ముఖచారుతనతు వెల్లువలు
భీమార్జున నకుల సహదేవులను కృపయుగయుతులు సంయుతులు

రావింపుమనిన నతండట్లు చేసి దారుకుండును దేరాయితంబుగా
వించెను॥

క. అరిదిర త్నరుచులు లవెల్గిన
నుదితార్కుని బోలి వెలుగుచుండెను జవసం
పదు దీర్ఘసత్త్వసారా
స్పదసుశ్రీవాదిరథ్యసంశోభితమై

వ. ఆసమయంబున నత్రిడ బారాశర్య నారద దేవల దేవస్థాన
వామదేవప్రభృతి పరమముని పరివేష్టనంబున గాంగేయుం
డు ప్రహ్లాదసంవృతుండైన బంధురూండును బోలె తత్ప్రభూత
శాంతశర శతంబులచేత శోభిల్లి సందర్శనీయుండగుచు విలాసంబునకు
నస్త్రమయు సమయ భాసుర గ్రీష్మసేయబుణు గరిష్ఠంబుత్తంబున
నిరతిశయనిష్ఠ నిలిపి కొనియుండె చేతులు మోడ్చి సుప్రష్ట
స్వరంబున నిట్లని స్తుతియించెను॥

సీ. శుభమయ నను...

వా॥ ... ముస్తుసు - పూంచిపోలు వుండునన్న, మస్తుగా పునుపా
త్రి చిగా ౧౦౬॥ ఉత్తరాయణంబు, చెవికెని రోంతి, ఇష్టమయి ది
పైన, అనగా చితారార్థమయిట్ చెప్పవలసినది. దీనికి కనకమయూంకుండ
లః, అన్నట్లు ఆమెయిన్ని పాలు వెలుసు. సర్వమున్న ఇష్టామేయ
నుడి, పాబురార్థమయిట్ అయితే బ్రాహ్మణమయోగ్యాయః

10 అన్నట్లు కైలంపటిము స్మృతి: రామోద్ధపంబుప్పః యయుయు
తప్పః ॥ ౧౨॥ అది. . శివటంకై శిఖరాణి తంపాము
పినర్ధ చత్రుం దివాకరాంశు ప్రభ . . . . గాముసం విచిత్ర
నానావిధ శిఖరాణి తాంతర మత్యుత్తం ॥ ౧౮॥ అసమయంబున

---

70 . . . . వాంసుంటు శంబష్టత్తు బరవుండు.
బరమేష్ఠియును నఖిల భువనాఖ్యాతు
మునులును సరలునై వ్యాని యున్న రూపైఉం
గరుసర్వవిదుని నప్పు రుపుగాల్ల తు
స్త్రుతులసె వృగమహామతులు దుః ఖౌషధం
బుగనెఆసెడి పుణ్య మూర్తి గాలు తు
లోకంబు తల్లి గల్గుట నిల్పు టెదు గాట
దనయుండయు గు మహాత్తరుని గాలుతు
బత్తిర తృపయుంబు ఋష్పుప్రభంబు
బంతిరము ద్రాడు నారయుపాత్రయముగ
నుండు బాధ్వన విశ్వంబు నుండుట తెలుసు
[illegible]

[illegible] దేవస్థానః అత్రాంతరః, దేవస్థానేన వత్సేన తుల్యత్రం
ముని పరివృతుడైన ప్రహ పరివృతుడైన చంద్రుడు వలెనే
ఉన్నాడని. వృత షేందు ఇవ ప్రస్తారితర్యత్రం ॥ తద్విఘ్నాంత శాంత

శరంబులచేత, తత్ప్రయుక్త శాతశరంబులచేత అన్నిపాపములు.
ఆ భీష్మునియందు గ్రుచ్చబడిన బాణములచేత, అస్త్రమయ
భానునిగ్రహము సేయుటకు సమానముగా చేసి తెనుకు, వికీర్ణాంశురివా
దిత్యో భీష్మశ్శరశతైశ్చిత ఇత్యుక్తం। చేతులుచాచి చేతులు
పైకి గిల్చి ఇట్లని స్తుతియించె. అనగా ధర్మరాజునకు చేసిన ధర్మోపదే
శములకంటె పూర్వమందే కాని తన నిర్యాణకాలమందు కాదనుట, నిర్యాణ
కాలము ఏదంటే శోభకృత్సంవత్సర మాఘ శుద్ధ ౭ దివామధ్యమం
దు రోహిణీనక్షత్రమందు మొదలుకొని యూ. . . . . ౧౧ పర్యంతము
న్ను . . . . . నివృత్తమాత్రే త్వయనే ఉత్తరే వై దివా
కరే। శుక్లపక్షస్య సప్తమ్యాం మాఘమాసస్య పార్థివ, ప్రాజాపత్యే చ
నక్షత్రే మధ్యం ప్రాప్తే దివాకరే, నివేశయ త్రాత్మానం ఆత్మన్యేవ
సమాహిత ఇత్యుక్తం॥ భీష్ములు స్తవము చేసినట్లున్న, అదితనకు
మనస్సునన పట్టినట్లున్న భగవంతుడు తానే చెప్పుటవల్లను స్తవ
రాజమయినది. స్తవానాం రాజా స్తవరాజః॥ ౧౭॥ శుచియు
ను పవిత్రుడు, శాంత్యా పావనీయాది దేవేషు పావకతయా
గ్రస్తేతి శుచిః। పావనానాం పావనః।

---

3. మూల॥ ష్పాం స్పదం బహుపుండరీకాక్ష గాథలు తెలు॥
శ్లో. హరి సహస్రశీర్షు బహుముఖ సహస్రాక్షు
వేదమయు సహస్రపాదు నంతు

లయిన వారికంటె నలత్తి పెద్దలకును
బాల బెద్దయగు దయాంబుగాలుతకు ॥
క అమృతమయు బుగ్గ బుసా
మమలలయు పనిషద్వచస్స మూలములకు వా
క్యములయిన పురుషార్థములని
క్రమరూపగు వానిభక్తి గమ్యుడలంతుకే ॥
సీ. అరణిని నగ్ని పుడమి కరణి దేవతియుండు
విప్రుయజ్ఞ కర్మ వేదకృపి
వైభునింపె నెప్పుడప్పుడు సందేవనం

వ్యా. యం సామాన్య సదాశివ ఇతి వచనాత్, శుభాదేశే ప్రస్థితే
సేవితే ఇతి శుభషత్తే ద్వితీయో తృతీయ సర్వపాలాం, అనే సూత్ర
ములచేత శుభషత్యా అని ఉన్నది, పరమయుండు పరాత్పరుం
డు, పరతయా మాయత ఇతి పరమోవా, మాంఖ్యాది,
పరం మానవి దృష్టే యస్మాత్ స: పరమోవా, పరమేష్ఠియును
ఆత్మనిష్ఠుండు, భూధా త్వత్థ మత్వేతి భవ్య:, సర్వవిదుని
అనగా మునులు భగవంతుని యెఱుంగరు భగవంతుండు మ
నులను యెఱుంగును అనుట, దుష్టశిక్షణంబుగ, అనగా దుష్టు
లను పాపాత్ములైనవారిని అనుట, తల్లిదండ్రులు నెల్లు వెంటరాదు అనగా
ఉత్పత్తి స్థితిలయములు అనుట, ఉండుబంధువ్వన అనగా
౧ యస్మిలోకాన్తాస్సుప్రతిష్ఠితే ఖాతే శ కలన యోలయడం। గుణాభూ

తాని భూతేశే సూత్రేమణిగణాఇవ॥ యస్మిన్నితీ
తేతం తౌ ద్రష్టే ప్రసివ తిష్ఠతీత్యుక్తం॥ ౨౦॥ వారి। వారిం
సహస్రశిరసం సహస్రచరణౌత్మ॥ ౨౦। అనేయ సావుశేయాంసం
స్థవిష్టంచ స్థవీయసాం చిత్యుక్తం॥ ౨౧॥ అమూర్తమయు, నిక్ష
లరూప గుణాని సత్వరూపని॥ ౨౨॥ అరణిని, అగ్నిపైడము
కరణి, అగ్నిపుట్టినట్లు, ఏకతానరూఢి అనన్యవృత్తింత్వ
మునోతను, యమునన్యా వ్యాపే తానకారాత్మానం వితకల్మషం
ఇత్యేవనన్యాయగోవిందం పశ్యత్మావమాత్మనితీత్యుక్తం॥
ఏకతానైకానన్యవృత్తిరితర్థిమరః॥ ౨౩॥

---

71 దనుభూమింతునేకతానరూఢా॥

తే. ఒకడుపంద్రెండునమూర్తులైయుండునట్లు
గావారగార్వ వర్ణం బునగుట్టు వుదితి
దాల్చిచెంపాసగనిచెంపైదైత్యఘ్నునట్లు
దేవుసూరాగ్రత్మకుని బ్రహ్మం తెంతువిష్ణు॥
3 సురపితృకోటులపూర్వ
పరపత్యదినములనవృత్త పానప్రీతిన్
చెరయగణేయుబు వెలగెడి
తారిసామరాత్మకుని గాలితునాత్మనిరాయి[illegible]
గి విశ్వస్రష్టులగుమునులవివితతమగున

16) హస్త్రవత్సర కలితవు పరిధ్వరయుఖన
గణ్యప ఖ వర్గ్య యెంవాప్తి నిగని యెంగనత
షక్ష్మ దార్త్య తత్త్వ దలతు నప్పుద్యనాఖము ॥
క సువర్ణ క్షేత్రంబున
సవర్ణ క్షేత్ర ప్రకృతి నిరూఢి నాసినంతి
భవ్యాత సుండె క్షేత్రా ~~వ్యవర్గ~~
క్షవర్గ ఏ దిక్షుం భుగు తెంతు ధావెూదరుని 4
క ప్రకృతి వికృతులను షోడశ.
వికారముల బెరసి ప్రకృతి వికృతి భావా
డేక లయుండగా ంతలకెవ్వని
సకల మునులు దలతురష్ట సాంఖ్య తత్త్వ వారిగా ॥

వ్యా. ఏకాదశ, పంద్రెండు మూర్తులు అనగా, మిత్ర రవి సూర్య
భాను ఖగ పూష హిరణ్యగర్భ మరీచ్యాదిత్య సవిత్రర్క భాస్క
రమూర్తులు యనును ౨౪ ॥ సురకెంటు లక్ష శుక్లపక్షము
మున్న పితృకొంటుల కృష్ణపక్షము మున్న। శుక్లాదివాస్ పితృర్
కృష్ణేత రపుయ త్వామూలాతేనయః। యస్య రాశి ద్విభాతేనాం
తస్మై సామాంత్యనే నమ ఇతశ్రుతి ॥ ౨౫ ॥ విశ్వతాం క్షేత్ర
~~లో~~ తత్త్వ గరు దాంతు తప్పతి తత్వ తల్లగి తద్వక్షః। లు
ద్వాభిలాటుక స్పష్టకి త్ర క్షేత్ర పురః ॥ కళ్వపో ధృత సంతా

నేఽపి సంతానాక్షేపే పక్షసః పునస్స్వృష్టేతి భావః। తార్క్ష్యః కశ్య
పస్యాపత్యం పుమాన్ తార్క్ష్యః, గరుత్మాన్ గరుడస్తార్క్ష్యః
ఇత్యమరః॥ ౨౬॥ సవ్యక్తం క్షేత్రంబులను పొందబడి తక్కదేహావుందు అ
వ్యక్తాత్మ తలిత నిరాకాక్షి క్షేత్రజ్ఞరూప ప్రసిద్ధి పొంత. అసీసం
ద్రై భవ్యాతనుండిడి క్షేత్రాత్మవ్యపదిష్ట క్షేత్రాత్మ. వు అప
వ్యపదేశలయ అనగా వి ష గలవాని, వ్యపదేశః ప్రమాణ్
వాక్యెసి ఇత్యమరః। క్షేత్రజ్ఞత్వమవ్యస్యవస్తుత్వేన సత్వమి
తి భావః

మూ. క. అంతస్స్వరమారుతములు
శాంతములు గదిసి యునల సత్త్వము లరుదుం
దాంతియు గల జనములు గను
నంతర విహారతుంగాలు తలబలన యును యోగాత్మున్॥

క. ఉపరమమును బ్రాపించిన
యుపశ్య పుణ్యములు గల్గ నతిశాంతులుభ
వ్యపు గతిప్రందెడు సానం
దపు నిర్విష్టునిదలంపదను యోగాత్మున్॥

శ్రీ చరణాంభోరుహంబులు ధరయు సంత
తత్త్వములు జివమును జగత్కర్తగ్గి
దీనలు దాల్చి శాస్త్రములో దీర్ఘనోప

వ్రా

యత్తదవ్యక్తం స్థూమవ్యక్తం విభుసర్వాంతిమ మార్క్షయతః,
క్షేత్రే క్షేత్రజ్ఞమాసినం తస్మై క్షేత్రాత్మనే నమః। ఇత్యుక్తం౹
ప్రకృతివికృతులను అనగా ప్రకృతి వికృతి సంజ్ఞ గలిగిన
మహాదాదులను తెలిసికొనిన్ని, అనగా వికృతిగాని కేవల
ప్రకృతివల్లను మహత్తున్ను మహత్తువల్లను అహంకార
ములున్ను అహంకారములవల్లను శబ్దస్పర్శరూపరసగంధాలు
న్ను పుట్టినవి, యీరీతిగాను ప్రకృతివికృతి సంజ్ఞగల
వి అనుట, షోడశవికారములనగా జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రి
యములు పదిన్ని మనస్సున్ను పృథివ్యాదులయిదున్ను కేవ
లవికృతి సంజ్ఞగలిగిన యీ పదియారింటిని అనుట,
తెరసి కొండుకొని ప్రకృతివికృతి తత్వములు పొందక యుం
డ అనగా ప్రకృతి వికృతి తత్వములున్ను కేవలవికృతి తత్వ
ములున్ను పొందక ఉంటూ ఉండగా అనుట, సకలమునుల
వివశిగాం తపాలా అష్టసాంఖ్యతత్తు వారిని తలతును
అని అన్వయము ౹౨౭౹ అంతస్సర మారుతములు
ప్రాణాదులు, అవలసత్వములు అనాలసత్వములు ౹౨౮౹
ఉపరలుమలం బ్రాపించిన యు పుణ్యపుణ్యములుగల్గు
అనగా శాంతి పొందిన పాపపుణ్యములు కలిగిన అనుట
పుణ్యపాపములలో తేడి ఉన్న ఇన్నము తప్పదు, ~~అనం~~
తీత్యానంద పః ౹౩౦౹ వర్ణాదులు అరున్ను త్రమములు .... రాదుతే
అయునహాని|

72 పద్య॥ వర్ణింగు నతునష్టి సర్వ లోకాంతరాత్మ దలంతు ॥

క. భూతములలివ్వింగి లోక
వ్రాతములఖిలములయముల జేసి వశాత్మ తని
ర్వాతిశయంబున బాలుం
డై తేలెడు వానిదలంతు నారాయణాత్మున్ ॥

గీ. అంబుధంబులు కేశంబులందు నదులు
సర్వతనుసంధులందును జలధులుదర
దేశమందున నున్నట్టి దేవదేవు
గాలుతునిరూపయాత్మ దేవకి దెలుపుతు గొల్తు ॥

గీ. వదనబాహూరు పదముల దెవ్వండు విప్ర
రాజవైశ్యశూద్రులకు సంప్రభవదేశ
ములుగ వెలుగొందునట్టి మహామూర్తి విభవ
దీప్ర వర్ణాత్మకుని(బ్ర)గొలు . .

వ్యా॥ ఋగ్వేదర్గ్యులు మహాత్ములు, ఋషులు అమహాత్ములు,
అయినప్పటికి నిర్విమహాత్స్యంయోగములు ఉన్నది గనుక దీప్తంలు అని ఉ
న్నది. మహాత్స్యంయోగములేకపోతే దీప్తములు అని ఉంటున్నది.
యద్వత్సహస్రపర్యంతః సర్వదుష్ప్రపమేవ తువిరజితే అనిసూత్రం
కాంబరి తామరయునెలయు ఘునసు ఖ వల్తమ్ములు॥ అని ఉదాహర
ణలు, 3౧॥ భూతములుబ్బింగి అనగా బ్రహ్మదినకల్పమందు

అస్థి అయి సర్వప్రాణులను నిర్దహించు, ఆపయునివర్తించు లో
క పాలితములు ఖిలమయము శేసి అనగా పంచమహాభూతములు
నన్ను అగపడక ఏకార్ణవముగా శేసి యునుట, పరమాత్మ తగాంగ
రూపత్వములు పోతను అనుట, యోగనిద్రపోతను అనుట, బాల్యుడై
వటపత్రశాయి అయిన విష్ణుమూర్తి, మాయయాత్మ అనగా నా
రాయణ తత్వమున్న మాయరూప అనుట, నారాయణస్త్వం నవా
సర్వదేహినాం ఆత్మాస్వయం శ్రీ పూర్ణలోకసాక్షి, నారాయణోఽగం
గం భూతనరభూతజలాయనాత్ తస్మాపి సత్యం న తవైవ మాయోక్తి
భాగవతే॥ బాల్యుడై, అనేతాప ప్రత్యయము కల్పాంతప్రత్రతి
ప్రాపలో ఉన్నది॥ 32॥ అంబుదంబులు, నదులు, జలధులు
న్నదేహమందే ఉన్నవి గనుక మాయాత్మ్యుడు అనుట, 33॥
వదన,

మా . . . . అంతర్విష్ణు ॥

౨. మా సత్త్వయు నా బ్దము పో
ద్వాపి తరూప్పుడు సృష్టి బ్రహ్మయం బుడగం
జేసి పాలుపోరు శాంతి నవ
పాపింతును యోగనిద్రా భక్తి బలు గాలంతర్న ॥

౩. మును నులు దివిఖాదిలోకము
లనంతమునదనిగతి కెల్లనొసంగాంరంభె

పెను పొందెదు శేషతల్పుని
విను తింతును విష్ణుక్షేత్ర విభవవిధాయుడ్ని॥
చ ఆదిత్యమరుద్వసురు
ద్రాదిదివిజగణములెల్ల నవయువరూపా
శ్వరకలంతు తెవ్వానికి
నాదేవుని సంస్తుతింతు వారిదేవోత్తమ్ముని॥
చ సర్వము నందు నుండునన
సర్వము తన లయందు నుండు సంహారంబున
సర్వము నతని దనవలనన
సర్వాత్మకుని సృష్టి వృష్టి సత్త్వము గాలుతయు
చ శిలాపై తా నతగతం
శైవ నిగమ వయుమయ దెబ్బ లయు బునకమెనగం
గాన్నక్షి నసుమునస్సుం
మానినిత త్వరు బ్రజింతు మతాన్యపోత్తముఁ వారికి॥
చ త్రిమూర్తి తమధ్య నమునివుంధన
గతియు తీలాధ్ధరణకేలంగై కెలనిపురసం

వ్యా. ఒకదేహంపై నాలుగువర్ణాలకున్న కారణము పుట్టుకతో
వర్ణాత్మకుండనుట, 38, మాంసకి బులు తుః అయుతం అబ్దః
॥38॥ వునులు, సవిద్యాతి అంతో యస్యసాకనంతః

20 అత ఏవ ఖగధారకత్వమితి భావః। శేతేఽత్ర ఖగా
నాగేతి శేషః। ౩౬॥ ఆదిత్యాః ౧౨ మరుతః ౪౯ వసవః ౮
రుద్రాః ౧౧॥ 32॥ సర్వము సర్వమునకు దానవుల సంహారంబున్।
ఇత్యన్వయః। ౩౮॥ మీనమై మత్స్యమై। (ప్ర)సాద హయగ్రీవా
వతారము కాదనుట, అతలగతంబైన నిగమచయము దెచ్చి అ
సగా సోమకాసురుని చంపి పాతాళమందు ఉన్న వేదములను
తెచ్చియనుట, సుమనసః దేవాః। మత్స్యాకారత్వ విశిష్టాయ
హేన వేదాస్సమాహృతాః। రసాతలగతా శ్రీ(ఘ్న)ం తస్మై
మత్స్యాత్మనే నమః ఇత్యన్వయం। మత్స్యరూపకస

---

73 ఘుమనకు (అ)యుమొనరించిన
యమేయ. గూర్మత్వనంబు జాక్షిం నాలుతల్
క. వారాహరూపము నెంచి
పారిన తేన దం(ష్ట్ర)ను కట్టి నవని సగించెం
తారంబుగనెత్తి నయం
శౌరిం గ్రోడాత్మ దలతు సమగ్రఖ్యాతిన్।
సీ. నారసింహావప్ర రుదారభావము నెంచి
ఘన హిరణ్యకశిపు ఖరనఖముల
(చ్చీ)ల్చి దీప్తమూర్తి వరలు నృసింహాత్ము
నాత్మభవుని భక్తి నారయుంతు.

క. వామనరూపంబునను
ధాముని బలుని బలవదంబు త్రైలోక్యశ్రీ
క్రామిత భక్తిన యుదభ్రత
ధామముం గ్రాంతాత్ముం దలతు దామోదరునిన్॥
గీ. పరశురాముఁడనఁగ భద్రంబు లవు దక్షి

వ్యా. మయమందు భగవంతుఁడె హయగ్రీవావతారమై మధుకైటభులు ఎత్తుకుపోయిన వేదములను బ్రహ్మకు తెచ్చియిచ్చి నిజరూపము తోఁ బాళ్గనుబంపెను. ఎత స్మిన్నంతరే రాజన్ దేవో హయశిరోధరః। జగ్రాహ వేదాన్ అఖిలాన్ రసాతలగతాన్ హరిః। ప్రాదాచ్చ బ్రహ్మణే భూయ స్తత స్స్వాం ప్రకృతిం గతః। రజస్తమోవిష్టతనూ తావుభౌ మధుకైటభౌ। బ్రహ్మణోపచితం వర్త్మ జఘ్నాన మధుసూదన॥ ఇతి మోక్షధర్మేషు। హయగ్రీవుఁడని యొక రాజున్ను కలఁడు హయగ్రీవుఁడు తపస్సిద్ధి బొందెరనుట లోకేశ్వపత్రోపరిశ్రీ, అని వినకచెప్పబడ్డది॥ 39॥ అమృతమంథనమున మందరపర్వతమును తీర్చ ధరణికైలక్షైతుని అనగా సము ద్రములో మునుఁగకుండా విలాసముతో ఉద్ధరణాత్రిదయుండు విష్ణువు ధరించె అనుట॥ 40॥ వారాహం, శంఖచూడ రణమున దేశీయ యుతి, కొఱడాత్ము సూకరశరీరు దంష్ట్రాఘోణస్పృష్ట

22

రామం కేశ్యాదిముఖుండాహ ఇత్యాపి॥ అత్రాయముక్తా ఫలితార్థః

ర్ధః స్వభావేం బ్రహ్మ విష్ణుశ్చేతి నామకరః। ౪౧॥ నారసింహం

హిరణ్యకశిపు హిరణ్యాయ ..... కశిపు త్వం నామహాబ్ధి దసం

ద్వాయమిత్యపరః। పఋషు అనికేశంద ~~యవె~~ షృఘుసాణ్ణాల సత్వా

ష్టే తేా కిం కశిపోః ప్రయాసే రతిభాగవతే - - - -

హామవనశ్చ షిర్వాః స్త్రైణం తా తికాలయనోః భామన్త్రైణం

సీ. మా- కలధ్ధ వింబియురు వడెక్క మారు
మను జ షతులనెల్ల దుని వినకొన్నధాత్రు
సధికభక్త్రి శార్ఙ్గ నాత్రయుంతు ॥
క త్తైతాత్రి త్తుల్ల గాలుతు దశరథ
పుత్త్రు నిత్రి రామయ్యడన గోలుఖనీదేవుఁ
శ త్రుభలయు దు రావణానిక
మాత్రం దునిమాడి నష్టి వుధుసూదనుని
క వాల ముసల ధరుం శరుణా
నిలయు హామ్రి దయు రామయ్య శాపాఫాయుసితాంశు
జలదనిభాం బరుని శుభం
దలతును గోవిందు శార్ఙ్గధరు షారాగాత్త్ర ॥
మ యలదు వంశంబున

వ్యా॥ క్రౌతి కామితాం కాంతాం తస్మాత్ శూరశయా ప్రపి శూరా
వీరస్య విక్రాంత ఇత్యుచ్యతే॥ 43॥ పరశునా రమత ఇతి పో
మోక్తః, అగ్నేరపి దేవస్య ఖ్యాతత్వాత్ ఖలః ఖురుదగ్నిః ఖ
ము ఖ్యాతేస్మి॥ అగ్ని తండి ద్విషరణీత ఖ్యాతనాము కల వాండనుట,
యద్వా మంత్రేషు కామితా నాస్తీతి మంత్రవ్యాఖ్యానే, కా
మితానాం ద్విరుక్తి దానతః. కామితః స్సర్వం కామిత్వం తె
సంతానం కుమారి అనే దానికి తద్భవము రెండోది అనే అర్థము
కామాను, కామ్య, కాత, కాములు, కాంతా, కామ్య, కామాంతర
కంఠ, కామకేళ్యా ద్యాత్మా అనగా అవతారమనుట॥44॥
త్రేతాయాం తు దశరథ కృష్ణ రఘః రథ సంఖ్యాకారో యస్య స దశరథః
రఘుంతె యోగి మోదతేతి రామః, విశ్రవసోఽపత్యం పుమాన్
రావణ ఇతి విగ్రహః। శత్రుభయద విశేషణము ఉపాయము
కుమ్మ చెప్పవచ్చును, మాత్రము త్రుటి కాలము చేతను, పరశు
రామావతారము చెప్పిన యుగవకినాలు గాని మవారియు నమ
దు రామావతారము, చతుర్భాంశేయు గీవిష్ణు ర్వాక్షిందేయు ప్రర
స్సరణ్ తిథా నావమి కేవిష్ణు తథా దశరథా రపితస్సంపద్వా రేరి
॥45॥ కాల కాంగారాత్మా శేషావతారు॥46॥ యదు, వస
తి సర్వమంత్రే తిష్ఠ వసతి సర్వ తంత్రే యమితవాసుః, సమా
సం దేవస్యాతి.. సతోయం .. తి పరమాత్మం దే
తాభ్యాం ద్వాభ్యాం ద్వాభ్యాం వద్భ భ్యాం॥

74 మూ- [24] వాసుదేవుఁ డన శ్రీశార్ఙ్గంబు జిష్ణుండు
ర్థవద్ది తాల్చవలెఁ గాంక్షి పార్థ నకులసారథ్యంబు శ్రీ లిఖ్యస
వ్యదమారంగను నక్షి దేవమునిస న్యాసోద్ధత భూభారం
బుడులం పింజ నపత్రిసంబురుహావాంభుం గాల్పుఁ గల్పక్షాత్మునిల్యు
నిత్యరమ్యులైన భూతసంఘంబులందెల్ల
నక్షరస్వరూపుఁడై వెలుంగు
సకల బుద్ధివృత్తి సాక్షిత్వ తత్త్వసన్యుంద
బోధ ఘనము మునుకలందు బుద్ధిఁ దలఁతు ౪
౩ కలకాల పతీత ధర్మము
నిలుపంగల యోగి శ్రేష్ఠ విష్ణునింగల్యాణ్యత్మ్క
దలఁతుఁ దురగవాహంనువృష్ణి
ష్ణులనెల్లంగిట శంబు శుభజాతి తత్త్వ
వీ. పరమైన పుణ్యాసు బ్రహ్మణ్య భక్తవ

వ్యా. వర్తత ఇతి తత్త్వః । తత్త్వ రూపవాచకస్య ఇన్ స్వు
వృత్తి వాచకః। తస్యార్థ ఉపలక్షణాత్ తత్త్వ ఇత్య
భిధీయతే ఇత్యర్థః॥ రామావతారము వేళ్ళినయి
రువది రెండుమారు హర్యయుక్త మందుకల్కి అవతారము।
అష్టాంగాశ్చయోగి కాంతి బిన్న శ్రీవత్స లక్ష్మణోః। ఇతి సభాప
ర్వణి ౪౨॥ నిత్యరములైన భూతసంఘంబులందు తత్త్వమయుఁడు

అక్షర స్వరూపుఁడై చైతన్య రూపుఁడై బుద్ధి వృత్తులకు సాక్షి
త్వ ఉదాసీనరూపు. అస్పందబోధఘను, నిష్కలబోధసాంద్రు
డనగా క్షేత్రజ్ఞావతారమె బుద్ధావతారమనుట, శ్రీ సనాతనస్వా
వన్నిత్యతావ్ప్రసన్నపు ధర్మ్యమాంగతః, అహేతోర్ధిదేవ్రతమో
హాయి తస్మై శాంతాత్మనే నమ ఇత్యుక్తం॥ ముకుందమాత్రం
దదాతీతి ముకుందః॥ ४८॥ కలి కాలచరిత ధర్మముల కలియుండు పొందు
సద్ధర్మములను, నిలుపంగలయట్టి అనగా కల్క్యవతారము భవిష్య
ద్ధములనుట, అస్థిరసుబంధకః స్యాద్యశోత్రాలుదర్శా వివక్షితౌ
దాతోరితి స్మృతం, కలయతి రచయతి ధర్మమితి కల్కిః, యాకలి
యుగాంతమందు శంబళగ్రామమందు విష్ణుయశనునకు పుట్టు
చున్నాఁడనుప్రసిద్ధి కలదు॥ ४९॥

అవతారక్రమము

మత్స్యః కూర్మో వరాహశ్చ నారసింహశ్చ వామనః। రామో
రామశ్చ కృష్ణశ్చ రామః కల్కిస్తథా దశ॥
చైత్రబహుళ ౫, జ్యేష్ఠబహుళ ౧౨, చైత్రబహుళ ౩, వైశాఖ
శుద్ధ ౧౪, భాద్రపదశుద్ధ ౧౨, భాద్రపదశుద్ధ 2, చైత్రశుద్ధ ౯, శ్రా
వణబహుళ ౮, వైశాఖశుద్ధ 3, భాద్రపదశుద్ధ ౧౦॥ జయంతులు।
పెరు తః పెరితస్య ముద్గార్య పెన్న సాయం సాయుంతధానికి
ముద్రార్య ప్రాం ముద్గారాత్రం పెరుతః పెరితరసాతమాతః॥
నారసింహో వామనో భార్గవో రఘుకులం యదుకులం బుద్ధాయు బలరామయు

28 పైతాడి దశఖిన్నసు॥

---

3. వచ. - తనలమ పరదేవవి శివప్రకాశ,
కరణా పాల్షి కేశ వరదనారాయణా
రాజీవ నయన వారిగర్భసాంఖ్య
యఖిలలోకనమస్కృత తాంత్రిక సరాగరుపా
యఖిలాండ యఖ్యాత యవమూర్తరూపు
నీకుమ్మొక్కెద ~~[illegible]~~ గరుణింపవే యుత సీకు
సుమవర్ణ పీతాంబరము ధరించి
యున్న నిన్ను నెవ్వరుల్లంబు నందుద
లంతురట్టి వారలకు భయంబు
గలుగదెందునేమి కార్యంబులందైన్న
వినుత మంగళా యుత నములగుడి

3. మంగళము విష్ణుదేవుడా
మంగళోమేమ్మైయుదలంప మధుతిపుడుద్
స్వంగళ మంఘోంఖాంక్షుడా
మంగళ మఖిలము విహంగ మధ్వజుం దరయనీఖ
3 నారాయణా పరములు నిజ
మారయబ్రహ్మంబు బరము సంబంత సత్వ
దారతపంబులు గానవున,

నారాయణాం పరోక్షమని నాల్గటని శ్రుతుల్ ॥

గీ. విష్ణుమయము పంక్తి వాంఛి అరలు ను విష్ణుమయము
విష్ణుమయము సర్వంబును విశదబుద్ధి
నిశ్చగాడి గంరు గావున నింటుకేని
తెల్ల షపను నా తలతోకుల్ గానవచ్చు ॥

క. శరణాగతుండ భక్తుండ
బరము పదవి గోరెదను శుభంబుగనన్నుం
బరికించి రెండ్డి నేల
యుగ్రరవు దురకైనగ రలపవే ~~[illegible]~~ కేవలాత్మా

సీ. తపము నకు విద్యకును జనిస్థానమైన
జననరహితుని యుష్మత్తు శౌరివాఙ్మ
యాధ్వరాశితు కైసి అనాఖనాధ
సుందుమజ్జనమునత్రి తుండు గాత ॥

క. అని యిట్లు తుల స్తోత్రం
బున పాతియూ బెంబిగంగ పుత్రుండపుడి లోన
న నమస్కృత్య లయ యనుచు
వినతశిరస్కు

వ్యా॥ పరమేశ, సుబ్రహ్మణ్య, బ్రహ్మానేషు సాధ్యా, విశ్వ
శ్రుతిశాశరణ, వారణ్యం సువర్ణపద్మం నాభౌ యస్యేతి,

28 అతసీకుసుమవర్ణ ; నూనె అగిసె పూవువంటి దేహకాంతి
కలవాడా, అతసీపుష్పదుమా త్వమేవ త్వామురః ; మంగళా
యతనములు లగుట, యేకార్యములందున్న శుభసాధనము
లవుటవల్లను, ౫౦, ౫౧, నారాయణోపనిషత్తులు, బ్రహ్మం
బు, శబ్దబ్రహ్మములు, ౧ పరము, పరబ్రహ్మము ౨ సత్యము
3 తపంబు ౪ నారాయణపరబ్రహ్మము తాను, వర్ణసంఖ్య
పేరిట, యీనాలుగింటినిప్పుడే, ౫౨, ౫3, శరణా అయ్యగారు
వు, అహోబల ౫౪, తపోవిద్యలకు ఫలి సాధనము.

---

75 వ పు.   దయమైయుక్తి — భక్తితో

వ. అని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె

క. స్రవదాంబుజంబునగ మని
స్రవనీయంబైన యీవు శాతపిష్టవ
స్రవనామలి త్వాన్నవమునసం
స్రవనంబున నిప్పు సుగతి భగతే సాధాం!

క. విను జనమేజయ భూవర
యనుత్తమం బయిన యమ్మహాస్రవము పఠిం
చిన వినినను వ్రాసినస్రీ
యనునాయువు పెంపు పేరు మిసుగు ఘనులక్షత్

వ. అని చెప్పి వైశంపాయనుండు ~~[illegible]~~ జనమేజయున కి ట్లని యె

గీ. అఖిలవారి బ్రహ్మతెంబ్బ శాంతాత్మ వర్తి
సాంకతున్న శాంతమనవు సి శాంతితెలు
సమ్ముకుందుని గీత్తెంబ రమణసున్న
పరమపదసులు గద్దదికతెలాధారు వరోల్వ్

వ. ఇక్కడ.

ఉ. అ దివిజాంపగాతనయు సంబంధభక్తి కిప్రీతి నొందిదాం
పెూదరుఁ దప్పు దన్మరవరోత్తము బత్తము నందు సర్వలో
కాద్భుత దివ్యబోధము వీచు మంతి నయం బుదలుం పట్టెయయుం
దారయు తెలిద సెజ్జ డిగి ధర్మజు మెూవు నజూక్షి వర్ణగాలు

వ. భీష్మపాలిక బోధమురమ్ముని పలికె నృతప తీకర బద్ధుక్షి నెరల
రథం దాత్రి సాం త్యాగ తన పి తొండి వలనం బె ట్టుకొనియు ధర్మ
నందన ధనంజయులాక్షి తెరుసు పూరతి నకుల సహదేవులా
క్కె

వ్యా- ౫౫, ౫౬, ౫౭, స్తవరాజంబు, వక్ష్యేంద్రియూపేణ కృష్ణా
కం ఖలం సాంఖ్యరూపేణ విబతి తి కథిః, జ్ఞానేంద్రియసాంఖ్యరూ
పత్వాత్ పరిషాకవిః, దేవతాద్వన్ద్వాత్ ద్విక్షుః। వర్ణప్రవృ
త్తి నివృత్తి పోంతు తిత్య క్షః, హరవిష్ణు పరిషాకవే ~~ఇ~~ ఇత్య
మర్థః। పరిషాకేవ శ్వేష్ణాః భవస్తవన వేపామూతాస్యవః కర్తా,
౫౮॥ విసు, జనానాం పూవిూం. వశ్యాభ్యాం సంపదావిత్వ క్షః। కాయతీతి

౪౦ జనమేజయుఁడు, మహాస్రవము, కర్తా, ప్రథమా, అదియనుకొని పరము

దు పొంకువా వచ్చినది, గసడదవాదేశః ప్రథమా మొందుదితి సూత్రము॥

ఆనివెప్పి, శంపాం విదుగ్ధాసు దృగ్ సంసత్ తిగ్మద్యుతేః, విశంపాం సంపాతి

ప్రతియోగిని అధ్యాత్మ విద్యే త్యర్థః, తదయనతావత్ వైశంపా

యనః, ౬౦, ౬౧, ౬౨॥ అదివిఖా, నెక్కడిగి శయ్యాదికి

మాంద్రి వర్ణనాల్, రూప్తి సహాయకా, ౬౩, జ్యేష్ఠ, పాండవులు, ౬౪

కృష్ణసాత్యకులు,

B. మూ. ఎదురదంబున నిలుపలుయలు తల్లి సంఖ్యలు గాత్రసృం

దనంబునసత్తు తదీయంబులగానె మానినాదంబులు దిక్కులు బిక్క

టిల్ల నుఖతపరివారపరివృతుఁడు నడవరద్దరిగి యుధిష్ఠిరుని బహుళ

బును బహుదిక్ప్రతుంఖ తురగాంగ రథావళుల నవరత్నకనకమయ

భూషణ ఖండనరకపాల పాలు తెచ్చి బిడంబున్నుద్ధేతపత్యను భూ

తెలుఖ్యాతం బైన యాగపాన భూభాగంబు నను కరించు మరుత్తేతుం

బుదయియుసమయంబున నయ్యాంబుజాక్షుండు బాందవా

ప్రఖు తెలంపె॥

గీ॥ మారవులు నన్నైదు మడువులు దోర్బలుల్ల
యుండె నరేశ్వరవులను వినియుందు గాదె
పరశురామునుశేసె దర్పణములు నెరపుల
రక్తములు సభూరితర పితృతృప్తి నెలయ॥

మ క్షితి సౌందర్య శిరియుంబ భూపతుల నిశ్శేషంబుగా నేకము
శతి వారంబులు ద్రుంచి యాతడు వసుధన్ శాంతత్వముం బొంది స
ప్రతుడై నాప్రథ నన్నుఁ బాశుఁ డితఁడే శ్రీ క్షేత్రమ్యంబు సేయంగ నే
లతు డంగన్ నృపు లెవ్వఁ గల్గిరి యెల్లన్ గైకొనన్ గ్రమ్మ [illegible]॥

వ. అనుటయు నప్పుడు [illegible] ప్రకారంబున దడి
యు క్షేత్ర ధర్మంబును నృప [illegible] భూపాల
వంశపు నప్పంభవ ప్రకారంబును [illegible] విని [illegible]
ద నని యు [illegible]

సీ. కలఁడు [illegible] గాఁడు [illegible]
[illegible] తుఁడు వాని
కుదయించె [illegible]
[illegible]

— — —

వ్యా॥ క్షత్రియ [illegible] సంబంధము, నాలుగు [illegible]
న [illegible], అనగా, [illegible]
[illegible] ఉన్నది.
[illegible], [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible], ౬౪, [illegible]
[illegible], ౬౨, [illegible]

32 కళా ప్రకృతి, పాదపలగు ఉన్నవి. ౬౬, ౬౭, కొలందు, బవర్ణః, అఖ
వర్ణః, పల్లవః, కుశికః, కౌశికుండు, అనగా యింద్రుండు, కుశిక
పుత్రుండునన్న

---

76 వచా   కుశికేంద్రు

మొన్నం బబగ వయ వలు ల వేంటనాదగు పుత్రు
వేండిన . . . .

. . . .

. . . .

గీ. . . . . . — యిషుచటితవ కన్య సంప్రమోద
మున ఇచ్చి కుశికు నిచ్చిన వన్ని సుకృతి

. . . .

. . . . ———

వ.   నుండా పరువ్వులు నిజభార్యవయుండదు

77 వచనం . గసౌ ప్రభృతి దనయాంఘ్రి దలన వపాంప గెక

క. ఆరాజు నగ్నిదేవుండు
గారవమున నడుగ నతఁడు గరిమంబున నా
వారవముగ నిచ్చె గరిమగ
రారణ్యోగ్రాత్మ ఖర్వ ఊండు లతనికెన్ ॥

వ. ఇట్లు అనగ్నిదేవుండాహారంబుగాను తరువాత వరుసొనందును
నాశ్రమవనంబు అంతయు తాను సమయించిన సమసిన నవ్వాపోత్తాకుండై
శపించి వసిష్ఠ యాసర్వభక్షకునకు రక్షణంబు గావింపుము వసిష్ఠుని గార్త
వీర్యుంగని తనలను నీవు మదీయ తపోవనంబు హరింపకగవంసనాంహంస్రబుద్ధి
గా ఖండించి నీ బాహువులు రాముండను ఆకువాండని శాపం బిచ్చె సహస్రబా
హుండును దానికి విషాదంబంది యున్ధికతాంతవ్యర్గం బుతెలిసి దక్షం
బులు నడపుచుండెను.

క. శాపములు నారఘపుగనా
భూపతి కవినీతుడైన పుత్రులు సబలా
టోపాంధ్యులు బలువురు సిం
హాపములు బనింపద్దా(తి) నదియు వర్తిన్ ॥

వ. అంత నియయ జనింపవా రెేణుకానాదు జమదగ్ని యాంశ్రమంబునకుం
బోయియుండు నంబా మదగ్నిండును గయ్యాడి తెకుండతెహోంవధేనువు
వత్సంబు దమమందిరంబునకుం గావివచ్చి రట్లు దెచ్చుట సహస్రబాహుండెఱుంగ
డు.

34 క. అటు రాముఁడె అంగిపరమోగ్ర ద్వష్ఠ ఉవుగల కోపములఁ గూప పరశువుల ఖ్యమవివా

త్రుటి శస్త్రాస్త్రంబులతో బటు గతి వ్రేసెను సహస్ర బాహువుల మిండెన్॥

గీ. వ్రేళ్ళు ముట్టికలుగ్ర మిగిలిన సహస్రభుజ

ముంజ బాహువులనము ఖండకులు

పరశుఘోరధార వ్రాల్చి సిపోలియుని

శాస్త్ర

వ్యా

ఆ రాక్షసను, గౌరవములన గౌరవములన, తక్షవము, గరుడాంక్షుప్రః,

గరిమా, గరిమంబును, ఆత్మన ఇమసంతానాం. డాపాం ఁఘసాస్త్రదిశి

సూత్రం, గాత్రమః ఊరు, ఖర్వటః ౪౦౦ ఇంద్రియ గలఉరు, ఖేటకా

గ్రామపశులు శౌ శాంటకః ఖర్వ టోంక్షుదః ఇతిమాంవులః॥ ఇట్లై అనగా

ఇవ్వనిదిని డిన్ని దవాంపుటకు అన్నిపై అబునసుడు, ౨౮, ఇట్టిన

ఆహారంబుగాను తరువాత, అనగా ఆయుసుము అయందు వరుణ్వనం

దను వసిష్ఠుని తెలియుక్తే... . వూత్రుయుం రమ్య వురుపవసగాయుపర్లెక్ష

నః॥ దరితాం పవసి సిద్ధ ప్రిత్రుభాంను స్సపాం వలయు ఇత్యుక్తం॥

అతులతపంబున స్వరుణు ఁడసన్నునిచే బహుళ ఫ..... స్థితి శ్రీబ

బవింపగాబడిన దివ్యాయుధం ఁదేశిష లాఁతపుంఖాతు దుయసి షద్భుఁదా

శ్రుము షాసిత

6 పూ   నుండి 7మి దినశ వర్గ ॥

వ. అతఁడు నిత్య శాడివార గాంభీర్యము గానక నెగి యుండగా
నతి కుపితాత్ముఁడై కడగి యుర్వి న సూను లప్పోయిరమ్మట
త్రిప తల్ప శిరము నొవ్వి సరిదు నిచి ప్రీతిమెయిన్ జనిదెంబరమ్మువామా
ద్ర తల్పఁ డేఁడువుద్దు వారి చరితంబు రికెందవ తల్లిసెప్పు
వ అప్పుడుండి.

శా. రావయుం దుర్ధత కౌలాష పావక శిఖా ప్రస్ఫీతు ఁడై తుష్నుధున్
భూమిలా శాశి గల ఘోర ధార నని విస్ఫూర్జ ద్గతిన్ వ్యాపంయు
స్తోమం బొందిన రాక్షస కులము ందున్నాడి చెసెన్ సవ
ద్దామ త్రీడను కాట్రువెయుప్ప నిలశక్తిసగ్గంద సం సిక్తగారై ॥

వ చేసి పరమ కృతార్థ వానిదయున్నై తపోవనం బున కుం జనియె
బ దంఁడిడి బహుల సంవత్సరంబులు సనిన విశ్వామిత్ర పౌత్రుఁడైన
పరాశరుఁడను రాజుఁ పు తివని తలఁచి గురుల్ని నిలంబునం బు
ర సురాలు నదిక్షే పింపు. రాజులకు నె అబ్బెరాగి యున్నవాఁడ
వని వారిష్ఠజన

వా/ పంమెన తింపి బ్రహ్మ సమ్ము తుఁడు యుద్ర రాజు తసుపు
రు పవ్వాంధర కంధరంబునన్ అని ఆదిపర్వమందు, అతండు
వసిష్ఠముని, సమసిన - నశించిన, కనలి - కోపించు, 26, శాపము
వసిష్ఠ శాపము, 22, 24, 28, 30, అతఁడు అతి కుపితాత్ముడై

36 ప్రసంగా పితృవధ చేతను అనుడు అర్జునసూనులు కార్తవీర్య
పుత్రులు తల్లి చెప్పగాన్ కోయి కాండి చెప్పగా ॥౮౧, ౮౨, ౮౩,
చేసి, విశ్వామిత్ర పౌత్రుండైన పరావసుండను రాజు అనగా
వంశప్రసిద్ధి చేతను రాజు అని అనవచ్చును. ఇంతే కాని రాజు
కాండు విశ్వామిత్రుండు తపస్సు చేసి బ్రహ్మర్షిపదము సంపాదిం-
చుకొన్న పిమ్మట పుట్టిన తద్వంశ్యులందరు బ్రాహ్మణులే అయిరని
తెలియవలసినది. ఆలాగు కాకపోతే నేను రాజును కాను అని
అనును, అనక పోయినా బంధుహస్తుండు "విశ్వామిత్రస్య
పౌత్రస్య రైభ్యపుత్రౌ మహాతపౌః, పరావసురర్వా
రాజర్షి ప్రాప్య వంశజ సంసది త్వర్యక్తం, రైభ్య రైభ్యాదులు కాశ్యప
గోత్ర ప్రవరయందు ఉన్నారు, కింద రైభ్య పుత్రుడైన
అ..   పరావసులు బ్రహ్మహత్య పట్టుండు అనే రాజుకు
బ్రహ్మహత్యాకర్త అయిన యవక్రీత వలె ఉండి వచ్చు అరణ్య
పర్వము మూడో ఆశ్వాసమందు ఉన్నది. గనుక విశ్వామిత్ర
సంతతి వారు బ్రాహ్మణులు కాలాగె పరశురాముని సంతతి
వారు రాజులా అండే రాజులు కారు క్షత్రియత్వమును
మిత్రమైన పరశురాములు

---

78 పద్య- సన్నిధిం బలంతి బాలవృద్ధ భావం బులనుపేక్షించి తుదైయత
నిచేత మునుపు బొవకున్న ప్రత్యస్థ నా దలనుగదింపు

సీ. సప్తపులుగా రెరవారు నీవుమి ధాత్రిప్రతతి
జగ్ధ్భూమానివనుడు నతండు వసుధ
రాక్షవెంత్రి కడగి క్ష్మారతసాబాల
వెలిధ్ధవలుగనరేంద్రచితతిన జితె ॥

వ. గర్భంబులనున్న యర్భకుల వడియు విధప్రకారంబుల
బొరదప్పి పోడవి పుడమి రేపులు రాజులు గాలాంతరంబు
ల వెదకి వెదకి వధియించె నిట్లు ఇరువది యొక్కమారు నేల
నిఃక్షత్రంబుగా విరచి యశ్వమేధయాగంబు జేసి దక్షిణగా విశ్వ
యంతయు గశ్యపునకు నిచ్చె పదంపడి యమ్ముని యాజ్ఞాపు
ద గర్వితుండ నిట్లని తెలు ॥

గీ. అశ్వమేధయాగంబు నవనిపొల్ల
నాకు దక్షిణగా నిచ్చినాండవింక
నాధిపత్యము నీకుంతా ~~[illegible]~~ దరుగు దక్షి
ణాబ్ధిపారదేశమునకు ననఘచరిత ॥

వ. అని పలుకు దేవునియుదెలంగు నశేషించిన రాజపుంఖంబు
నకు నిశ్శేషత్వంబు వాటిలకుండం బరిహారంబు బుద్ధింబులటిన న
పురుషసింహుండట్లు కాతలయని పోవ నతనివలని వెఅప్పుడన
ప్పాలనిసముద్రంబు శూర్పకారప్రదేశం

పా. తపస్సు వెలయ్యాతెడు పాంసా తర్కవేత పరశురాములు ~~[illegible]~~

మాంత్రములు నానా దశరాజులలో రాజునగా చెప్పబడ్డాడు, విప్రుల జ్ఞానవృద్ధులను చేసినాడు, ఇప్పుడున్న పరశురాముడు బ్రాహ్మణులు పశ్చిమదేశమందు ఉన్నారు. " అగ్రతశ్చతురో వేదాః పృష్ఠతః సశరం ధనుః, ఇదం బ్రాహ్మ్యమిదం క్షాత్రం శాపాదపి శరాదపి॥ ప్రత్యర్థినః యుయుత్సు తి దేవాంతక్రా నిదేశత్రి ఇత్యాదులు బాలత్వ వృద్ధత్వములతో విడువబడ్డారు. ఉగ్గడించు ఉదాహరణం ౧౦॥ ౮౬, సత్పురుషులు బాలవృద్ధములు అనగా, పరా వసుధాక్షి హోంచితుల బాలవృద్ధులను విడిచిపెట్టితే మనుష లం విశేష వృద్ధి పొందుచున్నారని, బాలవృద్ధులనున్న అనుట, గర్భంబులనున్న యుద్ధకులు, అనగా, గర్భస్థులు అని విడిచిపెట్టితే వారు తిరిగి వృద్ధి పొందుటవల్లను వారిని మరించుట. వివిధప్రకారంబుల పోరదప్పి అప్పుడు లో యుద్ధమందు తప్పిపోయిరి, పోడమి తిరిగి, అంతరించు కాలాంతరంబుల శేషితోసి లేల్లకు బత్కెక్రి

---

13 మా ఈ విరయుం గాంత దేశం బలనికి విపరీతస్థానంబుగావించె నిషిద్ధంబున గర్వపమునీంద్రుండు పవిత్రపాంబు భూము భూసరప్రకరంబుల కిష్టి తపోవనంబున తిరిగె భూమియు నతనిపేర గాశ్యపి యనరెగడిగాంచె కాలంబునకు వైశ్య శూద్రాప్రముఖులు దక్షతాత్త్వ విప్ర దార ధనధాన్యాదులు

లపహారిం పంచాననాదంగిరి.

సీ. పరపడి విప్రులు పథము దప్పి పథంబు

మద్యపానంబు సన్మార్గ వర్తు

లైన సాధుల ధనమపహరించుటయును

మెయి దలగాంగ సచ్ఛ్రోత్రియులకు జెప్పి

రథ్యాదిక సత్క్రియలు ప్రవర్తింపక

తెక్కలంబంది రాజే దిక్కులందు

దతి నిమ్మయి ధర్మంబు నెడియధ

ర్మంబు వర్తించె యరాజకత్వ

దోష జాత మైన దురితబాహుళ్యంబు

గాంతి లపెట్టభూమియు తలము నకు

బెరాకాని తొగి కశ్యపుండు నిజోరువు నతి

గ్రుచ్చి దాపునాంగ నిచ్చి రయెత్తి

వ అది కారణంబుగా ధరణి యయుర్వీయు నంబు సిద్ధి వహిం

చెనయ్యుర్విధరణిసమయంబున గాంశ్యప గశ్యపునిచే

శెప్పియు క్షత్రియులు దండనీతి ప్రయోగంబు వంశా

గి ధర్మంబు రక్షించి తనచ్చ పరిరక్షితం జేయు వారు గావరంబు

వదయు ఉక్కై యయుర్మ్యాపామయు నిత్యూంశిల్పనిధము.

క నాంతంరబటం నవలే రా

మాయుత జగంపా విభూంతి కగపదనిఘనల్.

40 ధీంయలు కట్టు

వ్యా వారు అనుట, వెదకి వెదకి, నెమకి నెమకి, ౧౬, ౧౭,
అనిప లుకలు శు రాజసింహాంబునకు, రాంఘ్ర వంశానకు, అవ్వలన
అదృష్టాపు దీక్షలన, శూర్పా కారప్రదేశంబు దిరయు, శూర్పా
కార అని కలదు, తత శ్శూర్పాకారం దేశం సాగరస్య సన్నిధ్య
వేల, ఇతూక్తం ౧౧౮ ॥ పదపడి, తెప్పః, తెరువకలుగుట, అనగా
వాంస, బండి, బండపట్టు, దాంగతనము అనుట, కంతల పెట్టె, కు
లపెట్టెగా, ఇతలములకు, పాతాళములకు, నవిధ్యాతే తలం అధః
ప్రదేశాయస్సాత్ తత్ అతలం, అధః స్వరూప యోరస్త తలం
స్యాదిత్య మరః। నిఖారు పునరిక్లిష్ట, అనపాయ ధర్మ పదముగం
తగిల్చి, దాపు అవష్టంభము ॥ ౧౭॥ ఆ పొరు సాధ్ధియల
త యుక్త తవ్య సిద్ధియుతే నయా సర్వమితి ధరణిః,
తత్స్మపి అని ఉన్నది తతీ ధర్మ విశేషక్తి అనే సూత్రముకు
~~37~~ నసదేవాడి .....

179

లు గలర స్వర|సాయకులను విసము పసుపునను రక్షింపగ్గు
వ. అనిపలికి యద్దేవి దనసు రక్షిత త్వంబున పెద్దా వాయలుబొంద ఆ
బాపు నకు దప్పుటయు ఖాంర నాస్థయ ప్రభుండగు విదూర్థ
సుతుండు బుద్ధి వత్పర్వతంబున బుద్ధింబుల కొంత బుద్ధింబుల పెత

రక్షింతుండగు డేయు సౌదాస వంశ జనితుండై, తం.డు బర్రా
శరసంయుమివరుని యధ్వరకాలంబున జేసిన సాహసాతిశయం
బున నప్పువర్తన్ముఖు వాని శాస్త్ర ప్రత్నంబున సర్వకర్మంబు
లును జేయుంచుకొని రక్షింప సర్వ కర్మ దానంబగు దియు శిబివు
నువుందు గోపతియున వాంఛవసంబున గోవులు రక్షింపగ(బ)
తి (శ్రీ)గాతియును తియు (బ్ర)తర్ధ నప్ర(త్యం)డు వతాసి భద్రా సుందర
త్వంబులు గోత్రంబున రక్షింపుంబు జరింప జేవించాడుయు —
దివి రక్షత నూరాకు దగు దధీవాపాంసుకై, దు కంగుండు
సంగాకురులంబున సౌతవువునిం(ద్ర) రక్షజేసి నిక్క యుంతై వర్తి
ల్లుటయు బ్రవాద్రుఢ కల జాతుండు బ్రాహ్మణ సామదీయు
గోధ్రుకురాటి శైలంబున గాలాంగులంబులు రక్షింపుటు వలన
గలిగియుండుటయు వారు తమ్ము సంతాన సంభవులు జాతుస్వర్ణ
యుస్తరులగు వారు వున్నారు సము(ద్రం)డు రక్షకుండై పెనుపర
త్రంబున జెరుగుటయు జెప్పి వారు తమ తత్త్రియులు వారలు
సమగ్ర కృతిపాలనంబున నన్నయయు వారు గానను(గ్ర)హంబున
నవల్లనై యుండెదు

౩. వారల ...

వా/- ప్రథమ పూతలోత్ అనే సూత్రము అపవాదకము. ౭౦,
అని, తన సురక్షితత్వంబున .... రూప మయిచేసిన అవుట

సన్ని ఉపర్యక్షమయం గాపత్రా ఘక్షత్రయవృంగవా ఇత్యు
క్తం॥ అస్తికౌరవపాలయం మోక్షదం రథసుతః ప్రహితా, ఋత్విక్స్వంవ
క్షితౌ విప్ర ఋత్విక్ వత్యైవపర్వతే, ఇత్యుక్తం, గాలంగాలంబు
లు గాపుష్పసామర్థ్యము మాపే తను మెండమున్నవులు అవితెలియవ
లసినది. పండు గ్రాతులకు గాలంగాలల ముపండ తెలంకదం
డదు. ఇతుస్స్వర్ణాయస్కరులగు వారు ముగ్గురు. అనగా ఇం
తుకరులు కాశీబత్తులు, స్వర్ణకరులు కంసాలులు, అయస్కరులు
కమ్మర్లు అగువారు అనగా ఆ వృత్తిని జీవనాధారముగా కలవారు
ముగ్గురు అమడ వ్యాకార వేంకు కారాది జీవంతం నిత్యముపాత్రతాం
యది పూర్వముఖ్యత్వస్తి తతస్థి సామాన్యస్మృతి అన్వ్యక్తమ్॥ ప్రాప్య
కాంస్య లోహకారః, సిందూరమః స్వర్ణకారః, కాంచనధూం రుక్మ
కారకాత్రాలు ఉక్త తథా పవిత్రం పర్యాప్తి

ము. పెద్దలు సాక్షి

పొగ్గర బరశురా మహీతలంబు లసిర సాంకరా
వారి సద్విపతులకొయుడ
గాండరుగా వన యశ్ము గాంచి తీసనఘూ॥

గీ. అని వివిని వారి రాపించి యున్నవిందు
దండ అనుజూబ యోగ్యపత్రయు సక్రమమ్మ
పర్వణులు దనుపారని యువి దగిన

యట్లు విభజించి యభిషేక మొనరించె ॥

క. ఆనృపుల వంశములు నా
నానృపులును బుట్టి రెల్ల నరవరనృపసం
తానములు పెక్కు గలిగిన
శ్రీనాథత్వమున వారలెందును గలయట్టి ॥

క అప్పురుసుతుఁ బెరిగిన నృపు
లప్పుడు భారతరణోంప వాంతులై పలువుర్
గుప్పలు గాన బడి రనికిం
దప్పిన వారిఁ దెల్పెఁ దెలుకల ధరసంతతికి ॥

వ. నీవడిగిన పూరువుల వృత్తాంతంబు పవిత్రంబుగా నెఱింగించితి
ననవుడు ధర్మనందనుండు గాంగేయుం జూచి యిట్లనియెఁ దండ్రీ
దగునే తెలంపంబున పవిత్రవిశేషంబు పాత్రంబుగా ధాత్రి
నిక్షిప్తంబు జేసె నోయనుటయు నిట్లనియె.

గీ ధరణి యును బుత్రములు బరాశరుండు గాన
యమాంశమునను వస్తువులు గౌతముండు కప్రులు
దొనయుద్ధి యలు నింత పుణ్యంబు బుసెయలు నిఖి
లంబు భాగ్యంబున బవర్ణనమున తెత్తె ॥

వ అని యిట్లు సల్లాపంబు సేయుచు మాధవధర్మజులతిగి యోఘవ
తీ తీరంబున శరతల్పగతుండైన గాంగేయుఁ బాయక తనతిదూ
రంబున కథావతరణంబులు జెప్పిన భీష్ముని నమలు ఖులు నక్షత్రపాదులు

44

నరదంబులు డిగ్గి రందఱు నంతరంగంబు లెత్తాగ్రంబులు నొసి కెటు
పౌరజని సాత్యవతేయ ప్రముఖులతి ముదంబున నేకుల ప్రియమ్ముల
ము తొలి భీష్మునిగాంచి రష్ఘు సముచిత ప్రకారంబున గనియు తనింబరి
వేష్టించి యయాసను ప్రైరప్పు డమర్చితుం డమ్మ మహాత్మునాలు
కింబ యమ్మలం బులు నతని తెలిచె॥

వ్యా॥ బాహ్వస్యా క్షత్రియాం బ్రాహ్మణస్య తో భవతి ప్రాప్తిః, పౌ
తలిగా మొగ్గిన ఖాతానాం సమర్గ్రహో ద్విజ ఏవ తు, రథకారమితీదం
ప్రాం క్షత్రియా యుక్తం ద్విజన్మనాం॥ క్షత్రియాదపరం వై శార్ద్వి
శిష్టమితి వక్ష్యతి, సహ సురాష్ట్ర సంబంధః కృతః ప్రాకృత సర్వాధిపైః
సూతానామధిపానాం భాతి బహూనాం వివృతః॥ ఇతి॥
సూతస్య స్పష్టి సారథ్యా విత్యాహురః, ప్రాగ్రకార పామకారాందిత్యాది
ఆదిశబ్దముచే పంబరాలా ప్రవర్తానికి విస్తారములు, ౭౨
౭౩, ౭౪, ౭౫, లలో అప్పరు సూతులు విధముగా, పలు వృత్తులు
గానబడెను, అనగా, బహు జనులు పోషకులుగా బడెను. అట్టి
సంధియందు అకారము లోపించినది [illegible]కవి భ్లా

80 సూ॥ నీకుమున్నపతి నవ్యాకులమైయున్న
రుచి యుపత్రం బిడము పిడ

షు నవయువలనః పేద కండెసేం (తృ)బుధ్రుక్

ఔక మేళ్లౌ తౌళతంన సన్నసలత

సేలయు సామ్యేలయు బహుళ సాంయుత కేళిత

శైవ లయాంగంబుడు వివ్వ శుగసేల

యుల్లోంది యుంచుక తేమ నియు దుఃఖంబు

బెరయుమి బతల వరసూత్రిగాడె

దేవతలకునైన నీవుపదేశింతు

కలమితే వలలకు వికారమొంద

కుంఠ బెరాధ వృత్తి యెయురుల నీదేర్పంగ

వలవకు నిశినిజ మువాంర్గ్యచరిత ॥

క. భూతంబుల సంసరణావల

భూత భవద్భావి కార్య్ తులు ల గర్వ సము

దీర్ఘత న భంగి యలనీయుట

శోతివిగా వెకులు వంశ శేఖరజన్నా ॥

వ. అని వెండియు

ఉ. రాజితె రాగమానుండగు రాజితసుందరమూర్తియుడ్వివి

భ్రాజిత సంపదున్నతి విభాసిత వర్తనుండగు దైత్యాయుని

రాజమనోజ్ఞ భంగి చతురత్వాధనుండగు బ్రహ్మ పర్వాది

కేళ్లిజిత వున్న ఘంటు నవి జన్మము లత్తివి యెందు గల్గనే

క. సరలు మీ నసురలు

వ్యా- ...... ల్లోప ఇత్యర్థే యేషు, ప్రథమైకవచనమాత్రే
శబ్దానాం తాదయోరుపతిష్ఠతే అని సూత్రం। ౮౬, ... ౧౦౦
భూతంబుల సంసర్గంబులు, పృష్టవ్య, ఆ తిపౌత్రివిగావె, అనాంయూ
సహోద్యమములుగావె, ౧౦౧, ౨, రాజితే, యుధిష్ఠిర విహారతేజ
జె, అనుట, రాగవరంగు గొలె, అనగా, యుధిష్ఠిర విహారరుత్రీ
నప్పుడు తిన్ని రాగవులు తెలిపాంగొజె అనుట రాజితసుందరమూ
ర్తి యుక్తే కామ్యకర్మాస్పదు గొలె అనుట అయినప్పుడు తిన్ని
ప్రవాహజితసంపత్ప్రపౌత్ర, కామ్యకర్మత్యాగులు అనేసం
పత్ప్రపౌత్ర కామ్యానాం కర్మణాం న్యాసం సన్న్యాసం కవ
యోం విదుః తిస్మరణాత్॥ యద్వా. వే. పరమాత్మని బ్రహ్మణి
తా ప్రతాప సమానాం సంపత్ జ్ఞాన సమృద్ధిః కామ్యకర్మత్యాగ
ఇత్యర్థః ఇతి వావారః తయోం ఉన్నతం సర్వోత్తమేషూ
త్తేష్టం విభాసితం వర్తనం జీవనం యస్య స ఇతి అన్యార్థేషి
తద్ధితః, విష్ణుస్మృతి స్మార్యమ్ యావా తే పరమాత్మని వర్తమానే
రత్నవాంటం, కామ వీరా జాః తనూంల్లం జంగానాం త్రమాణాం
ఖలతరత్వం బాంతురప్రమేవ ధనం యస్య సః, ఖవాబా
రల్ ఇతపద్ధః, తథాపి అనార్యవర్యాదీ తేన్మా జితమన్య
దః అనార్యవర్యాదీక్షీ త్యసేన దివాతే యాశ్రుమంతి సూ
చ్యతే స్త్రీసమాసః పరిష్కృతం......

అయుక్తులు

సుర గణులు గంధర్వులును మహోద్ధతి తిమ్మి ఝషి
సురపతి వజ్రిసనెంకటపతి
షఃరాజితులకె యయు యత్రబల విష్ణురత్న

చ దశావతారసత్త్వసుందరపములు దానవుల వేదములంచు బావదే
దములనను గల్గనైష్ణనికియుదర్శవిభిజ్ఞతయయు గవిరోధి భూ
రము గొని విరుద్ధసత్రము విరాజితశౌర్యవులు నీకుబాలిత్సై
జములగు వారి దేవెరెంకటేశ శంతసలు సంపదప్రతిఫలింపజేసే

క శ్రీ శైల సంభావించునే
నాయిక తల్పమునసుండి బావగనెల్ల
స్వామి యెఱుగు గాంతయు సువరు
డేయు నవల జూంతవినవనెప్పుడెప్పుడైన

గీ వసువులందును బెద్దవు వాసవాది
సురులు మిగులు గుణముల ధరణిసురలు
సెప్పవిందు నీ మహిమ మహాత్మ్యమునను
గందునను పమతేజ గంగాతనూజ.

వ. అని పలికి పెంతవాయి భూంఝూపి

ఉ నీవు వరా విశేషము పాని యంత జేసి జగంబులన్నియుం
భావములనం గనంగానవ్య పాలు మహాత్త్వ బాలు దోల్డ
లాభ్యవిలబత్తుం దయెమ్య సువార్తాదాపు వేడులితాం దొరుడెల్లనెవ్వగం

48

బ్రాహ్మణ దేవోత్తమ వినయుని ప్రఖ్యాత మహాపాండ్యాపద్ధతి
వ నాలుగు వర్ణంబులు । నను నాలుగాశ్రమంబులకును నిర్దిష్టంబ
ర్థంబులని నాలుగు వేదంబులు సెప్పిన ధర్మంబులు నీకు విదితం
బులు (ప్ర)వృత్తి నివృత్తు

వ్యా. మహాగ్రీష్మే తసమిత్యుక్తం. సత్యే తపసి దానే చ
యజ్ఞాదికరణే తథా, ధనుర్వేదే చ వేదే చ నిత్యాంహి పార్య
వేత్తాసి । అనృశంసం శుభం దాంతం సర్వభూతహితే రతం, ప
రార్థం త్వాం సదా శంసంతం బుధజన శుశ్రూషమితి మోక్తం అత్రయ
జ్ఞ కర్తృత్వ కథనాత్ స్వర్గాంతి సూచ్యతే, ౩, సురలు మహాభూతి
మైన మహాత్మ్యత చేతను, (ధు)తవ్రతులు, ఊరువర వచ్చిన, వేగము
చేత వచ్చిన, ఉరువారించిన ఆనేపా తపు అసహ్య తపు, ౪, దమ
ము నను, దమము మొదలైన యేడు ధర్మములున్న నీకు మొంటైన బ్రాహ్మ
గు వాండు వెలుకటుపుట్టించు, అనగా, ఇవి నీకున్న సద్గుణములు
అన్యులకున్న సద్గుణములు కావనుట, ... భూతోపమేలయం. ఉ-
పమానాభావాత్, ౫, ౬, పసుపు లందును పెద్దవు, అనగా అ
ష్టముల దివ్వె నప్పుడు కెన్ని తెలియునో కుడ వనుట, ౭,౮, నీవు దురుఉక్త
దుఃఖపడి, ౯, నాలుగా, నాలుగు వేదంబు

8| మూ_లు నవ సాంఖ్య యోగంబులును బురాణేతిహాసములు ధర్మ
శాస్త్రంబులును ~~వేదంబులు~~ నవగతంబులు సర్వసంశయ
చ్ఛేదన దక్షుడవు క్షితిపతి నాదరింపుము శోకమోహగ్రస్తం
బగు జనంబు నిస్తరింపఁ జేయు ఉగదా మిము జూల్చు బుద్ధివిస్తా
రంబునకు ఫలంబని విని మొగంబంచుక యుత్తర ప్రతాంజలియై
గాంగేయుండు గోవిందునకిట్లనియె.

క. కర్తయును భర్తయును [illegible]
హర్తయు జగములకు నీవ యనాద్యంత జనఘో
రార్తి నిరాసని పుణ్యాసం
కీర్తన యోగీశ్వరేశ కృష్ణ పరేశా

వ. అనిమ ఇట్లు అనేక ప్రకారంబుల బ్రశంసించు నాకుపేదతా
దానినిబత్తంబున దలంపు మనవు గాన దైర్యం బిట్లనియె.

సీ. అఖిల భక్తినిత్యంబు నాయందు నీకు
కలిమి జేసి నీయంతరంగమున నాడు
దివ్యరూపంబు మొలయించి తెంపు మోద
బ్రాజనంబైతి భీష్మ తపస్వివరా

వ. మేలు పొరతలంప నేలపెండియు

క. భక్తియు నార్జవమును సం
యుక్తములై యుస్థి యుల్లంబున నా
సక్తి నిలుతు నందుకొందుని

యటుత్తంబె నను వసింప సుత్క్వేశవరా !

గీ॥ అనఘు యనుచుఁ దేంకనే బదియారు దివస
ములకుఁ దానుత్తరాయణము నఖరింప

వా॥ అసెప్పిన నాలుగువేదములవెంత నున్న చెప్పబడ్డ అనుట
అనగతంబులు, తెలియబడ్డవి అనుట విపులభాష్యంబుల, యు
క్తార్థములయొక్క అనుట, ౧౦, ౧౧, ౧౨, ౧౩, ౧౪౧౫, అన
ఘు, ఇంక మఱిన్ని పదియారుదివసములకు అనగా యు
ద్ధాది అయిన శ్రీమంత్ప్రజోత్పత్తి సంవత్సర మార్గశిర శుద్ధ ౧౩ మొదలుకొని
మాఘశుద్ధ ౭ వరకు అనుట. బక్తదినము పెంపుతగ్గులు వృద్ధిక్ష
యముల వల్లను వచ్చుచున్నవి, పంచాశతం షట్సు తురుష్ప్రోక్షం
దినానాం తవ జీవితస్య తాత్పర్యం,

దెంతగునీవష్ట్ర దేహంబు విడిచి తొలఁగ
దపునరావృత్తి ఉదమునకు ఖము ఖమునకు

వ. వీరెవసువులు విమానంబులతోడ నంతరిక్షంబున నంతర్హి
తులైరి నీరాక ప్రతిపాదించియున్న వారది యట్లుండె నీవు సన్
నిహితంబున నెలుక పొసంగు సదుపాంగా వున వీరెల్ల సకలధర్మవిశే
షంబద్ధి తెనయు యరుగాదెంచి పరివేష్టించియున్న వారని తలా
లస మాంగత యోగ్యజనంబులం జూపి ధర్మపుత్రుఁడు సుపద్యుంబు

సౌరాశేరాంప వారి తబమాంల(శుల)తుం శకునితంశు వెలవ్వెంచు
నల్లుగా ధ రాశ్యార్ధ సమాంధి యుక్తం బులగు సుత్రీవిశేషంబుల
నను గ్రహింప వలయు ననుడు యు నర్ధ్వ వతి నందలిన కుల
దేవ వ్రతుం డిట్లని రయి

3 శివ నారాయణ యవ్యాత
భవదీయు వల్లైన మధుర భాషణములునా
పెవ్వులంనిన నమృత రస
ప్లవనంబున నోలలా (బ)ముద భరితుండ నైతిన్యు

తా॥ ఉత్తరాయణమును నిరీక్షించుచుండెను. అనగా, తత్పూర్వమందు
మకర ప్రవిష్టుండై ఆయనింబు ఉన్నప్పుడే రథసప్తమి మొ
దలుకొని ఉత్తరాయణగతి అని ప్రసిద్ధి కలదు అందువల్లనే
ఆ తిథి రథసప్తమి అయినది, ఏలనగ పునరావృత్తి పద
మునకు, అనగా వసురూపము నుపొందు కొంతకాలము ఉండి
ఆతరువాత ఉత్కృష్టమగు ముక్తిని పొందగలవు అనుచు, “నిష్పు
త్త మాత్రే త్వయనే ఉత్తరే వై దివాకరే, శుక్లపక్షస్య సప్తమ్యాం
మాఘ మాసస్య పార్థివ! ప్రాజాపత్యే చ నక్షత్రే మధ్యం ప్రాప్తే
దివాకరే, సమావేశయ ఆత్మానం పరాత్మన్యేవ సమాహితే”
ఇత్యుక్తం, అనగా సప్తమి మొదలుకొని ఏకాదశి పర్యంతము
న్ను ఆయుర దినములున్ను ఆయుధు పా(రా)ణములు ఉన్ను విదేవ

నని తెలియ వలసినది. అది గనుకనే భీష్మపంచకములని వ్య
వహారము.౧౭, వీరి వసువులు. అనగా వసుసంఖ్యయైన
మంత్ర గనుక ఎనిమిదోవసువున్ను రూపాంతరములు పోత
ఉన్నాడని తెలియ వలసినది. వీరసు

---

౮౨ గీ. వాసిని బుట్టవైన నీ వారా వైభవంబు
లోన సమస్తంబునుండుట లోకనాథ
నీదు సన్నిధి బలుకంగ నేరరాదు
బద్ధ భవ్యునకును నెట్లు బలుకవచ్చు.

వ. విశాలసద్వంశంబులయిన యుక్తులకు శరంబుల పోతిపవసంశ్రే
యంగంబుల నంతరంగంబున వశంబులై యలరుచుండు. ప్రతిభ
సంభాషణాత్మ మంబుగాదు దౌర్బల్యంబున నెలంగు నాలు
కయు ప్రస్ఫుట వర్తనంబులు గావె విధంబు సంభాషింప
ను త్సవింతు ప్రతిభాషా శక్తి లేమి సమయంబు నాదె సంప్ర
సన్నుఁడవు గమ్యు ధర్మపుత్రునకై యద్ది వాంతంబది నీవు
చెప్పుము నీవుండ నేను చెప్పుట గురుండుండ శిష్యుండు
చెప్పిన విధంబు గాదె యనిన విని ధర్మాత్ముఁ డగు వాఁ
డయు తన తెలిపెనని ఇట్లనియె.

క. కురువంశధురంధరుఁడగు
పరమార్థజ్ఞునకు వినయ ఘనాతిరగుణుని

క్షర శరపీఠనె జెప్పితి
వరమయు లు మూలం తత్త్వగానములు వసుధాధీశా।
౩ శరమయులవలననుమూర్ఖం
భూరయుక తెలుక్కింత తప్పి బారయుకనుప్పిం
ఖురయుక అయవిద్ధ గాంభీర్యని
కరణీసు ఖ్రాంత్యుం దప్పు గయ్యు క్షారణ నాథా!
గీ. అనఘ!

వ్యా. రలం.. రం బున గౌరవమున బుద్ధి చెప్పగా నీక తకుం దారిగు దెంచి రని కన్నారంగాం బూంపె నాకును .... అవి ఉదూర్గి అపర్ణవందు, నీ రాత, నీ వప్పు ఉపప్రతిపాదించి ప్రతిక్షిం౨౨, పానుంగుప దబవూరసి పొత్వు. ౧౨॥ శివ, వేవు లు అనిన, కర్తవ్యములు పానములు వేసిన, అనగా భాషతో వలలకు అ మంత్రత సామగ్రులు తెలాబు బున్నది, అమంత్ర తరసవందు ప్లవనం బున జెగాతె, మునగుట చేత మూవతెను. ౧౮. వాక్షి భు, పద్మజన్మునకు, అనగా బతుర్ముఖ బ్రహ్మ నప్పుడే పిల్ల అపుడ్ ౧౭, విశాలప్రతిజ్ఞ, ప్రజ్ఞా విశేషము, భక్తాత్రిపురాంతక తేతి వాంకిం॥ ౨౦, ౨౧, శరీరముల అనేక బ్రమదలు కొనిమూలా బున దర్శనములు ముగ్గు మూం బు వరియులు, క్రమములగాదే వాండర్మములు నఖ్ఖి జీవధర్మములు నశ్శమనోం ధర్మములు నర్వెందకుండాయివ్వ-
-బద్దవి

వయూర్షం, బతలు ఏ అంగాలు, తప్పి దాహం గాంధావము,
అనగా బదలు మండి చెప్పి ప్రసాపిత ప్రవిష్ణ గాత్రులు
యొక్క తరగతి సామ్యమువేత సుఖ్యా త్ముండిపు సుఖదే
వాండు (డపు ౧-౨౧. అనఘ

నీరు వట్టునా కాలం యును నవ్వ
పైరల తుండు నిష్ఠ భూంతి శక్తి
నీకు గలుగనే నునెమ్ము సంబు నదలం
బలి పదియు పీఠ జెందతుండు

క. విను సకల భూంతి జాలు లవ
రత్నవలు లుగలు నపుడు బుద్ధి దపులబడకయుం
దును బరగి దివ్యరూపం
బునవలవడు నట్టి పెంపు బొందు మునీంద్రా

వ. మత్ప్రసాదంబున నీదృశప్రభావనిరూఢులైన నగ్నులు
పలు తుడియు బ్రాంహాశర్యాది పరమార్యులప్పుడ్యానాభు(వు)
సంసించిరి దివంబున దేవదుందుభులు మొరసె మురం పాతిభేష్య
ధర్మ జూలఖాండ గుసుమ వర్షంబులు గురిసె నప్పురోహగాగా
నంబులు వీతెంచె నబడం యుందఱు నాస్వర్గప్రభూత వా
దయుత్తిరి. తదనంతరంబయుంబు జా [illegible] ప్ర రగిరిశిఖ
రాంతరంబునలంకరింపె నప్పు దమ్మును లందఱు నమ్ముర్తి

౯౮

గాంగేయ క్రౌంచేంద్రాద్రుఖుల సామంత్రులం బోసి
గమనోన్నతులగూడియు నవ్యోద్భవయు దీర్ఘరుచి సాంద్ర
తియును భీమార్జునయుగములు నీల గోపయు యులిత్తు సం
జయులును వారలకు (బ్రహ్మ)యిల్లారి. వారలు నిలరిప్పవిష్టిర
మును మ నిజనివాసంబులకుఁ జనిరి కోలాహలములు నదేవ ప్రత్యు
నకఖమఖులను నల్లపలరిరి వలగాని యురిగి యరదంబుతో
[illegible] పి అందము నిల్లు నిల్పిన వారగారద్ధతురంగ దంతులు
బలసి కొలువు పోవ బు[illegible]రంబునకు వారు ప్రాభవ సమయం
బున న॥

వ. దినము ననెల్ల నక్షత్రరదిప్తులు వత్సరసంబు వీల్ వరం.
దినసకలాషధీప్రతతి నిండి అపెండు గాయు నేర్పు గ
గ్గినతన రశ్మిజాలమున

వ్యా. నీరు వర్షపిపాస. అకలి బుభుక్ష. క్షుత్పిపాసలు జీవ
ధర్మములు. ౨౩. వినుతముల బుద్ధి కవిత్వశక్తి, ౨౪.
వంత్సు సాదంబున కరదృశ ప్రభావ నిరూఢుడవు. అనగా
షడూర్మి రహితుడవై అమటి, వలగాని ప్రదక్షిణము వె
సి. ౨౫. దినములన పగటియందు రసంబు వీల్వ రసపాకము
సేయుచుండగా, వందిన వాడిన బమోరలయులన్ వెన్నెలచే
గులుమ సేనకు దన్పు చేయుబున్ అనగా పుష్యగోష్ఠి

నాడు పట్టాభిషిక్తమైనదని వెనుక చెప్పబడ్డదిగనుకనున్ను
బత్తెనాడు శేషకథ గుఱ్ఱప్పని యున్న మందిరంబునకు---
అని ఆదినమందే పరాత్రి కాలమందు చెప్పబడ్డదిగనుక
నున్ను ---- యీకాలమం

---

౮౩ తిలకు కొండలు లక్షదింపకనె

యెను రయమైవెలంగ నమ్రతాంశు ఁదోసి నకుదస్సృసియు–

వ. ఇట్లు రయుంబు సుధామతి బాణముననప్రీతి యాంవతరింపఁజేఖ
పు సుబద్ధంబుగా శౌరిప్రముఖులు బురప్రవేశంబు జేసి నిజ
నివాసంబులనుబోత వర్ణనంబుల నారం త్రిగటిప్రభా
తంబగుటయు–

గీ. మంజువాంతకరవముసు మధురమాగ
ధస్వనంబును వినుచు మాధవుఁడు వేలు
కాంచి తత్కాలసముచిత కర్మజాత
మాచరించి భూసురులకు నర్ఘ్య అబ్జ

వ. మంగళప్రకారంబున నలంకరించి నిజాంశ్రితయాదర్శ
నంబునందు దర్శించి యుష్ణ దాసన్ను వాంఛాలైన సాత్వికవ
దనంబాలోకించి జేష్ఠ పాలకరింబోవ్రాయిటకుఁ బాందవు
ప్రభుఁ డాయుతం బగుట యెఱింగి మనమున వెలువ
ముమునికి యెఱింగింపుమని పనిచె నంతకుమున్న

యుక్తరుద్రంగ ఘంటా బృంహిత సంకీర్తనా శీర్వాదముల
ను భద్రగాన నినాదంబులను వీనులు వికసిల్ల వేయుకొంచు స
మయకృత త్వంబులను స్మరించి యుండె నాకృష్ణాసుఖుండత
ని గని గాంగేయు కడ కరుగుటకై రథంబు సన్నద్ధంబు సేయిం
చి నీరజనాభుండు నీరాక వాంఛియున్నవాఁడని చెప్పుడియు
నప్పుడు జవతి పార్థవిగతుండగు

వ్యా॥ దుస్సేనకు తన్ను తనివి సేయు వల్లే అవిచండోత్తరము
వలెచెప్పు బద్ధ ది గదుక ...... ఆదినము పుష్యబహుళ
అని తెలుస్తూ ఉన్నది, ఈపద్యము రెండు పరసాముందు బిందు
యుతి ఉన్నది. కబడిత పలసంబరగు బపృబురంబుగా సు వర్గ
పంక్త్యు లమెు దలగ సుబరము గబందు ఆతి వనపలంబైవళ్ళు
నిలుచు సంవాద్యత్సరములే అని లక్షణము. ౨౬. ఇట్లు సుధా
మతిచె, చంద్రుడు అనుసుప్రీతి యాంచరించు, అనగా
కురుక్షేత్రము కు కరి పురము తూర్పు అని తెలుస్తూ
ఉన్నది తతః పురస్తాద్గవాక్ష నిశాంతరస్పృదుత్థిత స్తమభి
వార్ష్ణేయ మానికు త్రం, ౨౨, ౨౪, మంగళ ఆదర్శనం
బునందు అర్థముందు, రామనసంచందనం వేంచు వసిద దంగంధర్వ గా
కుసుం, గురుమస్గింతథా సాంత్వం ప్రాతః పశ్యేతసుదా బుద్ధః, ఇతి
స్మృతేః, ఆయుతంబగుట, ఆయుత్తమము అవుట తద్భవపదము, వీనులు చెవులు

5-8

వ. పౌరద్యుం గనుంగొని మనయురథంబు సంఘటింపఁ బంపుటయు
నారదుండు వేదలుగా నయ్యోధ్యకుఁ జైనికులఁ రానిత్తువు వం తక్షణ రివా
ర. బునువఙ్ఞుడు డుప్పుడు శాంతనవుం డు సందర్శింప బడనర్హుం డు
గాడు. విశేషించి పరమగు వర్ణక్షంబుల గలవాక్యంబులు మనతనను
భువిం గలవాడుగా నిస్సంశయంబుగా నుపాసింపవలయునని
పలికి యొక్కింత విచారించి తగురాజులఁ గాంచ నెంచి చేరుకొని ధృత
రాష్ట్రవిభుండును వారును వచ్చు వారు వారలబలువం బంపుమన
వృద్ధు బనిచి యుంతంట.

క. ఆరథము వచ్చిన నా భూ
వరుఁ డత్తఁడును దానునెక్కి వడముడి వెంటెన్
క్రూరరథముల నబ్బులత విప్పుల
నిరువుర గలపి కొని యేలమి నేతేరంగా ॥4

క. వినుము మహోభ్రాంతమయితే
నను సముదిత రూపముల నిను తట్టింగి దగం
గను తెఱగు దోష నెలవుం
గని యేమను వసుదేవసుతుని వదనంబునకున్ ॥

వ. రథగమన రయంబున గ్రుమ్మరు యాయలయు తప్పు సంజ్ఞ యాయలును
గాడు కొని యంత

క. దారుకుండును వచ్చి తెచ్చిన
తేరును వెలువడి యెలమి వాసుదేవుండును న

వ్యా॥ - సమయ కృత్యంబులు అనగా, ప్రాతశ్శౌచ దేవపూజా
దులు గ్రహించతగినవి, ఇప్పుడున్న ఆహార తాంబూలములకు ప్రమా
ణమందున్న సాయం ప్రాతశ్శౌచ దేవాది కృత్యములు ఒక్క
దిక్కుగనే అవుచూ ఉన్నవి. నీరాక నిత్యోత్సవములు ఉను, వార్షి
వరించి తేరి అనుటే నేడుమొదలుగా, అనగా పుష్యబాణు
3 మొదలుకొని అనుటే, తగు రాజుల గాంధర్వ అనగా, భారత
యుద్ధము తావత్ పుత్త్రులు కుమారులలో పెద్దవారిని అనుటే, భూ
జనములె యుక్త కాలాన్తే ధృతరాష్ట్రాది వృద్ధులకు ఆయాసములగను
క నిత్యములన్ను ప్రాతఃకాలమందు భోజనము చేసి త్రిప్లే భీష్ముల వద్ద
ను ధర్మకథలు విని సాయంకాలముందు కరిప్రతికి వచ్చుచున్నారని తెలి
య వలసినది, ౨౮, అరదము రథము, తద్భవపదము, మొదటి అ
కారము యెక్కువ వచ్చినది, అలక్త పదానకు లక్క అని మొదటి అకారము తప్పు
న అయినది, "భవే ద్వర్ణాగమాద్ధంసస్సింహో వర్ణవిపర్యయాత్,
గూఢోత్మా వర్ణవికృతే ర్వర్ణలోపాత్పృషోదర ఇతి వత్ ॥

---

84 కం॰ - త్రేంరులు నాలుగునే యుక
కారమె మెసగంగ పేరసి యుతికె నరేంద్రా!
క జనమె జయ నొప్ప యంతక
మును నారద ముఖ్యులైన మునివర్యులకాం
తనవుని పొంటికి వచ్చిరి

వనజభవుని కెఱకుసురలు వచ్చువిధము వనిఁ

వ. అట్లు సంయమి వర పరీక్షిత్పౌత్త్రుం డిన యద్దేవవ్రతుం డున్నయె
దజైర నా శౌరిప్రముఖులు సనిరథంబులు డిగ్గి

గీ. తత్సమీపమునను ధర్మనందన పుర
స్సరతనరికి తెలులుత సకలమును ల
బ్రహ్మతీదెలుసి కడీసి బలసియుయు పాసించి
రన్నదె తనూజుఁడ దీకభక్తి॥

వ. అనినవినిజనమేజయుండు వైశంపాయనునకిట్లనియె॥

మ. శరతల్పంబున నొల్లు భీష్ము కడకున్ సంప్రీతి నక్కౌరవే
శ్వరుఁడుం దమ్ములు నుగ్ర నిష్ఠుఁడుంజని మలినవ్రాతంబుతోఁ గూడ వన
స్పురమోదాత్తుని బట్టునున్న మొదనెజ్జుంగిం బ్రవర్తించెను
స్తిరమాధుర్య వనోజ్జ్వ సత్కథలు విప్పష్టంబుగాఁ జెప్పవే॥

వ. అనియడిగిన నమ్మహీపతికి వైశంపాయనుండిట్లనియె. మునుప
ధర్మపుత్రుండు రాజ్యంబున ధృతరాష్ట్రుండును రాజులు లునతని
పక్షనరిసి వారునుగాంగేయుని సుబత ప్రకారంబున గాంచి
కెట్లు రక్షించుమొదనారదుండును ధర్మపుత్రాదులను నమ్మదివిప
తుల నలలయునసుంగాని॥

క. శంతనుసుతుఁడ పరగిరిదీ
గంత పాత్రప్రశ్న రవి యుష్టిఁడయ్యో నిటఁడలం
కౌంతర గతుఁడ గొటుకుము

స్వాంతఃకరణము పులకించ యమునావాయంగాఁడు॥

వ. సకలధర్మప్రకారంబులు నడిగి తెలిసికొందునని ప్రశ్నపూర్వకంబు

— — — —

వ్యా॥ పదములు: వాయుపుత్రుఁడు వెన్నెక్కె రథము వెన్నెక్కె యురరదము, మెనత్త్రు మేనయుత్త అన్నట్లు, వాతః అనుసూ త్రం, ౩౦, ౩౧, ---- ఎదురుఁడు ధృతరాష్ట్రునితో వర్ణనాదిని తెలియవలసినది, ౩౨, దారుకుడు ఉత్కృష్టశాస్త్రవిత్, వాసుదేవుం డును అనగా సాత్యకితోడి కూడా అనుట, ౩౩, ౩౪, ౩౫, తత్పురుషాం ప్రణాతి చెలువ, అనగా, నమస్కారముచేత తమనామగోత్రములను తెలియజేసుకొనెని అనుట, స్వనామపూర్వం చనపాదురాహుః, అని ప్రయోగములు, ౩౬, ౩౭, ౩౮, ౩౯. ౪౦౪౧,

---

13. మా తేపు నంద ఆనెండలు లమెలగంబు లుసూరు ఖండబండ వాల్గుబుండు బుండరీకాక్షున కిట్లని యెను॥

సీ నీవు దక్షంగ మందాకినీ తనూజు చే(స్తో)డ సల్లాపములకు శత్రువులకు తుండ కలరె యెండును ధర్మవేదులకునెల్ల గురుఁడవీవు సంఖ్యాతకాప రుఁడవగుదువు॥

వ. అనుటయు నచ్యుతుండు భీష్మున కల్యాసన్నుఁడై శరీరమూనస కుశలప్రశ్నంబులు సేసిన నతండు.

ఉ దేవ భవత్ప్రసాదమున దేరె శరీరమును పొప్పదప్పి ము

దృష్టివమునిం(దిం)యుం బులును బాండవ సంపదనొందె వేదవి
ద్యావిభవంబు నాకు బరతత్త్వ పరిస్ఫుట బోధయుక్తమై
భావితమయ్యె నాత్మ బరిపక్వదయాకర చిత్త మాధవా॥

వ. దేవరదివ్యచిత్తంబున ననస్పందలంబైన దానం జేసి యుపబృంహితం
బైన కేంద్రిక ప్రాయంబు వాండు వ్రోత్తైనెత్తిం జెప్పవలయు వాని
నెల్లజెప్పెద బాండవశుభకరంబైన దాని నీవేల చెప్పవు నీతలం
పేమి చెప్పవే యనిన గృష్ణుండు గాంగేయునకిట్లనియె.

క అనఘ త్రేయుస్సునకు యశంబునకు నేను
మూలకందంబు వినుచంద్రమునందు శీత
కిరణంబుల జేసినట్టు విస్మయకర మెంచెప్పను
యాశము వాక్షింప గ్రొత్త పెంపగు నీకున్.

క. పరమముగ యశము నీకును
ధరణిం గలిగింపగోరి తాత్పర్యమునం
బురుషవరనాదు బుద్ధి
స్ఫురణము నీమనమునందు జొనిపితినెనయన్॥

సీ. ధరణి యెందాక

పా॥ · నీవు, మందం అకం దుఃఖం యాత్యాత్మగాం సంబంధాని
శక్తులు సమర్థులు, నానర్గస్యు దేవకీ పుత్రాత్ప్రకృతి, ప్రష్టుం పితా
మహాం మిత్రగ్రస్తం, ముకుందం ముక్తిం. దదాతి తిమకుందః ౪౭౪౩

దీప, తైల, తైలంపోయునది, సంప్రతిపెడ, వత్తి, వత్తి అనిన్ని
కలదు, దాంపా గుణములు, దశవారంభేదః, ధర్మైన రాజ్యపుంబు
నరకలోకములను తప్పు నిభ్రాంతమౌక అభిప్రాయంబులు, ఆత్మ
మనస్సుయందు, ౪౪, దీపక, అనగా నిష్టు, ఉపబృంహితమంద్తైనై
ఉపష్టంబరియుకలవాండనై, కొండక ప్రాయంబు వాండువెంత.
పదుము వాండువెంత, పల్లియము అనగా యుగము, ...
పదము కతారవము రిష్టువు, ౪౭, అనఘు, వారాలకందంబు
తొలుదలుదుంప, శితాంశు ఇతబ్రత్మిలో కైశా విస్మయ
స్ఫూర్తి తత్త్వం, ఉరుశోభ్యు, పాల్గింప గ్రాంతపెంప గునితాలు
అనగా మునుపే పెంపు కలదను ౪౬, పరమ ......

---

835 గీ— సుండు సుస్థిరత నీదు
కీర్తియుండాక నక్షయ స్ఫూర్తి దాల్చి
నడవగలయది నీ ప్రసిద్ధ ఘనసువాక్య
ము మును వేదతుల్యంబులై వెలయుచుండె.
క ధర్మజునకు నీవెప్పుడు
ధర్మస్థితి వాక్యసమితి దాత్పర్యముతో
నిర్మలమై తెలియాడు
ధార్మికులకు నుభయయుగ వదు దాత్తల గలుగున్
వ. కావున నిట్టి నీ భవదీయ ధర్మవేదితత్వంబు సవిశేష

ప్రకారంబుగా నీ మనుమలు ధర్మజ భీమార్జున నకుల సహదేవు
లు ధర్మభాజనంబులుగా నీయున్న మహాపతులు విని కలితార్థ
జన్ములుగా నిఖిల ధర్మ ప్రకార బోధంబులగు వాక్యంబులను
ష్ఫుమను టియు శాంతనవుం జెప్పుచేసెదనని పలికె యూదరభారి
తద్దై లయ ల్గినియెు

సీ. ఎవ్వారలు పుట్టిన వెల్లను గిండ్రులు
నత్యాంత స[illegible]మెునదాత్ములయిరి
పరమ ధార్మికులైన భా[illegible]తులయంగుణు
నెవ్వారు నెవ్వ[illegible]నయుతేరల.
సత్యంబు [illegible] శౌరంబు శాంతియును
నలవడి తొవ్వాని యందు వెలయు.
బాంధవ్య [illegible] ద్వార బంధు రక్షాదిధ
ర్మంబు [illegible] [illegible] [illegible] ఱు

—

వ్యా. ప్రశ్నింపబడెనిత ఇది కిం జర్థతు . . . . . . ఎ ష్ఠిరం బె
బ్బ్లితి అని ఊహున్నాడి. త తెలా వెవిధాలం బుద్ధి స్థలు
భీష్మ సమర్పితే త్యాక్తం ఎనయు కేను జెలుసును టుకు ౪౨
ధరణి యెుందాక అయా వత్సర్యా తమున్న అందాక తా వత్సు
ర్యాంతము న్న అయావద్ధి పృథివీపాల పృథ్వీయుం [illegible] సార్థ
స్థాతి ధృవం, తా వత్తం వాత్యయాం కీర్తిర్జాతా నను బరి[illegible] త్యక్తం

వేదతుల్యంబుగా వెలయుచున్నది, అని భగవద్వాక్యము ఉన్నది
గనుక భారతః పంచమో వేదః అని ఉన్నది. ౪౮,౪౯ తాళ్ళునిట్లు
చేసితి భగవదీయ ధర్మవేదిత్వంబు అనగా నీవెంత చెప్పు
డ్డ ధర్మశాసనము, సవిశేషప్రకారంబుగా స్మృతులకంటె విశేష
బోధకమవు నట్లుగా ౧౦, ఎవ్వరు పుట్టిన, ఏమి ధర్మరాజు
పుట్టితే, ఎనయుతేరుకుమా ఆకెూతోకా అలవడి పర్యా
ప్తమై।

B. మ. గామము నైన విప్రులార్థ కారణమున
నైనభయము నైననసుధవర్త
నంబునకు మొరదెవ్వాఁడు నవ్వుపోవి
యుడు గదలకెనా ధర్మఘుఁడు ఆగుగాక,
వ. అనుచు ఉయునతనితోన నెవుడ్కయుండు.
శా. గురులను బంధుమిత్రులను గుర్వుర శరంబుల గాత్రమైనగుత
స్త్రరుల నదేక్ర కోంటు లరణంబున దాదెగటొ్మైగానయు
త్వరు పటి. నీ సమర్థ్యమునకు గదియుంబుయుమొసెదుంగుపార
విరహాత్తత కార్యకర్తృడుఁడు వేఁదనియూడుదో యుగ్ తలంపునర్శ్యు
వ. అనిన శ్రీవిభుతూనతని వాసుదేవునకు దేవప్రతుఁడిట్లనియె
సీ. విప్రులకర్థ్యయునప్రధానాధ్వరం
దర్శములకర్తృవులయెగ్గరాజు

అకుసంగరము దండ్రు లను బుత్రపౌత్రుల
గురులనైనను బాప గురుల బోర
జంపుట ధర్మంబు సమయంబు విడిచి లో
భంబున ననార్య యుమ పథ వయునందు
వర్తించు వారిని ఎవ్వరినా వారంబున
బొరి వృష్టి గలిగిన బుణ్యకీర్తి లభియు
యుద్ధగాక తెలియదీ తీరంబు

వ్యా|| అలంభూతోపి పర్యాప్తం శక్తిః పారగావా బాగా సమర్థులని, దుఃఖపడి సుఖపడి ఇత్యాదులు, ఎప్పుడూ సదా అంటే, యుద్ధం అని చెప్పుతూండెను, పాంచాల్యాయ వలు ద్రుపద వర్తనము వల పురుషుని [illegible] అయినప్పటికిని ధర్మరా జు మొదలైనవాం అనుగుణంగా, అనుగుణంగా, ఆశక్తి గా వృత్తగా ఉంటాం పెద్ద వేంతాస్త్ర భవంతిగా త్రైతీ సూత్రం, ౫౦, ౫౭, గురులను ప్రయులో దైవం. సిగ్గపడ డు సర్వం ఉల్ల అయాపరావాపే తర్జిత్త్రం నిద్దయుండు టి తని అనుమన్యావేమో అనే అజ్ఞానియులు వయసుతోను

-- అవిని దేవా నాటి వహింతం అవశనం అనపత్యాతా ఫలాపం వా యుస్థ్యాసః దేవప్రతః, ౫౪, విప్రులకు అర్థా నప్రదానం దానములు అని ఉండాలి తెలిపి యుద్ధంమూడెం

ఉంటే పితృశ్రాద్ధాదులు తద్దినము మొదలు ప్రసక్తమైతే కర్తవ్య
ములు అనితరాత్పూర్వములు, అట్టి ఆలంబనమే, రాజు
లకు సంగరములవల్ల పాపపరులవుంపు రానున్న

---

86 పు. తేశ

శైవలంబు గాంగ సమరభూమి
సత్త్వము ప్లవదేవ యోగంబెంచక రాజు
ధర్మపరుండై సంగరగామి యగుండ!

చ అనవిన ధర్మసూనుండు కృతాంజలియై తగ భీష్ము॥దాయని
జ్ఞానవనికేల బాండవకులంబుల ముక్తిశరంబుసోకవం
దనమొనరించి నంబలుని తానభినందిత ఖై సమస్తకం
బునగడు నర్థిలం దనదుమానవి తివరాశ్యాని సాదరంబున కీ॥

వ॥ భీష్ముండా భీమార్జునులు కౌంతేయుడనిని శంతనపతనన్న నేమని
యుండుగు మునిన నమ్మునీ పతి మాధవునకు(బి) దాయిల్లి పరాశర్య
ప్రభృతి మునివరులకు నభివందనంబాచరించి సర్వతోరవులయనుమతి
గాని యుప్పితామహునకభిముఖుడై సమస్తరింప యుల్లనియెను

——రాజధర్మారంభః——

చ అరయు నరాజ ధర్మములు సమాప్తులయమైన తప్పుం త్రివర్గములో
గురుతర మోక్ష ధర్మమునకుం దలవ దిన పితామయంత భూ
వర వినయోత్కంబున మాకెయు దంతీ తినంతలశంబు నే

తరణిని వారతంబులు ఖగం

వ్యా౹ ధర్మంబు, సమయంబు ఆచారమును, సమయాశ్శపథా చారకాలసిద్ధాంతసంవిద ఇత్యమరః। పోతే పృచ్ఛినను చెప్పని ఉత్తరయింపఁ జాలినను, అనగా జంపినను అనుట. అది ఎవా రి పృష్టుడు, పృచ్ఛితుడైతే. ధర్మపరుఁడు ధనుర్ధర తంత్రు డు అతని ధర్మపరుడు, పురుషార్థపరుడు అనంగదగు [illegible], అనవిని, దారియు దగ్గఱ, అల్లన మెల్లగా నేవి, త్రైల వాస్త్రమంగల నక్షత్ర [illegible], మోమిడి, వెయగము [illegible] [illegible] మూమూ, ౫౬, భీషయతీతి భీష్మః। భీమ యతీతి భీమః, పాండాశర్యో [illegible] [illegible] ఇతి [illegible], [illegible] బుషయ ఇతిస్మృతేః, ౫౨, ఇత్యేత సంఖ్యా ధర్మంబు లు — అరయుగ [illegible] ధర్మము [illegible] వతి, సమా శ్రయమై, ఆధారమై త్రివర్గమయ్ ధర్మార్థ కామములను నడపుచు, అనగా, రాజు పరిపాలనము [illegible] నుట, మోక్ష ధర్మములను [illegible] సాధనమైన జ్ఞానము తుసా ధనమైనది గనుక, తన పెంపు, రాజ ధర్మాశ్రయము ఏమి? ఉ త అవష్టంభములు, చెప్పు తత్త్వం ఉందనుట. అనగా కర్మ కాలుష్యము [illegible] గనుక జ్ఞానసాధనంబు ఏమి ముక్తి

రా. మాం ఋష్యశృంగు గుణదాసు సేవల్లు యజ్ఞ॥

క. వాగ్విలసితలాంఛనరూపములు
లోకజ్ఞత తెలియంగ రాజులోకమువేసం
గీర్తిత మగు ధర్మమునం
గీర్తిత మగు నిర్మల నిగతశిష్ట చరితాం॥

క. ధరణిపై దయ తపము దము శీలము
ధరణి శ్రీ నోచ్చమున నగుచు తత్పశ్వంల్గని
ధరణిపతి ధర్మమాత్మ
స్వరణంబున నెగి అలరు విమల శోభన చరితా॥

గీ. ఆనమునిదలబు ద్వయులలా కమగుటయు
తెలిసికొన నగాకు వలయు నిష్ఠ
ధర్మమోటనీవ తగ చెప్పువినవలె
యటుయు చెప్పెనంబు సోదరుండు

గీ. ధర్మవిదులు రాజు ధర్మస్వరూపుగా
చెప్పుచుందురు దివ్యశిష్ట వరిత్రి
భరము గాదలంతు నరవర చెప్పితె
యున్న రాజధర్మములతెలుంగు॥

వ. అనుటయు నాపగేయుడు ఆ మహాత్మ సమంచిత మైన ధర్మము
గ్రమత విధాతృ భావముమాని యుండు శ్రీకృష్ణుని వేదమూర్తిని
జను ధరణీసురావళిప్రసన్నదలంబున మస్కరించి యట

20

జ్ఞానపతి వక్త్రమందిర రసప్లుత దృష్టి నిఖిలాది యుక్తియుక్తై
శ సత్ప్రపథ్యర్మములు లక్ష్యములనే
కుపదేశించెదవి సంశయోక్త్రములు ఉడియుక్

వ్యా. సిద్ధిసంస్కృతదనుకు, వారికి తత్ప్రాపలు, తేఅకారాయుక్తిత సిద్ధాంత్రలర్య మర్కః, తత్ప్రాపలవారు యుంటుండెదిగనుక వారికి అనిచెప్పబడు చున్నది. అంతఃకరణములు స్పృశించి, అనగా స్పృశించి, అంతఃకరణాత్రి స్పృశించిన రమోత్కృత్యమర్కః, యొకరణం, యొ త్రియలువేత, సంధ్యావకరణేకి, సంజ్ఞావకరణేః, ఇత్యాదికః త్రియాశ్లేష, శబ్దాకరణాః, శబ్దావికరణేః, ఇత్యాదికివిత్రియాశ్లేష, త్రికరణకి ఇత్యాదియుశ్చాపాక్ష. యుంటుం గు ఉన్నదిగనుక, కరణ అనగా త్రియు, హల. వ్యాకులత రూపములు, రూపవాయువు, ఆత్రవేత్సంప్రయుక్తాత ధర్మ, రాజర్షిసేవితే అంతస్యసంసిద్ధనభూపేత సర్వంచవ్యాకుల తిభూపేతాలుక్తం, ౨౭, తర కిపాఠము - ఉదయింబు, వెలుగు కరణకి వెలుగుత్రియుక్, ధరణిపతి ధర్మము రాజధర్మము, ౬౦, అనఘు, నిఖిల్లి ఆతిరూకేము అనగా, ఆంతరంతిరామ అన్ని ----- తెలిసికొనవలయు సర్వధర్మములు చెప్పగా వినవలయు నితి తృష్ణుడు చెప్పినారు ౪౮, ౬౧, ౬౭, త్రినుటలయు వినుత విధాతలఖాంవ మహానీయులు, అట్టివారి తత్వ్రవిశేషజ్ఞాపకము, జ్ఞాతిలయుతముఖ్య ధర్మా విశేషజ్ఞాపకము

మూ-87 విప్రులఫలవంతము గుద్ధి
ర్మపథంబును నడిపెగి వైశ్య గరము వివరింతుటీమ్ము
వ. అనపాంత మత్తివై యాంకర్త్రింపులయు.
గీ. మేలుదనకుగారుల మేదినీశుండుమున్ను
దేవతలకుబ్రాహ్మిదేవతలకు
బూజుయరాజరింజుపొందె యుత్తమయోనియు
వలయురెండు గాంత్రీఫలకరములు.
మ. వినుమువెబ్బ్రాగమయురెంటియుండుఁబరమయుత్వసాధ్యయుమ్మోగమం
తునకేవుండైవము దెబ్బ్రడెంశ ఫలసి దర్శపైకెపురన్నానుషం
బునవెంకెన్మైడ సిద్ధిదప్పిన వగతువ్యంచగరానికయు
ప్పునిదై వైరాపమాతంబుగాగానుటి భూపాలార్బాంకలత్యంబుగల్
క. దాంతియయు విఖితాత్మత్వము
శాంతియు శీలంబుగలుగు జగతీశుడుశ్రీ
శంతుడుయశస్వియునునై
యెంతయుసౌఖ్యంబుబొందు నిభపురసాధా!
గీ. ప్రకృతులతోడింటి నెటి నడుపంగవలయు
దానితోశ్రీవసత్యయుళదావశ్యములు.

రా— అస్థి స్వాః కర్మబద్ధివే బ్రాహ్మణా, అనిసూంత్రం .... ధర్మ
యమవాం.తే నమః కర్మిష్ఠాయ వేధసే, బ్రహ్మవర్జస్విన్యోనయు

72

ప్రతీత్య ధర్మార్థ ప్రతిష్ఠితాః -- శ్లో॥ ఇత్యుక్తం. 63, 64,
వేలు, మయున్న, మయుంధుగాం, ప్రాంజలియగావరించు పాండె, ప్రాం
జలియై యుక్తుడు, లయత్త్వముసేయువలయు, లయతితేజ్యం
శ్రీనకిడ, రెండవ దేవ బ్రాహ్మణ ప్రాంజలు, కార్యసిద్ధి తరయు
లు, ఆదావేదకులకు శ్రేష్ఠ రాజ్ఞాం రంజనకామ్యులయా, దేవతా
నాం ద్విజానాం బ వర్తిత వ్యలయుద్ధావిధి ఇత్యుక్తం॥ 66,
వినుము, ఉద్యోగశీలు పౌరుషము, రెండూ యిందు దైవమానుష
ములయందు, పరమశ్రేష్ఠము, పౌరుషమ్, పాండుర్, తప్రత్రంబు
చిత్రంబు, సాధారణాంబువయుం పౌర్య తథైవ ములక్ష్మీనివపు,
పౌరుషంవాంఛరం వినద్దై దైవంనిశ్చితమ్యయుగాతి, వపస్నమసమూరం
ఖేసంతాపంమాస్మైత్రుద్ధాః॥ -- స్వైవనంమవాలిత్యానంరాం
జ్ఞానమేష పరాసయు ఇత్యుక్తం॥ 62, దాంతియయును ఆంత
యసౌఖ్యంబు సకలసౌఖ్యదాయును, వింతయసౌఖ్యదాయు
నెం.

---

౩. మం॥ వందనీతివిధానమంతో టంకి రక్షు
లను రక్షము గిలు మెల్లు తెలాంగిచయు ననివేలుంగును

వ. అది లరయుసం బుద్ధిమంతులు బ్రాహ్మణులు యుండు బ్రాహ్మణాంగిం
పరయుగద్ధంబునకు మరుపాంతృంబులు గలవాండ్రమ్మాపులు.

గీ. ఇనుమయు రాంతసర ననలంబు విప్రులు

వలన రాజు లుద్భవంబు నొందు
ఉండదె నిజంబు దత్త విద్ధ తేజి వయితుండు
తెల్ల బుద్ధిని దాల్చి బోధు మొందు

క. శిల దెంప బోయి యునువయును
జల మోలి (బయల) గాని తాల్ప గదశి వనితులనలంబు
బెలయంతయును రాజును విప్రుల
తెలిగి వెలుపఁ బోయి తాని యునయంబు తెలుపుగా

శా. ఈ వాక్యంబు లుతాంధు చిత్తమున నీ వెల్లప్పు డున్నట్లుగా
దేవద్రోహి యెదట గ్రుహాన్వితుండ్వై విప్రార్ధ దండంబున
దర్పించ బెప్పుగ నొందెదెట్టి దప్పు శాంతత్త్వ సరోదార్య
వాప్రీ విశ్రాంతము బ్రహ్మ వశ్యుగు ఉద్వైవంబం బ్రు విప్రార్థ బుధుల్

వాద్? – దుని బ్బప్పుర నాధ్యం అనే పాఠమందు ఎంతయును అనగా
విన్లైత్తి, ౬౮, ప్రకృతుతో తండ్రే గుణశీలాంధి సప్తప్రకృ
తులను నె ఆనదపంగ వలయును నిజవయుగా నడిపించవలసినది,
గుణా పాంఖ్యల వాక్ద్యాంతంలో మూలదు ధర్మశాస్త్ర జాతం త్రియుక్తి,
సదర్శః సర్వాల లక్ష్మీషు నబ్రహ్మేత సదా త్రయ ఇత్రమ్॥
దానికి అనదప్పులకు, తారివలములు, తావులు అనగా ఆశ్ర
యములు దండనీతి విధానేయు దండశాస్త్ర ధ్యాయనము
అంతటికి ఆ తెలియుదింటికి రక్షె - రక్షకులు మెల్పుతాం

ప్రవర్తనం తు ౧, ౬౪, ౨౦, ఇవియు, అదేశేష్వపి ప్రవృత్తా
తః క్షత్ర వైశ్యశూద్రాణాం వియుక్తి తథాపి, తేషాం సర్వాశ్రమాణాం తేషు:
సార్వేషు తెలాంబిషు శాంతమ్యాతి తప్యాక్తం ౨౧, ౫౮, అట్టె వాంటి
యుద్ధం శాస్త్రసయుక్తి నా వారి వాంచ్ఛాతే ॥ బ్రహ్మ క్షత్రియా
ద్వేషి తదా సీదంతి తే త్రయః ఇత్యుక్తమ్ ॥ ౨౭॥ ఈవాక్యా
ములలోని శ్లోకంబులున్న అనుటే తత్పాంబి తుడవై త్రి వగా
ప్రార్థించదమసి యున కెలద్బి దండలేయ అనుటే, ౨౦౨౩ దీ
ర్ఘదప్పు.

---

౮౮ మూ వ. విప్రుని దండింపని తలిదండ్రులను గల్గు వసుధాసుత్రంబు చెప్పినాడని విను
ము,

క. శాంతుఁడుగాకని నాయుధ
వంతుఁడునై కవియుఁ విప్ర వసుదేవుఁడు వే
దాంతి నయ నవాంశించు ,
యెంతయు ధర్మంబు శ్రుతులు నిట్లని చెప్పున్ ॥
, గురుతల్ప గల భూగ్రణవాని
న్నాశించు ద్విద్విషి బాలవధ్యాగాతృణం ౨౩ ॥ ఇక్
ధరణి వెతల నడవవలయు
శరీర నిగ్రహము సేయు జనదె యుర్వీతలేశ ॥

వ. దుర్గంబులనేకవిధంబులు వాని యందు ధనదుర్గంబు విశిష్టంబుగాదని

వర్ణంబులు నాలుగింటియందును మేదినీశులగు రాజులు దలరు
గలుగవలయును కావలసినంతవరకు సాధువైనంగా బాంధవం
బునైయుండు నివ్విషయంబున బృహస్పతి వచనంబులు గలవు
దదియర్థంబు వివరించెద.

సీ. మేదినీపతియతి మూఢుడైన మానవుడు
    నేనుంగునెక్కి యెక్కి యెక్కియుండ
  ఝాంబుడేకుడ

వ్యా- అనగా బ్రాహ్మణోత్తరులయందు దీర్ఘదండము
చేయుమనుట, బ్రాహ్మణుల వేదము ॥ 28 ॥ విప్రుని దండిం
పనేటులు గలవు అనగా మనువాక్యములచేత దండనిషేధ
ము విప్రునప్పుడే క్షత్రియ [illegible] విశేషము [illegible] బంపింప విప్రునియెడ
28, శాంతుడగు, ఉద్యాన్యశస్త్రమాయాంత మపివేదాం
తగంరణే, నిగృహ్ణాయాత్స్వధర్మేణ ధర్మాపేక్షీ నరాధిపః,
వినశ్యమానం ధర్మం హి తమో భిరక్షేత్ తస్య ధర్మవిత్ ॥ నహినధర్మ
హానినాస్యక్షత్రియస్య హననంగ్రహమున్నతి తెలుపుమీ ॥ 29
గురు తల్పంగురుపత్నీంగచ్ఛతి తిగారు తల్పగః, తల్పంశ
య్యాస్త్రీ దారే క్షితి విశదాః, భూమిజాం శస్త్రం హంతీతి
భూమిహా, ధరణిపాల [illegible] లనదగవలయు, అనగా తను
దేశముననుంచి పంపించెదరని చెప్పి, శరీరదండనములు చేయుటకు వీలులేదు

76 అనగా శస్త్రపాణి అయి యెదురుకొనిన విప్రునకు శారీరదండము నై యియ్యవలసినది గాని యేతప్పితము చేసినప్పుడంతిన్ని శస్త్రపాణి అయి యెదురుకొనని విప్రునకు శారీరదండము కూడదు, దేశనిరాసము చేయ్యవలసినది.... బ్రహ్మఘ్నులు తప్పిన భూసురవాక్యత ద్రోవల, రాజద్విష్టైన విప్రస్య విషయం

ఉ. పద్యం

సెడి నిబద్ధ బ్రజకుత్త్రరుఁ
డగు నేని లోకంబు చెడును దుడుకు
గానవసంతంబు భ్రాంతిని బాడువునఁ
దగి యెందు వాండ్రైనాం ధరణిప్రజలు
నులుకు తచ్చర్వనేయు నెంచిందు నదియు దీ
రాజదర్శ్యములకు రాజు సత్యము
కౌరవేంద్రు యుధిష్ఠిరుగాంత దండము పర
కొల్లి విశుద్ధి పూర్వకమును వలయు
దన తలంపు వెండి దమ దెంబు ప్రజకు నెం
పొవగఁ జరించుటయు నుదగదు బలవు
వినుగర్శిపి ప్రజ బ్రతుకును
కనురూపమున్నైన యుత్ప్రయోవరకంబుల్
గాను గద్దిబతి ధరణిప్రజ

మనికికి దగనదమునకిత వంకికొక్కి డియున్
మ పరిపారి సంఖునదేల స్త్రీత్వగ్గల మెు దగ బ్రహ్మదయుంబెుంబుభూ.
వరునా

వ్యా. విసర్జనం, విధీయతే నతాంతీరం దండిమేషాం, కరాంబుజే
తిష్ఠతే మే ॥ 22 ॥ దుర్గంబులనేకవిధంబులు, అనగా వృ
ద్ధిరివన జలాగ్ని నరదుర్గంబులనుట, దుర్గేషు యెువంపారం..
. షటిష్ఠు యెుష్కాస్త్రనిష్ఠితాః, సర్వదుర్గేషు మన్నాతే నరదు
ర్గంసుదుస్తరాలు తుష్టిత్రం ॥ 22, మేదినీ, మాంవదేడు, గతి
సాది, యమునాలుబుపతి, నీవపు బ్రహ్మ, తేకుపాసిత, అనగా
భయము తోక, ఎక్కియూడఖూంపు, ... మాంకాం న్యాయంని
త్యం నీకాః పరిబ్రహ్మిష్ఠునిః, హాస్తియంతాగబిస్గలశిర ఏవా
రురుష్ఠితీ తుష్టిత్రమ్ ॥ బెగడుకులదంపు, బెగ్గదిల్లును, బెంగ
వెట్టుకొనును, అనుట, వసంతప్రభానునిబాంధ్యున, వసంతకాం
లార్జునివత, తగియెడు వాడదెడె, అతిమ... త్వష్ఠ
రత్వవయులు తోక అమట, రాంబుసువయ్యా శ్రేష్ఠమైనదిసు
వయ్యా, దంతయు పతిక్షిలంబి. . . . విలసినదిగాని, తనమనస్సువ
ష్ఠినష్ఠసెలయకూడదు ॥ 24 ॥ విను, గర్భిణి అయినస్త్రీ
ప్రజ అనగా గర్భవయలు వ్రాస్య శిశువు వరియుక్తే
మునికిని బ్రతుకుతునకు తమకికాక, స్వచ్ఛందసంచారికాక

తనవారి తప్పు విడిచిపెట్టి ప్రభు వారంతవలె తెలియవలయును.

---

89 మ. జ్ఞానజనకేశి మెచ్చరు బనిప్వాం బింతలాత్మాగ్ర దక్షు
త్త్రరు కా తూంవాల వేషభాషాదులం దుల్యత్వముం బొందినన్
తురువారి తల్ల పదంబునేఁ జూచురు సింతుర్య్వాము వరా తెర్థన॥

వ. కావున భృత్యులయెడ ధనత్యాగ పాత్రంబునందెలసి తెలిసి
వసెడబలిం వలువదు సప్తాంగంబులదెస విరోధంబు
చరించు వానినెవ్వనినైన విడువవలయునని చెప్పె నందు
యిట్లు-

క. అపకారంబున గర్త
వ్యావివేకము లేక వలసినట్టుల యెవ్వం
డవినీతిఁ జేయు ధరలో
ధవుఁడు విడువవలయు దనతండ్రి గురుండైనన్॥

వ. అని మనువుత్తరం దన మనుహారంబునతల బృహస్పతి యొడబడం
బలుకనే నట్లు గాక గురుండును మిత్రుండని మన్నింపంబనిలేదు తప్పు
గలిగిన ధరణిపతులకు దండింపనవలయును సగరుండు దనకొడుక
సమంజసుని పౌరబాలఘాతకుంగా దెలిసి యసమంజసుని
వని నిజతనయుఁ శ్వేతకేతుని విప్రులయెడ మిథ్యాప
చారుఁడని యొంగించెను బరిత్యజించెనని

వ్యా. .... ౨౮॥ పరివాసం, [illegible] ....

బంతులు కుశాప్తిన పరిశోధన యుక్తులు, ఏదురు, ..

ఏదురు గాంధులు బంతులున్నది వారాలు [illegible]

సగా ప్రతి యోగము నెల భాగము పొందుకొంటారు. ఇట్లు

రంబాసృతి ప్రయోగము [illegible] .. ప్రతి .. [illegible], బంతులు

అనే ద్రవ్యమును ఆకారము [illegible]. దేవిభల్లభిః త్రియా

ణాం నాపర్యాం పొల్లాష ఇష్యతే వేళాళు, అని సూత్రము,

రు అనే ద్రవ్యం మాత్రను కపరమందుసింతురంల

ని ఉన్నది. ౧౦, కావున, తేతువ పెద బెట్టు బెట్టుగా సప్తాం

గంబులదెస, సావ్యవృద్ధి మాత్రోసు వాంతీత్వా శరీర్ష దుర్బల

ములు అంతుందు, ౧౧, అవతోపంబున, కురూంత పర్యావసన్న

కాంగ్రకార్గులు ఖానితః, ఉత్ప కంప్రతి పన్నస్య దండూ

భవతి శాంతి ఇత్యుక్తం, ౧౨, అని, గతో సవాబూతః

సగరః, నిత్యంబును నిజములను, [illegible], అర్థవంబు

ను తడితో, కాలవెంటి అనుడి,

టీకా ఆలును విని వెంట యే క్షిపరితంబుల రాజు ప్రజారంజనం

బుగా వలయు నిత్యంబును ప్రత్యేకంబు నుంగులి ఖనుల మెప్పిం

పక పెట్టవలయు నప్పుడి దరితోలా బెట్టుబుసెర గాఁగులి వర్తిల్లి

భూం వల్లఘుంచ ఖవృద్ధి యై యుంతిరయుల్లు॥

80

క. తనకే శుభమై దీక్షపువ
క్రొనవయులగాని యీశు దపవలయు సూనిండయునే
వనము జప తిరివేయుటగలదె
విను వులువ తాల్వ్రగ పరిత విపాంతయు తనికిగా ॥

సీ. సకల వర్ణధర్మ సంకర రక్షయు
సంధి విగ్రహాది షడ్గుణముల
నలయు కరయుట యులుసు నర్థ సమృద్ధి నుపార్జ
నము నసుర్ల పతి యొప్ప శుభసదపవలయు ॥

క. పానతిథియాదే శుభాంటల
గాన దలపక దుర్జనీ తి కెంటం ధనంబుల్
దన కెత్రై నాష్టి తప్పుల
గాని సుజనుల కోరి నృపతి గుణవంతుం బుధుల్ ॥

క కదు నమ్మియుల నిరియు నుదే
కష్టశుభనై వస్తుయులను సుఖ లక్షగాదా
యొద్దనైసు బుద్ధి పొంగి
త శని తని కెంనంగవి లలయు దగ్గు దగలయుల్

క ధ నేటు పవాంతిం మూటు యాతాం
క నిశవయు బ్రిని

వ్యా. సైరంధ్రా, సమానము ||8౩|| తనకీడు వైదికప్రవర్తనముల
పెఱయుష్ట్రిత్రియులకోటి ... పవలయు, దానిం గ...
... పెఱయుష్ట్రిత్రియులకు తెలపాటి ||8౪||, సకలసంధివి
గ్రహయానాసనద్వైధీభావసమాశ్రయములు, ౮౫, పా
నరిబి, ఓనరిబి పొసగజేసి ఉనుడు, తనకెత్తైనట్టు తప్పుల
గాని తనవద్దికి వచ్చిన చోరులు లయందు పృష్టకొని. అస
ద్విషేసమాద దాంగ్రితస ద్విగ్రిషే ప్రాంతి పాదయే, దితుగ్రిత్రం, ౮౬
కెడ్పన ద్వు, విశ్వసించి తాప్ప్రత్రియులు, నవ్వుచు, నవ్వుత
పొందుట ప్రథమా, మొదటి, మొదలుపెట్టి, తదవి, నేలుతి, తగ
వు .... తగవు, తగతపొందుట, నవిశ్వసిస్తు ....
లర్గ్రింప విశ్వసేదితుగ్రిత్రం ||౮౭|| ధర్మపదం

---

70 మ. గాగ బ్రతుకు నతిలుబ్ధునకున్
వినుమొత్తులవసేరాడికు
మనుదనప్రకటనవేయుమూఢునరేంద్రా ||
గ ధర్మపరులనర్థనిర్మారాహతురులు
త్రాలగ్రరవింతులనునలంఘితారఘ్ల
లునుసునీతినిపుణులునుగులజులు న.గు
పరిజనములకెనుప్పబతికెపొంతము
జ కేపటపముతోకర్లైక్షవము గప్పతరాముడేలరుమాందరాంఘ్రిపై

82
న పరమలోప్రియము బెసగ నల్లకియుండు ముదంబులొందియె
నృపువిషయంబున బ్రజ విచిత్రల వృత్తాంత బుత్ర భంగి నా
నృపు నృపు ఈం(శు) గాం తితరు నిం రగు వారెద నియ్యాకొంటా

క. ధన దారాది కములలనె
ప్పని కిని రక్షింపు మనుచు గవ శ వెంర కెళ్ళ
ఘనుండ నవపతి నరలిగిన గా
కనండే శత్రుంబు సముతుల బనందింపగ్

క. ప్రజ్ఞ యూనుండితండన
జనుబు త్వాజు నల్లె మూవి సంరక్షిత
ల్పున వాను డైన నృపుండని
మనువు వలెకె గాదె బుద్ధి మంతులు వినగాక్

వ. మతియును బృహస్పతి శుక్రాచార్య భరద్వాజ ప్రముఖులగు
రాజ ధర్మానుశాసనులు రాజ తత్త్వముల కారణంబు బ్రజా
సంరక్షయని గావున నెత్తె ఉంగున్నదైన లోక రక్షణంబు
రాజులకు కర్తవ్యంబు

గీ. సంతతోత్సాహ వంతుడై శత్రుకోటి
నార్జవంబు నన్నైన నవార్జ వము న
నైన జయింపనుల యుయు నత్యల్పుడైన
బగతుండ శక్తి విషంబుల వగి దిమెంపు.

క. వివిధ నృప రాజ్య మిళ్లవయుం

గాన బలుఫ్ర రమోత (బ్రాహ్మణాగ్రణ్యం బైనయు
స్నమద్రియు (డేమ అమినది
దనకునుదత్రింబుకైనను బు ధసత్ప్రవర్తిలునాడ్యు
వ అని చెప్పి శ్రీకృష్ణు (డేను రాధర్మప్రకారంబు

వ్యా॥ ముందు, పొందు ముక్కది. సర్వాభిశంసీ న్యపతిర్భవేత్ స
ర్వాహారో భవేత్, స క్షిప్ర మనస్తి బుద్ధిః స్వాజనైర్నైవ
వధ్యాత ఇత్యాద్యుక్తం. ౮౮, ౮౭, శ్లోకములు, ఆపై రాజు
రాజ్యమందలి జనములు కుమారు(డు వాత కపటం తిదెట్టు
ఉలు లుతొక వియదం బు చెంది యుండుచో, నల్పాల్పాతీతి నల్పః
అనర్థా . . . . వదంతీతి భావః, తిర్యగ్ గమిత్వాదివత్,
౯౦, ౯౧, అనర్థియానుండు, చదువుకొనివారు, షడ్ తార్
పురు ఇత్యర్థిష్ఠు, నష్టం నాశమి వాస్తవి, [illegible] ప్రవక్తార
మాచార్య మనధీయానం ఋత్విజం [illegible] రక్షితారం రాజానం
భార్యాం చాప్రియ వాదినీం, గ్రామకామం చ గోపాలం వన
పాలంచ నాపి తమిత్యుక్తం, ఋత్విజు వల్లె అని వ్యాఖ్య
వ్రాయవలసినది. ౯౭. ము అని యును - రాజధర్మానుశాస
నులు దండశాస్త్ర కర్తలు, సంరక్షణమే, రాజత్వకారణమని
అన్నారు, ౯౩, సంతోషాత్మవా వం [illegible] చెప్పుచున్న ఉత్త
మ శత్రుకులవా(డై, శత్రుకొండని దుష్టశత్రు వులను

8

నాల్గియువవు వోత్క్కైనిన

B. వ. సంది[illegible] నీతుసందేహంబున
లయేక్షించె యుగ్గాది యుదుదుగాయుని నధర్మనందనుడమ్మూవా
త్మ్యమోనరుణాగ్రస్తియుస్గిరి శౌర దు నేంతి బనిచి
నియెంద రే ప్రవజ్ఞయుదికెద నవును తత్త్వరాంబుజంబులకు
ప్రణతుల్దై వీడ్కొని యెు బద్ధనా ప్రవణు ఘులునవీడ్కొ
నిరి వారంద ఱువునులకు న భివాదనంబాచరించి యును
లు నిజస్థానంబులకరుగ దారుదుం ఛద్వృత్తి యుయుద్దిగిత తసం
ధ్యావందనబులై చని కరిపుర ప్రవేశంబు జేసి సుఖవృత్తి
నారాత్రిగడపి కల్యంబునగాలూజత తెల తల్యంబులాచ
రించి శ్రీకృష్ణపాదాంకిం జే [illegible] యుంతతలవయున్నవర్జ్యు
యున్నవయునిలోనికంబునకు నమస్కరించి సవినయంబును
సకలపాలత్పన్నంబుగా నగ్గాంగేయుగదిసి కరూర్ధ్యుం[illegible]
పాండవాగ్రజుండు బాల్యంబులందైయతనికిజ్జీని యెు
సీ. రాజనామమునకు బ్రాఖనామ మివా
ధృతరాష్ట్రుండగు ప్రరుషుండెట్టి
గల వింటి వాం[illegible]బు ఘనవిశేష ము గల్గ

వా: శక్తిగ్రవులు కాతవాతో అన్నారంయయుద్ధములోతనినాంలుంచు

శోభిత పద వల్లరు, ఏవ కారకము సంశ్లిష్ట దనార్థము, ద్వి
యము యము ద్రవ్యము కాదని విదితపై కీర్తి (అల్ప శబ్దము) కనున్న అ
గ్ని విశేషములను తెలిసి తన్మూలముగా సిద్ధింపజేయగలదు. ఇట్లుండగా అదినద్వి
యమున్న శత్రువధ చేయుట వలన జనదుడు, ఆ నార్థవ యుద్ధ
మోహాత్మము కాదు గనుక ఆ శబ్దార్థము దుష్ట వికల్పముగా
పగలన్నిటిని పగలు దు ఆ మంతు పుష్పములు. ఉదా.
శివ, శివపార్వతీనాథుడు, పార్వతీకాంతకరము పార్వతీముఖ
లక్షణములు నిష్టులము పుట, గాఢాకృ, గాంధర్వలు,
గాదశ్యలుక్రవ. ఇత్యాది (అ) సమాసములు, ఏవ అమి, అ
ప్రమాదము, పోత, అది రాజ్యముక్షము, రఘ, అనిపో
ష్టి. సంక్షేపరూపంబున, అనగా, కైలాసకిలుష్ట వరాహస్ట
మోహనా శుష్కస్థలవాస్తవ, వాస్తవస్త భక్తి పుత్రస్థ
యుక్తిష్ఠం తత్సమాపాలే. ఇత్యాదిగ్రంథములు పోత
అనుడు, అసాధ్యర్థిం, కైలాసకిలాదీనాం సమాసమునపాత్తృత్వం సమా
సాం తాత్పుటనం రత్నాకరత్వం స్వావలత్వాప్రపంచనంపై చనిరాస్య
తనంత్రియాకరణత్వం పోతి శ్రమపడింగ్లాదకాని, పనివానిచెడ
అనుష్టుప్ పద్యములున్నవి. దోషదః శిలా అసాధ్యం సంతతి
దోషద్యోతి, అనది మూర్ఖ మం... ఉన్నదని తెలియు
వలసినది. కల్పంబున అనగా, శేషభక్తుల సుందరపుష్పావళి
వలసిద్ధి యముక్త పారితః కాలమందనిలిచె కాలాబంధకుల ... బు

86 లాంచరించి ఖేలంబునాదికతయులు చేసి రాగాదులే. తత్కాలం
పయులు త్యాగంయు కల్పతపూర్వోక్తక

నాల్గు కౌరవముల దీప...

అయది లాలు టింగింపవే అయవయవంబులు బాల్గా
మానస ములు బిన్న మరణాయులున
తీర యాత్ర లునెల్ల వారలకే ల్లొల్లొ
కాని విక్షేదంబు గాని విల్లొ
రాం కొలు కం డు నూంర తే బస్వ్యాబుద్దిమ
ల్లు నలలనెల్లు దనవ శంబు సేయు.
నిలు వ కె డు వ నెల్ల యులయు మ నేలవై
తని భుండ గునునైయు, కృ గానన ఖాతె

వ అదియును వినవల దునని యతు దిగిన నమ్మును బిడతికి
నమ్మువారి తప్పుడశిల్లని లాను

క విను తెలు ల్లి కల్పత యుగంబున
మను బుల రాముడ దండవిలి మంటుంక్తిరా
ఖన నెకండు గలరి యురయుడు.
మను జెన్వార తెదు ధర్మ వల తిమం డల దగేల్లు

క బం డెవు రులకు రత్నకల్పలై
యుంఢు దుర మ్సోం ద్దెవ్యావెయు దవిన లాంబ్రం

[illegible] పెరిగి ధర్మము
పెంచిత మైమెమఱలు కొనిర కార్యంబులకున్ ॥

క. క్రమమున నాగారముల రంగుల
దమమున నయ్యల మొదవగాలదంబై [illegible]
క్రమమొందియు విజ్ఞులవిధి
విమార్గ చరితములు వేదవిధ్వంసములై ॥

క. మనుజులు ధర్మము చెడగా
విని వేదము కర్మములును విడువడి కుబ్జయుమం
దీనయుం దూరుదలు గాలులా
స వినగాన వరులు నారు ఖనితి సోకం బుద్ధి ॥

వ. అని యుద్ధ్రేష్టాం గని మనుజలోకంబు నావేదంబులు

వ్యా - శ్రీయః ఇత్యర్థం, తదిసి సమీరా పింపి: ... రాజు, ధూర
తేజస్వీ బుద్ధిమంతుల సాధించిన వానికి అసురాదులు సుసాధ్యులై
అనుచు, దైవ విభూతులు మెచ్చుకొన్న శ్రీగారి గన్నారు, అనగా సమస్త
జగత్ప్రజలు మెచ్చునట్టి అనుచు యదికిస్సి ... సర్వం దేవవిద్యాతి
సన్నతము ఉత్కృష్టం, దేవవిద్యా [illegible] సమితి రంజన స్వరూపి తి
విద్యాతీత వై సర్వం తన్మానసు వారు దేవా ... [illegible]
[illegible] బుద్ధిమంతులు ... సమస్త ... [illegible]
తెలియవచ్చినది. ఇంతేకాని బుద్ధిమంతులు మెచ్చునట్టి అనిచెప్పుటయు ... [illegible]

అటాగు ఎవ్వరైనా త్రిశ్చలలెవాప్పిన పత్యే మంచు నా విష్ణుః పృథివీ
పతిః అని ఉన్నది గనుక సింహాసనం మీద కూర్చుని వివక్షించే యొక్క
పీఠాధిదేవతకు మొక్కిరి అని గ్రహించవలసినది. దేవాన్ష్ట నరదే
వాస్ప తులార్యో ఇతి విశాంపతే ఇతి వత్సరోతే పు౪౯౨, ౧౮॥
మనవ, మంత్రు పుస్తు పురు ౯౯, ౨౦౦, క్షత్రియుల వివస్సల విధి,
విప్ర లవి ధుష్యంత, ంతి ద్వైపగా ఆయనే, తత్సవము ౨౦౧,
మనువుల, పొరవ వంశోద్భవ రూపాన్ని చూపిన వారతనంబునుండి
గా, 4 సదవా సన్యాసి ప్రథమాంతాంతే, త్రివేపులు
చేత, తారుసని కి అని

ధర్మంబులను చెడ వధించినన ధర్మరాజా తర్వాంబున
నీవును దుర్బలులమై భయంబంది వచ్చితిమి రక్షింపుము
ని యను దీనబుద్ధులు విన్నవించిన వారింక దానికి ప్రతివిధానం
బు జేసెద మూర్ఖులు కావలెనని పలికి సాధ్వమ్మమాత్యాసు
పాండ్రతైలాశరాష్ట్ర దుర్గబలంబులు నాసేవిత్యకీర్తులయినా
ర్యా దండనీతులు నరిమె తెలుసు బాసీనాంది ద్వాదశ రాజమం
డలంబును సంధి విగ్రహ యానాసన ద్వైధీభావ సమాశ్రయంబు
లను త్రిపదలుగా వలయు వానికి ప్రబోధకంబులగు నాగా
యవంబులు నలిగి ధర్మార్థ కామ మోక్షంబులకు సాధకంబు
లైయుండు నట్లుగా నూరు వేలధాన్యాయంబుల నిల్లలయోకజీతంబుకు

నీతిశాస్త్రం బోధయుంబ యుదిలాంతే చరిత్ర నిర్మలీకరణం
బుని తెలుగాంగ్లంబులని యనువదించె నాలుకపటాము
హింసలేకుండుటనగా సనాదినిధనుండును విశ్వజగత్కర్తయు
సర్వభూతాత్మకుండును సనాతనుండును నిఖిల విరూపా
క్షుండును విశాలాక్షుండును నారాయణుండని నావిర్భవించి యీ
గ్రంథం బధిగమించి దానినభ్యసించువారికి మనుష్యులకు
నాయుర్వృద్ధులు బాలవని యున్నదంటి యున్న హానీయ

వా౧ ఉండగా, ఆత్మా..... విసైశే తే ఆసేసూత్రములు ప్ర
పంచవేదములనుక తారుగునిరి. ఆసి.... , (ప్ర) థమసూ
త్రమే అపవాదకమైతే తారుసనిరి అన్నిఉంగున్నది.
బని, దుర్బలమై వాంఛ్యా గణములు కొసం దుకొన్న బలవానుల
మై విస్తరించిన విజ్ఞాపించిన స్వామీ ప్రభుః, అమాత్యో
మంత్రీ, సుహృత్ మిత్రం, కోశః ధనం, రాష్ట్రం రాజ్యం
దేశ ఇత్యర్థః, దుర్గం ప్రాకారః బలం సైన్యం ఇవి సప్తాంగ
ములు, ఆన్వీక్షికీ తర్కశాస్త్రం, త్రయీ వేదత్రయం,
ఆహార వ్యవహార ప్రాయశ్చిత్తాత్మకం ధర్మశాస్త్రం వా,
వార్తా కృషి గోరక్ష వాణిజ్యాది వృత్తిః, దండనీతిః
దండశాస్త్రం అరి విజేత్రుదాసీనాది ద్వాదశరాజమండలం
బును, అనగా, అరి మిత్రమరి మిత్రం మిత్రమిత్రం అతః పరం,

ఉద్ధారి మత్ర్య మిత్రం చవిజిగీషాః ప్రశస్సరాః, పాశ్చాత్య
తతః పశ్చాత్ అత్రం దస్త్ర దనంతరం, ఆసాంరాజనపద
స్తైవ విజిగీషాన్యుప్పృష్టతః, అశేష విజిగీషాష్టపద్వి
మోభూమ్యనంతరః, సంశయాంధ్యవాకలే తేషాయు దాసీనో
బలాధికః, అమగ్రా సంగతానాం వ్యస్త్యానాంచవ ..
ప్రభృతి, సంధిః విమాంత పణులు, విగ్రహాః,

---

92 సూ. తంత్రంబు సంక్షేపరూపంబున బదివేల ధ్యాయంబులవి
శాలాక్షుంబున నిర్మించె.

శ్లో. మారుని వలన బడసి యాగంశాస్త్రము నుపకరింప్రజ
దైదుపేలు జేసె నపుర గారుడు
డిటు పద నైన్సాస్త్ర దిస పాత్రతాధ్యాయ
రూప సన్మితమయుగ్రూప వర్గ ॥

వ. దాని శుక్రుండు సహస్రాధ్యాయ పరిమితంబుగా వించె
మఱియును మనుష్యుల శక్తి యెఱింగి మునుల గ్రంథంబు
ల సంక్షిప్తంబులుగా గ్రంథంబులు జేసిరి దీని తిశాస్త్ర ప్రవర్తన
ప్రకారంబెల్లను సురలు దేవలు వదని విశ్వలోకక్షేత్ర రుండగు వి
ష్ణు పొంటికి జని తగం గని కార్యంబు విన్నవించ నీతిశాస్త్ర సము
ద్భవంబె ఱింగించి దీని నధిగమింపను నేతద్వియోగారంబు
నడపను శక్తుండగు వాని నెవ్వరు నిర్దేశింపవలయునని

యు జ్యోతిస్స్వరూపుడైన నద్వైతబ్రహ్మంబగు నిజతేజోమయుం డయ్యెం గాన
సౌందర్యమానస ప్రవృత్తి నిత్యం జేసి విరచించె నపరిమితమై. అట్టి
భూమికి ప్రభువగు మెల్లకులం కెల్ల తప్పులుం తనపుణ్యంబులు
ననవ్యక్తరాజ్యంబున్ గ్రహించి తపంబునకరిగె. తదీయపుత్రుండ
నంగుండను దండనీతినయంబు భూప్రజాభారంబు. అతని
కొడుకు వేనుండను వాండు దుర్నీతి రాజ్యంబునకు నర్హుండై
యుండె యుయన తపంబు

వ్యా॥ – విరోధించుట, యానం, నడుచుట, ఆసనం కూర్చుండుట,
ద్వైధీభావః ద్విధా ప్రవర్తించుట, సమాశ్రయః ఆశ్రయించుట
ఇవి షడ్గుణాలు, లోకపితామహాః, లోకసంబంధి బ్రహ్మాత్మకాః,
అనాదినిధనః, ఆద్యంతరహితః, బ్రహ్మ తు పంచాశత్సంవత్సర
ఇతి భావః, శివః సమస్తజగత్కర్తా, బ్రహ్మ తు ఏతజ్జగతామితి భా
వః, శివస్సర్వభూతస్వరూపః, శతరుద్రీయే ద్రష్టవ్యం, బ్రహ్మ
ణో తు సర్వభూతాత్మకత్వం చింత్యం, తత్తుభాగవతే వరాహ
వంశనే ద్రష్టవ్యమితి భావః। శివస్సనాతనః, శాశ్వతః, బ్రహ్మ
తు ద్వితీయపరార్ధావసాన ఇతి భావః, విరూపాక్షో నాగు
సూర్యాగ్నిరూపాక్షో ఆత్మకో యస్య సః। విరూపాక్షః, విశాలా
క్షేనామము తోత బ్రహ్మలలాటమందు పుట్టె అనగా తుష్టి
ష్ఠం బ్రహ్మణః ప్రతోల లలాటాదుత్థితః ప్రభుః, స్వాయంభువః

92

పితా పుత్రీ పుత్రః పితరి నైవ వా బుద్ధిం విశ్వ సంశయ తావ బ్రహ్మం
తం తేన నిశ్చిత మి త్యుక్తం॥ బ్రహ్మనాసి కయుం దు రాంతా వాతా
రవలు వతనే బ్రహ్మలలాండమందు పుట్టి . . . . . శ్వేత, వైశాలా
క్ష్మలు అనే నీతి శాస్త్రములను అయుకాం ధార్యయుములకొత ని
ర్మించె, 3, ౪, దాని సత్యమ్ములుగా గ్రంధంబులు చేసిరి. అవి
గాని విజ్ఞానేశ్వరాదులు అనుడు, విరజాంశ్రీ, వర్ధమం,

---

౨. తూం సెంది తూతుప్ పుత్రి సునీతులయను కామిని నమనీయాకా
ర. నలి మనోహర గుణాభాసిని వెంకి ల్మై దానియందా సక్తుండ
యొప్య నలయప్ కార్యసత్రి నైని రాగద్వేషంబుల బ్రాలుకు విరుద్ధంబు
ఉలయు విపరీయములు గూంచే చేసితెంబ మంత్ర ప్రాంతంబులకు సంశ
సంబంధంబుల తని బ్రశమితు నైన తద్వృత్తి గౌరు తలంబు మధ్యం
బది.

౩- వినుకొంటివి కెంబడివి తె అం
గున నల్ల దనంబుమిగులు కుబడు నటియు చలుని
జ్ఞాని కెన్నలునై యలనుబ
త్వాని తూం శుం చెంకేడు వృష్టి ధర్మ తనూంబాం॥

౪. వానిం బూంబ యూ ఘోషులు నిషీదయని పలికి శప్తిం చుటునై సి
వత్సం తాన బాంతులు నిషాదులన బరగి వింధ్యాది గిరివన ప్రదేశం
బులు గూర తవంబున బ్రవర్తిల్లిర వృత్తులు మఱిలయు నా

రాజు దక్షిణబాహువువుసు పుత్రం బన నుజ్జ్వలత్వ వచనరాసనభాం
సహానుండును వేదవేదాంగ ధనుర్వేద పారగుండును నగు
పరమార్థవంతుండు దయించిన సకల దండనీతి యయిన
బృహస్పతి నాశ్రయించె నతండు తద్వ్యాఖ్యాతల్పాల కభిముఖుం
డును బద్ధాంజలియునై వినయంబున

గీ. వినుడు ధర్మార్థ తత్త్వప్రవీణయుతుడు
సూక్ష్మదర్శిని యైనది సుతవ్రతులార
నాదు బుద్ధి మీరు తప్పని నడపవలయు
దీనిగా వినవన్ను బనువు పెడ దద్దెన్నైన ౪

వ. వారును దత్సమయ సమాగతులైన విశ్వబుధులు నవ్వి
న్నాభిభాషణ నభినందించి

సీ. మానలోభములు గామక్రోధములు బాసి
సర్వజంతువులకు సమముఁ దయగాను.
నియత ధర్మము నీవు నిశ్చింత నడుపుము
ప్రియ [illegible] ములను పేర్కూర్పు
దండనీత్యాశ్రయ ధర్మంబునావి
దీనిశ్చయుల దుష్పాలన ధ్యాన వలత్రిం
రక్షింతు ప్రజలు వర్ణములు సంకరములు

వా॥ తత్సుతః అనంగ ఇతి భారతే। అంగ ఇతి భాగవతే।

94

ప్రజాపతేః కర్దమస్య త్వసంగా నామ్నావై సంత ఇతి, సునీథాం చ
స్వయంభూపత్నీ సుఖంప్రైవైన ముఖ్యమితి, అతఃపరం ముందు వేన
జనుడు వాడు, అనంగపుత్రో జతి బలాదినీతి మాని భిరమ్యావై।
ప్రతిపాదిత సువారిరాంఘ్య ముద్రాయనేనాం జభవత్, ములతోర్థ్య
స్యం మహాంతారాజం తస్య నీధా నాయు మానసే, సమ్మానాంతేం
షులానేకేషు యూసావేన మఖిఖన రితమ్యత్తేమ
నితి పరక్షైదః, త్రుస ముతుజేసి చంపి, ౫, ౬, ఆ ములులు
అని కర్త్ర ధారయమనుకర్ణో పాక రాజులు ఉండవ.
నిషీద దూతలుగా జాతు, ౭, ౮, వారును, వేనసాంగ్రమపత్యాం
ప్రమాణి వైన్యః, ౭. మాన బాబు, దీని తెలియుడు ధర్మములను
తెలియు.......

---

93 పద్యం. సారణీ నదం డుర్గ్లలు దిరగిదిదిఖ
లరయలు వాంద సెఖాం త్రుజనిప్రతిజ్ఞ
యును మహావాన్నత పదపద మొత్తు లిసు డునాంత।
డవని సురలు సహాయ తప్పలాంచరిం చి
రినిసర్ష్లగు గాంకని యెంగు మార
వ అనిన వినివారు శ్రీ ... యానంతని విమాంసురలు సహాయ
త్వామాచరించు వారుగా నమస్తే సిరయుర్లసరం బున పా
తిసలర్పించున సకలదివ్య పరిమళములై వెలిసిన విష్ణువిధాతలు

నమ్మిన నీశ్వరుడు నమరులు నన్ను వీడుచున నఖిల భూగోళసామ్రా
జ్యాభిషేకంబు నిర్వర్తింప రవిభూపతి తన పుత్రుండు బురావా
తుండు నన వారల ఖిల్లాల యందు సార్వభౌమ సంబంధిత్వ
లను నర్గుండు సాంవత్సరికుండు నన్ను నిచ్చి. వయస్సున వా
విషయము వలెనయ్యె నన్ను నవభూపతి సమయమున కాంచిరి
యందు వందనము నరవరసౌధగ్రహ యువంబుతో నవనియు
సాగరంబులును విమలమయి నగ్గురుప్రభాంగ భూషితంబై
క. సురపతి విభవమువలె రువ్వ
విారరాజ్యమును గీర్వాణశేషుల దీప్తి సంప
ద్గరుత యయ్యెను సకల రథీశ్వరుల
తురగ భటావళులు దలపుల తెలియ నెదగాంచి
వ. ఇట్టి వారలయు ప్రభుత్వ పరస్పర ప్రవృత్తుండుగా
సొమ్రాజ్య ప్రకారంబున ధర్మనీతి పరిపాలనంబు ధర్మతాత్పర్య
సమాధానంబుగా నాచరించె
క. ఉరగాదుల వలని భయము
పొరయుట తెలియక పొరుల నొందక పొసగిరంజనలు ప్రజ
త్సరులు ఋషులు తెలియు తని తడి
ధరలోఁ బ్రజ సస్యసంపదలు నెంగి రమణీయ
ఉ. బ్రహ్మ వాల్మీకాత్రేయ తపస్వి తపస్వి,
త్రేత యాఖ్యానంబు రంజనలు నిల్ల

ప్రభులకును కీర్తియు కలకము నరంబనాబవు
వము నిబ్ర రత్రిత్తి నావిప్రపాం బునకునధిప
వ. తత్సంతతి ఖాణాడు

పా॥ రక్షింతువు. సుతరులులు, సారనీయ. సారవిప్పులను. విఱత్రులను దండింతువు, ఆ దండాన్యే ద్విజాన్సేతి ప్రతిజ్ఞానివా వాదిషా ఇత్యుక్తిం, ఘాతి జ్ఞ పదవెంత్రు ముప్రతిజ్ఞాం బాంధీ రాగి వాస్వ మనసా కర్మణా గిరా ... తే, ౧౦, ఆదిప వాలజ్ఞి ఖ్యాలయందు సూర్యాతరణాలు భక్షింబ సూర్యాస మేవుందునధవే బుధులయందు పారస్వత గణం. బు, విద్యా నిధులైన బ్రాహ్మణులు, సాంవత్సరికులందు జ్యోతిష్కులు ౧౧, ౧౨, ౧౩, ఉదగా, గురువులు, శాతీరరాజులు తథితిాలమందు, ౧౪, బ్రాహ్మణ, క్షేత్రాత్రియులన్న తి క్షత్రియులు, రంజయతీతి రాజా; ౧౫, తత్సంతతి ప్రాస్థాపనం బాంతేరా

B. పూర్వ. తల్లిను దత్తులుప్రై రాజత్వంబు వహించి దండనీతి బాలించరి రాజనిముక్తంకు గలిగిన త్రైలోంగ రాజస్థాపనంబును రాజు మిగిల వర్తింపదగిన జనంబులతోరాకుండుటే యును విష్ణు వివాదంబులు విష్ణుండు రాజులని ఖలతే జైలోంశంబు

ప్రవేశించి యయుండు నట్లగుటం జేసి దైవ విఘ్నంబు నుబురాజిల్ల
వారికి వైశ్యత్వ గసంబంధము ద్రవ్యాంబును వాయరంబు నైన నివసి
బున లోకంబంతయును వర్తిల్లుటకు [illegible] నలయా
గుణంబులు వెలగామెండు గాంధారంబు గలదై [illegible] బు.

మ. వాంఛి భాలంబున బుద్ధిదర్శమున [illegible] యుక్త మంత్ర ప్రత్యక్ష
సిరిగాంచెం దగవాండు ముద్ద్రిరున సుస్థిరోన్నతిక సత్త్రంబుం
తయరు [illegible] నాంత దర్శనతా తమోర్ధ్వప్రందె ఖ్యాని
ద్ధరలోకార్త సమగ్ర ప్రాప్తి వితతి పాత్రం బగు [illegible]

వ. దినంబునను దండనీతి నయంబులకు వర్ణిన వాసుదేవ
మహాత్మ్య భాసితుడై న మహా మఖాపుంజము గావున వర్ణంబులు
నాశ్రమంబులు నవాబాధ [illegible] వేదపురాణే
తిహాసంబులును [illegible] నదీనంబులు నదీయు విమానత్వంబు
ననతనియందు సౌందర్య [illegible] గుణంబులు గలుగ
జనంబులు దలంతురు నదియొక్కట లోనై వర్తించు [illegible] ఖులు
దేవసమ్మతైన తెలంగు మ [illegible] యలన [illegible] వాని నడు
గు మునిన నయగ్రవగా

శ్లో. [illegible] స్వయమేవ సనాతనః, నాంతి వర్తితా [illegible]
స్తావిము తిభారతే, తపసా భగవాన్ విష్ణు రావిశేశ బభూయు
పం దేవవన్నర దేవానాం నమతీ దం జగ న్నతిః । ఇతి శ్రుతేః ॥

18

వారిలలాంటి వందులత్తిల్లు పుష్టి ధర్మానకు భార్గ అలయు ధన
వు అనేకులు తుకును గని అయుగ్మరుసన్నిశౌ రాత్రితిశయయమువే
రాజును పొందుచున్నారు. విఖ్యాతగలాటోత్తమలం స్వావర్ణమ
భవత్త్కాదా, శ్రీ స్వంభూంతాయతౌరాదే వి పత్ని గర్భన
శ్రీమతః, శ్రీయుస్స తాశాదర్ధస్ప శాతోంధర్మైనా పొందవి॥
ధి ధర్మస్త దేవార్థః శ్రీ పురా శ్రీ ప్రజ్ఞే తే లభుద్రిత్రం ఇ
ర్షిమే విష్ణుం దేవ రాజులు నిజా తే ఖాంగంబులు (బ్రవే
జ యుండుడు. అని ....

---

94 వచా. నందనునకు, బ్రహ్మర్షియు పెద్దిండు నందనుండిట్లనియె

గీ అనఘ నాలుగు వర్ణములాశ్రమములు
నెన్నిగల వెవ్విధంబుల యున్నదంత కిన్
వర్తనంబులు వేర్వేర వాని దెలుపు
విప్రరాజ ధర్మములు వివరింపు.

వ అని యడిగిన నాతేవ ప్రతుండు నన్నరదేవోత్తమునకిట్ల
నియె.

సీ తెలుపంబు లేమిస తల్పి
రూపము నిఖ దారపరవిలాసముశుభతా
నోపనవలదాస్త్రిరాంబవ
నిపాలకే సర్వవర్ణనియత శుభాంబుల॥

౧. బ్రాహ్మణులనకుల దీపము పరమధర్మంబున
సద్భక్తిని గోత్రములు సర్వులయునమయు గాన
సత్కర్మములు లెరుగని సారించబులులవారి
సదుపవలాంచియు నిష్ఠ యొంది దేవసుం దే॥

౨. కాని పక్షంబునం జనక తెంగు నోకల్పైనా గల్గనోలంకపైని
నాని దేవంగ విప్రులకు నాటల్ల స్వనంబుకగూడె నెనిసం
తాన వము శౌర్యనర్వాలకుం ధర్మ విరూధ్ధ తబంధపెట్టి చు
ర్మాన విదూరులైన స్వరగ బ్రాహ్మణుల గౌరవవంశదీపకోల॥

౩. యిలు బునయుతాన కర్మములు లనర్చిరయునంబుతు విస్మృతిరాం పయుభా
(బ్ర) జి కె గురు రాగమెయిందగుబోధి పాలనసేతయు రంగగంబునన్
వి జి తేజోమున్ రవగోం బాలుడై యుయున్నప్పుడి పద్ధర్మములుప్పురు
(బ్ర) జు లలిలకాలవు మాని సమరంబుపు ధర్మశాస్త్రవిదులో పలుకే॥

౪. అద్వైతయుని దానయుజ్ఞంబుల దీప్తవై శుద్ధ
నకులను గోత్రములు లేసునర్థిబిడయు నిప్పయు
సంబంధక్షోత్రంబు బసులు రత్నంబు వాంఛ
తండు వానికి విదిమధార ధర్మ ములన షుప !

౫. ఈయుంచు వర్ణములకులను
దావలంబుగబుసులునీతి ధర్మము గురుప్రా
త్రీవుద్విరాంశస్వర శూందులున
కామెయు శ్రీవనము వాని తెలుగులవి దీంపెక్॥

తా|| - [10] ... బద్ధది. జనతా, జనసమూహాన్ని, గ్రామజన

బంధుపరివారములు మొదలగువారి, అర్థించినది. ధర్మార్థసంపత్తు

లు భగవదనుగ్రహము చేతనే మానవులు పొందుచున్నారు. భగవద

నుగ్రహాల ద్వారా లభించిన లక్ష్మిని సత్కర్మలందు వినియోగించవలెను

ధనవంతులు అన్యజనుల ఉద్ధరణకై ఉపకరించవలెను || ౧౨ || శివంబు

ని, దేవసతులు అనగా పుణ్యపత్నులు అని తెలియు

తెలిసినదిగాని నమస్కారపద్యములు కొన్ని, గలవు, ౧౮ ...

బహువచనముకు కాని అర్థాంతరముల చేత, అనగా పదచ్ఛేదములు

గుణములు అర్థగుణములు ... యజనము, దా

నము యజ్ఞము తపము, సాంఖ్యయోగము ... వర్గ

సృష్టిబద్ధమైనది, దానము ధర్మమునందు ... శ్రే

యోవిధి యతః ఇత్యుక్తం ఉపదేశించుట, ఉపదేశించుట,

దాని యోగ శక్తిః || ఈ ధర్మాలయ, కొలువుండు కీర్తిమయము

యజ్ఞములు, పవిత్రత అలవడును ... శ్లోకముల యుక్తం పుణ్యపథము

నిరతం, వితర్కతప్పదు వేదసత్యము

ఓవ్యా: ధన ధాన్యంబులు కురిపించుట

జనపతి యనుమతము తోడ సంపదలనిడా

ననిరూఢి శ్రద్ధ గలిగిన

జనుని పవిత్రు లనుగదె జగతీనాథా ।

క. అతిథి పితృ వర్గోత్తములకు నెవ్వఁడు విత్తముల
శ్రద్ధగల మిత్రములు గలదర్పంబులొసఁగు
యజ్ఞమున కొండెనది కర్మైన దినము గలదె
యజ్ఞకర్మము చూడవె సంస్కృతి నం రొ

వ. ఆశ్రమ ధర్మంబులెంతయుఁ జెప్పుదు.

మ. గురుకుల వాసు బ్రహ్మచారులనాగ మాధ్యమ యతనములు గార్హస్థ్య నిరూపంబున
త్యజించు దెనండె యిటంగ నాశ్రమము యతులు భిక్షుకవర్గంబు
సర్వధర్మంబుల యందు ధురంధర గాంధర్వ దేశ వయఃస్థ
వ్యాకుల మోదంబు నాగారి యజ్ఞ యతులు బ్రహ్మచర్య వ్యాసవిద్యల్ వెలయు

మ. నిఖిల ధర్మ కపరత్వ విద్యంగ రుద్ర యజ్ఞకర్మంబు నందార్జు యత్
సుఖ నాశంగ దేవపిత్రు అతిథి సంపద దర్శనల్ సౌమ్య భ
క్షు లిఖనంబుల్ సకలాన్ స్త్రీ వంశపు లకు శక్య ప్రత్రి యం చెంద్రపుబం
క లిఖ గర్భాండలు గృహవాస ధర్మ ములు గాంగల్పించె నుత్తేశ్వరా

శా. తానుం భార్యయు వేగ వేర శయింపం బాయక్లే శసంబులు
స్నానాహం కృతులుం దప్పు దిం ద్రియ ములుఁ కుక్షింబు నగ్నిబు ఖలర

వ్యా. యజ్ఞ సమారంభాలలో, ప్రజాపతిర్బ్రహ్మ సర్వ్యయ స్తుతులప్పటిది
దీపగారి. తీర్థక్షేత్రము, గురుద్వారప్రసాదము అనగా సంవత్సరములకు
ఒకటి తెలియటం అయినా ఆశ్రమాలను కాకుంటే ఒక ఆశ్రమాలు
రాకుండా ఉండవలసినది. సూతకం ఉంటే కాకుంటే రెండుని అప్పుడు కొంచవలసినది

పండించిన పంటలో ని ఆరవ భాగము ధాన్యము పన్ను కట్టు
కొనవలసినది, అన్ని పంటలకు విత్తనము లుపుచ్చుకొనవలసిన
ది. షష్ఠాంశమేతాం పిబోద్ధ్యే నుం శతాంశ్ఛమింద్ధం సం వారోత్, లబ్ధాభ్యస
మోభాగస్తథా సర్వంసే తథా ఖరే, సస్యాది సర్వ బీజానామేషాం సాంఖ్య
త్సరీ భూతి రిత్యుక్తం, ఇది వ్యస్తరిన్ని భూమి ఎంకిస్తున్నగా ఉవాంచ
వలసినది —౧౦. ఈ మూడు, శూద్రునకు త్రైవర్ణికశుశ్రూషణము.
ముఖ్యధర్మము, ధాన్యము వారికి, భూపాలత్వం, జీవనము అనగా
త్రివర్గ... ద్విజాతీనాం వర్ణానాం శూద్ర ఉచ్యతే క్షత్రవైశ్యనరా
శ్రమ ముపాన వృత్తిఖనానిచ, ఉరాం తయా మాది దేయాని శూద్రాయ
పరిచారిణే, అథార్యాగోవిజీర్ణాని వసనాద్విఖానీఖిం, శూ
ద్రాయ చెంవి చరేణయాని తస్యధర్మ ధనం ప్రాతి దిత్యుక్తం ౪—౭౬,
---దయాం స్వనకీర్తీత ఖాతం శూద్రక్షిత ధంబన, పాపీయాం
పాధనం లబ్ధ్వా వశేతు రాజ్య ద్గరీయసః, రాజ్ఞా ప్రాస మునులజ్ఞాత్వం
కాలం తు రీత్యాత ధార్మిక ఇత్యుక్తం ౪—౭౭, అధిప త్రైవర్ణికులకు
సహాయమ్మము ముఖ్యధర్మము. శూద్రులకైతే మంత్రయుక్తము
లేదు.....

---

95 వ సూ. ప్రాచం దాప స శాస్త్ర మయుత్ సదువ్వు సంబం గాత్ర శ్రీ ఖణ్డ శతెం
వానప్రస్థ విధాస్తు విష్ణుడు ప్రజా వాత్సల్య వి ఘటాత్మ న్యు
తా. ఎవరైనను నిల్లు నాలుగు నే మేని గాను క. రంత్రయు

నమ్మనా నెమ్మనమునందు నమ్మి బరిబర్గాంబా నిత్యాంబుదా
నిశ్చింతాగారు డెంతండు నిండ్రు యుజయుం బే పాలి బోగంబుల
స్వేచ్ఛలోప్పు త్యాగ తోడయు నందు యల తీచే క్తి నిర్భయుండైన ప్రాపు
3 ఈనా లగాంత్రుడు మలతలి
బూని పొరంచగినవాండు భూదేవ్యాదారా
ఖౌ నను దగు వినువె ఖ్యాం
డెని యతు వర్తింపు శుద్ధ హాదయ తకెలఖిల
4. సుమతి త్రివర్ణి మల నుశు శూలత కేసి
అయాత్మ సంతానం దగు బుని లాంఛి నాంధు
నను మతంబున శూద్రున తాత్ర్యమూంత
రంబు దగాగాదు యటది గాంగ రాజాను ఖర్వు
3 నిజ ధర్మ వర్తీయు గలన

వ్యా ... యజ్ఞ స్త్ర స్వ్రప భారత, సాంవపోతార
. . . . . మస్త్రూమ్నాద్రే నుంఛవ్వతి, ౨౮, ౨౯, గలరు
శూలతల విబ్బాస్త్రి శుశులాభా, తాత్పర్యము చేత దేవంపు
అలంకరింపుకేంనో కెల ఉకత తాను పొరతపం బుటయు, విక్రసి
స్త్రీవ బాహాల శుశురి షప ర్త్మల పంచవానితత్త్వత్రయ బర్త్తగలల
వృవద్దనే చదువవలయునను పేర్కొంట, ఆజనాది షట్కర్మల యందు
రాగ ద్వేషములు లేక అనగా, ఆహ్వాంసంభవ సంపాలి అయి

౩౦, ౩౧, తానుం భాగ్యంతయనెను అనగా సంతానవయు లేని పక్ష
ముందనుట సంతానము ఉండె నైమాళ్ళ వద్దను భాగ్యను ఉంబ్ర
క్షేదకమున్న కలదు, సపత్నీసుద్దె త్రిక్షణ పక్షమందు. అస్నివామా
త్రుతయులు కలవని తెలయు వలసినది. . . . ఎప్పుడు ఆకలి కి ఆకె
టితి, రాత్రియైనప్పు రాత్రి త్రైనప్పు అనుట, అకారానకు
వికల్ప సంధి కలదు, వినుభూతం బడినం దెల్లను . . . బరమగను
వల తాలగ్వి నిరసనంబున సులభ దుకి క్షాదిద్వంద్వనియూకుం
డు గాక యిటున్న తదు గను శివునిక్, అనిప్పు వెలాగడు. త్రి
పరిచర్యం బాసి అనగా వానప్రస్థాశ్రమమందు త్రిగ్నులు
ఉండటు, స్పష్టము. భోగంబులకు భోగములయందు మె
ఖ్యుగ్ ప్రత్యక్షను మెని వెంపున్న బల్లమిన్ని లేక ౩౩, ౩౪, సంవ
తి, ఆశ్రమాంతరంబు వానప్రస్థాశ్రమము తగును. తాదు
యతి గాగ, యతీశ్వరు సుక్షాం శదు, బ్రహ్మచర్యము
త్రిదండి తాను గనుక భిక్షచర్య చేయువన్నను, ఆశ్రమాః

B. మా ద్విజులకు సుపాత్రంబు దాన విధి ముఖ్యములక
ఖ్యేఖదేశ్వర నృపముఖ్యాల
నిఖిల పుత్రంబులను మానని యతగలుగుఁ యు
గీ. వర్ణములనాశ్రమంబుల వసుమతీశు
డుత్త పద్మముల నడిపించి యయుభయమాత

సిద్ధిఁ గనుదప్ప దుష్ట విశిష్ట జనులు
గలవారిం(డ్రు)న కిం(ద్రుం)డు దలపసరియె ||

వ. అదియటులనుంగాంత.

సీ. ఏనుంగు పాదంబులోన నెల్ల సత్త్వంబుల
పాదంబు లడగిన యట్లపోలె.
రాజిత క్షత్ర ధర్మములందు లోనయి
సర్వ ధర్మంబులు జనుమక్షములు
వేదంబులును శుభవృత్తంబులును దండ
నీతి మాసిన జెడు భూతలంబు
సంస్కారహీనమై బాలహీనత మెంద
నష్టన(బ్రు)ఖుతను జొంపవహా.
రాఘులరసిన నెమ్మది(బ్ర)తుకుగాని
రాఘు సరెల్లత్త్రముచు ధర్మాళియుండు
రాజ ధర్మంబు లెఱుకపడు రాజునంగ
ధర్మదేవతయును దవలె ధర్మలసయు!

వ్యాఖ్య. విహితాస్సర్వే వర్ణయుత్తాన్ నిరాశకృద్, క్షైత్ర్యధర్మాంతతః
ప్రోవా ప్ర సర్వత ధర్మ బాలికా ఇత్యుక్తం,³¹ నిజ ధర్మ వృత్తి లెగా
అన్య ధర్మ వృత్తి యుగు పాంచు అదెరాంగుడ్డి అనుట
జ్ఞాతి క్షత్రం శత్రు నిబర్హణం చ తస్మిన్ వ్యోపి జ్ఞాపకపాలనంబు

10 శ్లో॥ శూద్రక్షత్రియంబాపి ప్రధానహీనతయా రతా ~~[illegible]~~ త్వమేత తత్పరవం
బ్రాహ్మణాస్య, ఏతే సర్వే శూద్రసమా భవంతి రాజన్నైతాన్ శ్ర
ద్ధయే ద్దేవ కల్పే, హావ్యాంతవ్యం యాని దానాని రాజన్
దేయాని సర్వదే యాని భవంతి బ్రాహ్మ్యే ఇతి శాంతి॥ అట్లు
బ్రాహ్మణులకే కాదు, క్షత్రియాదుల యొక్క నిజ వృత్తముల
యందు వున్న క్షత్రియాదులకు మానవీయత కలుగుటకే, లేక
పోతే వారువల్ల ఆ యోగ్యతే అనుట, ३८, వర్ణములను
నన్ను ~~అశ్రువులనునన్ను~~ పరిపాలించినవారు ఉత్తమ ధర్మములను బోధించి, అనగా రాజు
తప్పవు బుద్ధిదృష్టి వనుటే, ఉపాయము తెలిసి స్థియందున్న, క
నిరదిష్ట దైవత్వని బహుశ తప్పకుండా ఉన్న, శిష్టజనులు
కలవారింద్రప్రన కింద్రులై దలపసరి అనగా వారు వేసి
న పుణ్యమందు ఆరాంబాగము విస్తున్న దనుకే వేశే
పుణ్యములు ఆ క్షేత్ర ఆపాదనులే, ३२, ४८, ఏమంగలవాం
ఖలూ, ఏమగ ఆ ధర్మలూ, అంశయందనుట, హంశా
అనేది సంస్కృతము, అంశ అనేది తెనుగు తద్భవము.
వ్యావహారికము వల్ల తెలియవలసినది. శతేంద్రీయం పాక్ష
రహితమన తెలుపాయ్య, వాంతాంశ్చ ధర్మవహారతస్సు, నాంశ
స్తత్సేషా ద్వివర్ణతే శూద్రన్నాసా విద్య తస్మిన్విష్ణుపదస్థావా
దృష్టి ఇతి శాంతి, సర్వజంతువుల అధర్మలువల్లనే
లవియట్లు

96వ ముూ ఆశ్వాసము.

గీ. తెలఙ్గాణాంధ్రాత్ముడను మహీవల్లభుండు
విష్ణుసందర్శనము సేయ వేడి తొలుత మ
హేశ్వరము నిష్ఠమెయి జేయు నమర విభుడు
సన్నిహితుడయ్యె ప్రత్యనుజ్ఞను విభునకు

వ. అట్లింద్రుండు ప్రత్యక్షంబగుటయు

క. అన్నరపాలుడు దానును
బన్నము నకు వచ్చినట్టి బగతీశులు బ
త్తిన్న ప్రయుత్తైరి దేవాంశము
లున్నె లయము వయదవము మనసు లుంగడియుంగాక

వ. అట్లు దండప్రణామంబులు జేసి తెలిపె తులువెయిగ జ్జి
నిలిచిన సురేంద్రుడన్నరేంద్రున కిట్లనియె..

గీ. విష్ణుభూడనీవు పేడుక పడితివా
త్రైననఘుని త్రైన నరిచి విష్ణు
దర్శనంబు నీవు తలపెట్టితివి అతిశింపు
మది ఆలోచన్సద్దే సుతపోనుభావ

క. అనవృధుసాంసారికవ
ర్తనము దుష్పవయు ఖైత్రి బరణ తప్పురతమునం
బును దృఢమును నెంచింపవు
ననుబలికితా రద్ది నిగజేయు నావుదునరుమయ్యె

మ 108 ధరణీశానృపధర్మముత్తమము సద్ధర్మంబులం దెల్లనే
తెరువై రాజరయుంగాంచె తగసిద్ధిం బొందు. గావుంబుగాన్
ధరయుంబున్ వగు శింబి దండము సమత్వాపార్థిపేం కౌద్దాంబుగాక్
ధర పాల్గొంబన రాజులు రెండు/ గతి బొందక శత్వామె యొరికే॥

వ అనిపలికె పురందరుం

వ్యా|. తత్ర ధర్మానకు సర్వధర్మములు ఉన్నతత్వమ ఆపుబున్నవి. యు
ధా రాజుల్ వాంస్త్ర పత్ ..... తే సర్వా సత్త్వార్ద్ధవాలి
ఏవం ధర్మార్ రాజు ధర్మేషు సర్వాంత్సర్వావస్థాంత్స ప్ర
వీనాన్ని బౌద్ధే తుల్యత్వం. రాజునంగ ధర్మదేవతయనవే
రే అనగా బుత్రి తత్త్వమే అనుట. ౩౯, ౪౦, ౪౧, అన్నర
దేవాములు ఉన్నెలయిలు గదియుంగాన్ అనగా దండవత్ప్రణా
మము అనుట. పాలసగనుత నకారద్వితయము వాలయువల
సినది. మనస్సంతోషము తెలుగు నర్తనగా ॥౪.౩॥ అట్టి
దండః సాక్షాంగ నటియస్సార్థః ప్రణామః, ప్రవీక్ష్ణభావః,
౪౪, విష్ణు, వేడుక పడితిని, అతిడి, అడ్డుతవము, ౪౫,
అనప్రమసాంసారికాః, శ్రీవాంస్థః, ఖైత్రం ఖిశాలి కదంబ
కమలత్రివరః ౪౬, ధరణీశానృపధర్మముత్తమము, అనగా భూ
సంహారం రాజసంహారయో[illegible] నమఖైక్షి బరాగ్రం పాలనం బద్రులాం
విదార్గిదాలుకా సర్వభూతానుకంపీ వేవాంతాంల్ గంబా [illegible] నాంబి ధర్మ

వంశస్థం, కేచి ద్యోత్ ధర్మా పార్థివ దేవాత్త్ప్రవృత్తాః పశ్చాద
న్యోపశోభ భూంతాస్తు ధర్మాః, ఇత్యుక్తం, ధరలో లంచాన రాజులు
భూమిని పాలించిన రాజులు.

శ్రీ
మరు. అందరూ రాజులంగలయుంగనెంగాని

గీ. లగిత ... లాంతిప్పులరు మూరు మాతంట్రైత్రి
వరణము ర్ఫా మొప్ప బిబెంత్రవు సమరవయుక్త
దేవాలగుదయున మ్మెలుదెబ్బుసంశ
యంబు వలు వదు మాపదము ధీక్షలోరము.

వ. అనిచెప్పి దివంబునకుం జనియె.

చ. అది యెటు కండిల వేదముల యందు బురాణములన్ బృహద్ధృతాం
విదులు బహుప్రదేశముల వేమరుగాంచి మనుష్యులెల్ల భూ
మిదయు తలకందె దక్షుదయమేయ సుధర్మము లోకుగాధ్రాని
ర్మదకలిత దండనీతి తనరామనమెల్ల వినంగ నేర్పు కేశీయ

ఉ. కావున నా మనోమతుల గాత్రములు నాంగ్రమకే
భూవలయప్రజన్ సమతబెంత్రములు రక్షిమసేత మేలుభి
క్షిష్ఠ విధి లూనమగాంగలు గలసారపుధర్మములం ఘులించు వే
ల్పావిరి నప్రాయుత్త్మమును వాని కి వబ్బు నృపాలయమెయ్యిన్

చ. అతిథుల దీనకోటుల ధనార్థితతోనియతిప్రజంబుసం
స్మృతి బరికింపు హర్షమదమాంసవిషాదములం బొరంగని

॥౦ క. తెలగదేశప్రభునా తెయుదలుగాన తెభుం ప్రజగాంతువన్వఖి
ష్టేత వృద్ధబుద్ధి శల్గు మిదిసేయు సవిపస్సు సుదర్శని స్థాలన్ ఋ

వ. అవినవిని యుఖాంత శత్రుంతు మహాపురుషా వర్ణాశ్రమంబు
లవిరంబులు దత్రత్వాంబు చెప్పును దాన విష్ణు పెంపును
నెఱింగించి త్రి రాష్ట్రజనులెఱియుద్ది యూచరించు సుఖు
లును దరేఱింగింప వేయుని యడిగిన నప్పుడు వాంకాంతు
నకు శాంతనవుండిట్లనియె

సీ. రాజునుత్తమునిగా భావించుచు నభిషిక్తుం

వాగ్. కావలయు సురరాజ్యశ్రీ వాలుంపంగ దనువిశేషంబున
సంభావితుండు నవాహుషు దవిబవి యూవిఖునతు దాంలు
ఘునిలు నతని తిచెప్పుగా, ఆ నల్లు యోగము 42, 48,
లోకపాలుం, బై కెప్ప బరణం, సన్యాసం, ప్రజ బెతర్పు
ప్రజారక్షణము నన్ను యుద్ధమంత్రిత్వి, ఆవృత్తులు దేశ్యు,
సన్యాస నాంశము ఫలమును తెప్పుం దన్నవి. పూప ధము
కోశాత్ర ధర్మము. 48, 50, 51, కావున, కెప్పుచుచు
పాలింప శేయుచు కాచుచున్ రక్షించుచు, ప్రాణుచు
పోషించుచు, రాజ్యము సేత, రాజ్యము సేయుటే మే
లు శుభము, సన్యాసాయుత్తమ ధర్మముల వల్లను వచ్చెడు
భము, వానికివలసి నట్లు, అన్యాయుల్, ఆరాజధర్మమునెత

వస్త్రను, గృహ, క్షేత్ర భూముల ధనార్థులను దీన కైంకర్యుల, రాజ్యా
దిపీడితులను, యతిబృందంబు భక్తార్థులను పరికింపు.
పరిరక్షింపుము, తెలగ దొరవు మన సన్నిధానమున బ్రాహ్మణా
ము, నా కోరినంతె .... రక్షితునని తలపుటెంతయు, ఇది ప్ర
జారక్షణాబుద్ధి గతె,, ౫౮,, ...
చేత చేయుడు, మీల యుట్ల మానుపవలెనే,,

97 గావింపు కెంని తెల్లకార్యములను
దస్యుఖంబున జెల్లద్దయు సుఖముండ
బడయుడు దొలకేతు భూపాలనంబు
సేతచేతున్న దుష్టవృత్తులైజను
లన్యోన్య దారధనాపహరణ
సాధరింతురు మీల యుట్ల బలవంతు
లల్పుల దవుకొనా పోరణములుగ
గాంధు భూపతిలేకున్న వంత్రిజనులు
యధిపత్యు శిచేయుటయును చేపోరణము
టయును గోరక్షగావింపుటయును మొదలు
గాగ ప్రభుతచేయు తెరువులు గాని గావే.

వ. వినుము -

సీ. జనులన్ స్వతంత్రదారిళ్ళ సమయంబున మేలును.

112

జేసి కూత్రరతత్రయుష్మియయులంకప,
సైప కేలబు ఘ్టి దుర్గ్న నంద అను గుం
శాసింపు వారుగాం జాలు తమకు
న ధీపతి యయు గవెరు నాస పదకయుండి
న దేవది బహుంకారణవులజాక్ష్మ
వదిన విష్ణ్వాత్మ బ్రహ్మగానగపెూయు
వరాకురక్ష కుండుగ వు వింపృదెకుడు
వలయురాపింపు వరాత నిగాంబ్రతుకు
వారవును ఒయు నబుండును వారివలని
కరుణామనువుని రాపింపె నరులసత్య
వరితులని పాలనము నకు పెరడతంఛు.

వ. పెరకున్న నభ్ని నములవిద్యా వ్రత్తునితూని కుబుయులాదనెల ప్రాబలచేత బహువులందును బసింపి నే బదియగు నింశంబును ధాన్యంబు దనము భాగంబును భండారంబుగాం బుచ్చుకొని శ సిస్త్రాప జీవులకెల్లనీ వారింజేసు కొని బలవంతుండవై దుష్టనిగ్రహ శిష్టప్రతిపాలనమాచరింపు వయు మెవండ అవియు నను సరింపి పనుపృసె రాజులవారమ ధర్మ వర్తనులని చెత

వాఖ్య. మకార వులుణాపియునది. పోను లు, పోలు, ఇతివత్,
బహువచనకుత్రయమ్ము లూవ స్పైతి సూత్రం 4 కెం(డీ)

కెందురు, మంత్రివున్నదారి, మన్నరనుడు, బేహారమాండలు
వాణిజ్యము సేయుడు, గాసిగాళ్ళైబులతనగావి, ఘాస అంబె
త్రుగాలు, తలిగాము వెలినేబులతన అవ్వనుడు, యుద్ధగాసి
గావెగ్లాని పడవే. ౧౧, ౧౬॥ జను, (మ్ము)ఖ్యము దెం.౧ తనలు
రంతు వ్యాఖ్యాబారలవు. నదవది తమరు చెనుకెన్న సము యుము
౧౭, బెంరతున్న, పుయి లూ దనిలు, సంతోషవెందుతు, సంవ
త్సరానతు పశువులయందున్న వెండిబంగారులయందున్న
యెబడిలయగునంశంబును

B. మూ- జైనువారు ధర్మవర్తనులై సేసిన ధర్మంబునవారాలపాలు వివ్యం
జైరంగల యుదిగానుదంబడితి మం(దు)ంతు దేవతల రక్షింబుచూ
—లు మ్ము రక్షింబు కెని పుణ్యంబునందు మునులై యుం॥

క అతఁ డెందబడియిత్తెజాఘన
నతిబలవంతుల దయిని తినం బితముగును
ద్ధతచిత్రుముమునదగని
శ్రీతి వాలంబె సుఖ్యత్వారశేషజనంబుల్।

వ కెప్పున మెనలు జైయుదెళుగల్లువకోాణకేరాజునాళ్ళపై
బొంవుడు యూతనిందిన పూజులదర్వ్యాని జై తెదేవసం
భావనగాల్పనం దెంతడుబాడిదెుటంలను సైబుదేల్ఘ ౬౦
భాపితుల్జైయగాంనతని పంపా నరించలరుపుగ్గి గాత్రువ్వతే

క. తనవారల బెద్దసేయుచు
ఘనకోశుల నరాతిజనులు మదినిసహతంగా
గానరది భూంప్రజ తెలుప్పదు
వినకావున ప్రజలు బతికివె ఆయుడ మొప్పుతోన్॥

సీ. వాహనాసన శయ్యాని వాసములును
భాగ్యగంధ మాల్యాంబర భూషణములు
ఇష్టియును నరపతికి నెక్కుడాగ దలుప
దనుజతలంపున వినుడు ఉభయ జనుల గుణము

ఉ. అతడును మందహాస సహితాలపనంబును సత్యభాషణ
వ్రతములు సంవిభాగ నిరవద్యతయున్ సమభావమున్ గృత
జ్ఞతయు జితేంద్రియత్వము ప్రసాదఫలంబును గల్గభూమిపున్
బిత్రసమున్నదై విరోధిజన భీషణ సారతెమ్పు జెంపగాల్॥

వ. అను ఉయుంగాంతేయుడు [illegible] వినుము పుణ్యలతెల్ల రాజధిప
తియును న ద్వైవంబునంగా ప్రక్తు ఉపెప్పి రట్లగుడ దెమిడనే
యుని యుండుదు మావలన ప్రస్తుతంబుగా వింటినని పలికిన
గాంగేయుండు యుంతనుండెప్పెది దాల్లి వ [illegible] నస్తునవ
మానవేంద్రుండు నీవవే [illegible] వితర్కించి బలహీస్తతి

వ్యా. షండిబినపంటల యందు పదివాసంతుసు పన్ను శిందపు
జప్తెలని పశునానా మధీపం బాసం విరజ్వస్త తభైవు, ధాన్యాష్టవాలు

భా॥ ౪౦ దాస్యామ్యహం కౌంతేయ వర్ధనమిత్యుక్త్వా రక్షించు మార్గ గర్జించు
పోలికను (౫౮, ౫౯) కొన్ని నదుల నామములు మై, నామములు ఒక్కట్లై వేద
ఆర్తి ఆడాలు అను పేర్లు అని సూత్రం, అందు వెలిక దాని యందైనా
మర్యాద విడిచిపెడితే సహించుడు ఎట్లు సిద్ధి సమృద్ధి సంభావితులై
యుగా, స్వజనులు గా ప్రవేశ్య ప్రాగ్ మ్లాన దశను పొంది, ౬౦, తన
వారు, సరకులగా గానరు, కొర్కి సాధకుని గొల్లురు సత్పురతం స్వ
జనే షే వా. పరాపి బహుళ మన్య —, స్వజనేన త్వనష్టైతం పరే
షరి భవం తల్గితే త్యుక్త్వా, ౬౧, వావానా . - - - సం
పాదనము న్నా. నరపతికి నెమ్మదిగా రాజుకొండు ఎమ్మెగా ౧౬౨

౧౪ పూ—

నడిగె నతండు తనికి కెప్పిన భంగి యాకర్ణింపుమని యుల్లసిల్లె

సీ. లోకములు లోక ధర్మంబులును నృపాల
రాజు లోకులము లుజ్జివిరహిత వైన
బుధులు జనులకును నింకినవు దావ్య లోని
జలవరంబులు వడుపొట్లు సంభవించు॥

తే. తరగె శశాంకుల తేజ
స్ఫురమ్మతి తోకున్నయట్లు భూజనములుని
ర్భర దురితతల కొ దృఢుడురు
నరపాలక విహిత పాలనము తోకున్నది॥

తే. తెనధన మిది యనియారది

116 మనబరిగొంగ్రొలు మందిడ్డైన మమహోత్సవముల్

గాని చూడనెవ్వనికిన

శ్యునె జన పాలకుండిలాకి నెలోనిర్ఘుయత్తీ ॥

గీ. విభుఁడు తేనున్న జనములు విభయముక్త్రాదయు

లగలుకాహాని నాదంబులదరదల్ల

దెల్లదురలరాంబు హొమియుడు తెల్లవారు

తేమి గలమి యుఁ కలమి నిర్లోప రవాల,

క. యోగములును భోగములును

భాగ్యములను బహువిధములు ధర్మముఁలును ముల్

భోగానరపతి రక్షి

తానంబున జెల్లు (లు) జతు నుల్లాసముగన్ ॥

క. ఒకరుని కెనలేరియాతని

సకలహారకార్యంబు రత్న సంపదయుమునంబు

శ్లిష్టెంనగ దనవలబున బా

నికి ఖ్యాడె దనేశుఁడం(డు) నల్పస్థాన స్థితికిన్ ॥

సీ. బారవ శ్వేచ్ఛ దై కనులానెల్ల ఆగమనిష్ఠ దా

సూరత్వ చంద్ర(ద్ర)నరేంద్రప్తన తార్యకరులు

మనుమయిన ధన్యత బమయుడు సాక్షునునతంతు

దేవతాత్మకుండ గూడె సంధి యుచితయుద్ధిప ॥

క. వినుమిస్త్రపసమూహ్వలుచిరా

ష్టి స తెలుగు శ్వాసల వెంగళ నాగమమణి
ష్టి న భూపాలకు ననిన న
తని దనర్చింప కుండ దగునె తెలుగులకు ॥

క. నియతి మెయి నెవ్వఁ డింద్రియ
జయము నను బ్రతిత్రయము మరిత్ర సారము ద్రౌపదిఁ
శ్రీయుత యయు గలిగి కెలు లుపగప్ర ష
న యుసంపన్నుఁ డగు నౌరయు నధిపతి యుతనికి ॥

క. రాజునకు ప్రజ శరీరము.
రాజు ప్రజకు నాత్మ గాన రాజుం బ్రజయుఁ
రాజాత్మ యయు మోక్షార్థి
రాజకీయ యుంద వలయును రక్షింప నలక ॥

వ. అని యిట్లు బృహస్పతి యుపదేశించిన గాసలపతి యయాతి
నవ్వాసు మనస్సు ప్రయత్నంబున (రా)జా ॥

పా|- ౬౩, ౬౪, అంతమును, ఇంతిన, ఎంతిన పాటు. అవస్థలు, ౬౫, ౬౬,
తన, మన ప్రతుకుటకు, ౬౭, విభుఁడు, నిర్దేశః పాపం, ౬౮, ౬౯
ఒకరు నిశి ప్రజ్ఞు కెలనగ, ప్రజ్ఞు కెలనగ అప్యాదితె సాంత్రం
౭౦, బారబ ప్రేక్షితె సునెల్ల ఖగముల, అప్పు డు ఆసమయము.
డు, అకార్యకరులను దుష్టులను దునుముడు. అయోధ
ఆసవయు మందు ॥ ౭౧ ॥ వినుసమ్యక్ రాజిత జాతి సమారోప

18 విశేషింపబడు తజ్ఞతి విరాట్, ద్విత్యోర్వ్యత్యాస ర్వ పాలాం
అని సూత్రమున్నది గనుక, సమ్రాట్టు, విరాట్టు అని ఆగవిధ
ములు భూపాలకునకు పాగడనైన స్మృతింపునని చెప్పి
యుండగా అనుట రాజ్ఞా. విరాట్టుమాట క్షత్రియులా
భూపతికన్నప్పడు.

వచా 10. ప్రజాపాలనం బాచరించెనని చెప్పుడు యుధిష్ఠిరుండు రా
జ్య జనపద పరిపాలనంబును శత్రువధంబును మొదలయి
న క్షత్రధర్మంబులు నడపుచు దేశంబు నంద వేయింటి యుడికిన
భీష్మునకిట్లనియెను.

క తను దాన తెలుపు తెలివిదు
మనుజపతికి వలయు నీదప మార్గరగెలువరి
మనవమునను దలచునది వినుము
దనుతెలువనిరిపతికి దరపెంపగ నిక్కు

సీ. వినుము ధర్మజ్ఞ తెలుపుడు ఉనగవే రాండెపం
చేంద్రియ ముల దమాల నీకకెలది
నాగుటయు జితేంద్రియత్వంబుగలరాజు
రిపులజేయుపజాలు నృపవరేణ్య!
క ఆరామాదికనెడుసం
బారసలవయ లవదేశ సంధులకు బత్తి

ద్వారవయులకు నగరికి నిధ
రాశముఁ జేసిన ర్పవలయు రక్షలు నియతిగ్॥
గీ. అరులకడ నిజభూమి యయుం దనుజ తనుజ
బాంధవామాత్య మిత్రుల పాలవేష
ధరుల వేగులుగా బెట్టి ధరణిపునకు
వలయు నెంతేని యుపకార మగు నివారిగాన॥
క తను విందుఁ దని తెలియంగ త
ము (బ) బలుని తోడ శ్రీఘ్ర మును సంధానం
బొనరింపవలయు నతనికి
ధనం బొసగి త్రాణ బలికి దగు నిలసాపక్
క మిత్రు (బు) మిత్రుని విషయా
యుత్తుని రుద్రులు నిజూంబి యుప్పు పగతుపై
నే త్రాం నది శిఖి విషాదుల
నుత్రులపై ల్పునది యుతని యయురివ్వగ దంతక॥
గీ కయుద్రి మయున కుం వలదు గాల్పు పవ్వ నధిపసా
మమున క్షేద మునసు మ్మాఱ్యమినసల
మెత్త జేసెనె యురుచు వేంవ డి దప్పింయు
కెసు నతె అం గునె తింగి కెనురు టిమేలు
వ. జినక్షం డవ ఫౌరానర్కు లం (బ)

120

వ్యా- ఏవం యస్స్తూయతే శబ్దైః కస్త్వం నాస్తికతం మశ్నాతి తంత్రైర్త్రంభు,
౭౭॥ నియతి మేలు, నియమములచేత ఆయుసంపన్నులైరి, శుభ
యుక్తం ౭౮॥ రాజునకు, రాజు ప్రజలు దేవి వాండ్లైయుము
గా ఉండవలసినది. ౭౯॥ ఆ నివ సంపదనస్సు, యయూతి దేవాంత్రు
డు, ౮౦ తమవూర్యుర, రేషము పశరేక శతకోటులు, ౮౧, వినుము
తులాలనీకే, విషయువయులు బుచులయి వ్యాకె కెలదినిప్రమాణ
ములచేత, ౮౨, ఆరామా దేశసంధులకు, ప్రాంతములకు, పురద్వార
ములకు, శుభ్రములు ప్రస్తుతైనవి, మెట్లు అనే, ఘట్టములకు
౮౪, అరుల, పాల సమీపమందు, దేశధరుల వేళలంగా ప్రస్తున్న
వేషులను బరులగా, ౮౫, సాము బాహో పాంతూ వాం, తనుపూ
ముడిబు ॥ దం డోపాం యుపూవాం॥

---

99 పదిహేనవ షష్ఠ భాగము ॥

గానున నదీ వారి చేత నరి గాలి విధంబుల నాంప్ర దక్షులై
ఖనివని బాహ్లె లాకెర నగ్రప్రముఖ భార్గ కరంబులారయ
బనుచుచున్న టంధరణి పాలుడు గన్గొనియున్న చెంపుగ
సీ. కోటయే మదికెప్పు వాలెంబు గర్జయు
   ఖారాంబుగాలు బను గ్రోవులు వు,
నీయము నూనెయును నానాయు ధములు నెరాష
   ధములు నాభిల యంత్రములు గూడ

వులు లుంగా నుగానందు వలయువాని సమర్థ
ములుగ సంపాదించి భూరి ధైర్య
శౌర్యాది గుణములు సడిన స్వయం ప్రగాఢ
ధులు వెల్ల మర్ధుడేయుల ఘనుని ది
బలయుఁ దలిగిన ధమువ ధమువర్ప రాతాష్ట
ములు మధ్యాన్నిరెరాయు ములును లేక
యుంధజేసి మిత్ర మంధలాలనె త్రి
యురు గాధర బనుచు నది విభుంతా ।

వ. రాజునకు రక్షింప వలయు నది విను స్థాను నవూత్యబ
నప దక్షుల రాష్ట్ర మిత్ర దుర్గంబులను రాజ్యాంగ సప్తకంబు
గల్గి యుర యువలయు నది సంధి

వ్యా- ఎత్తునది, సేవం బి వెళ్ళవలసినది, ఉత్తల పెట్టునది. యుః
ఖపెట్టవలసినది. ఇ., కయుద్ధమునకు వలదు గాత్రివ్వి, కాలి రువ్వి
కూండదనుట, సామభేదములచేత శత్రు నివునస్సు మొత్తజేసి, మళ్ళీ
భ్రంగాజేసి చె యునుమే వది, చెడిచె అపాయములు, తప్పుకొంవ
లసినది. అయుంటే కాపాయుః సాంత్వేనతుప్రదానేన భేదేనచ
నరాధిప, యుద్ధం శత్రుయాత్మ ప్రాప్తం తేనతుష్యేత పండిత ఇత్యుక్తేమ్
ఇ., జనకుడు పైగాల సర్కల ప్రేతువోత, అరి అనగా, షట్
శత్రు భాగములుగానునది, అరాణి వంటూళ్ళు పుష్టుకొంవ జ్ఞుమ.

అనగా అది ప్రజాక్షేమమునకు ఆతే ఆవృతమున్నది అనుట
ఆ పరీత బలాంబాపి ప్రజాభ్యః కురుసంచయ, సర్వదాక్షిణ
మపి ప్రాజ్ఞ స్త్రాసాంశు వాభిగాప్తురు ఇత్యుక్తంవం, అనే
న ఘూరూత్కృత్య స్వ విరోధః పరిహార్యతః, అనేవంతు గమకేన
ఆంధ్రమున జనన్న అది ఆని ఉన్నది వినయుక రత్న గనులు
వనాని లగోర్త్లకు తలవత్తెష్టే అడవులు, గానీ తులాని, కూర్మ
వారీ పనస్పలయ్యేషు పసులమందలు, ఆకరాః నవ్వుకు పన్ను
వస్తే ఉప్పుమళ్ళు, నగాః ఇనుము రాగి మొదలైన ఖనిజ
లోహములు దొరికే పర్వతాలు, ఇవి మొదలైన అర్థకరం
బులు సామాన్య వస్తువులు, కన్నడి, బాంపు, ఉం 20 - 3,
కేవలం పోటీంచి పట్టుకొని యుండి రక్షించి యునుట,
గద్దె తలిరెవము, భాండాంబు భక్తు వైచిన వస్తుజాతము,

---

3. సూ. విశ్రాంతి యనాసనద్వైధీభావ సమాశ్రయంబులను షాడ్
గుణ్యంబున దపవలయునది ధర్మార్థకామంబులను వర్గత్రి
తయంబును బాటింపవలయునదిస త్రిశక్తి స్త్రమంబు
లనుగాను త్రికంబును విశేషించి ధర్మసేవ సంతతంబును
చరింపవలయునది ఇవాదంబున నర్థకామంబులు వీ
నంబులైనను ధర్మనిష్ఠం జేసి ధరణీపాలనంబు సుస్థిరం
బై వెల్లునాంగిరస భార్గవాదులగు పెద్దలు చెప్పిరి

శౌర్యౌత్సుక్య క్షమా కీర్తి వర్ధన పుత్రగాంబులను బుద్ధీంద్రియంబు
లును వాక్పాణి పాదపాయూపస్థంబులను కర్మేంద్రియం
బులును మనంబును గూడ నేకాదశ సంఖ్యాకంబైన ఇంద్రియ
జాతంబు జయింపు కామజంబులగు శ్రేష్ఠ ఫలప్రదాయక
పానాక్ష మృగయా దూషణంబులును సాత్త్వికంబులగు వాక్పారుష్య దం
డపారుష్యంబులునునైన సప్త వ్యసనంబుల దగులకయు
బుద్ధి ధర్మయుత దాన తత్పరుండగుచు చతుర్వింశతి యుపి
తుల వాక్యంబులకు లోనగు నారాకనంటు విత్తవిప కర్త
వ్యుత్తైన యుద్ధ విద్యాప్రవీణులకైనట్టి సమానలక్షణంబుతోనం
బులుసె యుండు దేవబ్రాహ్మణ ప్రణామ తర్పణంబుల
జేసి యుండు నిరాసంబును శుభ ధ్యానంబు నెనర్చువు
(బ) జబాలింభూం

వ్యా. భాద్రపదు అనుట భాద్రపద ఇతి భాగం కెలలుబునను
ధాన్యాదులు కల్పియలును కట్టలున్న, అని తెలదు. యుత్రము
లు శతఘ్ని మొదలైనవి, సడిసన్న ప్రసిద్ధి బొందిన, తనమిత్రుల
నుదండెత్తి రమ్మని పిలువవలెనో వలసినది, ౧-౪, రాజునకు
తామొదలయిన రాజ్యాంగ సప్తకము బాగు విచారింపవ
లసినది, షడ్గుణా ఏవ షాడ్గుణ్యం, సంధ్యాదయః, గుణత్రితం
బును గుణత్రయంబును ఆంగిరస భార్గవాదులు గురు.

సుకావ్యాలు, ఆ ఉప్పంచ బావినిష్ఠి త్ర్యదశ బాం ష్టిధ భూపతిః।
త్రివర్గే ద్వశభి రుక్తైః స్సుర్రైరపి న భోయుత ఇత్యుక్తమ్। అనగా
షట్ జ్ఞానేంద్రియములు పంచకర్మేంద్రియములు, దశబాం
ష్టిధ అనగా పదదోషాలు ౧౮ వ మాష్టిదశ దూష
నాస్యఫల్లు మతేన ప్రతిష్ఠితః, ఉక్తదేవత్వం ప్రాతికూల్య
మభ్యసూయాం మాలి షావతః, తావుః త్రైలో ధ్యఃప రాధీనం
పరివాదో 2ర్థ పైశునం, అర్థవానిరను తాప్వెహా మాత్సర్య
ప్రైణివ దనం ఈర్ష్యావెలా పెహాంతి మానస్సు సంజ్ఞానా
షో ష్యనార్యాతేతి సనత్సుఖా తిలాం, త్రిపద్వైర్గశోః
అనగా పది త్రివర్గము ధర్మార్థకామాః, ౧ సత్త్వరజ
స్తమాంసి, ౨, క్షయస్థాన వృద్ధయః, ౩, ప్రభుమంత్రో
త్సాహాః, ౪, యశినాదృయన దానాని ౫

౦౦వ యా- పతియయుభయు ఉాతసిద్ధుల పొందు,

౧. అనినవిని ప్రీతి ధర్మనందనుఁ డురాజు
దండనీతియు ననఁగను దాత్త యుక్త
వస్తువ్యూహాంబు నార్య ప్రశస్తి నార్య
సిద్ధిగావింపు తరములుసె ప్పుమనఘ ॥

వ అని యడిగిన నప్పుడమరేనికి సరితూర్పునుఁ డిట్లనియె-

౩ భూరమ ఁ బాలపయునతెల

గారణమై యొప్పిన ధర్మగతి ప్రవర్తనం
బ్బారంగ దండనీతిస
మారంభమున దప్పఁగ గతి యగుఁగాక తిసద్ధిపా!

వ. అందు

క. ధర్మంబు వెరుగుట విదిత
కర్మఫలము లెసఁగు బుద్ధి కాయము బ్రబలున్
శర్మంబైనట్టి నాయము వ
శర్మ భరియించు నను కెవ్వ ప్రాప్తివిష లంబున్

గీ. రాజు వినుడు భాగ్యములు ధర్మంబున బ్రప
ద్రేతన వెల్గు యునం ఱపు బ్రతిసలుపు
ద్వాపరంబున నర్ధంబు మాపివెల్గి
కలియున కాల ముప్పాతు ఆడెందు మెలు.

క. నరపతి ధర్మాపె వెలు
పరుఁ దెంచి గలయాలు గలుగు నెం బాయుదు ధర్మ
స్ఫురణ మధర్మంబెందును
బెరగున వర్ణాశ్రమము బధలు దప్పున్.

వ. కాలప్రధానం బెట్టిదనిన.

సీ. విభుని పేర్కొల ధర్మవర్తి సత్రయు గాత
యలు గలుగ బేరులు ధర్మయతు త్రేమాత్ర
లిరయు విభుల బట్టు లబ్బి నయ్యయు తరు

అవ్వల అరులు గూడు లబ్ధియు వృద్ధిపొందు,
వ కృతయుగంబు నెప్పుడైన విభుం డొసంగు

వ్యా. ఋగ్యజుస్సామాని, ౬, శతవర్షపూర్ణకాలాః, ౭, కార్య
కారణకార్యాణి, ౮, అరిమిత్రోదాసీనాః, ౯, ధర్మ
కామార్థ జయాపజయాః, ౧౦, ౮౯, అనిన, రాజునల్ల
దండనీతిన్ని అనగా, యీరెండున్ను ఉదాత్తమువలన్ను
గా కూడుకున్న వస్తువులు, ఆర్యప్రశస్త పెద్దలచేత
ప్రశంసింపబడ్డవాడా అని సంబుద్ధి కార్యసిద్ధిని బొసె
తరములు తారతమ్యములు సెప్పుము అనగా యుగధర్మము
లు పొర్లుతగ్గగా వృంబున్నవి యుండుకు కారణము లెవ్వ
వ్వరో చెప్పుమనుట, ౮౬, ౮౭, భూరమణుడు కాలము
నకు గారణము, కాలకర్త అనుట, ఎట్లున్న, ఎలాగంటె
కృతయుగము వచ్చెటప్పుడు రాజు దండనీతి పూర్ణము
గా నడపును, కాలో వా కారణం రాజ్ఞో రాజా వా కాల
కారణం, ఇతి తే సంశయో మా భూత్ రాజా కాలస్య కారణం
ఇత్యుక్తం॥ ౮౮, ౮౯, ధర్మంబు, శర్మంబు సుఖము
మనకు మన్నిక అనుట, మన్న మనకు మన్నిక ఇతివత్,
అకృత్స్నపర్యాప్ పృథివీ త్యుక్తం, ౯౦, రాజు, కృతయుగంబు
భూమిమీదున్నితే పండుటను, కృత్స్నపర్యైవ పృథివీ భవంత్యేవ

ధయస్త్రధే తుగ్రత్రం, ద్వాపరమందు దుర్యోధనప్పుడు తెన్ని
ఉరవగు సారథనముండెలు, అని అరణ్యపర్వమందు
ఉన్నది. ౭౨, ౭౩, ...

---

౩. ఉదా. లోందు నని ధర్మనందనునకు సుందరాకృతి సందర్శించిన రాలు.

మ. అరయుందప్పు గర్వితంబై అంగములు దలంభావేశయుక్తోవయు
స్థిరుండాత్మ సుస్థితి తెదుజైంయు నియతిగా గార్యంబు లోగలఘన
స్థిరములుల్లోరుండు గర్విగాంచనరుండస్త్రీలు లుండకెలాధనం
బతి నెమ్మంగా నడనెప్పుకత్త్యగనురాజు తప్పంత దీప్యంద గారుయు

వ అని వెండియు

గీ. సాంగవేద వేది యువ ప్రజా సాంతుండై వృ
నగర మెలగవలయు దగవు గెలుపయు
బుద్ధి లుంయును గలు గుసబు వృనప్పనయులు
నరులు నరయు బునుబు నది విభుండు.

౩ పరుస దనము పెంయు నరదాన
జౌరదగదని బెదువు గారియు పెంప్పు గలవి మహాం
ల్గుతిక్షింబు కెలనగదలఖన
నరయు వలదె గావు ప్రజయు నష్టదయు దీపాం!

గీ. కొరితోలుపాండు తెసువు ఫలంబులు
గారియు నల్లు రాజు గానగవలయు

నప్పనవములు నఱికి యయుంగారములు సేయు
భంగి యైనభూమి బాడు గాదె।

క. దయం(బు) జ రక్షింబుటకుని
నయుదవములు నధ్వరములు నరవర దానన్
బలయు వయును లక్ష్మీయయు మంగీ
శ్రీయయు సుగతియయు గలుగ వసుమతీ సాధున కుర్వీ

వ. విశేషింబ పురాణా పాతుని బాడింపవలయయు డెల్లి - - - -
రూరవృందు వసుధ విప్ర క్షత్రియుల యందెవ్వాటి ధనంబై
యయుండునని వాయయు దేశ్ర కికిన సమ్మకార్ త్యాంధు బతురర్థ్యు
ఖునియుఖు బాకాయారు పదంబులు బా(ల)శౌన్న కళ్ళ(త్రి)యయు
వైశ్యశూ(ద్ర)లకుం(బు) బ్రవస్థానములనుడు జెప్పి యుట్లుకా(ల)
స్పు(బ)బ్రపృద్దై సర్వవర్ణంబులకు నిశ్వయుం డగు బా(ల)వ్యాణు
డుప్పృథివీ ధనధాన్యాది సమస్త వస్తువులు సుందాననుల

వ్యా. ధర్మపత్ర్తిచేత అత్య్ర ఓం ఆకాలవయునుకోల తయయు
గవుసు ...... ధర్మయుక్తి కాలా(త్రి)లు, ధర్మభాగ
ములు ఎట్టులరెల్ల తాపె యెకాల వందు తెలెన్ని భాగయు
లున్నబునేరా అయుగ్వియుత ఋులు అకాలములు అ
వులయుగములల్గ యుంవు త్రేత ద్వాపర కలియుగములవండ
వఱినడు అనగా (కృ)తయుగమందున్న కృతపాదమందున్న

నాలుగు యుగాల ధర్మములన్ని నడచునని ౨౪, ౨౫
అరణ్యము | ఆయుష్కరుడు అవతారపురుష ....
తారకాడు. అరిసెప్పు గడు, పన్ను తెంక్కువ పుష్కుమోదులు,
౨౬, ౨౭, సాంగవేదవేది .... అప్పనములు, ఆర్థ
కాముడు, అనగా ప్రాణాంక్షము యున్నిన తానుకలు...
..... ప్రతిసంవత్సరము నిన్న యున్నే పన్నులు
౨౮, పరుపదనములైన, పారుష్యములోత, అనగా ఎక్కు
క్కువ అనుట, అతి పన్ను అధిక తక్కువ పన్ను పుస్తు
కొనుట, పాదుకొని పాలు తాగుట వండి, ౨౯. కొం
తి తోలువాడు, తోలుటమాంట అనుట అప్పనములు
పన్నులు, అంగారము బెంగ్లులు 300, దయు, ఎనమె,
తులస్యమా, దానశ్రీ ~~అరణ్యాలయువలన~~.... ఇలాపు
ప్రుదగల క్షేత్రియు కొలంతి అనగా భూమి తాను
క్షేత్రియులని ప్రవేశించి

---

౧౦౧ పద్యం. సేవ సంగరు యయుక్తాంధరుడు దండనీతి ద్వారంగ్రా
బునకు క్షేత్రయుం బైనిపై బాలు ప్రాణశాంతి
పురత్నాంబు నక్షత్రియాధిపత్యాత్ప్రాపిం పతితేమ
సంగన దేవరునిం బ్రతిగ్రహించి నల్లునిద్దియు దీ
ర్ఘులు తెలంగిస్తు నడంబిసి నిజ ధర్మత్రి ప్రొంచును

విద్వాంసుండును శాంతుండును నగు బ్రహ్మా వాం
త్తమునకు సర్వసంపదలు సమర్పించి యున్న పతి
శుశ్రూషాపరుండును నహంకారరహితుండ
నన్నైరంతర్యనియంబయు యభయంబు లోకంబుల
జెందువవాండు.

క రసగంధాద్యనుభవములు
పొసగఁ భోగవలుగు బత్రముల భయంబులంబా
ప సమర్ధుండు గావున సర్వజ్ఞుం
డ సమానప్రభుత జెందె నవనీనాధా!

క ఆనిహాయుదేవుండు శ్లాఘ్య
జ్ఞాన పతిభోగాధీంద్రను దుశాంతనవ్యనత
విప్రుసుజ్ఞపతియుఱ్ఱులనునే
మనుల బరిగొనాహితుతుఁవరాన్వభావము జెందెన్

వ త్రినిరనాదర్శితనయు తెలదేవవ్రతుండు పురోహి
తవిషయంబుగా సుత్రుడు సెప్పిన వాక్యంబులు శ్రద్ధ
శ్రద్ధ సన్వయించెదనాకర్ణింపుమని పలికి యుల్లనిటు

ఆ అమరగరుడగంధర్వవిద్యాధరాది
దివ్యులకును దుర్లభంబుల దప్పికోసి
పరమసుఖముల నొందు భూవరుండు దాని
కెల్ల మూలంబు దగ పురోహితుని బుద్ధి ౪

క. రక్షః పిశాచ గుహ్యక
యక్షాదులు బాధపెట్టు సమని సాధ్యుల్
రక్షోఘ్న పురోహిత మంత్రముల
రక్షా సంస్కార విధి విరచింపఁదగున్॥

క. వివిధోత్పాతంబులకును
నవగ్రహోద్దామ కేతునకు దోషోత్పాతాం
తద్విధానంబున నిరసన
ముప్పును బురోహితుని చేత నవగ్రహములు గాచున్॥

వ. ఇష్టాపూర్తంబుల తాత్పర్యంబు గలుగుటయు బృహస్పతియును
ను శాంతికంబును పౌష్టికంబును శత్రు నాశనంబును మంత్రార్థ
పురోహిత సాధ్యంబులని యెఱుంగావున నీవు సంభావిత
పురోహితుండవ్వగుము,

క. పరిశుద్ధి తోడి కులశీల
పురోహితులని విదశలబాండు దుడుకు వయిన
వరయల్పు మెసవ్వుండయు
పురోహితత్వంబు సేత భూపతి నరకౌ॥

క ఆరోగ్యములు గల యుత్తమ
పౌరోహిత్యంబు నడప బంపు నధిపతి
శ్రీలను నయఁ దతఁడు దాను స
మాంతంబ్ర వివెల్లనేక మతి గనుగొన పూర్జ్॥

3 బ్రాహ్మక్షత్రము లుండెను.

వ్యా/. క్షత్రియులు విప్రవేశ పెట్టి క్షత్రియులంది సత్యాశ్రా
ష్రిపారి, ఆపుఱ్ఱు, సత్యాభాపేయుద్ధైవస్రీ దేవరం
కులకుతే పత్రం, ఆనంతర్యాత్రథా క్షత్రం వధ్రుధివేశ
రుతే పతిమితుల్యక్రంచ్ 4—2 ఆసగంధార ద్వ్యాబుభవయుల
యాపయు ... దేపిద్ధింటాబు రాజుభ . . . . గల
కుప3, 4, గ(౬. 2, విదిబైలా సగ్గేఙ్ఞలు, నగరులు, శివిబిని
. . . అనిపూత్ర, ఇక్ష్వాకులంబుల, ఈశుప్రవాక్యాంబు
ల యుక్తే, కలుగుపుయ కలపాండగులు, శాంతికి. అశిక్తాం
నకం, హార్షికం, తేజోవక్తకం, ౬. పతిశుద్ధిం ఖుతునిచదశ
పస్తే కుతినతులు పుణొంపాలంలవుచునార్నరు ౧౦, . --
క్షత్రియులు,

---

13 బ్రాహ్మణులు/ తాం కల తగ్గిములు విశిష్టతవడపు
బ్రాహ్మణులు పొందితురు
బ్రాహ్మణములు విశ్వాసమింతి బ్రాహ్మణ దండించెదర్
వ ఈ అంశంబుని త్రైలక్షాన్య పసంపాదంబు గలవు పరుమైలుం
డు గస్గిపుని బ్రాహ్మక్షత్ర ప్రకారంబు జరిగిన సమ్మనుజ పతితి
సమ్మనియుల్లనియె.

క. శ్రోత్రము నకు బుట్టగా బట్టు ప్రావర్ణంబు
బ్రాహ్మణ్యానకు మోనిరాంభు గాన
యజ్ఞయాగ వర్ణనంబు వెంటవెంట విడువడి
వెలుగ గౌరవంబు తూర్పు యయాతి దిగువైనది.

తే. తనము లెన్న బెంబడుగలవి
ప్రవర్తించు బ్రాహ్మణులు బెంపు బ్రాహ్మణోత్తమా నన్
త్యాగము బడయు గనెకరు స్థా
ద నీలు గలిగిన నలము కొలసి ధన్యులు ప్రాజ్ఞులే॥

గీ. శ్రేష్ఠదశ బుట్టురు ద్రుమని యయులకు దాన
సకలమునకువినాశంబు సంజ్ఞ విఘ్న
గాన తెలు జ్ఞ విధంబుల గలసియుండి
వలయు నృపుడు బురోహితు వసుమతీశ॥

తే. విను మువిశేషింబు జనన
జనితోన్నతి నిప్పు దితని జనపతివినయం
బున నడపవలయు దానను
మనుగడ యొరు పురతు బ్రాహ్మణు మహానీయము గాదే॥

వ. అని చెప్పి పురోహితుని విశ్వయోనిబ మునకుం దుర్దశను
రాజునకు వైశ్రవణునకుం గలిగిన సంవాదంబున బ్రకటం
బరిగ్రహము నత్త్వ అంగె ఆరంగించెద.

మ. వినుమా రాజు సమస్త దిక్పాలయు మయూర విస్ఫూర్తి కృత్తైకేసి లా

134

చనరం వారయులు బుద్ధి వైశ్రవణుల మీరఁ దంభోవనాంతంబుద్రై
త్యనిశాలయంబుల బంబనం దెరువునం దత్తైన్యముల్ రాజును
కనతిక్షిప్రమ్యముగా గజేయులటయియు ప్రసన్నం బద్ధబాత్రంబుతోన్

క నృపతి బురోహితు దూరిన
దపముల మంత్రముల దేవతాపూజల వి
ఘ్నప ఉత్పమత నిసేనకు
నపరిమితయు సేసె నమ్మహాత్మ్యం దధిప

ఆ బ్రహ్మశత్రుబెట్టి రాజుసైన్యములు దైత్య
సేనబడలు వడగజేయునాతఁ
డతిరయము నమ్ము డ్పైనలకఁగలచె రుండు
నని కివెదెతానిజబలాంనివ్తమున

వ కైదల సమరంబు సేయుసమరంబునం గీన్నరేశులరుం
దన్నరేశ్వరు నాలుగొకెంబి.

వ్యా. ... తెలుసుకొనిన, కపటక్రియలు ... కొట్టివేయు
చుండగా, ౧౭, యీయధ్యాయమున ... పురూరవా ... —
క్షేత్రమునకు క్షేత్రంపై బ్రహ్మణో హానికొల్ని: క్షత్రస్య
వైద్విజః, నైషాం ప్రతాప వేదమధీయతే న యదా బ్రహ్మక్ష
త్రియాస్సం తృజంతి, అవద్ధ్యా సాహ్మ దసుభూతాం భవన్తి
తేషు బ్రహ్మణాః క్షత్రియాస్సంతృజంతి తాపిత్రం.

౧౪, ౧౫, ఆట్టిదన సువర్ణక్షేత్ర విరాగాధ నామములు, నాన
విరూప్రామోపవను వల్లనలు ౧౬, వివిధ వారు విప్ర(ల) చేత ఘన సాధికు
లు, వలదు గద, బ్రహతులకు, పి డుగత విరుగద, ఇ త్తివల్, ఇరుగు
రను బ్రహ్మక్షేత్రములయందు, ౧౭, ఆ. విలి శాస్త్రీ వియోగాపానంచికి, సువా
ర్గివంశ్యరాజాం, మైత్రావరుణః కలత్రశేరః, ౧౮, ౧౯,
నల్పతెలుగాలించబడిన, వియోగుండును వసిష్ఠు
ని, ... బ్రహ్మ శక్తి వసిష్ఠ శక్తి చేత, పేర్చి తెలుపబడి
పదిలు

---

౧౦౨ మూ. శా. వక్షోంతై తెలు బ్రహ్మక్షేత్ర మహాప్రభావ విలాసంబవి
త్రైకాల్యఖ్యం జెలతరించవి యతను వానా తండి ఘ్ని వంశబ్ర
హ్మక్షేత్రంబులకై తయోనిజనసం బవ్యాధగల్పం చెచారం
గత్యేత రాంతలనంబు సంగతశయ త్రైతారాధింప బంపండెవతేరం

వ. శ్రీనపడియము ధనపుండు సాంత్వనస్వరంబున

ఉ. నాతలనుని తలనే ఓంకారాంతమునరించబగనే నువస్పూర్తి
వేకమయుంబు గాంధర్వ తెములు మునాశ్రు డు నవివ రూపవివ్రభుం
డికుపిత తృతీయల్ల నిగునీ గిమవాత్మవంత రంభావతృష్ణ
ద్ధి కెర వదృశ్యబాణ్లత వుపెంచి సగంగభ్యషాలంలను దిక్కు తోం.

వ. అనిన విని పౌలస్త్యుండు నీవట్టి కుండవఘ్న వేలయు వమి
నారవించిన విశ్వబిడుండును తన మిము దీనత్వంబై పచి.

~ కలుగ శివయు నిర్వర్త్య విత్రమంబున నేతెనని చెప్పినవిధి
యరు ప్రాంత శత్రుంజయ రాజ ధర్మంబుల యందైశ్వర్య ప్రీతి ప్రస్ఫ
లాకంబులు నిరతిశయంబుగా జేయంబాలునది యెయ్యది
యని యడిగిన-

ఆ. ఆతని కిట్టులనియె నమరతరంగిణీ
సూనుండు దీక్షితుడైన సజ్జ
నులకు నభయమొసగి యలఘుసౌఖ్యమిత్తు॥

వ్యా॥ వెదగా కలల ...

అలక అనే పారమందు అలకాపురమును, ౧౧, వేదల
కిన్నరేశ్వరుడౌ, వైశ్రవణుడు కుబేరుడనే ఈశ్వరుడున్న
రాజైతే నరేశ్వరుడౌగాని కుత్సితుడు క్షత్రియుడు, ౧౧,
దత్తాంశైతేవి. యిటు ~~ఈశ్వ~~ ప్రకారముగా బ్రహ్మశక్తిన
బ్రాహ్మణ శక్తి చేతనా, నీశక్తి చేతనా అనుటే, ఇట్లు
నీవంటివి అనగా నీవు రాజు అంగవనుటే, బ్రహ్మక్షత్రంబుల
కుశికకతగాని జననగములకు కారణమైన బలమువల్ల
నుంచి స్థిరపడ్డవని అనగా బ్రాహ్మణులయందు తపో
బలమున్ను రాజులయందు అస్త్రబలమున్ను అనుట
తపోగర్భితయుని సంగతేయుటై బ్రహ్మక్ష
త్రియులు అనేకాన్వయముక్తమయ్యె - - - - -

చెలుబంపినాడనుట, పరస్పరవియుక్తములైన తెరంగుల
న్ను శక్తులు లుకావని తాత్పర్యము. బ్రహ్మక్షత్రమిదం
సంసృష్టమేత దిహోనిసవ్యయం భువాం, ~~[illegible]~~ పృథగ్బలవిధానం
చ తల్లోకం పరిరక్షతి తపోమంత్ర బలం.... బ్రాహ్మణేషు
ప్రతిష్ఠితం, అస్త్ర బాహుబలం నిత్యం క్షత్రియేషు ప్ర
తిష్ఠితం తాభ్యాం సంభూయ లయ . . . . .
[illegible] 13, 28, నాకును, ఏను వచ్చు అనే
అనేదికల్పనను అనేదితోక పోలిక ఏ బ . — —
అని ఉండును . ఇర్రైదను . — — — — —
గనుక పొంకుపా వ్యజనది.

102B
వ్యా. నీతి తొంకరయును వాక్యవిరోధము .
తి అనిపెంతిరయు
తే ఎనుపట్ల నుగ్గీకు కురాకవు
లనుబందిన వర్గాను బిక్షు లనుబోరాలువిగం
బునినిష్ఠ బంధులను స
జ్ఞన యుతవయుగ బౌద్ధవ్రమది బ్రశస్తంబనఘా॥
వ అనిన విని ధర్మనందనుండు విప్రప్రముఖ తులాతుల నిజధర్మవర్త
నంబుల జీవనంబులు నడవక తన్నైననెళ్ళి యడిగిన బలా
రములు దితనికి డ్లెనిరూలు నా పద దనికిన నత నికి తరభాంతి.

ను) క్షేం జు. గోష్ఠాంతంబుగా దెల్లుననునారాయణుఁడొప్ప శ్రీవచనాడ
క్షేత్రకర్మంబులంజేసి బ్రాహ్మణ్యంబు మట్టుపడి బ్రాహ్మణ
క్షత్రియు సమయులగుదురు వాంఛించ్యనుఖవైశ్యత్రియు
లై వైశ్య సమయులగుదురు నితాంత్రను ఘ్నానంబులగను నాంతీర
విధివిధ్ధనలను బ్రతాత్పర్యంబున శూద్రప్రాయులై వర్తించి
శూద్రులగుదురు తత్తిన జాతులవారు నుదము తము తారత
మ్యంబులతోను నిల్లునిజజాతి విధానులగుదురు కల్పవారు
జాతుర్యత్వము కర్మత్వంబులకు బాత్రంబులగు రు భూంకా.
ఈఁడింత యును నెఱింగి యధ్యప్రకారంబున బ్రజున దీపి రక్షిం
చిన బ్రజాకర్తంబును ధర్మంబునందు నెఱుగు కర్శంబునకు
సుకృతంబు బ్రజల పాతకంబు గూరయుతుం దనరయు జాలక
దండ్య దండన రహితుఁడైన

వాగ్/. గసనవచనాసూత్ర: ప్రథమా మాతరం వాత్మస్వ పాశక్వ్రైవైతే, అ
ని సూత్రం, నవ్వి. అనగా , స - - - లిమ్న తెలుసు ఉన్న
ననగ్ని వికవిక్ష తివైన నీవు విక మసుఖంబుగా ధరణి తమలముద్ర
ని ఆన్నం వచేతను అని వ్రాయవలసినది ఈ తపిత తత్వములు
నీతెలియానతల చెదరును అనుట, బరువిగి వుకాంతశ్శరంబి, రాజు
మత్రులియాయము శాస్త్రోక్తములు కాదనుట. ౧౪, ౧౭, అతనికి అ
భయప్రదానములు సర్వోత్తమములు. ౧౨, ౧౮, ౧౯, అనిన వివి

ఎల్ల వియ్యండిన తపస్సర్మ ఫలమెల్ల నియ్యండిన తపదనికి
న, తపదవఘ్నన్న బుధుల తనకంటే తక్కువ జాతి వృత్తము చేయు
చున్నను. అయినప్పటికిన్ని వారి జాతి కర్మ చేస్తే ఆ జాతిలో
సమానులౌతున్నారు. నుల్లుపది వల్లుపది, అనగా మాసి
పోయి నీదవి తిరి, ప్రాయము వితిరి స్వల్పమైనా లేకుం
డా సర్వమును విడిచి అనుట. తక్కిన జాతులవారు మత్తే
త్రియుడైన విశ్వామిత్రుడు లున్ను, ఈ జాతి కర్మ త్యాగము చేస్తే
ఆ జాతి లోపసములవుయున్నారు. అట్లువారు ఆప
స్వర్ణములను చేసినవారు జాతి ఉత్తమ కర్తుత్వంబుల
కు బాత్రులు గారు. అనగా తమ తమ జాతిలో
ఉత్తములు కారు. జన్మకర్మ విహీనాలైన తర గోత్ర ప్రవర్తా
... బంధవః ...... బ్రాహ్మణానాం భవం తుష్టో
ఉత్తమః. అర్థం ప్రకారంబున

సూ॥ మహి విభుని వారలు చేసిన పాపంబులు నాలవ పాలుండు
గాంద బుధులుం తయలు బొందుదనని చెప్పుదురనుటయు
నమ్మను నిష నాథుండా
సీ॥ వినుము వివిధ సుఖములనుభవింపగలుగు
విభవయుక్తి దిరుగ వేశ్య తోడు
నాకు ధర్మ శత్రుకాము మొంది భరము ద

140

శ్లోప భయము మనమలు లూన బెద్ద.

వ. కావున

చ. అనఘ యయానేక దాశ్లీపమున ష్ట్రి మహిం వహానంబునిల్లదం
డనపరుషత్వమేటిటి వ్రతప్రసవంబు నిసినుగావతం
జని యొదవన్న భీష్ముఁ డది చూడఁగ నయుగా తన్ని పాలధర్మమె
మును జనరేశ్వరా మనము పూర్వపు మర్గల మిట్టులున్నవి ॥

వ. నిన్నెత్తి చెప్పుటకు బాంధవు విచిత్రవీర్య శంతనులు స్వర్గస్థ
నా బుద్ధి వినుము.

సీ. ఈ కాలమందంత యెవనియు విసర
వ్రావము ధర్మ వృనను దశ
రయ్యగ్ని తెలంచు రాజులకెన్నడు కాను
యయుక్తి దండధర నేమెయి ప్రగాక

తే. దానాధ్య యున యశ్వనముల
తెలును శ్రీ జనులగాను తెల్లినప్పతితం
బౌన యయు కల్పిత ధర్మము
దీనివి దప్పు నరకము నకు దెరువగునది కాం!

తే. కావున వర్ణాశ్రమముల
నే విధమునైన ధర్మ మెడలకయుండం
గా వంశనెప్పు నిలుపతివి
వేవుల జల్లు భయము లూక తీల లయుదట్టి ॥

వ. ఇట్లు గుడి దేవుండునది లెక్కయైతి శరీసం బూడుల దానెత్తింప
దగు

క. పరమ మునియతి తెలిసికొని
నరపతి యధ్యయన విధి నైనవర్పు నడవ
పరిసరములనే కోరిన యెడ
ధరణీశ్వర పదవి నొక్క దానవుండత నిల్.

వ. పట్టిన యెడి బ్రాహ్మణులు దాన నద్దనుకొని నిదెర్తి పాపంబుల
లకె యమ్మని పాలుండు వానికట్లని నెను.

సీ. శ్రుతి శాస్త్ర విదులు సురలకంటె నైనను
భూమిలో పలికెద్రు భూమిసురలు
వేదాధ్యయన యజ్ఞ విధి దానతత్పరుల్
రాజులు బ్రాహ్మణాదరణ ధనులు,
జన్మము తోతియ్య సమరాద్వర్తన
వ్రతమును గలరుగా రక్షణార్థి.
వార్తా వినీతులై వైశ్యులు నధర్మ
రమ్యాశు బాంధులకధిక భక్తి
తెలుగు శుశ్రూషకొని శూద్రులు సదాలు

వ్యా. ప్రజలనెటపి రక్షించుట, అనగా, ఘోరారాద్యుపద్రవములు
లేకుండా చేస్తు అనుట, ప్రత్యాహార్యమున స్వార్థీన.

142 మోక్షార్థం తం యది, స్వకేలాంశాత్ స్త్రుదీయంస్యా
ద శక్తే మోక్ష జీవత ఇత్యుక్తమ్. ప్రబల రక్షింపలేని
లు గావంతు ధర్మములు, శక్తి లేక రక్షింపకపోతే
నాలుగోవంతు పాపములు శక్తి ఉండి రక్షింపక
పోతే సమస్త పాపములు రాజు పొందునన్నారు. ఋ. చతు
ర్థాంశస్య ధర్మస్య రాజా భారత విందతీ త్యుక్తమ్.
చతుర్థాంశస్య పాపస్య రాజా భారత విందతి. అపా
లం స్సర్వమేవైతి భూయో క్షీయంత నిష్ఫలాః ఇత్యుక్తమ్.
30, 31, 32, 33, 34, ఈ 5 శ్లోకములయందు చెప్పినట్టు కొంచెమైనా
నా ఆనుట, వ్యవహారం వశం ఆ విషయము వ్రాసి తెల్పక కాకుం
డా ధర్మమున్నయెడ జిబర యొక్క ధర్మము ఏదని అడుగుచున్నాం!
అనగా కొంచెమైనా తప్పక ఉండవలెను అనుట ధర్మము
ధర్మము అని ఊహించుటలు —

108/3. వరాళి

కేమా! రంధ్రంబు గాంచి విఘ్నము వెరవు
మాలపట్టి తట్టుకొట్టి తిల లనిల్ల
దలపని దినికు బద్దమే దానవేంద్ర!

౪ ఆనుడియును సమ్మనారదముఖు. దాంతని కిష్కను సద్దు వానిగా
నిను విని వస్త్రాక్షరాలు నిర్మల బుద్ధి తత్ శోయు రాజుకే
డున బడకుండ దెల్పగడుం బ్రియున్యైం బసుదేంబు తిరిగ మమా

జనపరిరక్షణోత్సుకలిత సామ్యతనిష్ఠతెలు నప్పభూవరా.

వ. అని పలికి సఖ్యంబు జేసి పని తెలిపిన చెప్పిన గొంతో మహారాజుం
తులసంతోషించి శివనామ భావంబైన పుత్త్రులయు కర్మానుష్ఠానం
బున నశక్తుండ నని ప్రశ్నించెను బ్రాతుకుపాండవులయు దీని
భీష్ముండడిగెనని తెలు.

వ. మునిజనును ప్రశ్న వినుపమానంసమయ గాఢ పరిణామంబుగా దుర్వి
ల్లను పుణ్యత్రైలమార్తెక ములు కృతకేసరత్వంజ నజంతువ్రజ
ప్రభు ద్రికంబుగా బదయు వానికి నిసి యయు వియ్యంపగా
దను వెంతయు నీ వైశ్యకులతాలై నను విప్రున కాంపవాంశలకు

వ. అనినవిని ధర్మనందనుండు యుల్లంబునైన సమాధానంబు
లగునని యడిగిన నినిమిషనదీ నందను డతనికిట్లని తెలు.

క. ప్రత్యక్ష వల యయు మిధ్యనదు వేదంబుల
బరిభావింప నగు భక్తియుట్లి ~~కే~~
కర్త కేప్పుడును నదియును గాక చిత్తోత్సాలము
త్రాక్షపోషకంబు లంద్రుభూప ॥

త. ~~ఉ~~ గతి తెలుపింగి చేసిన
యాగములు సోమపానమయిన పురుషుని
దేవ్యగమెనిర్జమపోసుఖ
యోగముల సోమార్థిరాజ్యయుక్తములు శుభతులపే॥

వ. అధ్వరంబు కంటె నధికంబు దప మేమి

సంబనంగవేంచి త్రున్న దనవియు
నిష్ప్ర దజై తగా వహాంస యుగుసత్యవా
శ్రీ ంబు వమ నిబు సిలలయు గాని యుగరలయు ॥

వ కొ నిః

౨ ప్రియమువ నవ్యర్ధనం నివులదల భీష్మునితోంవృష్టి దేశ్మఖంగిసా
నిజౌల శకరంబు నవ్వు న గుణితకృష్ణ మిత్రులడు తేని శాత్రవుల్
సయు గతి సెల్ల వెరవదినవిసినిబుష్టను నాంత తేకబు
క్రియు తులేవై విరళ విలయు చెల్లము గాంచె లేశింతుభూవరా!

౩ నవ్వులుల మత్రి తగ్గినృవెద్దయు
104 నవ్వుటు యుప మృత్తిగ్య వశం డి నరపతి మిత్రుల్
నిష్పు విలబు నానల నది,
తప్పి విప్పు ను సూత్ర్య మతిదాము నరయు గవలయుల్ ॥

పా॥ గానునన్న ఉంబున్న 8. ధూర్తుం, నన్నయ భట్టు, మూర్ఖ్య నాతి శత్, ఆపాదమంతు యుగు తెలిగొనె వృష్టది. ౨౫, ౨౬. శాస్త్ర గాబట్టి అలజుల్లు, పద్యములు 32, 38, 39. ౪౦ ౪౧, ౪౨, ౪౩ మనఖుల ప్రాతుకొనేల్లను, మాత్రికలుతో నే, స్వతకసంర క్షైనసంతుపుణ్య, అశ్విధికలు, ఇవి ఆదికలాభపువచ్చినా అవస్థ నొగా ఉడు అనేమనసుల్లను. ఉదికి ఆవలంబించి వైశ్య వృత్తి నైనా ఆపదయందు, మనఖుడు, అది అన్వయము, ౪౪, ౪౫, ౪

త్రిగతి సోమాస్కందోయు నిష్కళ స్వరూపుడు, ఉమా, ఆయుధములు
నిసోమ రూపాగమలు కలవారిగా చెప్పబడ్డది. శైవాగమలు, ఆహ్వా
ను సోమాగమలు, సోమాంబరి రాజేశ్వరియులకు మైన నవ వస్త్ర రసాగమలు
ను గ్రంథములతో చెప్పబడ్డది. ఆ నాగా వేదములు ఆచ్చును
చెప్పబడూ ఉన్నవి ఆనంద, గతి, ఆ శ్రీరంబు, పున్న దనవలు
చిన్న దనవలు, ౪౮. ౪౯. ౫౦, సమ్మతి. సమ్మతి.

10వ కృతి తనకు మేలైన నరసింహ సారంగము మిత్రుల
కీర్తించు నరసింగ నెల్లి నాగర్ద్రి వలయుల నీలవర్ణము
నెలం దునేయు ఉనేయు ఆకలిని తెలాడ
సత్పురుష మిత్రులు సైన్యగాదశ్రీమ ల్లెలువవలయుు,
ఉ మన్న నకులన్న దింపక వమాన ముపజైన సుకృతే నెలకు జ్ఞం
గిన్నె అనాదశ్రీమ ల్లనగత వెళ్ళ షుడ్డై లగజెయు నట్టుమి
త్రుస్పర నాయకులం వేల కనరూపు నకగలడైన నత్రిలయున
తుష్ట న్నతి యయుంషుడుంబి మవాదెవాప్పైల జెతసు ఖ్యంవవాంబుశర్మ
వ వినుమష్టమం శ్రీగామం, బుని సంజాభవయునభయము నగార
వ్వనిరూప కొంబువదలక, వినయుండై నదుబునభిక్ష విభవ మంజెయుర్
వ అని చెప్పి వెండియు
క అన్నలు దమ్ములు గలుగుటు
లయున్నతి జేయు సత్పునెంత యొుర మిదుప్పైనర్,

వం స్న నదులు నీర యమునసం
ప న్నాంబులగా వారి సొం కుంటదు ఉరుత
క ఎట్లుండెని
క బలగముల గలభూపాలురు డు
గెలని మహీశ్వరుల బుద్ధికి నెవ్వగలుదుర్
సెల యెడుకల తేనివారు నిర్
మూ కంగా కలతలికి వు నదులు నిర్నైనర్
క ఎక్కువ వత తక్కువ వారు ఉలు
నెక్కువ వలు బంధు గెలు లాం దింటు యుద్
బె క్కునదయ్యున్న దవల్లు ల
దిక్కున నిన్నియునమై పదే బొంల సే యుదూ ౹౹
క లోపలరా యుయుదుబెం గయుయుడు
బాపంబులు దలతురాపి బలమియుయు పెరవం
పూపక తక్సురు తెలనికి
శ్రీపొంచినవారి నశింపు కెంత యుడుపెంపూర్ ౹౹
౧. వాలు దురువారు నిల పతికి వేలు సేయు
నీ తెలవర్వుంగా నవనీశ్రీ షవులు
తెలరయును కుండేగ వారల నరపి కొలు నలు చదు
తెలదివన దప్పు ఉ గారవం బు భూంక్ష భువితెల ౹౹

సా౹. దండనీతి, మూలప్రకృతి, సాక్షి, మిత్రులనబడు దండతంత్రం, ప్రకృ
త్యాత్మకృప్తి అనగా రాజ్యనియంత్రణము కావలసినది, ౫౧, తరతమ
భేదములు తెలిపినవారు మిత్రులు, శత్రుబంధువులు మిత్రులు కా
వలెను, ఉదాసీనుని యందు మన్నన చేసి ఉండక కార్యములు చేసి
కలిసినది. ౫౨, ౫౩, ౫౪, ౫౫, ఆర్థులు, బలవంతులు అనగా
కత్తి తోలు ఆవంచ ఆజ్ఞలు ఉండక పైకి మి... కేవలము, అన
గా అవిశ్వాసులు అనుట, మన్నన పత్రాలు, ౫౬, సాధన
పాదుకులు సైన్యము ఉండుట, ఉన్నది మంచిది. ౫౭, ౫౮
బలగములు, ఇంటి జనము తెలిసిన పాశ్వదులు తెలుసుకుని
కలుగయుండు ఉండే ... ములు, త్రేగల, బలుపు బలయుతు
బలవంతుడు, ౫౯, ఎక్కువ తక్కువ మూటలు, వాక్పారుష్యములు,
చిన్నెవములు కొండెలు బండిగీలు తెలుసుకొని దండ
ప్రసమానము, అది తనుతనే తెగి వచ్చినది. ౬ వదరవాక్యస్య
వహాప్తం, అనిసూత్రములు, బంధించుట తెల్పుటయే,
తన యొన్న పెద్దలను తెలిసిన పెద్ద మంత్రులు, కలవు అనిత్యములు
అధ్యాపకులు, అస్త్ర భవతి తత్ర యయు సర్వమానవ వస్త్ర
తి, ప్రతి అన్ని సమస్త తేజము వస్తున్నది. ౫౭

---

౧౦. మూల వ. అనుటయు ధర్మమందు ధనార్జనంబే ముఖ్యసూత్రముంచి
నదమునని యతిశినవతనికి జీవితంబుని దే.

క ఆయతితోడ నలరుచునర
నాయకుడనఘ వానికౌన్నత్యంబుం జేయుం
జేయగ వలెం దలచుచు నావ
న్నాయకుడై కావలయు నరనాథవర్య
వ ఈయుద్ధంబునందు తాపోసంబు గలవారు క్షత్రియులుగాని వా
రే నాయకులౌదురే యని క్షేమదర్శియను పేరుగల కౌసల్య
విభుని భూమిపతి పంజరస్థంబు జేయుచుండిన యుక్తరాజ్యంబు దెచ్చి
యుప్పుడు క్షత్రియులకు వేదియని యెల్ల జనులను జైష్ణులు నిరి.
క్రమంబున నాయకులని చెప్పి నీతి వచనంబులు పలికి యుద్ధవ్యాపారంబున
మహోత్సాహంబులు వలదని మనుజులు గలదు దాన బుద్ధిమంతులై
యెల్లనిప్పుడు చెప్పి నీకుం దప్పిన ప్రయత్నంబులం బట్టుచుండి
లనిను పలుకుల వలన యమ్మహావరు నాదరంబున తెలిసి
నీవు బట్టునట్టిగ.
క ఆరాత్రి యుద్ధభూమి యందే
నారులు సంపిలోకభంగి నాకవువు తెలిసి
దారాళువతప్పి ప్రహృష్ఠు
గా రిరహస్యంబు జేసుగాని పెంపు నొందెన్
వ అట్లు నిరోధాలకవి తోడ పాయంబున నాతంబు వృత్తాం
తంబగు బెట్టి సాంబ జ్ఞానంబు గా నెఱింగించి తనవే రుజెప్పి
యేనుమా తండ్రి సఖుండ నతని పిమ్మట నిప్పుడునిలువ

నెల్లకవనంబున కలికి తపంబు సేయుచుండి తిని మాద్రి
యుద్ధికస్త్రి పాం బు ~~[illegible]~~ సంజేసి నిదగల రెగా
గ్రేమంబుల రయు వేడి వచ్చి తి యూరాష్ట్రంబున బుద్ధం
బున వర్తించి భవదీయ రాజ్యలక్ష్మి మధుర యయ్యె
ను

వ్యా. వస్తునిర్దేశ, శాద, ఆపల మనస్సులు రాయుట
--- దగా ఆలోచనలు చే సర్గ, పాగలయుటు. బ డి బ
అగా ఉపకుంచూ, పెరవు పొరవ్వు, పె పాంట... పెమా
గ్రము పెలనైనా నడపుడు గమిగా వుంచుట, ౬౦, ౬౧, ౬౨,
~~అయు~~ తికాడు, సావ్యు ~~అర్జించే~~ ఉద్యోగస్థులు, ఉం
జా వారుందరు ~~అను~~డు, అవధానయుతుడు, అవధానము
కలవాడై, ౬౩, ~~ఈ~~ యర్థంబు, కాలకవృత్తిః తవులు
వృత్తిః, కాలస్యంగస్య మూలః సార్వాత్మ పింజోమ్ పి త్యావుశః।
ద్వ్యదన భి జ్ఞాతసాధ్యం తర తాత్త్వ త్వాలక వృత్తేయః, ఉ
పమానార్థ భ్రుత్యయః, కాతతాలియవత్, ఉపమా
నధర్మవాచక లుప్తోపమా, సాంబ సంజ్ఞా త్వాద్ధమార్గ
కాలక వృత్తియ ఇతి సామాధేయం యుస్యస తద్ధోత్తః। వ
నిః తిల కి వృత్తియః కౌసల్యం యదుదు వాచోపేతవ్రత్తం
ఏమానుష్ఠుప మారిదము, దానబుద్ధిని సేగి, ప్రమాదప్రస్థంన

తరువాతను, వీడు బహ్ముకు వ్రాసిన ... కు, విదివికి
౯౪, ౯౫, అన్నవరోజులు, ఉద్యోగస్థుల యొక్క
పిమ్మట తర్వాత, యోగః అలబ్ధలాభః, క్షేమం లబ్ధప
రిరక్షణం॥

---

105 నరపతుల అనువాని యుక్తి తంత్రముల వలన పౌరజనసంరక్షితం
బైన కావేరి యను పెరుతున్న సుప్రయోగ్యగాడని కి [illegible]
నీకే [illegible] బైన [illegible] భవర్తితంబై కాతంబునేప
బడి మెచ్చితి వర్యతవ్రైన దేవుత్రవాదులు వారి [illegible]
తతంబున లోనంగిడు గలుగుడు నీకు గాంత గానవరాజ్యగను
గలిగి యరసినంత నుదేడపడి రాజు డు నాయాపులు గారు
వివేకంబు కలిమి యును నమ్ము వడి యోపదేశంబు నారికిం
ప్రమిపూడు నన్న దరి పక విడిచిన వారి వనివు వంచకులైన
యధికారపురుషులకు నేర్పు పైత్రవంబున బరప్పరవారాధం
బు గల్పించి ప్రీతి చెడిన యొకరి నొకరి త్రులంబున దండిం
ప్రమని వారలంచేరు గ్రుచ్చి యుపదేశించిన.
౩ ఆరాజు నట్లు చేసినను
వారు రాజ్యస్థితికి నెల్లనప్పుడు మహా
దారగుణు మంత్రిగా గాంచి
పౌరజన ప్రీతి సుఖ్యంబులు వదసెన్॥

వ. ఆ విధమున కౌంతేయుం డగ్రజుండు మంత్రిశ్రేష్ఠుం డెవ్వాఁడుగావల

యునని యెంచి ప్రశ్నించు యయు గాంగేయుండు పతి కిట్లనియె.

సీ. జ్ఞానపరుఁడు ధీరశాంత స్వభావుఁడు

కావ్యజ్ఞుఁడును ధైర్య శౌర్యఘనుఁడు

నక్రూరుఁడును విశుద్ధ చిత్తుఁడు బలిమెత

భక్తియు రాగ సంభ్రమము తెలుప

సమ సుఖ దుఃఖుఁడై నెమ్మది నే త్వరగాఁగ

దలఁపు బుద్ధి నరయుక తప్పు మీఁద

చెప్పిన నలుకక దిద్దిన గలక యా

నెంతకేనియు బుద్ధి బెందు చెడక

మెలఁగు వాఁడును నిఖిల రంధ్రములు కనుచు

సీయు పర రంధ్రములు గని చక్కఁ బరప

జాలిన ప్రభుఁడునైన విశాల బుద్ధి

గావలయు మంత్రివర్యుఁడు గౌరవేంద్ర!

వ. అని చెప్పి

క. మిత్రులు మధుర వాక్యములనిం

పొదవె దుఃఖమున వృద్ధతోడ సుర్వేశుండును స

మ్మదముల సఖ్యులకు ప్రజలకు

నెలవింపగ వలయునది వసుధాస్థితి పెయుడు ||

గీ. ఈగి యను ప్రియ వచన సంయోగములను

B. కాని జనులకు సంతోషకారి గాదు.

వ్యా॥ అయుక్తతులవలన ఉద్యోగసన్న్యాసులవలన, మిథ్యాభివర్ణితంబు మిథ్యగా సర్వమున్న హేతుయుక్తుల ననిశ్చయించబడ్డది. అనుట, తన్ను తెలివి, ఆప్తులు, ఆప్తత్వము, నన్నాదరింపక విడిచి వాదవాదములు, అనగా నాయందు అనుమానము ఉండదనుట ౧౬, ౧౭, ౧౮, శ్లోకపరుడు, సమ సుఖదుఃఖుడై చేయునే త్వరగా తలపును, అనగా యుద్ధాదికములందు నేత్రూరువస్త్ర అది, చెయుట, అనగా స్వేదములగా భావించి తుదిబాపే సుకెని సుఖదుఃఖములయందు సముడై తన్ను శ్రీ సమానుడుగా తలపుచు, అనుట. ఆరయక, విచారించక, తేర్లుబుక్కలకు తెలకెట్టుకుంబూ, నిజరంధ్రములకు తమవారి దోషములకు, మాటుసేయు అభిషేయుడను, ౧౯, ౨౦, ౨౧, శ్లోకములను, తాత్పర్యమున్న సాంత్వవాక్యములు ఉండేకాని సంతోషకరములుకావు.

శ్లో.సూ॥ బుద్ధికెననుసహ్య బల్లుల పొందుకలుగు
ద్వేషదీర్ఘమదీకండ నీడెంత లేని యుక్తుల మథిప!

వ్యా॥ త్రిమూఢులు స్వార్థతనయందు జనంబుల వివాదంబు దుష్పన్నులబుద్ధమతేదు దూరున బాపంబున బెదరయుండుత త్రిపాపగింపవేయునుడయుడు దేవ్రతుండిట్లనియె.

సీ. ప్రతివహార సుక్ష్మ సర్వప్రత్యేక ప్రియుతారి
యరిందయు భూపతి దిక్పాల తనయులు.
కీర్తి, యశు శౌర్యము నక్షత్ర సత్కృలు దర్శ
పరులైన సభాపుర కులనిచ్ఛ.
ప్రాసంగిక హితవ్యాపారాది శాస్త్రంబులు తెలిసి (బు)
జనవాద మూలలను సర్వమతిని
ఆని ధనవాంఛ జై ధనికుల దెస వాలం
త్రిప్పక ధర్మంబు తెరువు దప్పు.
సందంబు దిద్ది దండింప దగనిత
వనుగాలింపు దండమాచరింపు
వెలుగు బలికి తేని సుందరు (బు)జుడై
గనిన ప్రజలు గురుతేగ కరగించెదరు

వ. దండించుట గలదు గాని యందు

క. నడతలు యుక్తము గానుటయు
జైఉ సునుటుట గట్టు యుకబ చేసి చెప్పి చెలంచం
జఉ ఖరుటువెలుదలు గ గలవలు
దెఉ గుల దగవు వెలయు నడుము ధరవిభూరా!

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు నిట్లని
యె.

వ్యా[154] — పృష్టకు సుప్రసిద్ధులన్న వాక్యంగతి దక్షిణ దేశంలో
వారి మహిమను, కంటనీరు గ్లానిపడని వ్వారు, ఉదా.
నానా నానములు రెండు యిందున్న సాంత్వ వాక్యములు చూ
తవలసిన వరకు. మొదటి పాదమందు అర్థ బిందువు తప్పికల్పి
ము గనుక ప్రాస భంగము లేదు. లగ్నా(ద్రు)తద్రు త్రుతి కొత్తరత
స్వరశ్లేష శ్లేష వనవ్యాస్యాత్, అనే సూత్రము సాంద్యానుస్వార వి
షయమైనప్పుడు కిన్ని సిద్ధానుస్వారమున్న ఉపలక్షకము. అనగా
ప్రాస ప్రయత్న సత్తా వస్తే ఉండవచ్చును. లేకపోతే అర్థబిం
దువు మాత్రమే వచ్చును అన్నట్లు, వట్టి దిక్కున యేలాగు ప్రాసి
నా దోషము లేదు, అప్పగము ఖ్యాలదనవిపు నబెట్టుకొని
అని ప్రాసోదాహరణము, వేంకటేశ్వర కపలింగుడైకనుపోడి
మియదిచోళరాజపుత్రులు దమవేయి వాడి మదప్పిన
నిష్ఠులు వేడిమిసెడిన ఘనులు విడిచి యులు కేతేగు అని, అ
ర్థ బిందు ప్రాసోదాహరణము 2, 23, వ్యాపవారశస్త్రవ్యాప్త
జా(ప్రియ)నారి, ప్రియనారిగి అనిన్ని వుండవచ్చును, దూ
యు విరమము వాతేనా నిలు తత్స్రుత త్రియవన్న సర్వాసా. అని
సాంబాస్త్ర్యం తెలుసుకొనివలెవని, తెలుగువంటి అనగావారి
ప్రాతిపాదికములందు ఎవరి వద్దనయినా లంచము పుచ్చుకొని, ఇవి
నచెప్పవలెదరుటు, దేశ, శ్యేనము, పులులు పక్షులు, ర-ల,
నటికుడు, దొంగకు కొలువు సేతులు తెగనాలుట. అర్థములనుచు

ధనవంతుండు నారమలపొస్తె పాళ్యునాగుండు,

---

106 కందం. తనతడ దేవుత్తృష్ణ మెయిగమో
దనివారం డగు మంత్ర పలుకులు తెలుగాపింపం
జనదుల జననాశుకనకు దూ
తుని జంపిన నరకము గాంచు ధ్రువమని రాచ్యర్॥

౧ కులము శీలంబు మాంత వాక్యములను నేర్పు
గాంభీర్యాది తన ప్ర శౌర గౌరవంబు
వలప్ర గలుగండు దత్తిత యుల పుణ్యగుణము
లంత్రుదూ తకు నీ రమేడునాంగ్ర జనుల

౨ మెయిన దీర్ఘ వేరన్ను యంత్ర ము
లనేకము లానర్తునేర్పునాయుధములవి
ద్యనువును బెూటుపుల గర్జిం
బునుసేనా పతిక్షైనై జయములు గావలయు ౯॥

౩ తనయులైన నను నమ్మిన
జనపతి సిరిశాలుపొందు జయత తొమైన
మ్మిన వాండ పొంత నమ్మిక
యునికి సకల జనులయొడల నురక్తై యుండు ॥

౪ అనవిని పాండవాగ్రు ఖండన పుపురము
భంగి యొడ్డైన వేలుపు సంగవలయు.

156

ననుదుననవల్లవీం విభునకును నిమిత్తాప
గాంతసూక్ష్మద్రష్టను శ్రీతి లేదే డు॥

సీ. పరస్ఫుటోగోపురములుగల పరిఘలెల్ల బాదవును
ఘునవమును నగలెలెండి గలిగి తగిన
వాక్కిళ్లు బలుపుగా వలచను స్ఫురమ్య్యగల
హంవ్రాతములుగాను రారు వీధు
లందంబులను మెండు లయంగ జ్ఞానెల్లవి
స్నానవులుగను శలంభిల్ల సుజనబవాంల
వైద్యానర్యములునుఘృత తాండివరసుబ్రత్య
ములును నానా లయంత్ర వములునుబవాలవి
ద్యాంలయు ద వములు ~~[illegible]~~ [బిళుదుత్తె] న తెలంధులబండి
తములవిలాసి నులును దూరాత వములున్య
పరిఖనంబు నెర లయబరవెలా త్పవంబులు
వెలజాలయబురవు శాలువ్వ మిగులవలయు॥

గీ. అష్టపురవరంబునందు రత్నసర్గ
ముఖ్యములగు పదార్థవములకు బంధు
తతికి బతి సురక్షిత స్థితి సెయువాం
డద్రిపవినవముఖూ మలయరంగలతె అను॥

వ. అనిపలికి ~~[illegible]~~ శ్రీ పుష్పకారూఢుండ తక్షిల్లని లావ,

---

వ్యా॥ - వెఱనునుచుండట, దరిద్రుడు నేలయుచో స్ప్రి సంచిలు వేసి త్రైదుగా
ఉంచుట, కష్టియు దవచెప్పు రెండు దం బాలాణు, కష్ట రత్నలవా
గావిష్టి దొంపలు కెలట్టులు, వితానుంబలతో ప్రసైరక్షక వరిదలబుద్ధి
నైః, వినతామతాసియు దుర్వేతాత్మాన్ ప్రవాళైరపి సాంఖ్యవః, నవరసగ్ర
వారిని పరేశాం దండ మక్షుయేపే లాట్యాదిక వయుక్తమ్, 2౮, 2౯, తనక
దకం, అయమోక్త వాదిసాం దూంతం తుర్ధుర్మి రత్నాంశ్రపః, రత్నా
హాన్యాత్తిరస్త సర్బుద్ధి రొవారాంత్ర వాంభ్యుయు రితాయుక్తం,
౭౮, కలల వయ, కలతీనస్త త్రిసంప న్నైర్వా శ్రీ పత్రంక్రియయం
వదకి, అయమోక్తవాదిస్మృతి మార్గ దూంతకినార్యస్స్వస్తు భర్గస్తైరి
త్యుక్తం, ౨౭, మొన వీర్పు వెరవు, వ్యాఘ్రావయులు పన్నుట,
వ్యాఘ్రాం లలంత్రా యుథానాంచ తత్త్వకోట్ల విక్రమాద్వితం
వక్షనితేటాస్తవాంతానాం సమాంష్టః పరరంధ్ర విశేష్యుక్తమ్॥ విన్న
నువు, విజ్ఞానము. ౮౦, తనయుల, ఉజ్జవ, ప్రశస్తము, వి
శేషాసియుత్తరాంత్రైవ విశ్వాసేన్నకనక తే, పుత్రేష్వపి మాం
రాషేంద్ర విశ్వాసో నవ్రునన్యతే, ఇత్యుక్తం, ౮౧, ౮౨, పరవు,
వెదలుపు, పరిఘలు కంరకము, కేంటలప్రాకారము, బలుపునా
వలని గొప్పప్రాకార ఖడరత్నములచేత, ఘూలితారధరసద్రత్యములు
నెయ్యి నూనె ఆమిదము తేనె మొదలైనవి, యంత్రములు
శతఘ్న్యాదులు, ఆయుధములు, మున్నదిరెంతు విధాలు, బరు
దులు శిష్టులు, పురము అనగా షడ్గుణములుగా బలదుర్గమును

158 ఆశ్రయించి తెల్పవలసినది.

B. క. స్థలముఖ్యావుల దొంగలపై
ర్థల యుల్లుల నెల్ల వెరవు గలిగిన విశాల
సుల ప్రభుతయున్ భూపతి
నిలుపవలయు రక్షవర్గ నింటిలకె వెలయున్॥

క. చోరులచే జెడకుండఁగ
క్రూరులచే జావకుండఁగ వలయు జనులం
జారులచే బడకుండఁగ
దారమున కొందఱు నేర్పు గలిగి రక్షింప దగున్॥

క. అప్పు బేహారము కృషియును
సవరణలును బసులసొంపు సనసద్లుగుటన్
భువి బసులు గలుగు కాపుల
నవనీశుఁడు గన్నప్రజల యుట్లరయుదగున్॥

క. అరి మిగుల గానుటెగ్గి పుల
బెరిదె మాలగ బిదికి నేడ్డి భూవరకదుపున్
వెరవున బనిబినయుడ్లగ
నరపతి బ్రజచేత నప్పనము దగ గానిసన్

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు భండారంబు గల్గించు వెరవెట్టిది
దెలుపుమని యడిగిన నాపగానందనుం డతని కిట్లనియె॥

క. వినుకర్షకులును వణిక్కులు
ననఘా గోరక్షకులు ధరాధీశున కౌల్
ధన మొదవగా జేయు పెంటులు
ననేకవిధములకు నెల్ల నాధారస్థలముల్

గీ. ధనములకు ధాన్యములకు నుత్పత్తి తలము
తైనవానికిఁ గాచు కలయు నవనిగాక
యయుండు దనుకను భండారమొదవ దగును
పోర్గనయుసే యయు వలయు భూపాలకుండు॥

క. పులుగానలదిను పండవు
గలిగిన సంతాడన నిలుచు గాంక్షనంబుల్
గలుగునె మాదంగాపున
జలనదిసిబ నట్లు గానగ జను నిలపానమ్ముల్॥

క. అరయుడు (బు) జన నిర్గంపు
నరితియుడిం(త్ర)మ(ప్రు) శ(ా)ష్టి వహానట్టులగా
నరపతి శిఖానగవజ్రు

వాఙ్మ! – ధన దుర్గం మహాదుర్గం (గిరిదుర్గం) తద్దైవత, మనుష్యదుర్గమబ్దుర్గం వన
దుర్గంబ తాని షడితి స్మృతం॥ ౮౩, ౮౪, ౮౫, స్థల, పర్వతాయుధ్ధుల
ప్రసిద్ధ గ్రామములయుండు, అనగా గ్రామసాంద్రీపతిః కారణ్య
దశ గ్రామాణ్యంథా పరః। ద్విగుణాయుతశ్చ స్మృతిం సహస్ర

కారకత్వంతో, ౮౬, సౌరులచే, కుత్రులచే మన్నెగాళ్ళచేత, ౮౭,
త్రిపు అప్పను, శ్రేష్ఠరవము వాణిజ్యము, వ్యవసాయము, సవర
ణలు, ఆయా ప్రయోజనములున్న, పసులపొంపు సవను, పశు
వృద్ధి అపృతుంబగా ఉండగా, అప్పను అని అప్పయుడు, కాపుల
సంసారముల ౮౮, అది. క్షేత్రముల దుండలను, పారిమాంసాలు, బహుళ
ల్లుగా, కరువుప్ల పసులమందను, వ తెల్ల పవిత్రమైన దాశాద్ధ వ్యాం
స్తనాంబ్లన వికుట్టటప దిత్యుక్తం, ౮౯, ౯౦, ౯౧, ధనములకు
[illegible]స్త్రీములకు ఉత్పత్తి తలమున్న వానికి, అనగా, కృషి
సారస్య వాణిజ్యలకు, అనుట, మధుదాసాచాం దువేందారాష్ట్రం
బ్రహ్మణాఇవపాదప మంత్ర్యుక్తం ౯౨. వృత్తి, కంసాల, పిల్లలను
శిలగదిసికలవల్లు. శిలగ రక్త పాలనము మనిషికి తెలియుటకు ఉత్తమ
ముగా చేసినట్లు అనుడు. శిలగ అనే రిసులాంతా పదానకు తత్త్వము
అదిగనుకనే దంత్రముగాని తాలవ్యము కాదు, ఆకారము అవు
ట విశ్రము శబ్దముఖ్య తేవా, జలగ అనే రక్తపాలు అని ప్ర
సిద్ధిగనుక రక్తపదానకు ప్రయోగములేదు, గమ్య మానసా
ప్రయోగ పవచరమిత్తిస్వత్తః, రక్తపోస్తు జలూకాయామిత్యమ
రః, వ్యాఘ్రీబ్రాణన పాకే తప్ప ఆలాంతుందనేన్న బహీదరేతో, జలూ
కావత్తి బే దాత్రుం మద్దుకైన నారాధిప ఇత్యుక్తం, ౯౪, పులియా
నినప్పుడు తనపిల్లలను తింటున్నదని ప్రసిద్ధి కలదు, ౯౫, అరయుడు
రక్షింపుటకు

07 మూ న్యాయవృత్తిలేక ప్పుంగజాల వెలయు ధనంబుల్॥

క. దమిలయుంపదగినవారల
సమయము దలపించువారి సంపదలు మువా,
రము గొనుదురు దనదాల భండా
రము గా సమకూర్చు జనము రాగిల్లంగాల్॥

క. ఆపనికిఁదిరా యచుఖ
భూపాలుఁడు ధనము గలుగల పురుషుల సిరిదా
జూప్రాపకత్తెన దగ దుద
యూప రుఁద్రి పెంపవలయును నఖిలజనములన్

క. ప్రభువ్రులనుప బాంధంబుల
విభుఁడమరాగిల్లజేసి వెరతుంగా ప్రుల్
సభయులు గాతుండ ధనం
బుభయనుబగత్తు ద్ధి పొందె నుత్త్వాధా!

క. ఆయుతి కిమ్మొయి గలుగను
పాలనంబులు ధర్మమార్గ ఫలితంబులుగా
జేయుడు యయును సంప తికి
మాలయూ కృతి నిప్పుడుఁజేరెడు మతిగాదు సుజూ!

క. ధనము షుడంబుడు తుబ్రు లెమా
జనమేమిలను పాత్రములకు బల్లవె అంబునే

యుండు, ప్రజనక్షింపగ, ప్రజలనకొంరగా, అతివృష్టి, యెండ
ప్రతిసంవత్సరములన్న, తలవృద్ధిగా పృష్టకొవళ్లునను, అన
గా అరాకావంతు అని నియమమును తెదెసిుదు, " అరణ్యావ
సమత్వాయ బహుభిర్దసుఖైర్భిస్స్వరా, ఇదమాత్మవధాద్భిష్ట
వరాష్ట్రముక్షిం అబాధితుం, పరితాప్రనాయ భవతః పా
ర్థయమష్యై ధనాని చ, ప్రతిదానైశ్చ బభవతాం సర్వాంబాంతాం
భియుష్మేమే, నారయుః ప్రతి రాష్ట్రంతి యుద్ధశోయుబుర.
లాదితః, కళత్ర మాండితఃక్రతాల్ని సర్వేత్స్వం స్వయమేవహిం
యదారశ్చ్యస గృశ్మమి రాష్ట్రస్యాప్రదయాంబవః, ఆపత్స్వ
వబ్యాంక్షద్వ్యం భవద్భిః ప్రంకై తివ, ఇతి వాబాంమధురయా శ్ల
క్ష్ణయా సాపంకారయాం, స్వరత్మైన భాప స్రజే దెలాంర్యామస్థా
యకాలవిత్, ఇత్యుక్తం, రక్షి అనగా రునుము మొదలై
న తరవులను, వెరవులజెప్పంగ, అనగా కర్మావాతే, ఆసీలు, మొ
దలైన ఉపాయములను చెప్పగా, బాలవెలయియుధనంబుల్,
శిల్పం ప్రతికరానేవం శిల్పినః ప్రతికారయేత్, ఉబ్బావచకరాన్యా
యాప్యేః, పూర్వరాజ్ఞాం యుధిష్ఠిర, యథా యథాన హీయేరం
స్తథా కుర్యాన్మహీపతిః, అల్పేనాల్పేన దేయేన వర్ధమానం ప్ర
దాపయేత్, తతోభూయ స్తతో భూయః కామం వృద్ధిం
సమాచరేదిత్యుక్తమ్, ౩౪, దమియుంప దగినవారల, దండ్య
లను సమయమను దలపించ, బుకారు నికనిద్దాంత వాక్యములను తల

ప్రజాతి తెప్పిన మయూఖ పద్ధాంతాల సిద్ధాంత సంపద
ఇతర్గాలుర్ః ౘ౮ౘ — అపనికి, ధనవంతులను పోషించేనే పనికి
కి దురాయిలుపు, ధనవంతులయందు తప్పువెదుకుటపూం, ధనిన్ః
ప్రాంజలిపు స్థితృం యూనాపాజ్వా దనభైాఘ్నైన్ః

మయూ. నినరేంద్ర వయుజ్యప్ర (వచ్చ) యుపయులు
వినుర తృయు సిరికి బాత్రవిషయమ్ముతైనన్

వ. ఇట్లంగీ లక్షణ నాగసాలిత్ర రాష్ట్ర బలంబులు వృద్ధిపొందు
నీవిష్టితెలంగుపాండవ్వై(బ) జరక్షింపుము రిపింబులకేలయుత
విరోధుల వధియింపుము, మఖంబులు నటింపుము దరిద్రులైన
ధరణీసురాది సాధుజనుల నరసి కుటుంబ రక్షణము సేయుము
పాంథాత్రకు సాంగిరసుండగును చే ధర్మ దుసె ప్పిన వాంతవాం
శంబులు పన్యసించె దనాకర్ణింపుము.

సీ. భూనత వృద్ధులు ధనలాంభ యుయులను కలుగు
ధర్మము నన రాబడు వారు ధర్మరక్షె
కై జనించెదు గాంచున నట కుదరాష
కానయుగ్గె ధర్మనిరతుండు గానవలయు

వె వినుధర్మ యునికు బాఠవర్మ
జనము జనన దేశము గూడ జనపతి బత్రిం
సాని యూతి యుసూ లతావ

జ్ఞానుండై తగు విప్రుకేలాతుం సంభావింపగ౯

వ. అనిమిషులు౯ విభూతులు లగు నట్టి పదంబున జొచ్చి వరు౯ విరా
జతనయులుం దు/ భూరామ నరరజాతిసువృత్తి తనూయ...సినె
ష్టనరసిరిబాయయతే బలవృద్ధం బున భక్తి విశేషములుం దగాం
నన షుయుతం డు దాబదప నవ్య యుసౌఖ్య విభూతి నెందదే

గీ. ధర్మములు నతలు సిరికై దగ ఖానింబున యుది
దర్పమనిమిషులు నుదాత్తములును లు
నైన నగ్నిజనులు నవూనిని జె డుదుదు
దాని గెలువ వలయు ధరణి ప్రజ్ఞ.

వ. పరనారీ గమనాది దాళిష్యములు భూపాలుం డుసేయుంగ ద
ద్ధరమూ వర్షములు తేక యుండ ప్రజలు వైన్యంబు వాటిలును

వ్యా- నక్ర వాగ్విశ్వాసు ... ధ్వం ప్రభూణాం స్వామి వరుతిత్వె। అంగ
మే తన్నివాంద్ర బ్రహ్మం ధనినోనాయు భారతే, కతదం సర్వభూ
తానాం ధనస్థానాత్ సంశయ ఇత్యుక్తం। ఇరి॥ ప్రభువుల,
ధనికులను, విభుండు, రాజు అనరాని ల్లజేసి, తాపుల
సంసారులు, సభయులు కానుండి, ఉద్యోగములకై సిద్ధికెరాకు
ధనంబు, నెదకు, సంపాదించును, ఇది, ఆయతేః ధనాగమములు
తలు, ఇటువంటి వెరవులు ధర్మయుక్తములు కావలసినది
గాని మాయాయుక్తములు కాకూడదు, ఇది, ధనములు ఘటం

ఖరిదేతల అర్ధార్జనమునకు, ఆపాత్రవ్యయమైతే ప్రయోజ
నములేదు. పాత్రవ్యయములు సిరికిరక్ష, శ్రీవృద్ధివిశే
యము జరుగునట్లు, ౧౧౧, ఇట్లుండగ, అలయక అలసతేమి.
ధనే, కుటుంబరక్షణంబు, పోష్యవర్గరక్షణము, ఉపద్రవః
విప్రాంస్పతి రక్షణః, వతేత్యం యోగ్యః ఉపద్రవ, ౧౦౦,
భూతవృద్ధి ధనలాభములు ధనమునకెలు [illegible], ౪౦౧
వినువిప్రకోటిః సంభావింపందగు, ౨, ౩, ధర్మమునకు
సిరికి............... ఆనగా, ధనార్జనము అనుట
ఇది....పాలంబునకు ఇష్టి అతి పద్యములో చెప్పబడెను.
౪, ౫,

---

108 శ్రీరలజల్ విజ్ఞుల సెందుసూం గలయునుత్తమంబే జపుంద్రుడు
ధ్రువసెవ్వాంబుల శత్రులాతూదురు బంధుశ్రేణికింబోడగుట ॥

క. తానివాయుదివుయులు సేయక
మానవపు ధర్మమున నడచును శ్రీశునటుసం,
తానము బంధులు ప్రజలు
దానునుసెనలును శుభములు దలకొన శ్రీకృష్ణ ॥

వ. నీలులిట్లు సెప్పిన వాక్యంబులు విని పాండవధర్మతత్పరుండై పొం
ద్రాతలుంను మహావిభూతిం బొంది నాగెడా నీవు నట్లు నెగడుము
న ధర్మనందనుండు ధర్మంబున నెగడె మునికొమరుడు యెట్టిభంగి గలుగునని

166

యతు ధుగాట యలు వత నితో నక్షురుషి తా మహేంద్రు దాల్లకెం
స ఉగ్రం దగు వసు మనస్సున రాజు వామదేవ మహామునినిల్చి
యడిగిన నతం డాతని కుపదేశించినతె అంగె తే. గీ. వేదవినుముని
యుల్లని రెలు॥

క. అర్థ సిద్ధి కంటె నరయ నెక్కుడౌ ధర్మ
సిద్ధి దాన సకల సిద్ధులను ౭
శస్త్రభంగి వైరు శాశ్వత కీర్తియు
సంభవించు గలుగు సద్గతి యలు నవ॥

క. ధనము నక్కై ధర్మము దెస
ననాదరము సెసెనేని నా నృపతికిన
ధనమును గెలు వురద్రోహము
బనుగాను దుది దుర్గతి యలును బాటులనన ఘా॥

క. లాభంబు ధర్మము ఖ్యాతియు
గాభీర పడి మార్గ శుద్ధి గనుగాన్నికై కెలా
లాభూ వరు నకు నిహా పర
శోభనములకొత జెప్పు శ్రుతివాక్యంబుల్॥

క. ధర్మప్రవర్తియులయుగ్ర నల
ధర్మ మునా కింత కంటె దత్త్వ ప్రాఘులకిం
జెక్కింబెరయు వలయు నను
ధార్మిక తా తొల్లస్వన తుగ్ర దానత్తు చేయు వెందలక్॥

వ. ఆ ~~నిత్యనవమనంబులం~~ (సమధనమవ్వనం) బుల దేలవెందిన వసుమనస్సుతో
వారు దేవేంద్రుల రాజ్యతంత్రంబున తెల్లి సాధారణభూతంబులగు
సామభేదదానదండంబులు ప్రయోగించుచు తేజోగౌరవంబున దనార్జి
పుచుని యుండెను.

క. మయూరల బలము సంతుష్టం
బైలాంబర మగు బలునుల్లరు పృథ్వి సమితో

వ్యా. తొని సెయుదములు, తూడని చేష్టలు, వసుమనాః ఇక్ష్వాకు
పుత్రోయం యంతి దౌహిత్రో 4, 2, అర్థసిద్ధికంటె ధర్మము దా
ర్ఢిది. ౮, ౭. లాభంబు, అర్థలాభము, ధర్మము ఖర్చులు, ధర్మ
ప్రధానముగా, త్రైకాలు, ప్రవాహము, ఇహపరసౌఖ్యనము
ల యొక్క సేయుట, ఈలాగు శ్రుతి వాక్యంబులు చెప్పును
౧౦, ధర్మ ప్రవృత్తియు యుక్తిను, ధార్మిక తాత్పర్యను, మరి
న్ని ధార్మికత్వమందే ఆశచేతను, ఆత్మారాత్ర తనాందర్
౧౧, ౨౨, మయూరబలము, తంత్రతాతల నాదం నుంచు ఉపబలము.

మయూ. ఆం లగి కెంపు న ద చ భూ
తాలు నకునదం ద మతి శుబం బైన రాంపుల్.

బ. సమరము సాహసం బద్ధిక సంపద అవిల్యయు దెబ్బకొలు వ
ర్షమెరిష) తోల తల్లుదల రవాంకలతి పెంపును నుతియింపగా

సములసుల్కి దింప. బాలు నిరపాలు నతెల్లగుడి ప్రాంతంబునం
పుమలు దనయుం త వాండదయు న మానవ నాంధు నదీ పువాంన్వరా.

క. తనకుఁ గటులు గలిగినప్పుడు
ధనమిచ్చి విరోధినల్పు తరుణై నృశాం
తుని శోధు వలయు దానము
నన లయు ధీ కయని దేర్చు టురవు నరపతి తెప్పదమే॥

గీ. అంతయుపాయములుల్లా డంకె ననువు గాని
యుష్టపగతుని ఔదబేద మాచరింప
వలయు రంధ్రము దగఁ బట్టు వలను గలిగి
తత్పరత శైయ బాలు సాధ్వకుల బనిచి॥

వ. శత్రునిమితంబున బంధుపాయంబై యుపేక్షవృత్తిల్లు
దానిం బ్రయోగించు భంగి శైల్పిద
ము కలవాంబులె దవులోగిన జేసిన నుపేక్షా నైపుణం బెప్పన
త్రుల బూడంగలు భూతదానవుల పోరుంబూబు నప్పించుయు
న్నులు ముంటుం దగ బుద్ధు భంగి గలుగునప్పునాధి కొడిన వుం.

వ్యా. అసదు, మోటు అల్పశత్రువును అనుట, దండోపాయమునకు
ప్పబద్ధది. 13, సమరము, సాహసంబు, అధిక సంపదలు, అప్పుడు
దెబ్బకొలు బద్ధమె, అలాను తెలిసికొనుడ ముంబదా! సంబదికారి
నుడు, అవాంతరాకోపములను తల్లింబునవానికి, రిపులెల్ల కల్లుగురు

శత్రువైతే ఉండరనుట, తనయంతవాడు, సమశత్రువనుట,
సమునైన రాజులయందు సామోపాయము మంచిది. అధికునికే
సామమైనది. సామము చెప్పబడ్డది. ౧౪, తన బలము కలిగినప్పు
డు అల్ప శత్రునకైనా దానము యివ్వవలసినది. అనగా బలములకు
తల్లతేక పోతే అల్పశత్రునకు దానము యివ్వకూడదనుట, అధిక
శత్రుని యెప్పుడున్న దానముచేతనే తీర్చవలసినది. దానోపా
యము చెప్పబడ్డది. ౧౫. ఆయుపాయములే, రంధ్రము, ఛిద్రము
వేరువలన, వేదకనేర్పు భేదము చెప్పబడ్డది. ౧౬, శత్రునిము
తంబున, ౧౭, తలవాంఛలే, దమలూనిచేసిన, శత్రువు యున్న శత్రు
వులున్న పొల్లూరితే తాను తెలివతికిన్ని సమోలయము వెళ్లక
ఉపేక్షగా చూడవలసినది బ్రాంత దానవ్రుల పోరుంబగా మునిల్లు
పి కాపము తెలుకా రక్షస్సు లెలు కా [illegible] యుద్ధము చూరాను
నల్లు, ఇవెల్లయుక, ఈప్రకారముగా, నలుమంచి
బుద్ధి భంగి గలుగక, తాల్లా నున్న దైనమ్ములు మటిబుతమ్ములు
చేత తీసినత్రమయు అవుచున్నది—

---

7 పయా తప్పులు లెనె పృథివి భువి జిల్లు మాప్పనది నేర్పుం బెంపు బెల్లారగాక్య
వ అని యుత్తరంబున వామదేవ్యం జేసె ప్పినవాం తవచనంబులు వాండం
బి కోసలపతి భాసమానుండ యెబ్బి నీవను నట్లవర్తించి పెలయుటవు
నిన బాండవాగ్రజుండు సమరంబున శత్రుల జయించు నప్పుడు పెచ్చ

అతం డిట్లంచు నమితయశుఁ డగు శ్రీకృష్ణుఁ డిట్లనియె.

సీ. పగవారిఁ జంపు బలములఁ బన్ని తెఱఁగులు నెఱుఁగు దాను
సబలుఁడై యొంటియై సంగరంబు.
గాదనక మెచ్చులు గానికౌని మాయలకో
నర్చిన పౌరుల చేఁజిగాలు
గానునదియె వెన్నిచ్చి నను(బ)రాదంబున
బడిన నప్పైదుఱు శ్రస్త్రమైన
శరణమన్నైనఁ ద్రుని దురగానీ యీ దలవ
సెఱతో డఁబోరుచు చెన్నున్న యట్టి
దుగర్నైన జంపదగదధర్మంబున
జంపుతం డె ధర్మ సమరతలెల
జీవముల రాజునయువ్ జిష్ణుడంకి తుర
గాదు గాన తోడ గాదు బోరఁ

క. ఎనువిల్లు యుడిన యారాయుధ
ముననువిష శస్త్రములనునెల్లోఁజముచు
త్రున్నిప్పినెన (బ) యోగిం
జనన రపతి నరత వయునవసింపున పాలం!

క. తన తలందొండ్రు డియుని నెం
జ్జిన యొత్తని గాంజకదగి వెక్కింప తెయు
స్ననరేంద్రరాత్ర బాంధవపాపం....

బునకుఁ గాలది గలదె భరత పుంగవ తెలుపఁగన్

వ. అని చెప్పి మఱియును.

వ. అరిపయిఁ బోయి యావాని పుర మగ్గలకొని జొచ్చి వంద కట్టి ధరం
బరఁగు ప్రజఁ జలంబు మెయి బాధలు పెట్టుట ధర్మమట్టి ని
ష్ఠురత యొనర్పు డప్పుడంటి జూడఁగ మాన్పఁగ రాద యేని భూ
సురగల హోదవ గోవాయుల దూరలవ శ్యలు మాన్పు టొప్పుఁగన్

వ. అని వినియు జాతశత్రుండు లరంబు ధర్మంబు తంతెను బాపకర్మంబు
తీరు మొమ్ముని పలికి యున్నని రాజునకు నెట్టు నన ధర్మాత్ముఁడయి
పొంట్లు గాదే యని మఱియు నాపగానందనుం డతని తోడ.

క. శరణాగతుఁ గాచియు నని
నరి పొంట్లం బడిన దెబ్బి యరసియు ధరణీ
సురలం బ్రోచియు నానా
ధ్వరములు చేసియును రాజు దలఁగుదు రితవుల్

క. అనవిని యమ్ముసొ శేశ్వరు
డని నని పర్ములయు శౌర్యమును బినుతి కెక్కెన్
దను వ్రె డెఱంగి న వారికి
నన ఘూర పొజ్ఞంగి లుంక మగు నని యతిగోల్

వ్యా - యది రక్షేః పిశాచె సన్నామ్యతే యత్ర తత్ర బుతే, ఉపేత్యాత
త్ర కర్మ వ్యా వ ద్వ్యాతాం తలె నాంతెలఁకి దుర్గలాపి వు వాంపాలకి

172 శత్రుణా శత్రుము ద్ధరేత్, పాదలగ్నం తరస్థేన కంటకేనేవ కంటక
మిత్యుక్తమ్, తీక్ష్ణమైన మంత్రులచేత పూర్వమంత్రుల అతిశయమును
నణ్చి. ఇల్లు మార్పునది, ముల్లుతోనే ముల్లు తీసినట్లే మంచి ఒక మంత్రిచే
తానుపేక్షగా నుండి దిన్ని కొల్పవలయు వలసినది శరాణాం ధనుషా
బాహీ సబాహానాం మనకా పతే, వృద్ధ ఉపాయానా ముపేక్షా బలం
త్రవరాం, ఇత్యుక్తమ్, ఉపేక్షోపాయము చెప్పబడినది.. . .
పగవారలు అధర్మజంతువులకంటె తనవారి పూర్వులు, కలియుగమందు బా
వ... గనుక, ఒకటి పౌరాణు, ఇంటింటి వైరుల దిబ్బట్టి కంటెం బాపంబ
లొందు గదా నృపులకున్, అని భీష్మపర్వమందు ఉన్నది, విను, బిడ్డ
యుధిష్ఠిర రాయ ధర్మునను,

---

3. మూడవ అడుగుటయు నమ్మ పేర కాంతుతో శాంతనవుండు శరీరాంబరీష సంవా
దంబును తిహాసంబు గలదు జెప్పెద దానని యడిగిన యది దేట బడున నియుట్ల
నియె,

సీ. అంబరీషుండు నానాధ్వరంబుల జేసి
కడసన వాసవు కడకు నేగి
యుచటి నుజ్జ్వల విమానారూఢుడైనను మనెూ
హారి సంత్రీ డమోదార చరితుం
డునునై వెలుంగెడు తనదు బంటు సుదేవుం
డను వానిబూరి యయుధ్యనిమిషేశ్వరు

తొంటి మదీయబుద్ధి తుష్టిఁ దుపేఁ దుర్గ్రహముఖ్య

కర్మములెన్నియుఁజేసె కారణమున

ననఘ నాకింతె గతి బెల్లియునిరంతరాగ

నను దునాళ్ల ష్ఠుఁడె మ్మ వారిత్మ నితె అంగు

జెప్పు జిష్టులు విననగవాం ఖంబతేని

వినువులు సెప్పెదననియిట్లు లని యొత్రుతి.

వ. అతన్నింగుఁ దను దానవుతమాంఖులు సదముం తుసు విదవుంబు

సు ననియెదు వారలు.

శా. బాంధర్గర్వవుల సూవగారి పటుదర్పం బెప్పు నగారిమవ్రా

త్సావాం బూర్జిత భంగిగా భయదప్రొషష్ఠి తసాంవాంవిధ

వ్యాపారంబులఁ ధరణీత్ర కంపనముతై యిటు దానసర్వాంగస

న్నాహంత్వంబున జెల్లి తొంటన దర్పసంరంభ సంభద్ధతిన్ ॥

ఉ. మంబతుగం దక్షైననిను మాట్లు సు వారలు దాడిచెట్టి యెలు

త్రింబుక శంకతికేప్రు బితెల్లనుజెగ్గిలవుట్టి యద్ధముల్

గాంబు ధరత్రిక్తైబె సులేతుంగన లగ్గల వెయుండియూంతరిన్

బంబాతిప్పె నట్టి యరయుత్తమున బాల్జీవయిట్లని ఫలుకి తత్త్వబిన్ ॥

మ. పసగని వెబని హార్లలంబునురణప్రావిర్భావముం దాపని

వసురానికేమ దర్పంబు భూత్రుజలకుల్ శార్ఙంబుగాపింబరాం

తసుమీంరాక బియంబు తెకప్రుజదుఃఖంబెం దగారాకనీ

యసుల వర్గంబుల పోగెకగానె అంగు పెక్కా డంగని కెలిం కిన్ ॥

మహాస్రగ్ధర॥ అనినస్సంగరావనికే స్వాస్సనరసికతుద్దై ర్యుద్ధకాలంబునిన్
డ్యల్లనియూతం డేగియు దను ఖులయూటో పవముఖాలంధకారయం
దను ర్వృత్తిం ఖ్యాంబ తానిఘ్నను నమునస్సైన్యంబుకో డేలనత్రుం

వ్యా. కర్ణబాణములను, విషము పూసిన బాణములను న్ల ప్రయోగించకూడదు, ౨౧, ౨౨, ౨౩, అరిపయు, మూర్ఛలు, దాగియుండినవారలు, ౨౪ ౨౫-౨౬, అనవిని, తనుప్రాణ కొంగినవారికి ఇది సత్కర్మకముగాలక్ష్మ శరీరము ౨౭, ౨౮, అంబరీషుడు, సాంఖ్యాప్రధానుడు, కదనము, అంతకాలమందు చిక్కులు, శత్రువులు, ౨౯, 30, 31, ముంబ, దాడి వెళ్ళి, దంతపళ్ళ దాలం పద తక్షవము, బెగ్గిల ఖయుపడగా ముష్టి, తాకి, ధరిత్రిపై కొనుటకుం గ్రహించుటచేతను అనుటే, కనలు, కోపమును అగ్గలము, అధికముగా, పంబతి, పల్లతివి, ౩౨, పసగ్ర ప్రశస్తిగా, రాకసుమా రాక, వచ్చుటను మావచ్చుటే ప్రజదుఃఖం కొందగాం రాక, వచ్చుటే, నీ పౌరుషములపాల్పు .... పెయుగువము॥ సుఖితార్థ రాత్మసిం సేనాం పునరాగమనంతోల, బంధి మోక్షమతి గమనమిష్టిత ఇత్యర్థం॥ 33

మహా గానదినీలాంప్రు రాకిం గాలుతునత నితిం గాసియుత్తూరకరంబున్యు
మ అదినిశ్చాయుకలడై రణాంబుధికిసైన్యంబుం తయుట్ట్రవృ జన
జననా జేసి పకేతబ్రూంచికి దృష్టోత్సాహంబునకొలుకం

భువిఁ జిత్రంబున నిల్పు వాలు నుగళంబు న్మార్గి నరస త్త్రపా
పునుఁ దద్దేవుఁడు ముందటన్ నిలిచి ఖడ్గంబుం దాల్చెం బురుషా ॥

మ. వనుఁడై సాహసమొప్పఁ జేయునది గర్వంబే తలం చేమియు
ప్పని తప్పొం గని శత్రు జాగ్రదరయుల్ ప్రాలంబు నుంబొందవం
దనముం జేసి యుతంకుని పలుకులుం ద్రైతేయులుం దానవు
ల్లని వారుఁ జైన తెలుంగు జెప్పె శివునల్లం బార్త్రి తంబొందగాన్ ॥

ఉ. ఆ పరమేశ్వరుండు తనకిప్పుడు దివ్యరథోత్తమంబు నం
జాపము నస్త్రకోటియుఁ బ్రసన్నత నిచ్చి రణంబునందు నీ
వేపున దైత్యు దేవతలకేనియు దైత్యులకేని రాదు బా
మ్మోపగఁ జైని గెల్పు మువరాంబర రణంబు దతుండు నమూలరాజన్

మ. అని విచ్చెల్పునని తఁడు బ్బుమది చెలంగా రంగదేశత్రుపే
చని దైత్యధ్వజిని ప్రతాపము పరాభూతాపహంబుల్ జేరికెం
గాన తుగ్రాద్దత్తి దాంతి మేనుగుల చెన్నుప్పల్గానం జేసినె
య్యానిపై ద్రాచిన నిద్దహించుని వెన్నదైత్యాధీశులన్ వ్రేల్మిడిన్

వ. ఇవ్విధంబున సదమునుశరను దమ్ముండును బడినం గని తెలుప్రా
ద్దీపితుండై ॥

స్రగ్ధర ॥ వీరాలాదాలోలితాలం పదముఁడు సమారంభ విలోలభాసమొప్పన్
జేరన్ బాంపరొసమయిల్లా సితరుబర తరా సిప్రభా భాసితుండై
యారక్తోరాధ్ధుపైన్ రలుత మ అప్పుడా యుంగనితం డుదిగ్గెన్
దేరు దగ్గి క్షణదీప్త ద్విషలు నిగుడు దైతేయవీరుల్ వలంపన్ ॥

176

వా. అని విని, అశ్వత్థామునకు శతశిరంబు నిప్పురము మున్న దనుజసర్వాదుల
మున్ను గూఢచారుఁడనై దృష్టిచేతఁబూని పైనెగ్గింబులే పొందునతు
శత్రుసంహారాన్నిభిలా, సంహరమునకు శత్రువునకు మేనినిపసందునతు, సు.
ద్రుపదునకు తేరాళి యుయుత్సునకు, 34, అని, నిష్ఠినేగాతితి నిశాచయుతః, నిష్ప
యుంబున వాఁడై శ్రీవృక్షం బునగా చేసి, నీవద్దకి పంపి, పరతభూ
మికి శ్మశానభూమి వద్దికి, వారలను గళంబున గూర్చినన్, కంఠముననే-- వీరి
తో ఆసుగు, 35, జనునే, బాగి, సాగి, ఉల్లంబు, మాట్లరయుము, 36
అపరమే, దివ్యరథోత్తమంబును, త్రిపురదహన -------
దారుణాక్షవైన రథమును, బాణము, పినాకమును, రథంబనుము
శోభాగం యెన తత్త్రిపురం వాతం, ధనుః పినాకం బుద్ధింబ తాడు
మస్త్రంబ శంకర ఇత్యాభిక్రమే, భూమియందు పాదము రాబవద్దు
యుయుక్షమందు, 37, అని, ధ్యానినీ, సేనా, చెరితింగానక, తనప
రాత్రము తేజానతు అయినాబాలునిద్రుపాంబక, నెయ్యని, ఇష్ట
ముని పైదెంతఇన, పైకివచ్చిన, నెయ్యావము అనగా, ఇష్టము, నెయ్య
నినాతేరాద బతుకడ్డ శాస్త్రవమున మూర్తి పాలుకర్మావి దుర్ఘనసం
పుంఖబుల.

B. మూ. వ ఇష్టులివిధా తెలివశంబునఁ బాండబాలికా త్వరె
ము | దశం బలందాకి కేలు పాలితో లనము జాత్రంపై పెలుంగాదుద
[illegible]నుసంపాదన కేలస [illegible] నతఁడు దన్నుంబుతుపుష్పర

ఘున కౌక్షేయతంత ద్వార శరబడితెమో దానాంతనిం గుణాఢ్య
త్రినదైత్యావళి విస్తైనల్గడ భక్తిక్షేమొ దృవతపం బుతక
వ ఇట్లు నిర్దేశంబుగా బరవీరుల శరీమాత్రిన నీరాజ్యంబుఘాజ్యాణై వెలసె
భూప్రజయు। బ్రహ్మోదంబుసొందెనిత్యం తంగలననీసలదేవుండు
సుకృతి తపం తుండై యుంతటపదంబున కల్గుండు తెల్యానె యుఘ్నంబులను
సంగతివల యుఘ్నంబులకు సదశంబులుగావు విరువయు వీరవస్తుత
రాశి వెదిసా గ్రపాంస బాంధవాది సాధనంబులు ప్రత్యక్షంబులుగా శెలాకి
తంబా జ్యంబును మాంసంబు బురోడాశంబునుగా వీరవ్రత దీక్షితు.
డు సమరాధ్వరంబు సలిపి రుధిర జల పూరయయు వుసిష్ఠ తర్పణము।
యు గేశ శైవాలయు నాంత్ర ప్రేనయు ఘోరవం ధూంకయు వేం
తి మీనయు గజకళేబర ప్రశనయు నగు పుణ్య నదినవభృధస్నా
నంబుజేసి రుదీయలోకంబున సుసాంశుండై నిత్య స్థితినతిశయంబొత్తి
పదవి ప్రవర్తిల్లు బు శ్యతవయుండ గాటి కు దనువు ద్వెటంగ వల
యునని దెలువ తెలూం యునివర్త్న గతియు బాలుని దృష్టి.
ది రణాంబరణ ప్రసంగం వంచెనును బ్రబలద్రైతేయ వ్రాత శాత
న సుకృతంబున గాదె యూదే వేంద్రత్వంబు ప్రొందితి నని పలికిన
నంబరీషుండు సమరశూరుల సమధికత్వంబు దెలిసి సంభావించెనని
చెప్పి దేవవ్రతుండు

వా ¹⁷⁸ద్రుంతు ఘోరబలవత్సంగ్రామరంగంబునన్, అనిసభాప
ర్వము నందు అర్జునవాక్యము. యిందావ్ యుధాంశు పోల్చినన్న
2 యర్థాన అనిశిద్ధవచ్చునని, 2 యర్థాన్తరములుగా. యిందావ్ వెయ్య
ని. వెయ్యమని వెయ్యుందని విధిలా జి, ప్రేల్ల డికి. 2 ఉంకలిగాను
శిష్టప్రయోగా అనుట. 38, 32, వీరూంరాకలా, పెకాల్న
గ వెయుష్షా, బలాల్లనస్మెయప్పా అనిన్ని పాఠము, అనగా
భూమియందు పాఠము ఉపపద్యన్నమాట మఱియొ అనుట,
పలుంపక, అనేదిత్యస్య, పాతస్తావచ్చినది 80, 81, దనుజుం
త్రిపాటాం. ఖ్యద్వి, కొత్రేయుతః ఖ్యద్వం, ..., ఇట్లు వృధ్యార్థ
ము (దగుటితు తనుప్రుడు ~~అం~~ నవలయునని తెలుపుదగు
తూండలయువని పర్వనగతిసాలు, పురుషోత్తమిడి యయుద్ధములేయు
ఎ సహస్రాత్మకముము-83.

---

111 పద్యా — పెండియలు.

క జనకుండు బ్రిత్యక్షదునకుం
దనకునను దగ వైనయుపుడు దనయోంధులకున్,
వినునాక ~~[illegible]~~ ము నరతంబుసౌ
గనుగాను దనిదలూ షిటెప్పె గౌరవసంధ్యా ।

శి. పుణ్యతపములు బోధాస్పదంబును మనోహ
రాంగవాజున బహువులంబునైన యుదిర

ఘోరంబు బిరుదులై చేసిన నరుల నేలవు
దురము పందలమోరాఁడి దీనుల శిక్షింపుము.

వ. అని తన విలాపవర్తంబు సంభావించిన భయస్థలంబుల బూని
యున్నీరుల దెంపు నొంపి తెప్పొంపదటియును అతివైరులఖయి
బారి సమరంబు తెగువ దీప్త లక్ష్మింబెనర్పు బుణ్యాత్ములోకంబు
నిష్క గావున శూరుఁడధిక ప్రఖ్యాతుఁడని యుల్లు దేవవ్రు
తుండు ధర్మసూనునకు సవురాని వర్తన విశేషంబు జెప్పెనని
విని యటు వీరంద వారల సంప్రశ్నోత్తరంబులు (బు) వర్తించిన విధం
బువివరింపుమనుటయు

మ. పరమాయుః పరమార్థసిద్ధిపరవుపాత్ర వివిక్తసంపాదనా
పరసంభావిత భక్తలోక నిగమాంతస్ఫూర్తి వాత్సల్యరసం
శరణాపన్న ధవ యుగాచరిత్రమహా మా కృత్య విజ్ఞానసం

వ్యా. జనకుండు, వైదేహుడు, (ప్రతర్దనః కాశీశవరోక్స) త్రః యయయాతి
దౌహిత్రః, జనకుండు తన బంధువులు రణాధీరులై తెశూరథీరు
లోకములు తెలిసేతెఅను నాకనరకములను చూపెను. ౪౪౦।
ప్ర. ఇది రణాశయుచేసిన నరులమోరాడు, ఇది, దురము పందలమోరాడు
రణాధీరుల నేలవు, ౪౪౧, అని తెం. ప్రవెంపి శ్వేవ, సాహసము
వృద్ధిపొందగా, తటియును అతి, సేనలను దాటునరవి, వైరుల
(త్రుతి), నబలములనుంటెగువ, సాహసము పైన ర్ప చేసును, ౪౨,

180 పరమహంసలు వృద్ధులున్ను పరమార్థసిద్ధిన్ని పరమప్రాప్యమును
న్ను సంపాదించే ఆదరముతోత సత్త్వతత్త్వమైన భక్త్యాతకములు కలవాండ్రు ౫,
వేదాంతములు అనే ప్రకాశ సూర్యునివలె కలయుండు సంసారము
లోయందు పెద్దదైన నేమలతాయుక్త బంధుత్వమును విడకలవారలు ౬
సర్వమైన ఆత్మవిజ్ఞాన పరిపాక దశయందు స్ఫుటమైన నిజాకృతి
కలవారలు, ౭, శమదమ ద్వారా పాలిత స్వీకృతి, శమశిక్షిత నిహిత
స్వీకారాః, శుద్ధ సత్త్వనిష్ఠా శ్యాం ఇతి ఇత్యర్థః ౮.

మూ॥ పరిపాకప్రకటం శ్రుతి శమదమ ద్వారా పాలిత స్వీకృతి
౩ యమనియమాద్యష్టాంగ
క్రమాభ్యాసన నిర్మథిత వికారసమేతః
కామలోభమోహాంధమయాత్మా
సమాన రాహిత్య సన్యాస రసమానార్థ
పల్లవి॥ సమధికనిరవద్య స్వైర నిత్యోద్భూతాధ్య
విమలమహిమ పాలం విష్ణువత్సర్వసత్తాధ్య
సమదమలంన ఖచిత్తైన్యత్వ శీ పస్తిన్న మతాధ్య
రమమహిత తపస్సిద్ధ సంవేద్యతతాధ్య ॥
గద్య॥ ఇతి శ్రీమదుభయకవి మిత్ర కొమ్మనామాత్య పుత్ర బుధారాధన
విరాజిత తిక్కన సోమయాజి ప్రణీతంబైన శాంతిపర్వంబునందు
శ్రీః శ్రీః శ్రీః — ॥ ద్వితీయాశ్వాసము ॥ — శ్రీః శ్రీః శ్రీః
శ్రీ [illegible]

వా॥ - అనుమనియమాద్యష్టాంగములయొక్క తీవ్రాభ్యాసముచే
త శాంతవికారమైన చిత్తకమలమందు పరిమళమయమైన
రూపము కలవాఁడా ౧, సమానాభ్యాసముచేత ప్రశంసింపఁదగి
నవాఁడా ౨, సర్వమందున్న తుల్యమైన స్థితి కలవాఁడా ౩
సమధికము, నిర్దోషము, స్థిరము. సత్త్వము అయిన ప్రభు
త్వము కలవాఁడా, విమలమనమునందు విలాసముచేత స్ఫుటన
సర్వసౌందర్యములు కలవాఁడా, నమదమల నచిత్తనిత్యదీప్య
స్వరూపా, నమస్కరిస్తున్న వారి ఆనందచిత్తములయం
దు ఔన్నత్యముచేత ప్రకాశిస్తున్న మమకారము కలవాఁ
డా, రమణీయమైన తపస్సత్త్వముచేత తెలియఁదగిన
తత్త్వము కలవాఁడా ౪. ౪౪౭. ఇతి ౪౫౦॥

ఇతి శ్రీమదుభయకవితాశూర సూరివర
లక్ష్మీనృసింహసూరితనూభవ భారతాన్వయ
ధురంధర ... ప్రఖ్యాతి సమారాధిత శ్రీపతి
లక్ష్మీపతి ప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారత
తెలుంగు వ్యాఖ్యా వాగ్విఖ్యానంబునందు
శాంతిపర్వంబున ద్వితీయాశ్వాసము
సమాప్తము ॥ సంపూర్ణము
శ్రీరంగ ... , శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు ॥
శ్రీ ... ...

2482

శ్రీ

॥ శుభమస్తు ॥

శాంతిపర్వము - తృతీయాశ్వాసము

మూలము. శ్రీ ధుర్యేతరణ సమగ్ర
గర్వ ధ్వాత్మ విహారణ దివిజ ప్రాంజ్యచరణంరా
రా ధృత భరణ నిరాధి
వార్ధి తరణ సౌమ్య తిరణ వాతి వారసాంద్రా!

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకు నిట్లనియె నట్లు శూ
రులు పుణ్యతమ పురుషులగుట విని కుంతీనందనాగ్రజుండు గంగా
నందను తోఁ గాల నిరూపణాదులను గౌరవింపఁ జేయఁ బుత్తెఱం
గంపు మునులును నతండు భక్తిలో చదువుండై ॥

సీ. పానయును సీతలను వర్ణించు మందభ్రుపై
సవిగాక మున్న ససృలయులపండె.
ఊదవెడు తడి [illegible] వెలైనది శత్రుపై బూంకి
గట్టి యత్నమును గలుగు తేఱుపు
గాఢయ్యానిచెను గర్వంబు నిదమ్ము

సంకటంబులును బల్లులును వింశ్లు
మొదలుగా నాటు స్తంబులు రధి గజ వాజయు.
బులసమరసాలున స్వార్ధ్యభంగి.
నెప్పి యురి భీకరంబునై తరుండ వలయు
శంఖ తాళాశ పటహ నిస్సాణాదులు మ్రోవ
లలయున తూర్యముల్యంబవియయుయునతస్సు
యుద్ధిపవిధి దలసమతలమగటమేలు
క వరులబనిబయురులతెలం
గరయుబువారెదురున తుబు నష్టి దయునడె
ష్పరప్పుందెరువున శిష్పిం
తెరసిన యెడ విడియయు బోటి బెదుబుడంరవగల్ల
గీ నిద్ర పొంపు బోటి నీరు దవ్వాయువడ
బడిన తెం నంగూడు దడసి పాలసి
నప్పుడుం జెదరియయు న్నయువసర వయునబగ

వా॥ శ్రీరస్తు

అవిఘ్నమస్తు

శ్రీ ధుర్గ॥ హాంతసంబుద్ధ లు, ఆరు, ౧, ౨
వానఅయుసీతును బలకాలవియనను, మం(తు)వోసవి

184 గ్రీష్మ ఋతువు, గాతమున్న అనగా, చైత్రశుద్ధ గాల
యుండు పండుగలు వెదుకు తఱి, అనగా మార్గశీర్ష శుద్ధ గాల
యున్నదైనా. చైత్ర్యాం వా మార్గశీర్ష్యాం వా సేనాయోగః
ప్రశస్త ఇత్యుక్తం, ప్రాంశు, శక్తి, కట్టియల్ కత్తులు, సిడములు
ధ్వజములు తంతటంబులు, కవచములు, పల్లలు, డాళ్ళు, వింట్లు
వింటలు, శంఖః సంతువు, తాపాంశః కొమ్ము బూరలు, పటవాద్యే తి. నిస్సా
ణం తంబూరా, సవరణాలు నరతులు, విధిదల, సేనలుదీనిసహా
టు, వి,, నరుల, గాంధపురుషుల, దెప్పురపుందరువున ని
మొక్కస్నత మార్గమందు, ఇరువు ఇష్టము, ఋ దితి ద్రాక్షము మో
ధులకేమి కను బెయ్యా వచ్చును గాని ఉత్తములయందును
యుక్తికాదదు, ఉష్ణే ప్రజ్ఞే పైదితవ్యం బుజీవి... వభా
రతి. జానసమాకేలం నసేవేత ప్రతిసేవేత బాంపరం మిత్యుక్తం

శ్రీ మూ. వాణి బెండిమి బె లుప వలయు నధిప,
సీ. చెట్టు నరాయును మిట్టయు బల్లంబు
గలిగిన చోటు గాబులము నేల
విరుపము నీళ్ళ నరోంపి యును పాక సమవా
లమునైన చోటు శిల జ్జ్వముల నేల
తెప్పుగ్రుంగ తత దిల గదిప దమ్ములు గలు
గమెను ప్పు చో టురథ వులనేల

తొడనెడ మాత్రకును మధువ్రతు గలపోటు
గురు సాంద్ర తొలుకులయు గుణులనేల
యే బలంబు దనకు నెక్కుడు గలదని
జ్జులవయనేల బోరు గలుగు గాఁగ
నిను దలసి తలగాలి వెనుకగాఁ బొనర
పించి పొదువ సంభవించు బలయుచు.

చ. పలుకుల వారల ప్రియమున బన్నగవిం దుల వారి వెంటితం
బులనుగ రుల్ర థంబుల నుభూవర రవి నన్వను తో ప్రమంబునన్
నిలిపిన గాడి నిల్పిన యునికి వయునంగ దల మంబి తోంధులన్
గలయుగనెల ధ్దనత్యు్ఘయు ప్రాకారవయువారల విల్వబట్టుగన్

ఆ. బండులు తప్పపొంచి పగర బోయిరి పోగియు
రము గడనె బొబ్బ లంర్పు లెసగ
నతిర యువయున నధరుల నల్లుగ దొరసవయు
ద్ధతి యొనర్పవలయు బాం కల దలల

వ. అనుటయు కాంతే యుగాంత్రబుంధు శాంతనున్సీతాబం
డై ట్లువారు గావలయు ననిన నతం డిట్లని తెం.

గీ. ఏనుగేసంగ బెల్లిన జ్లెసతమెసగ
నంగముల సొంపు బులసిని సింగములకు
బుష్టి యయుత్రతయను నగల్లొమెలయు
వళు నుగల తొందిరులు వలయునని

186

వ దేశవిశేషంబులం దక్షిణప్రాయ గాంధార సింధు సౌవీరులు కేకారం
బుల సబళంబుల బహిర్ముఖంబు గలిగి బలశౌర్య సమగ్రులై సర్వసమ
రంబులకు

టీ. నిద్ర, కొండు దరిసి. అన్నము ఆలస్యమై ।గ। పెట్టును, వృక్షము
రాయి, పాషాణము, మట్టి, తెల అక, పల్లంబు, కమ్మగొంగడి, బండి
అంబడి గబ తెరి. గడపలు, గట్లు, దమ్ములు, దమ్ముచేసి ఉన్నరాంపి
భూములు, ద్వంద్వ సమాసము. కలుగు, తోకపోవుట, నేల భూము
లేని బలము బాలా ఉండే ఆబలాంతకు తనివోల, పోరు గలవుగాక
అయుద్ధరంగము గాక, సూర్యవాంశయుష్కలు తనవానుకీలా ఉంద
వెలసి వది, అయతో వాయువు ర్యత సూనుర్యోయ తమ్ముత్రస్తతో
[illegible] ఇత్యుక్తం ౬, పలుకల వారలు, ఖడ్గ ఖేటక పాణులు, [illegible]
సు ప్రాణ్యాపామును. అత్రతః ప్రయుషానీకమపి ధర్మవతాం భవేత్,
పృష్ఠతన్న కలోనీకం కార్యాశ్చం మధ్యే తస్య శ్చేత్యుక్తం, ౭ బంటులు
భటులు సంతుష్టే వా ప్రకృష్టేవా సత్యం వాయదివాయత్ర తం, ప్ర
కృత్యా బాహా... శీత భగ్నా . - - - - - ఇత్యుక్తం
- - - - - - మేదినీ ॥ ౮, ౭॥

మూ- బాలయుం దుడుకు తొంకినరులెల్లతై దుప్పులకున్నె
సత్వవంతులై లయుం దుడుకు బా, ఖగ్గ [illegible] కయుగ్గంబులను

(187)

నేత్రరు, సపటి యోధ్యులై యుందురు యవనులు గాంభీ
ర్యులు మధుర మంజుల దేశంబులవారును సత్య ప్రసన్నులుంబునకు
నలవడియుందురు, ఘూర్జరులు పెద్ద పరుజుల వదంబుల బరి
కరితులై యుందురు, వంగవృలు రథంబులు మొదలైన వాహనం
గంబుల బహుళులై యెున్నరుండ పెద్దం త్రుప్తి సౌఖ్యయుందురు
తెలుంగు దేశానికి దక్షిణంబు తమ యయ్యనేక దేశంబుల వారు వివిధ
ప్రకారంబులై యుందురయ్యాలయి తెలుంగు తెలుంగి పెసంగింబు బియ్యం
బు నానునది యని సత్య నందనుండు బులుంబున్సై న్యాంబుల దాబుల క్ష్య
ణంబులు వినవలయునని ప్రభు భీష్ముండతనికిట్లనియె

క సైనికులమునకు లు తాను
తానూనవలు లను మనుంతు తం యవేంషణానుల్,
వీనులకునసైనక లుంను క
బానీకవలు లుబ్బు విలులయు లునుసై న్యాయునన్॥

క వులగవలు లు బక్షులు వను లా
వు సతింఖ దియుంచు వెనుక మంచాచి లు ది॥
పునవ్ఘు పరను సదు వెు
లను మూటలు వ్రై దమునె లుదు నష్టులులము రణ॥

క వెలుబునెడ దెలవి తోంద
స్సులు వలపల సుదియలు శిఖల నానురను మూర్ఖం
బులు గంభీర ధ్వనులం

184
తెలుసునబలయుతమునందానన వర్షించిన రుద్రాణాం।

3 అని చెప్పు మతియును తడి

ఢిల్లీసు బుద్ధి వశ ఉపాంశు నరాను ఉడియు ష్కుర్

వినుకయుగ్రిములనకం గార్ల్య

వ్యాసులూనలు వలతి తమెద్దు వి భ్రంనకల్పైనల్ల ఙ

వా॥ ఏనుఁగు, ఏసత మెసగ తెగంబు మునులు. గాత్ర సౌష్ఠవము గల
పిల్ల సింహం వృపిల్లల ఉత్పత్తియునకు, గర్భి నిష్ఠి, వెంటయు వను
చెప్పు, ౧౦, దేశ. కరారంబుల. బాంధవుల యందు సంబంధంబుల
చేయుటెల యందు, ఏనిక కయ్యంబునకు గజయుద్ధానకు
పుంస్త్రలు పెద్దపరుగు లభేదంబుల బరిగాత్వతి యుండుదు
రు, అనగా సుభరాంతులు పిడి వద్దను వచ్చుదగాక్ష పర
జాలు అనగా శిక్షలు గలిగి వట్టుడి అంగుళాలు పాదపురుశం
చేతి చేత నిర్భీంగమని పేరు గలిగి ఉన్న పెద్దపక్షుల
యందు నిక్షిప్తమై యుందురు, ౧౧, ౧౨, ౧౩. వేయకుని
డ, పోలామతాలవలదు, వలపలసుడి యయు శిక్షల గాను
రలు దక్షిణావర్త శిక్షలచేత బప్పును, ౧౪, అని బుద్ధిన, బు
ద్ధి చేతనే, అనగా సామాన్యపాయత్రయము చేత నే
అమటే, సామాన్యకాలీన ప్రేరణ . . . వా పృథక్॥

క. వె అనువునడుమవిసి వనిల చేను
వై ఆ వత్రిగములు బెదరిన నవివేకనిధులు
క్రై ఆతి ఖరులు లస్సెన గ్రవుఠ్ఠములు అతి
బ ఆబవనాగంగ రాందు బలయిలుఱ్ఱకైనన్ ॥

క. విను కెలంద ప్రైనగఙు లెకం
ప్రన వూర్కెనికశిఖమొంతి పొంగియడరినన్
మొన తొంతి గ్రైమెన విరుగాఁవు
జనునేకయస్ఖంబు ప్రెడుప శక్రుల్కైనేకీ ॥

క. త్ర్యేమ మేలగునైనవతి
త్ర్యేమ ద్దెన్గ్రిము దేఖ్యనెదిరిగర్వింబునగ
యస్గ్రిము ప్రెడిబెగెలబయరిశై
ష వయవెడ సదయుత్త వూంతిశయుఁడగుటబొప్పుల్ ॥

వ. అనినన సప్పంశవ్రోత్తమయుండు బుశబిరేడు పగఆమొద
నెళ్ళిపాఁడుగా వలయుయ ననవ్రాడు నాంభూంపతితొంబీష్మునింద
బ్రిహాస్పతి దివస్పతి కెనుపదేశింబనతె అంగె శింగెంచెద నని యుల్లని
యెం

ఉ. వినుమశిఖం పసంబె ఉప వేమిటతెస్స (ప్రతాపభాషగం
బునవెడబిల్లకులట్టులను బొంకులవానిగలంగసి శే
బనదన ప్రాప్తుదప్పునఆసెయిని బంధవు నవిలయిన్న బాం
ధప్పిన మెఱయుం గబుల్బను గతన్నదినమ్మకలయుండగాదగుల్ ॥

౫ శ్రీరమయ వీక నిత్య్రి ననునప్పుడు దేనియు లటిప్లు నట్లుగాం
నరపతి వాణి వారలు వినఁ బ్రియ మందాగట్టు మెయి లక్ష్మీదాం
దిరవయునఁ జెలియగాం చలగము తెకువ మాన్యుగ వేడకాడు న
త్సవోభులు సూపితాడె తలిది ఖింపదె గంధనలంతి లాలిన ॥ ౫౹

వా॰ ప్రియతేత రిప్రాంగఁజొ తలం నయయుద్ధేనత దాంఖన్న తప్రత్తి
౹౧౪౹ వె ఆవ్రు, అవిసిననం, తెగినను, ఉక్త బలమువై
ఉమురియుఆఖన యొక్క తివి క్ష్మ రవంతి పారెె, అది
గనుకయుద్ధమె కెలా. ౹౧౬౹ విన్న కెలం దత్తైన
కెలం బెవయు వుంది అయినా, వెయిన యెలం తప్పైన విరుగును. అది
గనుక జయాపజయములు దైవాధీనమునుఁ ౹౧౭౹ త్ర మప్ర
వారి యుంబుత్రయుంత్ర్ప్రు వారన్నపి భ్రాతలత,
వారి త్రిబత్ర పొలయింత శలాఖన్నివరలదన్నివె
తప్పిత్రమ్ము తెంచె, శత్రు శేషం నశింపఁ దీని వశనం
తేవల దుష్టశత్రు వినయుయుమతి భ్రాంవః, ౧౮, ౧౯, విను
మది, వెఱుపతోలు, కులరికెనుల్లు, తాసు, మంబది.
ఆయన ప్పుడే కెన్ని గటులెక్కలవైత సుల్వు వెదగు ఖర్తలు
లను అనగా ఇక్కె కప్పుడు సున్నై మందలవైత సున్న
బెంగలబైత సున్న శత్రునికెల గవెసికెఖన విశాల
సము వెదకెట్టితె తనపుడప్పు అనగా తనలోవల్ల

శ్రీ లలాబన వాదమున్నది, ఆదిగురుతు,

మూ 114 ఉ శివుడు ఈశత్రునింబరి ళ్ళ వింటూ పురిత్తను రిత్తవైరతుం
దామది బల్లుమోలు సుఖలతం త్రయమునాదు సుసంధికాలమున్
లీమదగంగ రూపి దకసే యలుటయున్నాల దగ్గమైనవాం
డేమియునైన వధ్యుండగు నిష్ఠవినిర్వుయ పంతు గల్గుటే ॥

క కాలవిపర్యయము వలన నర
పొలుడగు దాస్యము త్యాగిని బగతుగలసిల
శీల మెంతిగి తడియగు నాగా
గొలుని స్ఫురితనయము నదిసంతరముగ వాదిరి ॥

క అనరతసంబును బెడిదపు
దనమును తోకుండ బరగి దరియెుత్తెవనే
రును బోలె నెత్తవలయును
మునుకేంద్రుండా వహార్యరంధ్రము బునస్థిరా ।

క పెక్కండ్రు తోడ విరసం
బెక్క మీదలయు తెనకిత అగియున్నపగతులతో
మత్రాదిబంధు భావము
దక్కడేపగ ఆయిరవలయు దానెరుగంగా ॥

వ అనిన శంతనుపుత్రుతో నజాతశత్రుండా నిజపరి
వారదోషంబున్నైనను బరులచేత నిందలు సంపద

192
చెడుటే నాపద బెరసిన ధర్మశీలుండు నెవ్వాగనె విధం
బున బొంపికెను నెతింగెం ప్రతిమయుడలయు రాజ్ఞి కౌసల్యాపతి
యైన చైత్రనదర్శి విశేషాంపత్తి బోత భూంకులాగా లు పాలయు వగ
బెంది వయిన్న దనకు మం(త్రి) ప్రైయుండి తాను రా జ్యౌలు
సేయుచుండ ధర మశాంతి నెలంది వనంబునకుం జనిన కాలక
వృత్తి యయునా(శ్ర)యుంబు యుల్లో యయు దిగిన నవ్వును జ
నవ్వుని సెప్పిన వాక్యంబులు సెప్పెదనని యుక్క రూపి తాము
వాలం డిప్పిని యెదు —

వా(అశ్రీసీతని శ్రీయుడు ... అనగా కపటమువేసి
పద్ధతిగా శ్రీనుడే న విన్నయున్న బాడ్పున, పరుసను, పెల్లు
బున్న లాపల నవ్వు గూండదు, ౧౦, అరిపయు, తేనియలు ల్లు
నట్లుగా, మధురముగా, తిరముగా, స్థిరముగా కేతల
తెంపు, వేడకాడు వాగ్ధుడ్! తత్స్వరములు, దయలు
అనగా, అపశ్రీ మార్గములు కూతలు అనుట, బంతి, వదుల
౧౧, వేపలు, పలువారు లున్న శత్రుపరిభవము వృద్ధి ...
... వైరమేపట్టునంట సుఖముకాదు, సంధిన్న మర్యాదలేకుండ
సేయకూడదు, అగ్రమైన, సమాపించితే -- - కాలపర్యాయమున
శత్రుని వృద్ధికాలమందు, తప్పించుకొని, తనవృద్ధి కాలమం
దు, ౧౨, అనరతసంబు, అసాధ్యత్వము, బాధిదప్పుదనము,

పరుషత్వము ... కాలములను, -౧౮, పెక్కెంద్ర తెలుపి
పరసంబు, విరోధము, బత్తముతోయు, ఏకకాలమునందే, తమ
నీయమున్న తక్కువగానున్న, ఉత్కృష్ట శత్రుపూంపి, ౨౮, అనిన
కాలములు వేగాయు, (గ)మాంబుబడి కాలక వర్త్తీయగును, తాంబూ
B. వర్తిమును తెలిపి తదనుగుణ సంగతులనిక తరువాత లకు తెలుపులు
నిష్ఫలమగును ॥

---

3. ముఖారి. అక్షయాంతరంగ భాంగంబులను భావించు
మున్నయు ప్పుడు యిదియిట్లు లుంధనేర
దక్షిణ మతాను లేనను గానన్నె తెలుపుంగు
న తేదు వర్ణ బెందదేదియొ ట్లైనన ధైవ ॥
౪ కాలియు లుంధి నెవినగు
త్రైన తెలుగు వోంబి మాయ మానిశ్చింగిర
మానస ములన కుబ్బు వగంగు
దేనొంప్పంబనులు బుద్ధులేల దేలంధు కేంటేర ॥
౫ ధనన్నిగి నతులు నసనవర్గ్గ)
జ్ఞనులు ను దెలన ప్రధానగాంపమన ముదెలయుదే
ధనములు వారల కంటెనె
మను తేశ్వర వగప్పవాని ముంగుడింబు నెకెలల

194

క గతమున నతను విభవతనా
గత మున నతను నెఱుంగరు దెరలి కదుపార తతి
నత వెంరత ద్దై [illegible]
గతిబంబిన దాన నెఱుంగదు గాతన వలయుఱ్ఱటే ॥

క వెరవున లావున గలిసిన
పురుషులుత్తర లోకతయును నెవ్వరికిన్
సిరి శాశ్వతంబై యునివక
పెరయుడు ధీరుండు గల విందావికతల నధి పా ।

క సాంరస్యసిరి కోటు నరుండు
గౌరవ నే వచ్చునట్లు గౌరవయుండగ్
శ్రీరాక నట్లు ద్దైవము
కారుణ్యవయు గలుగునని గాఢవిపేకా ।

క పరివిడుచును బురుషుని విడు
పురుషుండు సిరి దాని ఉనువిడింయు పూర్వామోషలము
లరతుండై వాక్యులతన్
బెరసి యుయునికియుల కొమొంత బురుషునికెల్పున్ ॥

క తలసిన పెద్దమనుష్యు విను
తెలివి బెలయు దనకు దాని ధీరుండట్లు
గ్గలమయులయున దురితంబుల
గలసిన దనయుంత దేశు గౌరవ మొప్పున్ ॥

వ. అని చెప్పియుఁ బ్రశమనప్రకారంబు నీతిరీతుల నింగింపవలెనా తత్క్షీణప్రమనుండియు నవిద్యానివరుణితోఁ నవిద్యను జయరుండు వువవేత్తానినవ్య జేరి తేమను దురితంబుల దొలంగవలదే యటం నతి విద్యానిన నతండతని శిక్షించెను.

సీ. తద్దయు శాంతుండై తన్ను వరించిన
తృణిగని తెలియ దగుండి వనగవలయు.
మనస్సు రాజుల భూమి మద్దింపసె నృపులు
ల్లనగూఢివైరిపై జనగవలయు —

వ్యా. వలెనే తన లోపల సంగతిని శత్రులకు తెలియనివ్వని వానిని అనుటే ౧౮, ౧౯, ౧౪, జనని, వారలకంటెనే ..... కండెయు కృపవా, వగపృథ్వినము నుతెస్సెన్నదా? ౧౭, గతము నకును తికాంతమైన నదాఖరి, అనాగత మున కును, అతికాంతము కాని దానికి నోఱు దెఱచి, అత్యాశపడి అనుటే, ౩౦, ౪౧, ౪౨. సిరివిడుచును బురుషుని, అనగా, ఆధిదైవికము పురుషుడు సిరి మెఱుగ..... ఆధ్యాత్మికము, ఫలమూలరమింతుండై ఫలమూల చేత రమించున్న ఉన్నవాండై, అపి మూలఫలాశి త్వాం రమస్వ్యేషక నివసే, వాగ్గతసంబంధం తాత్త్వ సర్వభూతదయాని వితణ్డ తత్త్వమీ॥ లయదా ... మూలరతుండై అడుమొరటుతో మువ జెనప్పుడు, ౩౩, ౩౪, (అని చెప్పి) యపశమనప్రకారంబు, ప్రసం.

---

15 సీ. ప్రబలుని జేరి యారాధించి యాతని
సేనతోం దగవరి జేయుప వలయు
విషమున మాంత్రిక విధి బంపు పోటున
నలయక రిపు దెగటార్పవలయు
దండభేదం బొనర్చి కలంబు తోంని
యంగనలగాని వారి మాయల దండి
యైన మతియును బహువిధోపాయములను
దెగువ శింపకె పగతు సాధింపవలయు.

వ. అని చెప్పిన విని చెప్పినాగె యుండు వెండియుం జెప్పు నా కెప
ట్టం దర్భశయ్యాపరాయ విధారయకంబులకు నుపాయంబులకు జెర
బాలనవిన సమ్ముని దర్శరాడ్డియుగు విదేహ విభుని రావించి
యేకాంతంబున క్షేమ దర్శించ్చెన్ని నీవతని రాజ్యంబు గానియు
న్న వాండ వన్నరప అతీయుండు మెయి గార్యంబు సాధించుటె
యెప్పుడు సంధి సేయుమని వారపెండుంబ అబయుండు పు
రతును సంధి యొనర్చి నెయ్యంబు వాటించి వీడుకొలిపిన నెడ
ట్ట దొడ్డిని యుతని కి దనకుంతునిచ్చి కరితురగాది వివి
ధ పదార్థంబులొసంగి వైదేహజన వల్లభుండు నవ్వసుమతీ వల్లభు
నిజపురంబున కనిచె నష్టె రాజులకు జయాపజయంబులను
భావ్యంబులు మద విషాదంబులనా దరశోకంబులనవ్వ
దు ధర్మసంరసుండు బరిజనంబులందు గణంబుతై యున్నవారలు

పరిపాలింపబడు సమస్త ప్రకారంబు జెప్పుమని యడిగిన నమ్మ
హీకాంతునకు శాంతనవుం డిట్లనియె.

క. విను మవర ద్రష్టకులు నగా
ర్ఘని పుణ్యమానసులు నరాంఘ్రి ధులుసుద
త్రేలు మగల పనులు జనులుగల
రనఘా యొక్కింట్ల వార్త నిజనంబుల్ ॥

క. వారుగదా గోవులు బలి
వారలలో గలసి మెలగు వరుపున దప్పై
వారి తెలియని ఆంగవల యుయుని
వారికి నెమ్మి గలిగింపవలసె దవ్వుడు కుశీ ॥

సీ. కులముక్క యైన దేశువతికి బుద్ధియు
శౌర్యంబు దెంపును సరకుగానక

వ్యా. ఉపశమనప్రకారంబు చెప్పి త్రిమదే ---- 3-8,
తత్త్వయము మతిలన్ని మనస్సారా మయుల, వన దుర్గస్థలముల యొక్క
భూమి సుభక్షింప సైనికులను నకూర్చి. ఆ ఉచిత బలములను
సంపాదించి విషయులను విషప్రయోగములచేత, మాంత్రిక విధి
సంప్రదాయేన, ఆభిచారిక హోమములచే కృత్యాదిప్రయోగ...
లనుచు, పాంచ రథాంగములు గ్రహించి తెలుపసాధన
ము. 3-6. అని చెప్పి భీష్మపితామహుండు మెయ్యి గార్యంబుసాధించుచు

చెప్పెదు అనఘా ఉపాయాంతరములకొత్తనిప్పునా
ధీం బుద్ధితోడనిపనిగా ఉండదు అనుట, సంసేవమానన్న
త్రుస్మే శ్రౌ విద్యాయాం స్వహాతేరా .... న్, యుద్ధాయ ప్రతి
యుద్ధ్యాత స్వతేర్ల్యక్షే త్రియస్య తరి తుర్గిత్రం మ్॥ అదియును
------ అనఘా పనయార్ద్ధి మెలదును జయమే రాదు
అనుట, యుద్ధ చెప్పుదు అనిన్ని చెప్పువళ్ళను, కౌసల్యాని
ఇక్ష్వాకుపుత్రుని శ్రీరాములకు పూర్వవంశ్యాని అనుట॥
శే, వినుము రాజాదాళ్ల, మంత్రులు, అనాయులతోన

సీ॥ లెక్కపారలతోడ నెవ్వారైనను మత్స
రంబు గల్గు దురగపాంబు జనులు
దాన సంతర్పిత దైవసత్రులుజూచి
కెంత్రుగాందాన దిగ్గాజ్ఞ రాజుల్
మహాలంబు గాకున మున్న భూపాలుండు
పారిసందర్భదగు వచనరచన
దీగి మన్ననగల గింగనీక పాదివి
యుద్ధిక ముగ గాము ఖ్యులనాదరించి
పనులనాయునది దముణా నబాంయుకుంద
బొల్లునే ఈ లవరా ఖ్యాంబు పాలు ప్రదప్లు.
3. విక్రాంర్గ్యము లను గాజును

లోకత్రయంబు మేలుగ బన్ను సుకృతమునకు,
మిక్కిలి అపరిమిత గురుతాప్యన
దక్షత యతలయుంగ వలయు దనరగా విధమున్॥

వ. అనుచు యుధర్మనందనుండు ధర్మంబు బహుశాఖలగలిగి
యుండు నన్నియు ననుష్ఠింపవలెనే త్తెయ్యది యాచరించి
పురుషుండై వాని కాముష్మిక సుఖంబుల బొందునని సమంతా
త్రి నందనుం డిట్లని యెను॥

సీ. వినుతల్లి యును దండ్రియును గురుడును సేవ
నీయులు సద్భక్తి నిత్యనిరతి
వారల గొల్చుట వారెద్ది చెప్పిన
నది యాచరించుట యధిక ధర్మ
మగు నమ్మువుర నగ్నిత్రయంబులో
కత్రయంబును దేవతాత్రయంబు
ననువస్తువులు వారి యందును జననిసే
రవ నయిన నెత్తుడు రాజవర్య
యీ జగంబున దివమున బొందు వెలయు
మాతృభక్తుండు పితృభక్తి మధ్యలోక
మల్లియు వర్య యారా నందనం బొందు పరంబు
గురువు దాస్య సమారాధకుండు వగ్గాంచు.

వ. అనవుడు నజాతశత్రుండు ధ. గాంగ ప్రత్యుత్తమౌ సత్యాన్వితంబులు

100

జగంబున బరగియుండు బురుషుం డుపాసితుండౌ నెజ్ఞుం
గివాండ్రై ధర్మపరుఁ డగునని నమ్మువాఁడు పతితిని నమ్మువాల్తుఁడౌ
డ్లని యెఱు॥

సీ. సత్యంబువలెఁ గలుఁడె సకలధర్మములకు
మిక్కిలి యనవ్రతంబు మేటి వాంత,
కముద ద్విగ్దశేషంబు గలదు జెప్పెద నెఱు
నర్థంబు ప్రాణంబు నపహరింప

వా తక్కిన పనులవారు నన్ను ఒక్క కులమువారు జనులు, ౩౮॥ వారు గదా, సంఘములు, వదువ్రన, ఉపాయముచేత, కొ, కులమును, ఒక్కడైన తీసుకవలెను, ఒకని మర్యాద ఒకడు ఉంచక, బుద్ధ్యాదులను సరకుగానక లక్ష్మీ పెట్టక, తమలో తమరు తెలుసుకుండేవారి మోసమ్ము చెప్పు వర్తిసాగునేటి కుల మఖిలచేత పోట్లాడుచుండేతురు దానిని తప్పు దప్పిని శత్రులు కొండరిని తమలోనికి తీసుకొని పోవుచున్నారు ప్రతి గనుక వారిలో వారికి భేదము పుట్టకుండా రాజు విచారించవలసినది పెద్ద పువే తలచి సంఘము భేదపడితే, రాజ్యమునా డును, ౪౦, ఎక్కువ్యయులను, తెలిపి పనులయందును, ౪౧, ౪౨, విను, తల్లియును అని ముందుగా చెప్పబడ్డది. ఉలూగు రుత్రయమ్ములు అగవు రత్రయందిష్ట రూపము రశైవతుసరామార్గః

శైలేంద్ర(త్రి)యానతిరిక్తా, దశపారమిత్యాల సాధ్యయు ఉపాస్య
యలంకృపి తాంధ్ర, పిత్రాన్ దశతల మూర్తితో సర్వాంగా స్ఫూర్తి
వీమపి సాస్త్ర మాతృ సమోగాలకు తల్లిత్రీ మే
శ్రీ స్థిర ఱిల ద్వాలయు - - - -

16వ పూంఖు పాంత కులు తెలం సూ సమ్రాతం బరాజులు
పాపంబు బెంకులు వలతి యాజ్ఞ
వారి విం సించుట పరమ ధర్మంబది
యైకోంద భ్రాంతులు లకు వాతింప
బెంకు తెల్లను ధర్మము లబ్బు లబాధ
తంబు లగునిక్క యులు బాలత కమలు బానువు.
భ్రాంతములు ~~దుష్ట~~ దుష్టశిష్ట త్వ వయులు వివేక
సూక్ష్మ తావిద్య వయులు వాని భ్రాంత విలయు.
వ. శ్రీనివాసంగారం తే యూధులు ధైర్య వారి దుతంబుల నిస్మరింప
నీరదు రనియుడిగిన సుకవి సాములు జ్ఞాని తెలె.
సీ. వర్ణాశ్రమ బాధ వంతులు నవిషయా
సత్యులు (ఘు) తి కారన తత్వులయ్యు
దిడిందు వడిసెడు వీరులు దారులు
నతి శీఘ్రం బతులు నిర్ధ్యయుర తులు
నిష్ఠే సోత్ర పరులు సాజాబ ౧౦దికి

నదులబలె ష్ణిత సెగరదయవారు
సత్క్రియారతులు సాధుజనపోషకులు సర్వ
దేవతాసములు నైష్ఠావిమోందు
నిలుచునయ్యాత్మశక్తి భక్తి స్థైర్యగాలుకువారు
దురితదుర్గముల నిస్తరింతురు బుధాగ్ర
ణ్యులు కఠవిచింత్యఁ దేవబలంబు పురందరేశ
ఈ నమంబున సద్ధృత్యుల గాచునన
క వినుము మహానిందుఁడు సఖుఁ
డును బంధుఁడుఁ గార్యకర్తయుఁడై నిన్నుం
గాని యదాండ ఖండ దురితం
బను పేరును గలఁడె నీకు ననఘచరిత్రా ౪
ఇంద్రుఁడు ఖండు విష్ణుఁడై వ్యాప్తి నెరిత
స్తోత్రములఁ బ్రసాదితుఁడై యగోచి
మొలచిన గాలి తురగవృష్టివేం శ్వేరు గాలుమవాం
రెందు నెప్పుడు గీతి సంగదర్థిప
క వినుమి వ్యాప్తిస్తోము తెవ్వాఁడు
గాగరయారాతు బలిమిం బట విప్రకోటికి ఐస్పుం
జననాథ వారదుఁ దురితం
బను దుర్గమయు నిస్తరింపు నస్త్రేణ్ణేయున ౧
వ అనిన ధర్మనందనుం డా

క సౌఖ్యాలు సౌఖ్యాలభంగిన
సౌఖ్యాలు సౌఖ్యాలవిధంబు జనవరబుత్రా
గవుర్తి, దొంతులు వారిని
సమ్యగ్జ్ఞేయత గాంచు బంధవియుక్తిపాలం ౹
వ అనుడి ఆయు నాపూరా తనయు డేతత్త్వ, తెలుంబునం బైన వార్ని
ప్పు గారలుం డయు సంవాదం బను నితి వసంబు గల దాం కృతి
ప్రయయు జ్జని రెడు ౹౹

వార్తి . . . ౪౩, ౪౪, సత్యంబు, మేల్
మా తకవలు, గొప్ప పాపము, భ్రాంతము లను మాటం ప్రు మేంకు
లు, భ్రాంతమాత్మైన జలంకులు, అనికర్త ప్రారంయము, అని
గమకత్వము, అనేకానిత ప్రవేశించినది. మోస్తు విభక్తి లేక
వమనికి ప్పుంపూం౹ అని సూత్రము. భ్రాంతబాధక సత్యాయు
లు పాపములు. ౪౫, ౪౬, విద్యాత్రిమూర్తిత్రయము యందు
కృత లయు గ్రస్తు, లేప్మూడు విశేషముధీరులు, తన్ను తొట్టినా
తిట్టిన వారు, భావమెందునిలుపు, ఆ మూర్తి శివుని అయి
నా విష్ణుని అయినా అనుటి, ౪౭, ౪౮, ఇంద్రోజ విష్ణులు
లేక శివుని గాలు లను మెం౹ ౪౯, ౫౦, సాఖ్యా, సమ
స్త్రీ స్పుయత, సమ్యగ్జ్ఞేయత అనిన్ని కలదు.

౨౦౪

మూ. గీ. ప్రకట యనగ బరగు ప్రతిబోధితుండవు
నృపతి కన్యారత్న నిష్ఠ బరగు
నవిద్యాభ్యాసం దలసప్తియయ ధీప నాయయమ్మైన
ప్రష్టి మష్టి ఆంగుమ ద్రష్టి తెలంపు,

వ. ఇట్లాంగీ మిష్టయయానక్తి ముపాంత ప్రమాశిలర్తై మాంసంబు దినక
పాంసనేయక వనంబున బలిత ఫలంబులు పత్త్రంబులు నాహారంబు
లుగా వర్తింపుచుండగా నక్క లది యోధంప్రతాపంబు మానంబ
ముదెప్పియున్నదవుల పహోగించు సుఖమైయుండు వని పరీక్షింపవ
నిర్మ్మయుణి జారకద్ధృ నిష్ఠయయుండు నెయ్యనాడు మృగంబుల
కెల్ల ముఖ్యంబైన శార్దూలంబు తత్తఱపడి యగ్గలంబు
ప్రతాప నిల్చినచో.

క. నినుసామ్యు గని చెలికాడితి
నన పూని నినుదైవదివియు యతులసుఖాయుల
దినములు నమ్మి నారయం
డనులూకం బదియును దుపనగుని శిక్షించె॥

వ. నా తెలివి బాంధవంబు సేయుముని నగ్గలంబు యని చెప్పినవచు.

క. నీహార్త్రయము గోయుండవు
గాదవి సుఖాగ పరమయు గా తున్నది మునుత
జ్ఞానంబులు గావ్యసనా
శ్రీవిబన ~~[illegible]~~ వ్యయలు [illegible] యు ద్రష్టి సంగా.

వ. అది యట్లుండె భోగంబులు గాంచున్నవాఁ డని సంగార్యకం
బులు నా రెండింటి నతిక్రమించిన యుపదేశంబు మూలమైన(త్రి)వాఁడు.
వియమునకు కర్మాదియంబైన భవదీయ భృత్యులు సూచియసి
భేదింతురు దాన నెప్పుడు వర్షుని వృద్ధార లగలంబున గలగరు.
ఇటు కనున నాబుద్ధి వాఁడు. ఇటు కనున సమయంబు జేసిన నప్పుడప్పుడు
మున్ముని యుయుం డు మన్మైన నీకే ఉపవర్తించెదన నుఱయు నవార్తం
బట్టంగి నఠపంగలయు దిలెడు

గీ. సంతసంబుతో దసమయంబు జేసిన
నెలమి కెంతనక్ర బులి కిబుద్ధి
జెప్పి కెలన మనదగవ సించెదదీయని
కేల నవమునబులయుల త్రిలిసలపెటు

వ కెండెంక గాలంబునకు నవశ్యగ రాబు ___

పా. ౨౧, ౨౩, ప్రతికి, ప్రతిరాయుం ప్రతి ప్ర రాత్రీతు తార్యం
పారికేలాఖ్యపః, ఇత్యుక్తం, ప్రతైఅంగా ఋద్ధితోడ ప్రార్థ
ఇన్నాళ్ళోత్తమ తెలిసిన బుద్ధితోడ, ౨౪, ౨౫, ౨౬, ౨౭, ౨౮,
అదియట్లుండె, అర్హాదీయంబైన అంగీకరించిన సత్యమందు, భ
వదీయ భృత్యులు, లాతికపక నక్రలు, అసూయజేసి భేదింతు
రు. నామాదికి.. ఇవెత నీతో భేదవాక్యములు చెప్పుచున్నారు
౨౯, సంతసంబు, సమయంబు జేసిన, బట్టు నొట్టుమన, ౬౦, కెండుక—

106

పూ 117 మన్నెం మవిధంబును నగ్గామాయువు దదేయు పాంతాపాంతం
బుల రసి బుద్ధి సాబవ్యం బు సేయుతె అంగుపు బూబబూపా
సకె [illegible] యూపుల వయూలబ్బల తుగ్గ్యు దవులూన గూంచి
అరెయుక్త నాదు.

క పులనవు తెదువూంసవియు వెర
వలవిడ దావుప వారింబ యూనక్రైతుని
వున్నలని లువంగావింబని
నిలయుంబున నాంది బెష్ఠనె ర్వారంగాలె ॥

వ. ఉన్నంతి జత్త్వపదా ర్థసరిత్ర్యెరెంబును దాన చేయునదిగా
పుని నగ్గామాయువు నప్పునికి జెంప్ని యు విర్మాంసంబు గానక అరెవ్వ
రేని (వుప్పులగానుడగానె ఉంగి నయుదిత్తెం శార్దూలంబునితెలి
సింబన యూమ్రుష్టిడి యూపుల యురయు జెంప్పిన నెప్పుడ
కపడబ్బల తుగ్గ[illegible] పటెపొయుంబు వన్ని

క నెమకెపకవారవు మ్రాం
సమ గను తెలి గున ఘుడంబ శార్దూలవులు
త్ర్రమలు [illegible] క్రై వలన విరస
త్వమునెం కినవె జెకి బ్బలత్వ తలియుష్టని వెలె ॥

గీ. నక్రె కెండ్రతివయు స్ఫుక్రైకయు మ్రాంస
నుపవారింబ నపుడ యుష్టె నేని
యేమియైన యు నిదిబాపక్లెలంబు

గపట(ధర్మ)తంబు తంబు పూనెను ॥
క. తానమాంసము దినదటె
యూనక్రైయుయ బోలవెడ్డెనిశ్శ్వాసవునే
యూనవుఅమాండేయూంతం
గానొండుదు విదియుస దపగార్యములలరెండక్
క. అనుడియుయమ్మొగపతి వునమున
గనలశరి ననక్రైబడ్డ గాబంచు వద్దం
పనిబని చెదానిసంతయును
. విని యుప్పులతల్లిగరము వెస బనుదెంచెన్ ॥
వ. చనుదెంచి యువాక్(ప్ర)వయుని తెలానిట్లనియె
క. ఇష్టివి గో(త్ర)ముమయులు గల
వష్టిదె యూంవక్రై లక్షితవిక్రతల్
సృష్టి నక్షత్రతెను నుఁలత
దైష్టి ష్టువిపే యుగక్రడు యెల జుక గలంగెన్ ॥
గీ. బుద్ధిమంతుని వలన దుర్బుద్ధి దీకుల
వలన వీసులు రూపసి వలన గౌరవం

వ్యా. బుద్ధిసాంబవ్రంబు, బుద్ధి సాపార్థయుల్లంబు, ౬౧, ఫ్రుల
నమలెడు, వాక్ష్రప్తు మయ్యల్లింబె, మాంసము ; గాంతి బెష్టి
బెప్రక్రలయుందువృంబు, పేర్పురంగాన్, నేర్పు వాప్పారా, ౬౯౪

ఉద్ధంత, ప్రబ్బొవు, దాంగతనము, ౬౩, సెమతి, వెదికి,
౬౪, ధృక్షము, అబ్బెనని, రాణకెనెని, రేపు మంత్రైంచ పెంటయు
ఇంకొకానాటి పనులు చేసెను. కోప ఉద్ధర్మము, కం ఋతము
మాటలు గాంగలకు పూరెవి. ౬౫, తానడే, అనగా కి
లాంఛనము, అబద్ధము అనుట, బేలువెడ్డి, నిన్నువెళ్లి
చేసె సు నీయూన, నీయొబ్బెకెక, ౬౬, అనుటయు కినలు
కెలాపము, వెసవేగములగా, ౬౭, ౬౮, ఇష్టివి, పుష్టి
నకైలాతెను, జన్మపాపశ్రీతి, ౬౯.

ము. వారసూయులు సేయుదు రెరసమున
యింతియు అంగనం వలువదె యూర్వగాడుత.

క. ధర్మమధర్మము బ్యంగిన
ధర్మము ధర్మంబు మూఢి దన యూతెలాము
స్వార్థలమతి నెరయు వేలయు
ధార్మికతన కొలరువాండు దనకే శ్రుతగ్గి

క. విను మిగ్గ్రిమూయుపు వ
జ్రినయం తడునుండిమునకు చేసి నవింతలయల్
గని కెలనగద గదో యింతర
మునవాండి టిసీ యుండను సమూలాలవలదే

క. వాలెలడిగు వసిలిం గులేం లుగు

యు త్రికప డ్గొ పాలుబ వులులకు నగప దివి తెప
స్మృతి దల తారలు బతిసు [illegible] పతీ
శ్రీ తం బు[illegible] వింప కెలకఁడి స్వీ యుందగనె ౪

మ. ఆనవ్వడు నక్షత్రంబు నిబి యుష్పులు సౌగి ఉ త్కైక్ష్మి బాష్పు వలు
గ్గను గవ త్రువర్ణగా బలుకులం దగ బెద్ధయు గారవింబన
ద్వానువు వులగేంద్రు వునృతులు నీవుస బ్న్ను వీఁదుమం బాటాఁ
డని కెలని యూండి యుష్ణ దెగ ఉంక్షి త్రి పెంప్రునాందు వూనవుఁ

వ అనిప అత్రియుగ్నా వూయు వ్వెం దియు

క ననునీవు పద స్మృనిగా
ననషూ వే యుంగదలు బి నప్పు డునీ భ్రు.
త్యసి కాలుయుమ క ఆప్పులబ త
కునికి యు నాం బుద్ధి వినుడఁయును మ అవమి యుఁ

వ బాంస సే లుయ వేయు ఖ్యింగాకి

గీ వి జీగి త్రైన తెపు అంగ కై నియు నొక్కని
భ్రంగ పె ఘ్డి పి దప సంగ తెలెఁడుగ
జెసి కెలమఁ వేపె తెసిరి గలవాతి
నష్టని లుప్పువాని కగునె వింతవు.

క ఆని పాసి యురక్వా వయునకు
జని యునదన దీక్షనొంది స దక్షి వ క్ష్వా
తి నె రయు బరమ నిష్టనం

21

బున కర్ణాటాంధ్రయువతికె బురుషవరేణ్యా॥

వ. ఇవ్విధ ప్రార్థనాపరవాక్యంబులందలి తాత్పర్యంబు నిరూపించి.

క. వాలికి మాంతలు దేలక
భావంబున గీడు వేలు బరికించియున
జ్ఞాపున సజ్ఞాపుని నవ
నీవర పౌరుల నీవే క్షరించు నేర నలయున్

వ. అని చెప్పిన సంతోషించి యక్కాంతయం ఖుండు చెలువ భంగి
వర్తనంబున భూపాలుండు సులభ ప్రాయంబున మనుజులు సన్నరపతి
కి గురుంపి తాను పాలించి న్నిరిచెను.

సీ: ఆలస్యపు నది నసవాయత్వముగ నెప్పు
నవతోషతి సభ్రాంబకించాడు.

టీ. 62. బుద్ధి కెలనోటి వారు, కెలువగానివాళ్ళు, కెలంటి లు, కు
టుంబులు అనుట, 20, 21, పనుపులు, కలితరమున వారు
కపరువు వాడు, ఇటువంటి యుడు అనే సమూహము, సమ్య
గ్విహారము, ముదా, పాదయతి, సమ్యక్ ఉపోహః యస్య సః
సమూహః తస్యభావస్సమూహతేతి వ్యుత్పత్తిః, 22,
పాతుకడగు, తలవడ్డి నగ్రతె వైశ్యాము ఖదేవ్యా తొంహంవ్యవాడివ,
నహైవాస్మంతలం వైశ్యాపిల్ల నక్షి.. తేషాం తాసనః, ... త్రుట్యత్త్రై
ద్విష్ఠోపి యుక్తం మక్షః పరిస్థితం ॥ ఇత్యభిధానం 23 —— ౦,

వాడిరిమాటల . . . . కిచ్చిన మాటలు తానివారి నా
అంటే నీ భావము తెల్పుతే   పరికించు, పరిక్షించు

సం.118 విను తెలుగ్గొలిపిలుక యుక్తు మనితరసాంధ్రాల
పంబుసేయుగ మెచ్చి (బి)రుద్ధ్య నిచ్చి
యుక్తి దీపించునది యేమి యునసనాలోక్షైను
గాప్పైనమె దశతయోంగునప్పు
వతాకాలం బగటే గార్తి వాగోళయు
నట్లు గాతని యుత దుసనితెం.
నదియు వరగర్వమును సత్యలుం బునెల్ల
తలస భావంబులోనుం దవలసి యొక్క
నొండు పెసనల్లు సాంబుకాననము లోన
నానుకేంని పేంలతుగం బెనువాన వచ్చె ॥

క. విచ్చిన దనవెంట సాగిన
యుష్టుడం గలవాంలోన నుత్త్ర మాంగంబు డిలోం
నిజ. వెలయు నిదురప్రాంవగ
విచ్చలవిడి యొల్క నక్కె వెలది యుయు దాగునల్ లు
వ. ఆ గురుహాం జూచ్చి యుటాంకతడు పెల్ల ననాలుం దామ మొక్కుడు నాలాడ్డే
సుంగుకు తులక గబశాంబె నె త్తురంగం దలు నుం డెుం డబ్రుంగ దెబడం
గిన మెలు కింనియు దిమె దప్రెంబ్బె నంతకు నాశక్తులు న.రం బులద్రెప్ప

గఱిబినసెఱిదప్పి యుయ యుల్ప్రుంబు నిక్కతపొగొంబడుల్ నర్థబం
దంబు మెందికనీ వనాలసుగ్రాంధవ్రునుసపాయుసంపన్నండవ్రమ్మనిదెగ
డుమునిన నక్కుగతీశుండతనితోం శత్రుండధికబలుల్డైన నల్పబలుండగు
రాజొంతెలాబునాపద నిస్తరింపు నవ్వుడు నతండు సముద్రసరితసం
వాదంబును నితివాసంబు గలదాంతర్ణింపు దాన నీయుడికిన యర్థం
బు దేటపడునని పలికి యుల్లనిరెను

సీ. ఉదధిసంఖ్యాగాఢిని స్నప్పనదులతోడ
మీంతటంబుల తరువులు మారువ్వంగి
తఱివిపారినగూంలువేతసము తేల
పెఱికి పొవవిమారకెమి ప్రియవెయునట్లు

వ. వానిను సుర్వలంపమీంతుశత్రుంబుగా వంజేసి యేంవాబుకిజోటు
వారిల్లఱిదియేమియునవ్వుడుగంగయుల్లనియెను.

క. బిగలవేడలకనిలఖపడరు
స్నగములు వేలస జయంబున ద్రుంగబెపె
ల్లగలుపూం వేగము గదపి యెరు
సగబుంర్ల్లిస్తితిని (బి) తుకుల సమకూంరగ్రు

వ. అని యెనవ్వులవె వెల్లితె ఊంరగనికొని

సీ. అరినృపాలు వెంపు నాంత్మీయ శక్తియు
నెఱిగి మూర్ఖవృత్తినై దురుపకక
యిబితవృత్తినతని లయు ధృతి మెయువడి

గదపిపోంనబలుడు సెదక నిలువు

వా॥ ఆలస్యమును, మాంద్యము, అసహాయత్వము, ఏకాకిత్వము,
ఉత్సాహము లొట్టిపిట్ట తెలుస్తున్నను, ఆలస భావంబుతోం, వరాం-
ద్గాయతోం, ఉండవలసి, ఉండకెటూలకుని, అ… సాబి
వెంటపెంపి, తొనననములోన …రాంవద ఉన్న అడవిలోన,
ఆనుకొని పొదలకెలని, ౮-౩, వచ్చిన అష్టదిగ్గజములోన, పెంపది
క్రమన ఉన్న గుహాలయంబు, విచ్చలవిడి విష్పులవి షుప్పుపోత,
లయశ్రేష్ఠగా అయితే, ౮-౪, ఆగువానను, అకలంపెట్టిన, కష్ట
…దవాలిద్దె పోత, కంతల్లోక కంఠవము, నేత్రారుగండలు, రక్తమా-
సములు, వెంటపైరబ్బి, కంఠము పొరలంపె, త్రెవ్వగ అయిన
తెగ గాత్రకిన, నెఅడి దప్పి, పొంతం దప్పి, ఏ తొంగు, లేపు ఉపాయ
ము పోత, ౮-౫, ఉదధి పోతసములు, పలవె పెట్లు, నీరుత్రుళ్ళ
లపెట్లనుట, ౮-౬, ౮-౭, బాగువె కలక, పట్టువదలక,

మూ॥ వ అనిన విని యయుధిష్ఠిరుండు వగుపదంబులకుగులవంతులను
క్రి. పరిజనంబులు చెంరకొనకున్న నరనాథుడేమి సేయంగలవాం-
డను ఒలయు నష్టమైనదికి ద్రష్టదెట్లని యెట్టు

సీ॥ వినుమెయుక్తయతివాస… పవలంబుగతోయం
బున బెట్టువాండెంక్ర నయుని వారికొట్టు

నాశ్రమంబున దద్దయు నావిశేషంబున
నఖిలజంతువులును నిబిడ నడచె.
వసియించు సంభవుండు వానిలో నెత్తకను
ర్జురముం ప్రభక్తి వైవ నాలుబతిలగు
నమ్ముని మొలగిన యుపటు నెల్లను దాగు
వర్తింపసొకద [illegible] వైరమెత్తి
తలవ విఘ్ననమ్ముని కోదకు బాంధు
తెంబునను గుక్కె యూతలచె దిప్పరూపు
వైన దుష్పుగా జే యుంగవ దిగదంగి
కవియభయము. ఇ వారి వయుస్సవియుదుపవ ॥
సీ. ఆ ఋబ్బులు వచ్చి యుదరిన బిబ్బుల
గా జేసి గెలపించె గరుడు మెదలయు,
నెుక మత్తకరిభూంబు తెయుల మరి నెందిగిన
నుష్టత కరిజేసి తెయుసగె జయము
సింహంబు దెస భీతి జెందిన పాత్రంబున
ఘున సింహము గజేసి గర్వమిన్నై
శరభంబుగాలెకి ఖతిత మైనను దల
శరభంబు జేసి యుతాపిమా జెప్పె
విప్పు దివసత్రయంబున నెక్కడైన
సతత్త్వము గజే యుంనా తను సరభ భావ

మండితంబయి తిరుగుచు నుండి వృత్తి
వాసనాదిక ముఖమనో వర్గ నిమునీ౹౹

వ. ఇట్లని విచారించె.

మ. నను గని తెలుంగు సత్త్వము మనంబున దగ్గి లి పొరుసన్మునీ
వ్యూనివరుం డిట్లు పాలి కృప మెయిక్కలమై శరభంబుగాఁ గటే
యయెను తగ బాని నట్లయున సద్గతి నాకు ఘటింప తేదుగా
వృన నిత్తిది వద్దం టివి రవ్వ బల మూకి మది నుల్లసిల్లగా

క. ఇను విచారంబు దివ్యబోధాఢ్యుడైన
యమ్మునీశ్వరుం డెఱిఁగి యాయమ్మ జాడ
దెలిసి తత్స్థితి యెరుగని మున్నపొడు
నుక్తు లుదయించుగా కన్న యుక్త యలుకల్మ౹౹

వ. తాపస కులపావనులు మానసియలు గాంచిరట్టుగాక
విశేషంబులింకెన్నిగలవు.

మ. తలలకు పట్టు బట్టమునగాంచి నతి శరణంగ తొకయు

వా౹౹ తరువులు పుట్టువు ప్రబ్బలపెట్టు నిద్ర వేగాఁచుకు వెన్గి
చెరువుల పొంగారె యెప్పుడంవెడెనో తెలుసునా. ౪౮, ౪౯, ౫౦, మెలు
వడి ... తొత, ౭౦, ౭౧, విసనము, అష్టప్రముఖులో
బ్రాహ్మణ వంశ్యముని యొక్క ఆశ్రమంబున, తుర్యురేఖ, తుక్కు
బుష్పి ద్వీపి, అనుట తద్భవపదము, ౭౨ అట్లు పెబ్బులి

7/16

శారద్వాలము, బలము లని - భయము వలనైత. బదిగిన శరాబు
గాఢ.న [illegible] వాః భయం. [illegible]
అరు అరా, ఇత్యుక్తం, శరీ, సింహాః, శరభః, అష్టపాదూర్ధ్వనయ
నక్షత్ర భ్రూవనిగాచర ఇత్యుక్తం, ౭౨ ౭౩ ౭౪, ననుగని, [illegible]
భయపడి, పెయుక్తలషైం ముష్కరత్వం ఉనుడు, ౭౫ ఉల
విహారంబు, ఉన్నతస్థితి . . . . . పౌన్నత్యము.
౭౬ ౭౭, తులము

---

19 గల ప్రవిభూతి దుష్టానకు గల్గనోయుట గల్గుమెల్లు భ
త్వాలము దినున్న రూప రసయల తమ మద్యము పీం నరూపమా
త్రలకు దగంగ నయ్యగలు పదంబుల నిట్టుడు నీతి భర్తృకాలే ॥

క శార్యంబు సత్యము మ స
త్కార్య జ్ఞానంబు భక్తి తాత్పర్యములగాం
భేర్యము గలిగిన గురువులు
వర్యులు తెలిసితి వారిని తచ్ఛాతంల ॥

క ఇదిసిద్ధాంతంబనరా
దుదిలయు శాంతమ్ము లైన నున్నతవంశ
విదితగుణుండగు పురుషుండె
వెదకి నిలుప వలయు మానవు లయ పదము

వ [illegible]

ఉ. ఒక్కఁడె యేను జెప్పెద నవధానము శ్రుప్తి కేసరి ప్రేమ నచారిఁ బాగా
నుక్తులను లాంఛనం గలుగ నుద్ధత సత్త్వ బలంబు గాన్పగా
కైత్రములు గ్రాత్రములు లల్లక పన్నెల్ల గ నిష్ఠ విరాజితంబు దాం
గుక్కెల గూర్చి చెప్పుద ననతం దల పూల్ దల తేరాడ సేయిసే

వ. వలను గులంబుతోని పరివారముగా డంయుచు సేల సోల్పిన
గ్గలిత యయు నెప్పు భక్తి మది గల్గ పుణ్య జ్ఞాన మిశ్రమ్ము బలం
బలువది కట్టి నిని యుల తేమ జ్జనుసేల గభాలు వేయుసాం
బులవిను రాఘు నేర్పరి యల శూరుండవు గావల యుంబు మాన్పవా!

వ. అని చెప్పి వెండియు.

సీ. వినవమ్మ మయూరంబు విధములను బవాం బత్రు
భాంగులు(బ) జయంతరం గమూలత్వ.
వశివలన సేయుము మల్లు ఘవాంక్షయు ల్వాలుకలుబు
మంత్రంబునె శబదనమాండి వెదల
మని కి నరత స్వపురబాంబతి (క్రి)యు బాంధవ్యు
గాంగ ధర్మంబు శిబాం ప్రకార
మొంది తనర్చిన మధ్యలో పత్ర మైత్రి
యాగంబున్గె కెంపు బద్ధి కతరన
మున్నతత్వంబు సం శ్రయు దేహాన్వయమునాటే
గాంచు బుమునాదరి వ్యజ్జన అలు కాంల
వేంచు తెఅ గుక్ష్నై బుబు నీవ కాలుటు

గోపాల దాసు ముకుందదాసు వెంకటేశ బలిజశెట్టి గారు

౩ కిరణములు లబ్ధింపి కలుగుటకు
పతితజనములు నెందు సాగిపి పరతత్వ ల్వాంబుల్
నిరతంబు గనికెలబడును
ధరణికరణి వెలుగుచూపు ధరణి ...

రాగి వేలాది నాలుకలున్న కర్మమేమిటో, విజ్ఞానశాస్త్రవేత్తలు. భావాత్ముల
ను మనస్సున నిలుపుకొని ఉత్తమ మధ్యమ స్థానములయొక్క, రూ
ప మాత్రలకు, రూపప్రమాణాలకు, ౭౭, శౌర్యాంబులు దత్తినగల
ణాలు ఉండే [illegible]లను తక్కువైనా రామాయణం, ౭౭,౧౦౦
౧౦౧, అక్షరం, సింహాసనం మనస్సుర దేహాసారములుగల
వాక్కు జంతువులను కర్మాశ్రితాకాని, కర్మలకర్మాశ్రితలనకు
సంకల్పము సిద్ధించునా? ..., వలను, నేర్పు, కులంబు, ఆభి
జాత్యము, బలంబు బంధుబాంధవ బలము, ఇలువడి, ఇల్లరిక
ము, ఉండేనా, వేయు నామాల వెయ్యిముద్దుమలయం
దు, ౩, ౪, ఎనుము, నైవుల వాతనే బహుబల తరంగాలు, తీ
ర్థతీర్థ జీవ్యాత్మాదిప్రకారములచేతను, మయూరాక్షమందు
బర్హా రచనలచేతను, ~~[illegible]~~ జనులను స్వాధీనము సేయు
టు, విధ్యుదుపాకర్మము కేశ లుప్త పలుకుబడు, మంత్రరత్న
ము హరత్నాల మయూరమయూర కోట్ల సద్వర్ణాలు గా, దర్శంబు

నిను లక్షల్లోవెతానే... త్రయమండలప్రధానే
మైకిష్కగా

సీ. అలుక గూరిమి ఫలదంబులగుచునుండ
గృహకృత్యములు దానె యింగుచు నిత్యవిధులు
నాయకునకు (ప్రి)యంబున దగనరసి తెలుపు
సంపదలుగాంచె యనికి [illegible] గూడను.

వ. అనివిని యయ్యధిష్ఠిరుండు రాజులకు దండంబు సర్వ
సాధనంబు దదీయస్వరూపంబు వినవలతు నెప్పవేయ
నిని నన్నరదేవునకు దేవర్షి యిట్లనియె

సీ. అసితోత్పల శ్యామ యాయు దంష్ట్రాకరాలత
శ్లయుయముఖరు బుఖ బతుష్టయమును జీవిం
కలి రెండుపాదాష్టకంబునను శంఖక
ర్ణంబులు బహు నిరయనముల ఖంగి
యూర్ధ్వరోమకరములను నుతుమనునాస్యంబు
కపిల బిడుంబాల కంబు సొప్ప
నసిగదాశక్తిశరాసనములలరు
శ్రీపాశశరతోమర త్రిశూల
పరశుముఖసాధనంబుల బాపజనుల
ధరతరంబ సంఖేదన తాడనాదు
లైన వివిధ ప్రహారతుల నేపదబుసుసులు

రెండవ దినాంతంబు సప్తమిల్ (శ్రీ)ఆయువు మొదలు॥

సీ. పరుఁడ సంగూడి ధర్మపాలుఁడు ధర్మంబు
విజయుండు శస్త్రాస్త్రంబు విశేషమునందు
ప్రహమత్స్య లాఁడు (శ్రీ)జాగరవలు దురాసి లఁ
దసి సత్య గుండు (నిలగాగుడు) శాస
పాప స్థవనుండు శస్త్రంబు (శ్రీ)వస్త్ర ముద్ర
వర్ణంబు మునులు నిరంతరుంబు

వా॥ శోభాయమాన సహోదరయుక్తుడై ప్రకాశిస్తూ ఉన్న రెక్కలు కలదై
నడచుచు, పొన్న త్రోవలు పాపాసాధాది సంతోష యుత మార్గాలు, ప్రకృతి
హాస్యత్రయ యోగాగ్నియున్న, అగుటె సాంఖ్యము, సమయములు వచ్చిన
పక్షమందు చేసిన కాలములవలెనే శత్రువులను పీడపెట్టుకొంటూ,
సర్పములవంటి దుష్టులను దునుముచు ప్రవర్తించుటే రాజు కర్తవ్యము
లు. ౪, కిరణముల వలెనే చారులను పంపి పరవ్యక్తాంతములు తెప్పిం
చుకొంటున్న సూర్యునికి వలెనే రాజునకు వెలుగుటం ప్పును. ౬,
(శ్రీ)లక్ష్మీ కోపము, కూరి విషయము, నిర్ణకలు లక్షాదుండా, ఆయువు
వచ్చిన సౌఖ్యము, ప్రియము. విరిలమోగము. (శ్రీ)నిసా నిత్యాలున్న జలము
కర్మ విరాసుకొంటున్న అనుటి, 2, ౪, అసితోత్పలం ప్రాశిలయుతుం
తమః ప్రధానమైన సమయక, సల్లనిద్ది అనుటి, చంద్రకాంతాంప్ర
యుమ, ధర్మార్థ కామ మోక్షములు, ఖుఖఖతుల్యములు, సామర్థ్య

దానదండములు, జీవన్ముక్తులు రెండు, ధర్మాధర్మములు, సుఖా
లు పొందితే సుఖనులు, అన్నీ చెప్పవచ్చును, పాదాష్టకంబున బలా
నములు లెనిమిదిన్ని పొందవచ్చును, ప్రాప్తమెనా శ్లోకం రథాః సత్త్రి
ణ్ణాత్మా విష్ణుస్థైవచ దైశికాష్టాకాష్టైవ తదష్టాంగం. బలం స్మృతం
ఇత్యుక్తత్వం సేనాంగాలు ౪, ఓడలు ౮౦, వెష్టవాళ్ళు ౬, ౭... వాళ్ళు
౭, సాలులు, సంఖ్యసంజ్ఞ గలిగిన చెప్పులున్ను అనేకసేన
ములున్ను అనగా సేనాత్మక జనులు అనేకులు, ఉత్కృష్టాలా
మకవియ. అనగానియున్న శీతగాళ్ళు అయిన బండ్లూతులు,
ఉరునరుగాసనంబు అనగా బప్పు బహు శుద్ధదండ ప్రాయం
భాగాలు, ఓడః ప్రధానులు గలుగు ఆయుధాలు వలును
కలిపి ల ఖడ్గ శూలతంబు అనగా దండపాశాదులు
వెనక చూడబడదు కనుక కవి లవ్వర్తాలు

---

120 మ. గావుండి సుతుండు శ్రీకృష్ణుండు వ్యాపవాక
తంత్రంబు సంగుప్త మంత్రమనగ
బరగుపేరుల నొప్పి యుద్ధవరమయూరుల్
దైనవిష్ణుండు దండమైయావలిల్లు
శ్రీ సరస్వతి యునునివి సిద్ధదండ
నీతి సామంతరంబులు నప వరలో ॥

వ. ధర్మాధర్మంబులు సుఖాసుఖంబులు నయానయంబులు నర్థానర్థంబులు

బలాబలంబులు (బ్ర)ప్రసాదా ప్రసాదంబులు మొదలయిన సక
లావస్థలను దండంబు సమ్యగసమ్యక్(ప్ర)కారంబుల గలుగ గాఞ్చు
సమ్యక్ప్రకారంబు దండంబుచే తరక్షింపంబడిన ప్రజ రాజునకు వృ
ద్ధిం బొందించు నల్లు గలుడె దండంబు రాజునకు బరాయణంబు

క సత్యప్రకార ధర్మము
నిత్యానుష్ఠేయ మది సునీతము గనుమా
దిత్యప్రవృత్తి (బ్రి)తు చేయక
నత్యస్థితి యెఱుగని నాతేఁ డన్న ప్రముఁడై ॥

వ దానం జేసి దండంబు సుప్రసన్నంబై వెలుగ దవి లయాఖ్యధానంబులు
మతియునుంగల పాత్రంబు ప్రాయు

గీ పురుషుఁ డీశ్వరుండు భూతాత్మకుండు జీ
వుండు బర్భ్రముఁ డత్య యుండు నసత్య
మున గనేడు పే ర్లక్షమంబు(బు) బూవ
తియును గలుగ దండదేవు పేర్లు ॥

వ. దండంబు సాక్షాద్ద్విపుఁ డగుడె దెలుపుచు నది యెఱుక్కయు తిరస్సం
బుగల దువిను యుంగ దేశాధీశుం డువసువిసం మఁడనురాజు వింద
శైలంబునందు యుంబు ప్రత్యక్షంబున(బ)సిద్ధంబుగ శంఖంబునకు
దేవీ సమాంతంబుగా -

వార్త ^బప్పు^ అపి గదాద్యాదశ సాధనములు మొట పావములు నేవడుము

అనగా రౌద్రరసముగా అనుట. సజ్జనప్రీతి గాండంధంబు బంధంబు
నీతి లోకత్వపు దశ శాస్త్రీయ స్వతంత్ర్యం ప్రస్వతంత్ర్యజః। అష్టపాన్నైకస
యుగన శ్లోం షు తెల్పాక్ష్య రాగమ పాఠ్, బుద్ధి దివ్య బువాష్ట్య స్వా మంత్ర సూర్య
మంత్రగాంఘ తెనుస్సు ద ఇత్యుక్తం॥ పరుషం, పరాత్పరుండైన
దేవుండు, బ్రహ్మము, అక్షరుండు, నిత్యుండు, శాస్త్ర కామాతిసూక్ష్ముండు
రుద్రతనయుండైన కుమారరూపుండు సం గుప్త మంత్రములు, మంత్రశక్తి
అనగ బల సంపేరు, ఇరువదినాలుగు నామములచేత నున్న విష్ణుదే
దేవాదేవా స్త్రీయములచేత దండ్ర్తృమైయుం పవాజ్ఞ శ్రీ సరస్వతి
అనెడి దండనీతి నామములు, అసిర్వాదసమో ధర్మస్యేష్టధర్మాదిరా
ధరః, శ్రీ గర్భో విజయ శాస్త్రం వ్యవహారః ప్రకారః, శస్త్రం(ద్రి)
ష్మాఖ మంత్రస్య శాస్త్రం పెరు గ్వదతాం వరః, ధర్మపాలో మత్స్యరూపా దేవస్య
ర్యాగో నిత్యగో గ్రహః। అసంగో రుద్రతనయో మనురిష్టప్రవంతరః।
నామాస్యేతాని దండస్య కీర్తితాని యుధిష్ఠిర, దండే హి భగవాన్ విష్ణు
యజ్ఞో నారాయణః ప్రభుః ఇత్యుక్తం। ౧౦॥ ధర్మధర్మంబులు,
దండము, యోగ్యము అయోగ్యము అని రెండు విధాల ఉంటున్నవి.
౧౧, సత్య-ఆదిత్యపతి, ఇంద్రుని, ఆదితాన్ విశ్వవసవో ప్రాప్తా
ఇత్యమరః, అష్టంద దాత శత్రు శాప వ్రీసు గ్రప్యాన్ని మాత్రు ప్రకాశః
ఇత్యుక్తం, ౧౨, ౧౩. పురుషుండు యోమునిమది పెద్దలు దండము
క్షేత్రయాత్రిపలు ను పొందినది॥

వచ. B. 224 జనియించుచు వసించి మునిగణ ప్రాణితంబగు వృత్తంబున నా
దాత్ముండై యుండ నమ్మహీపతి కడకు గాంధారత్వం బనుసరించి
సవినయంబుగా బ్రాహ్మణుల్లన సాభూవల్లభునకుఁ దక్షుడు పోదార్యదు
లగు సపహారంబు లాచరించి వచ్చిన కార్యంబేమి యని యడిగిన నప్పుడ
మిత్రులు దండప్రకారంబు సవిస్తరంబుగా నీవు సెప్పవినుటకై వినాద్రియు.
ప వచ్చితి ననుట యయు నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె.

సీ. అజ్ఞతత్వరంబు సేయంగ దలంచి బు
త్త్రిజు నాత్మసదృశు నివెరతి యొందు
గానక తానెంక గర్భంబు ధరియించి
వె యేండ్లకును దుర్మద్విముఖరించె
క్షితసంభవత నొసి క్షితుఁ గనుపెంచి
బరగెతు నాప్రజా పతియయు బుత్రి
బుండుగ ప్రతువుైన దృప్రుడు నుండ నంతర్హి
తంబ యెప్పు వలబు బందమున నదచు
నష్టదగుండ దండమక్షిపతారార్యకార్య
తం త్రభేదమెడత దానజేసి
మహాగలంగ నడుచు మర్యాద వర్తించి
గమలభవుఁడు విష్ణుకథమ జనియె.

క. హరి సంప్రోక్షించి యతని
నానిరుద్ధునిగాం జసిస ఖండి తగుఁ దగువ

ష్టి నకార్యము గల్గ తెలిపెదను
వినుమని దండకంబు తెలుగు వినుపించె దగ్గర

వ. ఇట్లు లోకరక్షకుండగు శ్రీరంగనాథుని దండకాని దండకాభావంబున
జగంబు గలంగాలె ఎఱింగించిన విశేషంబు ఉత్తములు మనస్సరింపుచు
వారి దేవుండౌ నిజప్రభావంబు దండకంబుగా గల్పించి దండనీతిని
శ్రీయుంబై పరగుచుండ

సీ. వినుమయ ఋగ్వేదాది వేదములన్నియును
గల్పవృత్తినయంగంబులారు
చెరసి విద్యలు బది పెక్కు పురాణంబు
లన్నియు నొక విద్య యధిపధర్మ
విదులు సెప్పుదు శాస్త్ర వితతియు లయునెట
విద్య ~~లధిపధర్మ~~ సర్వనాద్యారు విస్తారంబు

వ్యా. ఏవం ప్రతాపాంజనస్యైవ దండకః శ్రే(మ)యతాం గత ఇత్యుక్తే గ్రపి,౧౪
దండకంబు, అర్ఘ్యము, పాదప్రోదకములు, పాద్యము పాదోదకము
ఈ ఉపచార వ్యతిక్రమము(క్రి)యయయందు లేదు గ్రంథమందు అవివ
క్షితమని తెలియవలసినది. ౧౫, అఘుడు తమ్ముడై ఉవరించె, ఆ
నగానాగ్రమ్ము తన శిరస్సునందు భరింప బడ్డది అనుట, సగర్భశిర
~~సాం~~దే పొం వర్షపురాంగానధారయత్, ఇత్యుక్తిం, శ్రుతం తమ్ము పెంచిన
ట్లు నడచెడి. గనుక అంతర్ధాన మైనది, ౧౬, మనిసంప్రోక్షించియుతనినాని

ఇట్లు దండగాని, విష్ణువు తన వద్ద ఉంచుకొని నిజ ప్రభావంబు దండ
బుగా గల్పించి దైవతేజస్సును దండదేవు నిగాం జేసి ఆత్మాన మాత్మ
నా దండమసృజద్దేవ సత్తమ ఇత్యుక్తమ్॥ ౧౬, వినయమును
గ్రాజుస్వామ ధర్మ్యోవయులు శిక్షా వ్యాకరణంబందూ నిరుక్తం జ్యోతిషం
. . . . . కల్పము అనగా మంత్రశాస్త్రము పదునెనిమిది పురా
ణములు లున్నవి౧, సర్వధర్మశాస్త్రములు లున్న,౧౦॥

---

1 మ. నెల కల్పె మీమాంస దా నెంచె యిట్లుగా

వివరింపబడునట్టి విద్యల యొక్క

వైద్యకౌ దండగాం ధర్మవిద్యలక్ష

శాస్త్రము గానీతి విద్యదత్పు వింత వృత్తి

వెలయగా బదునెనిమిది విద్యల భవ్యుం

డేర్పరించె బ్రహ్మయు వింత మువ్వొండె॥

వ. ఇట్లు సమస్త దండంబునను దండనీతి ప్రపంచంబులైన యువిద్య
లును విష్ణువశగతంబుజేసె నా సర్వేశ్వరుండు తత్త్వమ్ములగా లవి దువ్వు
సంఘటించి యా భంగి (బ్ర)జాపతి ప్రసవంబుగా వించె దండనీతిసముత్
రూపమ్మై బెల్లె నెల్ల జగంబులు (బ)యంబునొందె నరవిందభవుని
యాగంబు సుప్రయోగంబైనదట విష్ణుండు దండనీతిశాస్త్రంబు సకలం
బు నంగీరసుని కెల్లె నంగీరసుండింద్రమతీయులకు తనను కురిబి భృగుకు
భృగుండు ఋషులకు నిల్చెనీత్ర మంబున నదిజగంబులు బరగె

దండంబు జాగరణంబున లోకంబు మర్త్యధామ వాంతంబై వఱలి ల్లు
గపక్షి శంకరుండు రుద్రుండు భవుండు స్థాణుండు ఉమాపతి యనుపేళ్లను
బరఁగు నద్దండధరుని నతుల ధర్మంబున మనియుంచు భూపాలుఁడై వాంఛావు
ష్టక సిద్ధుల బొందు.

క అని వసుహోముఁడు సెప్పిన
విని మాంధాతృండు దండవిభవజ్ఞుండై
యనఘుమదిని పరిపాలన
మొనరించె సునీతి దండ యుక్తి వెలయఁగన్.

క ఈ యాఖ్యానము విని భూ
నాయకుఁ డెవ్వండిలాభి నవ్యుల నలుల
న్యాయంబున బాలించు ని
రాయుష్టిర పుణ్యభాగి యగు నతఁడనఘా.

వ అనిన విని ధర్మనందనుండు ధర్మార్థకామంబుల నడవడి యెట్లైన
వేర్పై వెల్గునని యడిగిన భీష్ముఁ డిట్లను దాల్ల యంగపతి యగు
నరిష్టుండు గామందనాముఁడైన మునిని యట్లయడుగ నతండ
తనికి జెప్పిన భంగి జెప్పెద నాకర్ణింపుము.

వ అనయము వేర్పు కాననము నర్థము ధర్మముగా గా సాధువంతం
త్రని రతుఁడైన వాఁడు సుపథప్రవృత్తి పడ్డుఁడు గాఁడు. దుష్టదం
డన మొనరింపఁడు త్రిపతి శాయురు పాంథులు నార్థ్యలు సువ్రా
ష్టే ములును దానశీలు నగు జాప్యము బాండలు నెల్ల భంగులన్.

వ్యా॥ — ౨౨౮. తర్కశాస్త్రములు ౧, మీమాంస ౧, వైద్యశాస్త్రములు ౧, ధనుశ్శాస్త్రము ౧,
భరతశాస్త్రములు ౧, అర్థశాస్త్రములు ౧, ౧౮, ౧౮॥ ఇట్లు దండంబున అను
గాం దండశాస్త్రమున్ను, ఆ పదునెనిమిది విద్యలున్ను విష్ణువశంబులగుటచేసి
ఆ సర్వేశ్వరుండు, శివుండు తమ్ములగు అతి శ్రేష్ఠతుని యున్నాండు బ్రహ్మ
యగాను శేషమున్ను అయినది, విష్ణుండు దండనీతిశాస్త్రంబు సకలంబు
నంగిరసునికి నొసంగె, అనగా పదునెనిమిది విద్యలున్ను అంగిరసునకుపూ
ర్వమందే వచ్చెననుట. దండజాగరణము చేత లోకము రాజ్యాదులు వృద్ధి
కప్రద్ధి వెలయుచుండుగ అని నామములచేతనున్ను ఉన్న దండమును
ధరించి రాజు భాగము పదును, కపర్దిశంకరోరుదైవాదుర బ్రవసిద్ధినాయక
నృపతిః, ఇత్యేష దండో విఖ్యాత ఆదౌ మధ్యే తథాపరః, ఇత్యుక్తం
దండము శివతేజస్సున్ను విష్ణుపాలితమున్ను అని తెలియవలసినది
౨౦, ౨౧, ౨౨, అనిన, అంగే అశిష్టః, అంగాశిష్టః, కామందఖాతీతి
కామందకః, ౨౩, అనయము తాలి, కారింపుము॥..

సీ॥ కావున ధర్మసిద్ధికి వలయుటకును నర్థము సంధునిష్ఠమై
తేవి దీనైన ధర్మరతి యొక్క గాన మది కౌన్ను చెప్పుగా
మానిలబుద్ధి గాక యుండు తాంగల సౌభాగ్యము లాచరింపుమీ
భూమి భుజించెప్ప భూమిసతి పొందిరయుంప మహాన్నత్తుండ నృపా
తే॥ అనవినిధర్మ తనూజుండు
జనవిభు శీలంబునదీక సంస్తుతింపగా

గాని యితరులకు దత్స్వరూపం
బున ఘనుం వివరింప వేదయుం రతి నాకయ్య ॥

వ. అనుచు నిట్లు నాపగాతనయుండు వినుమని మనుమనితో నిట్లనియె ॥

క. యిమ్మింద్రప్రస్థంబున
నున్నతిమైన ననుజతములు యుక్తంబుగనే
యున్నాతె అగు దుర్యోధను
కన్నులు గనుంరింప నతడు గడువగనెండే ॥

వ. భవదీయ సభ యొప్పునట్లు రాజసూయంబు సెల్లిన యట్టి
ల్లాసంబునకు నల్లసహ్యపడి ధృతరాష్ట్రతనూభవ్యగ్రహంబు
ననిస్పులు బదివేవురు భూసురులు బసిండి పళ్లెరంబుల బాయసా
హారంబు నానుడి వెయిదలుగా గల లక్ష్మీ పెంపు గ్రహించి తన వగపు తీరుప
బలికిన నతండతని కిట్లను మధురాన్నపాన మణిభూషణాంబర వాహ
నాదులం జేసి యిట్లుగ్ధులంబై యున్నది గాక నీ యైశ్వర్యంబు సదే
పొందవాంగ్రుఖుం జేస్తుడు వెం ఆసియుంశా టెలియు గలదే చెప్పె దయ్య ॥

క. శిలవంతునైన సిరి బొందుదురు ధర్మ
తనయుని నంటి సిరి కేనెన యునిగా
నెకల్పడనగ లక్ష్మీ లేటసకేపెంస గ్రీవు
శీలవు లవరింప చిత్రములనకు

వ. మాంధాత్రుండను నాభాగుండును మొదలైన వేదిని పతులు
శీలంబున గాదే యీలోకంబున బెంపు వడసిరి విద్యాషయంబున

కెన్క్రయ యతివాసంబు గలదా కర్గం బ్రతుకు.

క. దనుజవిభుండు ప్రహ్లాదుం
డనిమిషపతి రాజ్యలక్ష్మి యతులితశీలం
బునగాని త్రిలోకాత్మ్యంబు నను
దనవశము గావించికొని యా దర్పంబలరన్ ॥

క. దానికి నెంతో బృహస్పతి
తోనమరేంద్రుండు వేలుపులు తలకొను విధమున
గ్లానిన్ భార్గవునిం ~~గాంచెను~~
గానం బనుప వుతండు సెప్పు గరుణాని తరుణంబై

క. ఆనిశ రుండును మనుపనింద్రుండు
సని భార్గవు గాంచి మేలు సమకూరు తెఱం
గన ఘూర్యము పదేశింపవే
యని సంప్రహ్లాదు జెండు మతఁడెఱింగించెన్ ॥

గీ. ఆతని నాశ్రయించి యసువ్వారవిప్పించి

వా. బనరిం పండా శేయుడా, దాయరువ క్షితిరాజు, ౧౪. కావున,
ధర్మసిద్ధికి వలుఖ్యంబుగ పారంభక వసుయు, అర్థ నిష్ఠుడై
ధర్మరతియైనట్టి విధానా. ౧౪, ౧౬, ౧౭, వయస్సు కొయు రింప ఉపేక్షింప ౧౮
బవదీయు, నిష్ఠలు నిత్యాలయన్న, పసింధిపన్దెరంబుల, రుక్మ పాత్రలయు
యుండు, ఉగ్రదింబితెత్తె పెట్టి, అసదే తప్పువా, ఆపత్పుడలత్యవయు, ౧౯

శ్లో॥ యద్దిష్ట్వా సిద్ధలయం తాతలయాంత్ర్యశ సాంయుద్దిష్టిశే, విశి
ష్టాం పానరవార్త్యఘ్న శిలవార్షి భవ ప్రత్రతో లాఖ్యక్రమః, లక్ష్మీ రేతు
సకేవేలసక లక్ష్మీ వర్ధిత ఎక్కువ ----------- గా

కేవనగమే లక్ష్మీందు నదియెంభాగ
వృంతు వత్రిబాత్రిశర్మా గొలంచియు ప్రసన్నదు
జోలి శిష్ట విధులు సేయుచు మెడియ

వ శ్రీద్ధాగవేంద్రులుంతు బ్రసన్నుడై భూసుపురా కృతిత్రయమ సుర పతి విసం
భావించిననతండు నీకు త్రైలోక్యరాజ్యాబు సంపాత్ర్యప్రాంతైన తారగొంచి
ఆరంభింపవే యనుటయు

గీ. దనుజనాథుండు శిష్టులను రాజ్యవనంగర్వ
మున ధరామరులకు మనసు గంది
శౌర్యనెపుడునేన సూర్యాందుల విష్ణువచో
త్తులకు ధనవయు లత్తనె లవితొంత

వ. వారలు మెప్పు నిష్ఠ శీలంబున బ్రవర్తిల్లు దు దానంజేసి మహా
న్నతుం డనైతే

క శ్రీనవృతు నీ శీలయునా
కన ఘూదయునె సగవేమువాల్ త్తులదగజెం
దిన వారు బ్రతుకవలదే
యును దీవతదేంపననిమిషాధిపుండడిగెన్ ॥

232

క. విని ప్రశ్నోదంచు గళ్ళపదన
మున మునగదుఠంగ విప్రులు వోగాంశి
లని భంగి బూడనను వెల
వ్రను బుట్టిన నిర్దైశిలమునుంచెంపెసగ్గి

గీ. పడసి యింద్రుండు వార్ల సంపన్న్తి దగుబలు
జనియె తదనంతరంబ యుద్దను జయమునీ
తనువ్రసందుంచి తెజస్సితనువిలాసు
డైన పురుషుండు వెడలనవంతఁదు సరాఖి॥

వ. నీవెవ్వాండవనిన నప్పురుషుండు దలయను శీలంబ నీ విచ్చినవిప్రు
పాలవసి యుంపంబుని తొదననిచెప్పిపోయిన దదనంతరంబ త్రు
వంబున దెజేనీమయుధూపంబు లు నబడ్ వారంబునను ది న గ్రమి
పనడ్డాన వెశ్వరుం డదుగు బలు.

క. ఉత్తమధర్మము సత్యాదయ
వృత్తంబు బలంబున గూడి వినబడినంత
స్త్రీత్వము విషాదముంద వు
త్తరమూర్తి తెలుకవాతిబూనన వెడలెగ॥

క. వెడలన నీవెవ్వతెవని
యడిగిన నాతనికి నిట్లు లనుదీనతన
ప్పడలి సిరి నేను బలమె
క్కడ తునలగానందున్నైవగ దగి వెడలితి॥

చ అనిన భయంబు నొంది యతఁ డాపతి తోంబఱవీశ్వరోపమా
వినయము మీఱఁ గాఁగ నవె విప్రవరుం డతఁ డెవ్వఁ డన్నన
వ్వనిత సురాధినాథుఁడు శివఘ్న రాజ్ఞి విభూతి యంతయున్
గా నుడిచెం నిన్ను జెందె నిటు గాల్పు దితిపు సునీదు శీలమున్

వ వినుము శీలంబున ధర్మంబెలయు ధర్మంబున సత్యంబు దొలఁకును
సత్యంబున వృత్తంబు సొంపు వృత్తంబున బలంబు వాటిల్లు బలం
బున లక్ష్మి నుంకల్గుదు గావున సమస్తంబునకు మూలంబు శీలం
బని చెప్పి సిరి పురందరు పాలికి ధర్మాదులతో గూడ నేఁగె మనుజేంద్ర
దుర్యోధనుండు శీలం బెట్టిదని యడిగిన ధృతరాష్ట్రుండు తనకిట్ల
నియెను॥

క ఎలమి మనోవాక్కాయం
బుల ద్రోహంబు సమస్త భూతములయెడం

పా.స. - శీలము, సద్వృత్తి ౩౦, ౪౧, దనుజ, ప్రకృష్టి వర్ణన
యు సత్ప్రవర్తనః, ౩౨, ౩౩, ౩౪, ౩౫, ౩౬, ౩౭, ౩౮, ౩౯,
౪౦, ౪౧, ౪౨, ౪౩, ౪౪, ౪౫, ౪౬,

కి.మూ. గలవి నుశీలవృద్ధిము
లోలయుంబును దాని నుల్ల మూ నప్పుముపు తా॥
శి పరమాంతమును నిశ్చపాటున

పొరయుక యుం దంద పొందిరి పొందింపుడయుఖ్
నరసము దలపుంబున్న దేడు
పరితపము శిలమున కంగ సంపదవ తాళు ౹౹

క అని తొలని చెప్పి భీష్ముం
డను ధర్మ్య ఋతులాడ నీకు నది సైఖంబె
నను పొరధిం పెద శీలము
మననము నకుం దిరము సేయుట మను బాంధీశాఖ్య

వ అనిన విని యుజ్జ నపతి భీష్మునితో సాంశయమున నదీ యుప నంతం
బై యుండున నది నిరర్థకంబైన నవాంగ్రతు దుఃఖంబధికంబు దురాపా
నుద్దిష్ట కలసి యుండ ఖ్యాపితి నమ్మ వాల్తుంతో దెరకము దీయరా
శరీకంశీతం జేసిన నది దుర్బుద్ధిగావింపె నరి విషాదంబు జేయుచున్న
యుది నాశయుడంపుడు యురిది గదే యనుడుయు సాంశాదొలప నిరం
సంపైన యుతి వాసము గలదు విను మని యుపక్రరు సత్త్వముండి
ఓని తాబ

సీ. వ్యావాంతయుఃశుసువిత్రు (తనురాజుపేటపొ
యున పొరాడ దనచెలతసేటువదిన
వలత్రగ మమ్మ్యుతో బారదగి అవెన్న్యంబున
నదియుననొకమ అ యుగ్గము యుఖ్
నొకమ తిదవ్వాయుఖ్ నొకమటి దళ్ళైక
గారొ ఖరము యుక్త్వాలు ఖురపదంబు

లరసి పొరి కిన సింత నంత పొంబలయు వాశ
ఘనముచుచు బలి మవర్ణ వనవయమైశ్శై,
నవిప్ర ఖుండు దస్సి యతుపెప్పాడు నెంకమని
పత్లైకొసి వయువబు ష్ఫ లబలవయల
దృ ప్తజైయు డప్పి దేరెలయున్నైదఋషి
శ్రా ఖ్యాడైన తపసి భయు తనితొండ ॥

క వనవయువ కేశ్వ్రు డీ నివే
వ నిశ్శై ఖను దెంబి తెలప రమవిషాదం
బున సెుందర నిన నాతం
దనునెంత మత్రిగవు వయ్యు తెలొడ నరలగ గవెను తక ॥

క ఆసాను లవష్టి తినను
గాసింతె ఘ్లో యుది యతు దవిగలెను మత్రిగయా
వ్యాస తృ్యుడు వగ ఖుందన
తొసిన మత్రి మన ఘు తప్పియు గుడు తెలగదు ॥

వ ఆశయుంత దుర్వార యుగుపెంయని నవయ్యని యతుమ్మను ఖవిల్లఖునకి
ఘ్లనితెం ॥

క వినుతీర్థ యూత్రసని యేం
నను త్రవుంబైన బదరి కాశ్రమువయునెసె
కృనిగాంచితి ఘ్రశ గాత్రం
దనువనపెరెండు వాని దాపసవరయ్యో ॥

౨౩6

క. తన భక్తిం బ్రాయుల్లకు
మునియూంతి ద్రవ్యం బొనర్ప వేదంబునన్
తని పాల ద్రవ్య ఘనో తులలు
వినుమఖం బెగ నేత్రీ ద్రవ్యం విభుఁ డేతెంచెన్ ॥

వ. విశారద నివర్తుం దగుటయు సపరివారంబును సదారంబునగా జనుదెం
చి యజ్ఞ సపతి యయుమ్ముని పతిగాంచి నతుఁ డతిథి పూజాం సత్కా
రంబు జేసి యాంగ వున కారతింబడిగిన సన్న రసాభుంటా

ఆ. తనయుఁ డెల తెంచు వాండుగుణ భావుఁ డుత్రి తనవాంఖ సొంపురాం

వ్యా. ౮౭, ౮౮. అనినవిని అదివిశారదంబు కై యుమన్న ది అనాగ్ర
ప్రుడు తన వద్ద ఉన్న ధృతరాష్ట్రుని సంతోషముకెలతాయన్న అత్ర
మున్నది. ౧౦, వ్యా వాంటయు లో, అ ముతో బాహ్యాయుతో అగ్ర
ము చయుగ్ దాత్రు అయుగ్, దస్సి . . . — — — —

విమా. నన వున తెగి కాడు వది నో వదులవంబును దెంచి తెండుగా
నన వుది యూం వది ప్లుకెలనిన నిగ్రహుం డు బలవల్లినాడన
న్నన త డు వల్ల తుండి వదనంబుతయుం బూత వాంబు బంత లెల్లో

క. బాంతం బున తని లుంభూ
కాంతుం డిల్లని యెము పుజియుగా ద్వితరాం
కాంత త దుర వ పలయుగ

శాంత యయస వార్త తనగుణయుక్తి యొదరమునిందారా ||

వ. అనిన ఓ యయున త్రాపసాగ్రత్తయుం దవ్వు వెలుపు తియుల్వం బాలుతాంబు ||

క. ఏ నరుండు మానసము ధృతి

నూనను సుఖత వృత్తి నుండు నుదిలగా నతరెను

వైనను నెయ్యది యేనిలయు

వానికి దుర్లభ రమయితెము వసుధాంధీశా ||

క. అర్థి కృష్ణలను ఖనంబులు

బ్రాహ్మీ ఖనమోదం సిగ్గు పరప కతకన

యర్థ కృష్ణ సాంఖ్య లజ్జయు కర్త

తారుం దుర్లభుం దలపని బ్రంలకు బహుమయులే ||

వ. అని పలికి పూర్ణుపాలస్త్ర రత్తింబున నిష్ఠ నియె ||

క. విను ము గఅరావం తుం డెంక్కంతో

ధనవంతుం డైన తెయిక్ర ధరగో సాధుండ

దనతలండు బెరక్తి క్రాం

ఖనము తిగి తదియబాల నత్యపయి పెక్కి

క. నివాంతా నుండ్రలబ్ధా

వాంతం బగునాశదు అగుమరి తొసకల

వాయము నునెవ్వరి యుండును

వాంపనని యతులవైం నవృతముం బలానే ||

అనిన ప్పయు పాపక్షి పుండెల్లి తాను ధనముక్షిం బయనలుత

138

ప్రయత్నించి తత్త్వాలకు నిత్యైశ్వర్యంబున దపస్వి యగుటు
దేవి పరజి వెండియు.

౫ బిడబిడియూనివాని ఏవె దనల్లవు నందు నృతత్వతం శతే

నా/. . . . . . గాసింపెట్టి, గస్తాని పెట్టి, ౫౩, ౫౪, విను, తను: అవే
వుశిని, ... — — — —— —

నాను తపోధనవు తుళ్ళిక్తం, కలశతావిత్రనుః, ౫౫, తనిధరశే విశ్వంచేలు, వీరదుర్గమ్ముచేసిరం బు ౫౬, ౫౭, తనంయుడ, త్రి దనహం ఖ, అటయుందు వేశవపేత, ఖ అదవి వష్టు, రాడువ త్రినద్ర కనప దకపోతే. ఇదిదేశపదవు, తదువంబను దెంబుతి, పెదవష్టితిని, ని దళ శృతే వసబాస్త్రి తమ నేపోష్ట్ర వరం మగ్గివం వింతుస్త్రి క్రమేణ బంతతోనే అనగా ఆశానిరాస వయువసిదను అనే వికారవుతోం అనంతే, ఆశాపాపురుషం బాలయు త్థాపయూతి తసుథ్లీ, తాం ము వాం. వ్రుపసేష్వాలి ఇతిశ్రుతావ్ వర్గవస్థితః ఇత్యుత్తరమేలకు బంతింపు గాఢతరమైన ఆశ పెత ఆత్రమింపలతుట దర్దఘ్నైన షలము కెలదవృతుం బూం ఉండగా ఇంత లరుసవార్యి వంగుటులు..

ఎదర, మనస్సు లయందు ౫౯, ౬౦, విసరుచేదు, ధృతిని, ధైర్య
ఘన, పొందసా, ఉడిలకెయనకే, భయపడకే, ౬౧, అర్ధార్థులగ
వతలకం తెదని సిగ్గుపెట్టక యున్నవాడు దుర్ఘయుడు, ౬౨, అ
ప్రాంరాన్నాపార సారకతత్వంబున తనయందు లతికింపవలెనుచిత్త

ప్రకటన బుద్ధి పోత, ౬౩, వినుము శ్రీనాథుపదేశముగాం జెప్పు

నిర్ణయ, ఒక బ్రాహ్మణుడు ధనవంతుడైన ఒకరాజును గూర్చి

యంచి శ్రీరాజువమూర్ధత్వము పోత౹౬౪౹

---

౩ వమా౦ - జెడుగగు దుర్వినీతుని దగ్గత్తమగాక్రిత్తె బట్టుచేసిన

వడియు గనిబకాంత లెంద వారకయాసలు సాగునట్లు చె

త్రైతలు సుబారు నాసగమి రెండ్లు దెల అంగములు సౌఖ్యవియుండె దుట్టు

వ శ్రీనియాస పట్టిం బోవమి సుఖకరం బగుటం దెలిపి యువ్వారు దుర్వి

ష్యునకు గరుణించి యుతని కెడుకు భూరి దుర్వివ్యు దనితపాపము

కు నాకక్షిం చిక్కులపెనని చెప్పి బుష భుండు సుఖి ప్రబోధ్యంబు

పగ్గిగా యుత్తంబు గాకుండున ట్లుగాం బోధించె భాండవాగ్రజు

నీవు నీవాక్యంబులం దరించి సుస్థిరుండవై నిరాశత్వంబున సంతాపం

బు దక్కి సుఖిగ వత్తు నిపలికె నట్టి శ్రీకృష్ణుండు నా భూపతి భవదీయుయ

బనాలుపురితా సాధనంబున దప్పింపనని దింకను ధర్మప్రకారంబులు వివరింపు

మునిసత్తం డతని కెల్లని తెలుపు

౹ రాజధర్మానుశాసన సమాప్తం ౹

౹ఇతః పరమాపద్ధర్మ ప్రారంభః౹

క. ఏనవభూమిపరుల భూమిని

ధనములు పోర్చింప వలయు ధరణీశులకున్

జనములు వియ్యాలము రాష్ట్రం

(6)

౨౪౦ బునకును మూలపుగు ధర్మమున తునకెం దా!

క. [illegible] రి ఘెష్టి దంష్ట్ర పెరపున
మర్రిదు భూతాలో పాయము నను మేకెను దు[illegible]ం,
చెందు వ వలయు రాజ్యాసం
పద గల సాధ్యగతము తోడ బతిలయు వవాంతుండి ॥

క. వినుబంధారము వెరుగని
జన పతికి బలంబు మిత్ర సంపదయు వగ
లు[బల]మిత్ర విహీనున
కైన దునె రాజ్యంబు విభవ మున్నతమగునె ॥

౧౭౨ ఉ. కావున మిత్రసంపద కల్గ యు యుం తకు మూలమైన నన
ర్వాపరుండౌత్మ శక్తికలితి కి.త్ర మువై న సము ద్యాముంబులో,

వ్యా. నమా లాస్తలుండై, అ హాని రాజ ప్రతమయు నుపై పృవానె ౧౭౫
అని చెప్పి పూర్వవృత్తాన్తం తము తెటపరచి, ౭౭, ౨ దబడి యూని వాళ
యొడ లవే దైనా యుష్మానని చెప్పి యువ్వతలి శివి వారియుందు నన్న, ఉల్ల
యుసందు గప్తి త పృల్లతం, అనగా బయలు కి మంచివాండ్లు నై పృమురూ
త దుం డెడు గల దుర్జనతుని అనగా దుర్జనయూాలు చెప్పవాని యుందు
న్న బత్తు ము గాత్రి కి బట్టు జేసి అనగా చెంత్ర నిమన సబుగా బూంచి
తెవడి, అనగా తేమిగా ఉన్న నీ బజాతి సుందరస్త్రీ యుందున్న, యుదాల్ల
వరుని కొరుకెంయూ లోలవదు మయు తే బ్రాలయుము, అనగాయూండున్నప